

8pf  
NA  
1023  
.A73  
roč.8

*Architektonický*  
*Obzor.*



A 153/30





72: 05 (437 Praha) = 91.86

A 153  
30

30

Ročník XLIII.

1909.

# Z P R Á V Y

## SPOLKU ARCHITEKTŮV A INŽENÝRŮ V KRÁL. ČESKÉM.

REDAKTOROVÉ:

Prof. ANTONÍN CECHNER, prof. Dr. techn. ALOIS ČENSKÝ, Dr. techn. V. JANÁK, prof. JOSEF JEDLIČKA, prof. KAREL NOVÁK  
inž. OTAKAR NOVÁK, Dr. techn. JAR. PANTOFLÍČEK, inž. JOSEF PETŘÍK.

---

---

KNILLOVA

# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR.

Ročník VIII.

REDAKTOROVÉ:

Arch. ANTONÍN CECHNER,  
PROFESSOR C. K. STÁTNÍ PRŮMYSLOVÉ ŠKOLY NA SMÍCHOVĚ.

Arch. dr. ALOIS ČENSKÝ,  
PROFESSOR C. K. ČESKÉ VYSOKÉ ŠKOLY TECHNICKÉ V PRAZE.

REDAKČNÍ KOMITÉT:

Arch. JAN KOULA,  
professor c. k. české vysoké školy technické v Praze.

Arch. JOSEF VELFLÍK,  
professor c. k. státní průmysl. školy na Smíchově.

Za redakci odpovídá: Arch. prof. ANT. CECHNER.

---

---



Digitized by the Internet Archive  
in 2018 with funding from  
Getty Research Institute

<https://archive.org/details/architektonicky08unse>

# Obsah VIII. ročníku.

## I. Články.

*Balšánek Antonín, arch.:*

Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy. Str. 1—4, 5—7, 9—10, 13—15 a 20—22.

K témuž článku:

Obr. 1. Půdorys sněmovny. Str. 2.

Obr. 2. I. studie na postavení budov pro sněmovnu a zem. výbor na komplexu zbrojnice. Str. 5.

Obr. 3. II. studie na postavení těchže budov se změnou nábřeží. Str. 5.

Pohled k Hradčanům od Rudolfiny a od Křížovníků. Tab. č. 8.

Obr. 4. Umístění sněmovny při ulici Lužické na náměstí při mostu Rudolfinském. Str. 9.

Obr. 5.a a 5.b Umístění veřejných budov při ulici u Železné lávky. Str. 10.

*Balšánek Antonín, arch.:*

Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy.

K témuž článku:

Obr. 6. Půdorys galerie českého moderního umění. Str. 13.

Obr. 7. Průčelí galerie českého moderního umění. Str. 13.

Obr. 8. Malostranské gymnasium místo čp. 515. Str. 14.

Obr. 9. Malostranské gymnasium u Klárova. Str. 14.

Obr. 10. Malostranské gymnasium na Rybářích. Str. 15.

Obr. 11. Školní čtvrt pod Petřínem. Str. 19.

C.: Nový kostel v Pardubicích. Str. 33—34.  
Dr. *Herrmann šl. Otavský:* O autorsko právní ochraně děl architektonických. Str. 39—40, 45—46, 52—54 a 56—58.

K.: Ještě k soutěži na radnici Staroměstskou. Str. 25.

*Koula Jan, arch., c. k. prof. české techniky:* Ještě k restauraci kostela sv. Jindřicha v Praze. Str. 10—11.

*Ott Otakar, král. zem. stavební rada v Praze:* Několik slov o střechách a požárových zdech Nové a Staré Prahy. Str. 24—25 a 28—31.

K témuž článku:

Ohyzdné požárové zdi na Václavském náměstí v Praze. Str. 24.

Příklad dobrého řešení střech o různých výškách na náměstí Radeckého v Praze III. Str. 28.

*Ský:*

Architektonická úprava mostu Svatopluka Čecha v Praze. Str. 4.

## II. Návrhy původní.

*Bažant J., ing. a Papež A., arch.:*

Soutěžný návrh na přestavbu budovy »Bezovky« č. 576 v Žižkově a pozemků k ní náležejících. — I. cena. Tab. č. 41., 42. a 43.

Situace. Str. 42.

Průvodní text. Str. 41—44.

*Blecha Mat., arch. a stav. v Karlíně:*

»Politika« závod tiskařský a vydavatelský v Praze. Tab. č. 6.

Půdorys souterainu. Str. 6.

Průvodní text. Str. 4. a 7.

*Cechner Antonín, arch. a prof. na Smíchově:*

Návrh situace pomníku Bedřicha Smetany na ostrově Žofinském. Str. 27.

Perspektivní skizza a situace téhož. Str. 27.

Dr. *Čenský Alois, arch. a prof. české techniky:*

Ustřední tržnice pro drobný prodej na Smíchově. Tab. č. 11., 12. a 13.

Příčný řez. Str. 11.

Stánky rybářské a střední schodiště. Str. 16.

Průvodní text. Str. 11—12 a 15—17.

*Dryák Alois, arch. a prof. a Amena Tomáš, stavitel v Praze:*

Budova c. k. české reálky na Kladně. Tab. č. 54. a 55.

Průvodní text. Str. 50—51.

*Dufek E., arch. a Jirásek J., stav. v Praze:*

Soutěžný návrh na spořitelnu města Milevska. I. a II. cena.

Pohled a půdorys. Str. 8.

Průvodní text. Str. 8.

*Dvořáček J., stav. a Chaura Edmund, arch. a stavitel v Poděbradech:*

Chorobinec v Kolíně.

Půdorys a pohled. Str. 22.

Průvodní text. Str. 22.

*Fanta Jos., arch. v Praze:*

Nádraží cis. Františka Josefa v Praze. Tab. č. 21—26., 27.—30. a 31.—33.

Průvodní text. Str. 19—20, 26, 31 a 38.

Perspektivní pohled návrhu studijního. Str. 23.

*Fanta Jos., arch. v Praze:*

Nádraží cis. Františka Josefa v Praze.

Rez dvoranou návrhu studijního. Str. 23.

Detail středu průčelí levého křídla. Str. 25.

Detail průčelí levého křídla. Str. 26.

Rez předstíni dvorních místností. Str. 28.

Restaurace II. třídy. Str. 29.

Restaurace III. třídy. Str. 30.

Strop dvorní čekárny. Str. 33.

Zvýzdné klenáky v průčelí do Sadové tř. Str. 34.

Detail průčelí postranních křídel. Str. 43.

Nanášená práce na průčelí do ulice. Str. 44.

Zvýzdné nádraží cis. Frant. Jos. Str. 53 a 54.

*Fey Dominik, arch. a stav. v Uh. Hradišti:*

Návrh hájovny lesního úřadu v Liborči v Uhrách. Tab. č. 16.

Průvodní text. Str. 12.

Letní domek nad vinným sklepem v Mařaticích.

Pohled a půdorys. Str. 17.

Průvodní text. Str. 18.

*Heindl J., arch. a stav. v Žižkově:*

Stavba knih- a kamenotiskárny p. J. J. v Turnově. Tab. č. 14.

Průvodní text. Str. 12.

Městská spořitelna v Turnově. Tab. č. 19. a 20.

Půdorys I. patra. Str. 16.

Průvodní text. Str. 18. a 22.

*Herzán K., ing. a Balšánek Ant., arch. v Praze:*

Návrh mostu Rudolfinského z vyztuženého betonu syst. Henebique. Tab. č. 34. a 35.

Perspektivní pohled. Str. 31.

Průvodní text. Str. 31.

*Chaura Edmund, arch. a stav. v Poděbradech:*

Rodinné domky v Poděbradech.

Perspektivní pohled a půdorys. Str. 32.

Průvodní text. Str. 32.

*Kavalírové V. a F., arch. a stav. v Praze:*

Soutěžný návrh měšťanské školy chlapecké v Měříčce. — II. cena.

Půdorys a pohled. Str. 18.

Průvodní text. Str. 18.

*Kavalírové V. a F., arch. a stav. v Praze:*

Soutěžný návrh měšťanské školy chlapecké v Měříčce.

Rodinné domky na Zbraslavi.

Půdorys a pohledy perspektivní. Str. 24.

Průvodní text. Str. 25—26.

Soutěžný návrh školy v Miletíně. — II. cena. Tab. č. 36.

Průvodní text. Str. 31.

*Koula Jan, arch. a prof. české techniky v Praze:*

Architektonická úprava mostu Svat. Čecha. Tab. č. 1. a 2.

Pohled na předmostí pod Letnou mostu Svat. Čecha. Str. 1.

*Kvetíng Felix, arch. a Kotek Ant.:*

Nájemný dům stav. J. Hraběte na Kr. Vinohradech. Tab. č. 56.

Průvodní text. Str. 51.

Parní automatický mlýn pana F. ve Vršovcích. Tab. č. 59.

Podélní řez. Str. 58.

Průvodní text. Str. 55.

*Libanští V. a B., stavitelé na Vyšehradě:*

Cinžovní dům č. 1130 na Smíchově.

Půdorys a pohled. Str. 21.

Průvodní text. Str. 22.

*Liska Oldřich, arch. v Hradci Králové:*

Návrh rodinného domku. Tab. č. 18.

Průvodní text. Str. 17—18.

*Majer V., arch. a Fiala J., zed. mistr v Poděbradech:*

Nájemný dům v Poděbradech. Str. 48.

*Matějček Fr., stav. ass. na Smíchově:*

Soutěžný návrh měšť. dívčí školy v České Skalici. — II. cena. Tab. č. 15.

Průvodní text. Str. 12.

*Městská techn. stav. kancelář města Smíchova:*

Masná tržnice a lidové lázně na Smíchově. Tab. č. 40.

Hlavní průčelí. Str. 37.

Řez podélný. Str. 38.

Průvodní text. Str. 36—38.

*Papež Ant., arch. v Brně:*

Soutěžný návrh dělnického domu v Brně. — II. cena.

*Papež Ant.*, arch. v Brně:  
Soutěžný návrh dělnického domu v Brně.  
Půdorys a pohled. Str. 20.  
Průvodní text. Str. 22.

*Papež Ant.*, arch. a *Uříkal J.*, stav. v Brně:  
Soutěžný návrh radnice v Král. Polí. Cestné  
uznání. Tab. č. 60.  
Podélný řez zasedací síní. Str. 55.  
Průvodní text. Str. 55.

*Pasovský Vratislav*, arch. a stav. rada v Praze:  
Soutěžný návrh chlapecké a dívčí obecné  
školy v Písku. — I. cena. Tab. č. 57. a 58.  
Průvodní text. Str. 55.

*Petrík Theod.*, ing., arch. v Praze:  
Soutěžný návrh přestavby radnice král. hlav.  
města Prahy v III. soutěži. — II. cena.  
Tab. č. 51., 52. a 53.  
Pohled z třídy Mikulášské. Str. 49.  
Přízemí a situace. Str. 50.  
I. a II. patro. Str. 51.  
III. patro. Str. 52.  
Průvodní text. Str. 49—50.

*Dr. Piskač J.*, arch. :  
Novostavba Klárova ústavu slepců v Praze  
III. Tab. č. 37., 38. a 39.  
Situace. Str. 34.  
Půdorys sklepů a přízemí. Str. 35.  
» I. a II. patra. Str. 36.  
Hlavní vchod. Str. 40.  
Lázně. Str. 41.  
Průvodní text. Str. 34—36., 40—41.

*Rudolf K.*, arch. a stav. v Táboře:  
Rodinné domy z villové čtvrti v Táboře.  
Tab. č. 9. a 10.  
Skupiny 2 domků rodinných v Táboře.  
Str. 7.  
Dělnický domek v Táboře.  
Průvodní text. Str. 7., 8. a 12.

*Skřivánek Lad.*, arch. v Praze:  
Soutěžný návrh na záložnu v Čáslavi. Tab.  
č. 5.  
Průvodní text. Str. 4.

*Šejna J.*, ing. a *Zákrejs Vl.*, arch. :  
Soutěžný návrh na přestavbu »Bezovky«  
č. 586 na Žižkově a na regulaci po-  
zemků k ní náležejících. Tab. č. 44.,  
45. a 46.  
Pohled z ulice Prokopovy. Str. 46.  
Průvodní text. Str. 44., 47—48.

*Vejrých Jan*, arch. a stav. rada v Praze:  
Návrh na postavení kostela sv. Antonína  
v Domažlicích. Tab. č. 3., 4. a 7.  
Situace. Str. 3.  
Průvodní text. Str. 4. a 7.

*Wiehl Ant.*, arch. a stav. rada v Praze:  
Soutěžný návrh na přestavbu radnice král.  
hlav. města Prahy v III. soutěži. —  
I. cena. Tab. č. 47., 48. a 49.  
Půdorys příz. a I. patra. Str. 46.  
» II. a III. patra. Str. 47.  
Průvodní text. Str. 46., 51—52.

### III. Zprávy různé.

Články, vyneseni živnost. soudů a pod.  
Rozhodnutí pražského magistrátu ohledně stavby  
kanálů. č. 9.\*  
*Cechner A.*: Braunovo sousoší »Sen sv. Luit-  
gardy« v nebezpečí. č. 40.

#### Nekrolog.

Arch. *Holeček Václav* v Břevnově. č. 9.  
Arch. *Tiebl Vincenc* v Táboře. č. 14.  
Arch. dr. *Zítěk Jos.*, dvorní rada v Praze. č. 35.  
Arch. *Bělský Quido*, stav. rada v Praze. č. 35.

#### Soutěže:

##### Vypsáné:

Regulační plán města Hradce Králové č. 1.  
Regulační plán města Hradce Králové. Prodlou-  
žení lhuty. č. 22.  
Zužitkování vodní síly jezera Walchenského. č. 1.  
Přestavba a přístavba radnice král. hlav. města  
Prahy. III. soutěž. č. 1.  
Technologické soutěže v Mühlhúzách. č. 1.  
Radnice v Szászebes. č. 5.  
Regulace Bezovky a pozemků k ní náležejících  
na Žižkově. č. 5.  
Městské divadlo v Rize. č. 5.  
Okresní dům v Sobotce. č. 5.  
Zahradní besídka. č. 5.  
Dívčí škola v Holešově. č. 9.  
Přístavba radnice v Železném Brodě. č. 9.  
Sokol v Čáslavi. č. 9.  
Opatrovna, školy obecné a měšťanské a úprava  
Starozámecké ulice ve Volyni. č. 9.  
Velký Berlín. č. 9.  
Radnice v Král. Polí, a k soutěži na radnici  
v Král. Polí. č. 14.  
Ještě k soutěži na radnici v Král. Polí. č. 18.  
Okresní sirotčinec v Pardubicích. č. 18.  
Vyřešení vstupu do průkopu Letenského. č. 18.  
Obecné školy v Písku. č. 22.  
Obecné školy v Ouvalech. č. 22.  
Pomník dr. K. Würmba v Solnohradu. č. 22.  
Diplom svazu spolků okrašlovacích. č. 27.  
Vodovod města Toleda. č. 31.  
Poliklinika v Buenos Aires. č. 35.  
Dělnické domky v Pardubicích. č. 40.  
Typy domů obytných v Římě v r. 1911. č. 44.  
Kachlová kamna. č. 48.

Plán parcelace v Přemyslu. č. 48.  
Plány gymnasia, reálky a obecné školy v Bra-  
šově. č. 48.  
Mozartův dům v Solnohradě. č. 48.  
Budova ministerského presidia (zamýšlená sou-  
těž). č. 48.

#### Vyřízené:

Kostel v Podmoklích. č. 1.  
Palác ministerstva finančního a státních mono-  
polů v Bělehradě. č. 1.  
Přístavba radnice v Žižkově. č. 1.  
Msta umělců za mizerné vypsání cen v Kolíně  
n. R. č. 1.  
Výbor spolku rak. arch. a inž. řeší pochybení  
poroty v Podmoklích. č. 5.  
Spolkový dům nár. sociální v Náchodě. č. 9.  
a č. 14.  
Obecné školy v Žamberce. č. 9.  
Přístavba k radnici v Zel. Brodě. č. 14.  
Okresní dům v Sobotce. č. 22.  
Divadlo v Rize. č. 27.  
Úprava ulice Starozámecké a školy ve Volyni.  
č. 27.  
III. soutěž na radnici král. hlav. města Prahy.  
č. 31.  
Úprava Hradce Králové. č. 31.  
Školní budova v Ouvalech. č. 31.  
Obecná a měšťanské školy v Pardubicích. č. 44.  
Pomník dr. K. Würmba v Solnohradě. č. 44.  
Vstup do průkopu Letenského. č. 48.

#### Výstavy.

K výstavě moderního národního umění z Ta-  
laškina. č. 14.  
Průmyslová a řemesl. výstava v Praze. č. 14.  
Hospodářský výstavní trh v Praze. č. 22. a 27.  
Mezinárodní výstava v Buenos Aires v r. 1910.  
č. 27.  
Mezinárodní umělecká výstava v Římě r. 1911.  
č. 35.  
Mc. Výstava plánů na řešení vstupu na pláň  
Letenskou. č. 48.  
Výstava zahradnická v Praze 1910. č. 48.

#### Směs.

K budově české university. č. 1.  
Stavba nové radnice pražské na Mariánském  
náměstí nepovolena. č. 1.  
Stavba dělnických domků. č. 1.

O nové soutěži na pražskou radnici. č. 5.  
Na správní budovu české university a fakulty  
filosofické. č. 5.  
O příštím technickém museu. č. 9.  
Kasárny v Praze a ve Vídni. č. 9.  
Jak zadávají se v Rakousku návrhy státních  
staveb. č. 18.  
Graniton. č. 18.  
»Urychlená« stavba pražských universit. č. 27.  
Bohemica v říšské radě. č. 27.  
Ve »Volných Směrech«. č. 27.  
K urychleným stavbám pražských universit.  
č. 31.  
Nespalná slaměná střecha. č. 40.  
Nový podnik. č. 40.  
*J. K.* K restauraci kostela sv. Jindřicha v Praze.  
č. 44.  
C. Pomník Palackého. č. 44.  
Proč technikové netouží po doktorátu. č. 44.  
Starogermánské domy v Nedlicích. č. 44.  
Statistika průmyslu mramorového a hornického  
v Itálii. č. 44.  
Pozemková banka v Praze. č. 44.  
*Cechner A.*: Neslýchané nízkosti. č. 48.

#### Přednášky.

Inž. *Záhorský Jan*: O novém poklopovém jezu  
mostním. č. 1.  
Rozhovor ve svazu spolků okrašlov.: O špat-  
ných našich domech rodinných. č. 5.  
Arch. *Balšánek A.*: O umístění veřejných budov  
na Menším městě Pražském. č. 5.  
Inž. *Pojman J.*: O dráze Sarajevo-Vyšegrad.  
č. 5.  
Inž. *Fiala F.*, v. stav. rada.: O vývoji silnic ve  
Francii. č. 9.  
Inž. *Mencl F. X.*: O mostech betonových. č. 22.  
Dr. *Felber V.*: Teplo a energie. č. 48.

#### Uprázdňená místa.

V č. Zpráv 1, 5, 14, 18, 22, 27, 31, 35, 40, 44, 48.

#### Zprávy osobní.

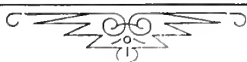
V č. Zpráv 9, 14, 31, 40, 44, 48.

#### Zprávy spolkové.

V č. Zpráv 1, 5, 9, 14, 18 a 48.

Zprávy o stavbách, dražby a nabídky  
v každém čísle »A. O.«

\* Vztahuje se k Zprávám Spolku arch. a inž.





# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 6. LEDNA 1909.

## Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy.

Arch. A. Balšánek.

Pro Malou Stranu brzké a správné rozřešení otázky veřejných staveb má dalekosáhlou důležitost. Bez něho není možné ani dokončení plánu upravovacího, tím méně započítí úpravy partií pobřežních.

Ony rozhodnou o přístupu zjevu panoramatu malostranského; v ohledu hospodářském pozvednou buď celou část města k novému žití, aneb ji odsoudí k povlovnému umírání.

Platí to zejména o budovách nejvyšších úřadů zemských a státních. Pro úžasné rostoucí agendu jejich staly se dosavadní budovy dávno nezpůsobilými; nedostatku místa odpomáháno bylo buď koupí neb nájmem sousedních činžovních domů, z nichž starousedlé obyvatelstvo bylo vypuzeno a místnosti dle nových potřeb adaptovány. — Abychom si náležitě uvědomili, co soustavné vyliďňování pro Malou Stranu znamená, všimněme si, jakého rozsahu nabylo.

Zemský výbor zakoupil v letech 1867—1903 14 domů v úhrnné ceně 1,625.446 K, mimo čp. 176/III. již v r. 1801 koupené a čp. 305 III.

C. k. místodržitelství koupilo aneb pronajalo 21 domů v různých částech Malé Strany.

Uvážíme-li, že tyto zakoupené nebo pronajaté domy tvoří celá souvislá pořadí ulic (na př. Tomášské), snadno pochopíme,

že systematické vyliďňování toto jest skutečnou pohromou pro celou čtvrť, jejíž konsumující obyvatelstvo se vypuzuje a třídy výrobní a obchodní pak hospodářsky ochuzují a ničí.

Zlo toto dusí jako balvan veškeren rozkvět celých ulic v samém jádru Malé Strany, bezprostředně do hlavního náměstí ústících.

Pochopitelně, jak těžce občanstvo tyto neutěšené poměry nese, domáhajíc se nápravy buď hlasy zástupců svých, aneb pozvedajíc samo hlasu svého na schůzích veřejných.

Leč marně!

Právě oni činitelé, v jejich rukou řešení otázek těchto spočívá, nepřispěli z neznámých příčin dosud ani nejmenším k tomu, aby palčivá kalamita, celou čtvrť tížící, nějakým způsobem byla odstraněna.

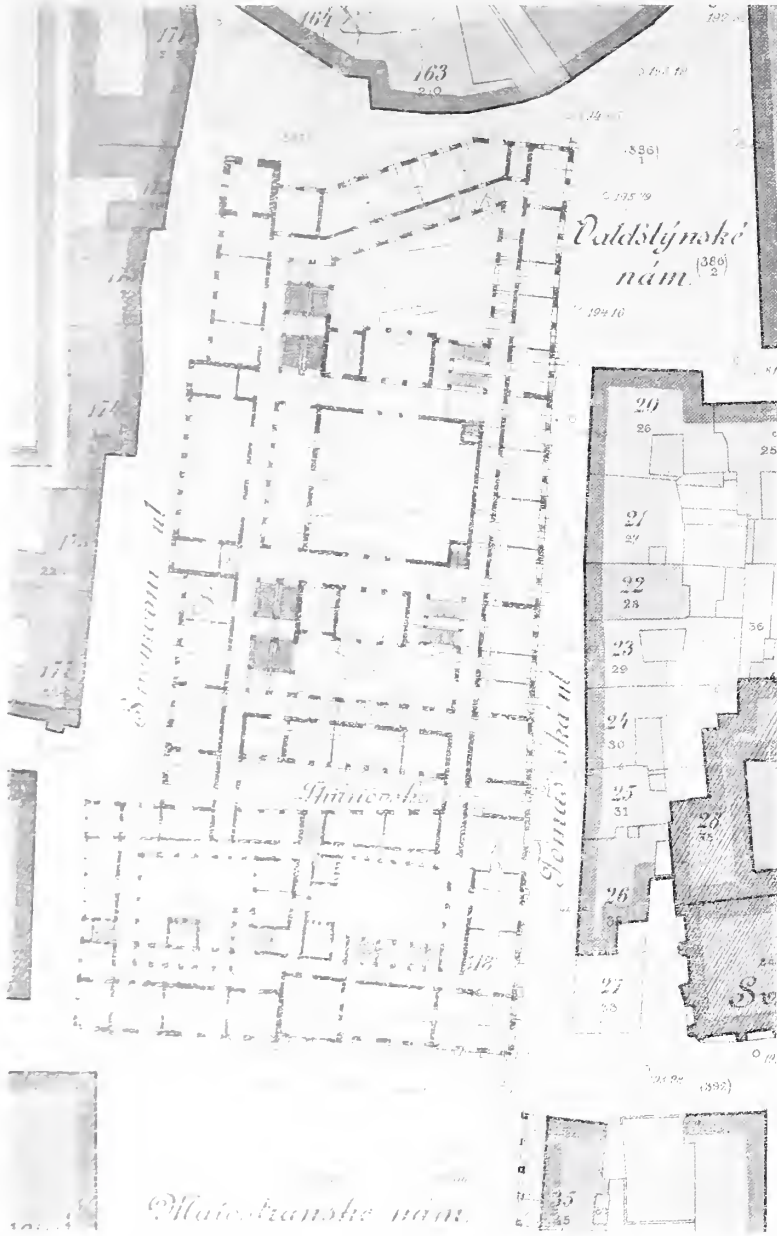
Jakým intenzivním způsobem zasahují otázky tyto do hospodářských zájmů celé čtvrti a jejich přístích osudů, poznáme ze stručného vyličení v statích následujících.

Třeba si ovšem uvědomiti, o které stavby veřejného rázu jde. Přihlížíme-li ke skutečným potřebám nejbližší doby, lze očekávatí provedení těchto budov:

1. Sněmovny král. českého a úřadoven Zemského výboru.
2. Úřední budovy c. k. místodržitelství král. českého.



Čechův most v Praze. — Pohled na předmostí pod Letnou.  
Architektonické řešení prof. J. Kouly.



Obr. I. Pudorys sněmovny  
(Ku článku arch. Balšánka.)

3. Gallerie mod. umění.
4. C. k. českého gymnasia.
5. Nových škol občanských a měšťanských.

## I. Sněmovna král. českého a úřadovny Zemského výboru.

Na sněmu král. českého byl již r. 1892 učiněn návrh, aby se přikročilo ku stavbě nové budovy sněmovní. Vlivem nepříznivých poměrů politických, hlavně následkem nepřátelského stanoviska Němců, neblahého stavu zemských financí a naprosté malomoci sněmu nepřišlo k jeho provedení.

Mocnými převraty politickými v době přítomné nastaly však poměry, jež řešení otázky této v nejbližší době si prostě vynutí.

Zavedením všeobecného hlasovacího práva pro radu říšskou stala se už oprava volebního řádu pro sněm naléhavou a nezbytnou; jisto jest, že každým rozšířením práva volebního rozmnoží se počet poslanců tou měrou, že dosavadní zasedací místnosti sněmovní prostě nestačí k jejich umístění.\*

Velikosti místnosti pro sněm, t. j. poradní sály různých klubů, průlepeků, přijímací síně hodnostářů atd. vše to, co od moderního parlamentu požadujeme, se buď ve staré budově sněmovní nedá, aneb v ní naprosto nedostatečné.

Pokud jde o úřadovny Zemského výboru, jest všeobecně

známo, že umístěny jsou v pravém labyrintu budov, v němž přichází bez průvodčího se vůbec neorientuje; jich zařízení neodpovídá ani zdaleka oněm požadavkům, jež na úřadovny první samosprávné korporace v zemi klademe.

A přece ani tento stav není udržitelným, poněvadž úřední agenda vzrůstá tou měrou, že Zemský výbor byl by nucen, pro umístění nových úřadoven buď další domy zakupovati neb najímati, čímž ovšem zhoubné vyliďňování čtvrti nezadržitelnou mocí by pokračovalo. Uvažme jen hospodářské důsledky této kalamity.

Čítáme-li na každý dvoupatrový dům (jsou mezi nimi též 3patrové) průměrně 10 rodin, bylo následkem tohoto systému úřadovny Zemsk. výboru vypuzeno ze svých sídel 140, úřady c. k. místodržitelství pak 210, tedy úhrnem as 350 rodin!

Co tento úbytek obyvatelstva pro malého živnostníka neb obchodníka znamená, snadno můžeme si vypočítati.

K těmto smutným poměrům nemohou ani obec pražská, ani Zemský výbor na dále přihlížeti nečinně, nýbrž musí usilovati o to, aby kořen zla byl odstraněn, což možno jest jen jediným způsobem: postavením nové budovy — aneb nových budov pro sněmovnu a Zemský výbor — na místech dosud nezastavěných!

Položme si nyní otázku: kam v oblasti Malé Strany možno postaviti tyto budovy?

Chceme-li správně posoudit vhodnost staveniště, musíme znáti nezbytně pravděpodobné potřeby stavby, které její velikost určují.

To pak jest možno buď na základě rozvrhových skizz dle stav. programu aneb srovnáváním analogických budov, na základě podobných potřeb postavených.

Stavební program nové sněmovny a budovy pro Zemský výbor snad existuje, není však všeobecně znám. Možno nám tedy postupovat pouze na základě programu hypotetického.

Dlužno tu rozlišovati potřeby úřadoven Zemsk. výboru a potřeby sněmovny samé.

Pro prvě možno pravděpodobnou velikost odhadnouti na základě potřebné užitkové plochy, pro druhou pak studieml půdorysnými, opřenými o stanovení velikostí zasedacího sálu, která jest v určitém poměru k počtu poslanců.

Počet poslanců nynějšího sněmu obnáší 242; dle Gautschovy volební reformy měl býti zvětšen na 305, dle Beckovy pak na 330, tedy o 88 poslanců více. Jest však možno, že toto rozmnožení počtu mandátů bude ještě větší, s kterým faktem počítati dlužno!

Vzhledem k tomuto počtu míst udává se velikost sálu as 28 až 30 m ve čtverci. Upraví-li se k tomuto sálu příslušné lože, tribuna, dále důstojný »salle des pas perdus«, zasedací místnosti klubů, pracovny a přijímací síně pro maršálka a náměstka jeho, místodržitele, čítárny, knihovna, garderoby, toalety, schodiště — dá to budovu, jejíž rozměry byly by as 90 až 100 m ve straně.

Že tyto dedukce jsou správné, potvrzují tato fakta: V r. 1892, kdy byl na sněmu učiněn návrh na stavbu nové sněmovny, sestaven byl stavební program, v němž se počítalo na 36.000 m<sup>2</sup> užitkové plochy, což rozvrženo na 3 etáže dalo by 12.000 m<sup>2</sup> plochy zastavěné. Od té doby agenda Zem. výboru se však ztrojnásobila.\* (R. 1906.)

Bylo by třeba dnes nejméně 46.000 m<sup>2</sup> užitkové, aneb as 15.500 m<sup>2</sup> zastavěné plochy, což značí budovu as 150 m dl. a 100 m hlubokou. Pro tak ohromnou budovu stěží by se na Malé Straně dalo získati staveniště, kdyby totiž sněmovna a Zemský výbor měly v ní býti sloučeny.

Tabulka (umístěná na stránce následující) ukazuje zřejmě, že výpočty tyto nijak přehnané nejsou!

Z přehledu tohoto seznáváme, že příští sněmovnu království Českého vzhledem k počtu poslanců počítati musíme k největším zákonodárným sborům, a že dle toho požadavky stavby upraveny býti musí.

Uvažujme nyní o možnostech, kde v obvodu Malé Strany budova taková by postavena býti mohla.

1. Na místě nynějším, na 2 blocích, ohraničených náměstím Malostranským, ulicí Tomášskou, Valdštýnským náměstím a ulicí Sněmovní.

\*) Zdáno jest iaktum, že zasedací sál vídeňské říšské rady po zavedení všeobecného hlasovacího práva hlasovacího stal se malým pro zvětšený počet poslanců.

\*) Konstatováno zástupcem Zemsk. výboru ve schůzi ankety na radnici dne 27. října 1906 konané.

M í s t o	Počet poslanců	Rozměry zas. sálu		Rozměry budovy		Zastavěná plocha v m <sup>2</sup>	P o z n á m k y
		dl. m	šíř. m	dl. m	šíř. m		
Vídeňský parlament . . . . .	498 { nyní 550	amfiteatr D = 34 m		156	106	16.536	2 komory
Pešfský parlament . . . . .	434 posl. { 300 magn.	amfiteatr D = 26 m		268	{ 60 m 118 m uprostřed	17.745	» »
Brno: Zemská sněmovna . . . . .	112	18	18	90	60	5.400	Sněmovna a úřadovny zemsk. výboru
Lvov: Zemská sněmovna . . . . .	399	22:50	19:50	104	92 (prům.)	6.950	» » » » »
Drážďany: Ständehaus . . . . .	{ Posl. 80 Panská 52	25	15	90	{ 50 80	5.150	2 komory
Berlín: Pruská sněmovna . . . . .	{ Posl. 374 Panská 260	30 22	23 20	85	85	7.225	{ 2 komory, 2 úplně od sebe od ělené budovy. Zastavěná plocha celkem 14 000 m.
Berlín: Říšská sněmovna . . . . .	420	28	22	135	95	12.825	
Bern: Spolková rada . . . . .	181	24 20 amfiteatr segn. formy		70	54	3.360	{ Pravé i levé křídlo tvoří budovy administrativní; celková délka průčelí všech budov obnáší 340 m.
Řím: Sněmovna . . . . .	500	amfiteatr D = 38 m		—	—	—	Nalézá se v přestavbě
Paříž . . . . .	192	amfiteatr D = 30 m		asi 100	100	7.520	

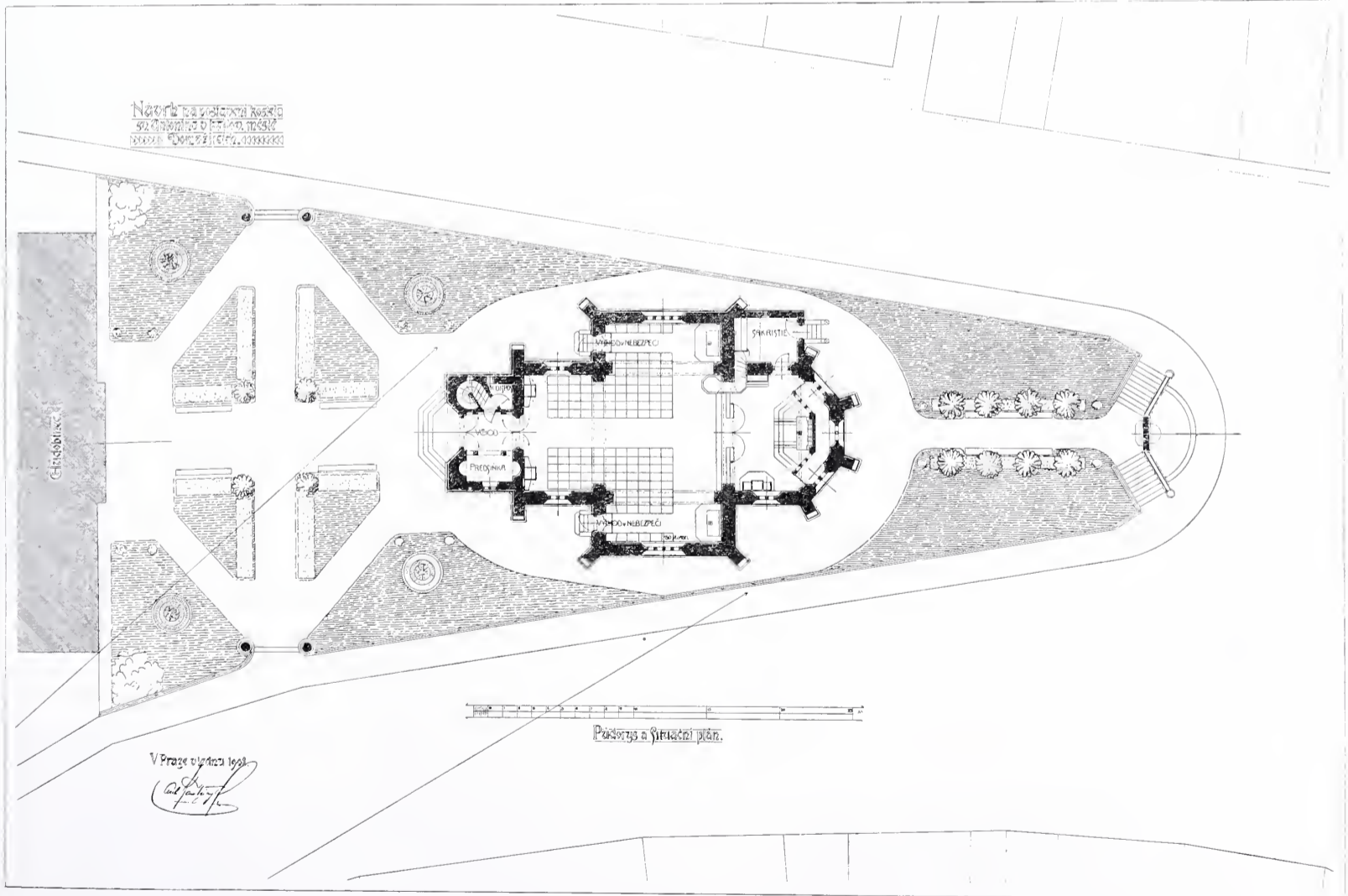
Oba tyto bloky, včetně uličky Thunovské, je protínající, tvoří nepravidelný obdélník as dl. 160 m a š. 80 m.

Studie I. ukazuje, že technická možnost stavby sněmovny zde za jistých předpokladů jest.

Zastavěná plocha obnáší 12.500, užitková plocha však v jedné etáži as 10.500 m<sup>2</sup>, úhrnem as 30.000 m<sup>2</sup>, tedy as o 15.000 m<sup>2</sup>

méně, nežli Zemský výbor pro své úřady dnes potřebuje.

Z toho následuje, že mimo tuto budovu bylo by třeba zakoupení neb pronajmutí další řady domů buď na protější straně ulice Tomášské nebo Sněmovní, aby dnešní úřadovny v nich se daly umístit.



Arch. stav. rada J. Vejrých v Praze.

Vycházíme ovšem z toho předpokladu, že býv. palác Smiřických (u Montagů), Sternberský, dále domy čp. 598, 13, 15, 16 by se zachovaly, uvnitř náležitě adaptovaly a co nejvhodněji s ostatními přestavěnými domy v ulici Tomášské se spojily, pokud to ovšem při různosti výšek pater a nestejném rozdělení půdorysném vůbec by se provést dalo. (Pokračování příště.)

## Architektonická úprava mostu Svatopluka Čecha.

Dle návrhu arch. prof. Jana Kouly. — Tab. č. 1. a 2.

Po značných nesnázích a kompromisech rozhodnuto konečně počátkem r. 1904 — byloť tehdy v zastupitelstvu mnoho zásadních odpůrců celé té komunikace, jejíž počátkem jest most — aby postaven byl železný most v pokračování hlavní assanační třídy, nyní Mikulášské, a současně přijato konstruktivní rozluštění jeho, jak je navrhlo III. oddělení městského stavebního úřadu.

Na architektonickou jeho podobu byla na to vypsaná veřejná soutěž, která však nevedla k úspěšnému konci. Proto vyzván byl v srpnu architekt Jan Koula, professor české vysoké školy technické v Praze, by podal svůj návrh. Když byl tento zvláštní znaleckou komisí příznivě posouzen a přijat, pověřen byl prof. Koula vypracováním veškerých plánů detailních i s artistickým vedením. — Most dokončen byl koncem května 1908 a dne 6. června téhož roku otevřen.

Svou architektonickou úpravou, přes to, že jest ze železa, má most Svatopluka Čecha ráz monumentální. Prozatím zakončuje Mikulášskou třídu, ale volá po rozvinutí celé té veliké komunikační čáry, kterou prof. Koula před 10 lety svým návrhem na Letenský průkop byl podnítil a v zásadě rozluštil.

Teprve, až budou všechny složky pohromadě, které utvoří tu vstup k novým a bohdá i krásným částem Prahy, bude možno říci, zdali most, jakožto jedna z nich, se s ostatními harmonicky sjednotí a k jednotnému vrcholnému účínu spojí. Architektonické řešení bylo v nejedné příčině tvrdým oříškem; nepřímo ukázala to i zmíněná již soutěž, která byla obelána pouze 3 projekty, ač vypsané ceny byly poměrně značně veliké. Cena nebyla porotou udělena vůbec; toliko dvěma návrhům přičtena odměna po 500 K.

Most veden je šikmo přes Vltavu; návodní jeho pilíře jsou však postaveny souběžně s tokem vody. Proto bylo nutno při jeho úpravě, kde jen se to dalo, vyhnouti se všem z toho plynoucím nejrozmanitějším nepříjemným konsekvencím, aby nápadným a pro výsledek věci nedobrym nesouměrnostem součástí stavby se vyvarovalo a aby souměrnosti celku a jeho rovnováhy bylo docíleno tak asi, jako se to stalo v obdobném případě při mostě Alexandrově v Paříži. Z té příčiny nedošlo k nějakému vyzvednutí a pointování pilířů nad zábradlí jízdní dráhy a podobně nebylo možné ani pravidelné rozestavení stožárů pro elektrické světlo a nutné vedení tramwayové na dráze mostové.

Jaké posunování výběřích domků měl šikmý směr mostu v zápětí, pozoruje jen ten, kdo podrobně povšimne si jich polohy oproti pobřežním pilířům.

Pro architekta byla přijata spodní železná konstrukce dozajista výhodná, méně příznivou však byla okolnost, že most k letenskému břehu značně stoupá a že jeho oblouky se zvětšují. Je tím zdánlivě úplně jednostranný, a v pohledové nerovnováze i přirozeno, že prof. Koula hledal a soudíme našel v sloupech s Viktoriemi moti; kterým zjednáno aspoň tolik vertikální protiváhy a estetického zpevnění konců, aby se dostavil v celek klid.

Ku příjemnému zjevu mostu nemálo přispívá rozluštění obou jeho stupňův. Zejména pobřežní pilíř letenský je zdařilý — architekt rozložil jej tak široce, že rozvedení tramwayové komunikace našlo dostatek místa; při tom vyhnul se přece a tím i zachránil stojící tu kapli sv. Maří Magdaleny. Úpravou postranních vchodů našel dále autor ladný sestup na níže položenou terasu a přivodil spojení s městskou plovárnou. Cena vši té koncepce pozná se plně teprve v budoucnu.

Návodní pilíře nesou se vzhůru z hladiny vodní v pružné lodi, majíce poněkud podobu antických lodí; veškeré profilování ostatních kamenných částí je pak provedeno s náležitým vztahem k železným součástkám mostu.

Železná konstrukce mostu nebyla architektem obtížena žádnou zbytečnou ornamentikou, zejména ne obkládanou. Na hlavních obloucích mimo skupinově a souměrně umístěné hlavy nýtové jest jen v jednotlivých odstavcích po 2 terčích se žárovkami, což dobře vypočteno i na pohled z dálky; římsa sama opírá se opět jen o dojem plynoucí z řad a skupin nýtů vedle kovových výběhů, jež harmonují s veškerou bohatou kovanou prací zábradlí. Třímetrová pole zábradlí zapadají, aby se horkem nebortila, volně do pilířků, opatřených konsolovými, ozdobně kovanými vzpěrami, které zabezpečují v každém případě zábradlí proti překocení.

Z dekorace figurální zamlouvají se nám solidností svého provedení »Viktorie« od prof. Ant. Poppa v ukončení sloupů a saně po stranách městského znaku umístěné po vodě na návodních pilířích, promyšlené to dílo akad. sochaře L. Wurzela. Světloňosi, stojící na hlavách návodních pilířů proti vodě jsou prací čistě ceny dekorativní. Reliefy, jež vyplňují střední náplně oblouků, neplní dosti vhodně a stejnoměrně svá místa, a mimo to je málo komu srozumitelná jich základní myšlenka: »Vlny klidné a bouřné.« —ský.

## Návrh na postavení kostela sv. Antonína v Domažlicích.

Architekt, c. k. stavební rada Jan Vejrych. — Tab. č. 3. a 4.

Starý kostelík sv. Antonína před městským chudobincem na předměstí Pražském v Domažlicích, pocházející v nynější své podobě z konce XII. století, jest stavebně schátralý, nezdravý a překáží komunikaci; proto měl býti zbořen a na místě tom postaven nákladem obce menší kostelík, tak situovaný, aby hlavní komunikaci (od nádraží do města) nepřekážel. Na doporučení c. k. konservatora a inž. Heraina projektován měl býti ve slohu české renaissance. K vypracování náčrtků vyzván byl svého času městskou radou domažlickou níže psaný. (Dokonč. příště.)

## Soutěžný návrh na záložnu v Čáslavi.

Arch. Lad. Skřivánek ve Vídni. — Tab. č. 5.

Tento návrh byl uznán — vedle dvou alternativních návrhů téhož autora — za nejlepší v užší soutěži, která následovala po čtvrté veřejné soutěži na tutéž záložnu, při kteréžto soutěži počten byl návrh rovněž arch. Lad. Skřivánka prvou cenou. (Viz »Arch. Obzor« č. 6. z r. 1908.)

Zajisté mnohemu čtenáři bude nápadným věcně to vypisování soutěží bez cíle a vytuší příčinu smutného — u nás častého — zjevu v místních poměrech, jaké charakterisoval již Shakespeare, když dal pronésti Hamletu pověstnou větu: »— — — je něco shnilého ve státě dánském — — —«.

Příčinu tuto nejlépe osvětlí vyňatek z dopisu, který zaslán nám byl dobře informovaným Čáslavanem:

»Myslím, že tato soutěž není poslední a to z toho důvodu, že v stavebním odboru záložny zasedá jistý zednický mistr (jehož syn se všech dosavadních soutěží na tuto záložnu bez úspěchu zúčastnil), který sestavuje v stavebním odboru stále nové a nové programy v domněni, že snad přec jednou se podaří sestavit takový soutěžný program a takovou porotu, aby jeho synu dostalo se ceny a tím i vypracování plánů stavebních.«

Bohužel, že podobné ubohé poměry, za kterých se vypisují soutěže bez upřímné vůle, aby na jich základě nejlepší návrh sloužil za podklad provedení, nepanují jen v Čáslavi, ale v mnohých našich větších — ba největších městech.

## „Politika“ závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

Arch. M. Blecha, stav. v Karlíně. — Tab. č. 6.

Budova nejrozšířenějšího denníku českého, jevíci se v úpravě dnešní, započata byla rokem 1893 a postupně dokončena v roce 1907. Stávající forma půdorysná nebyla řešena v celku najednou, nýbrž doplňována po částech. Nejprve postavena budova na levé straně. V roce 1907 postavena přední budova na pravé straně, kdežto pravé úzké dvorní křídlo bylo ponecháno staré a pouze adaptováno. (Dokončení příště.)

# ARCHITECTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 3. ÚNORA 1909.

## Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy.

Arch. A. Balšánek. — (Pokračování s tab. č. 8.)

Úřadovny tyto byly by obráceny — mimo náměstí ovšem — do ulic pouze 9—10 metrů širokých, takže by zajisté neměly světla nadbytek.

Sněmovna sama, as na nynějším místě postavená, dala by se sice při velkém obmezení místa do organismu stavby vtěsnati, nemožla by však býti opatřena takovým komfortem, jaký moderní parlament by vyžadoval; s určitostí možno říci, že vedlejší místnosti následkem nedostatku místa by nevyhovovaly.

Po stránce architektonické dlužno uvést pak toto:

a) Místo není dosti reprezentativní, poněvadž za dnešního stavu otázky zachování starého rázu Prahy zemský výbor nemohl by připustiti, aby celé pořadí nejceněnějších budov do náměstí obrácených bylo obětováno a zde nová sněmovna postavena; jich adaptace k tomuto účelu při velkém rozdílu terrainu, nestejných a malých výškách pater není pak možná. Ulice Sněmovní, kamž by se hlavní průčelí nové sněmovny obrátiti musilo, jest pro takovouto monumentální budovu příliš úzká (š. = 10, ev. 16 m).

b) Místo není ani historické, nýbrž pouze vžilé. Jest známo, že staré stavovské sněmy konány byly až do roku 1848 ve staré sněmovní síni na hradě pražském vedle sálu Vladislavského. V budově nynější (býv. pal. Thunovském) umístěna jest sněmovna teprve od r. 1861.

Přihlížíme-li pak k palčivé otázce vylidňování Malé Strany, vidíme, že by se stavbou v těchto místech nejen neodstranila, nýbrž v daleko větší míře ještě přiosvětila, poněvadž by mimo dnešní úřadovny další počet domů buď koupen aneb pronajat býti musil.

Umrtnění ulice Tomášské stalo by se pak trvalým, poněvadž domy takto zabrané by nikdy již nemohly svému původnímu účelu býti navráceny.

2. Na komplexu nynější Zbrojnice.

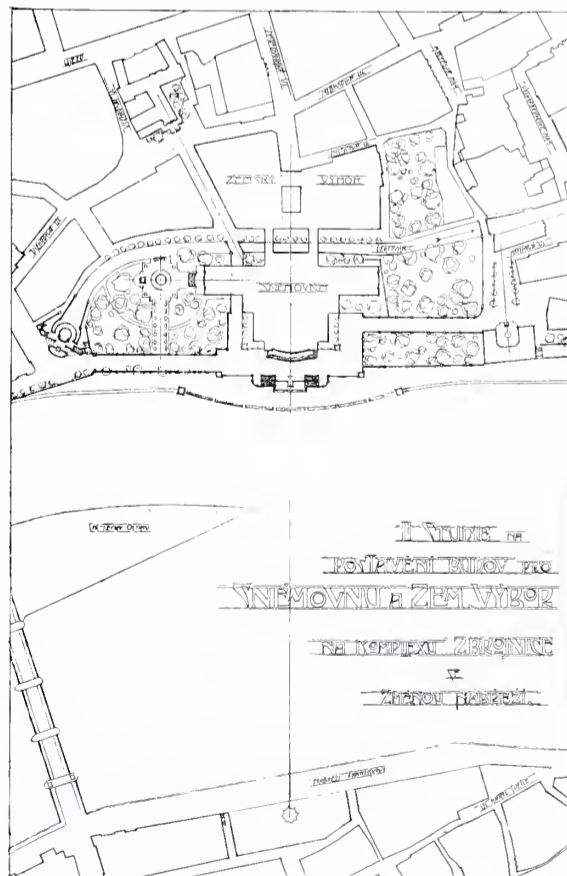
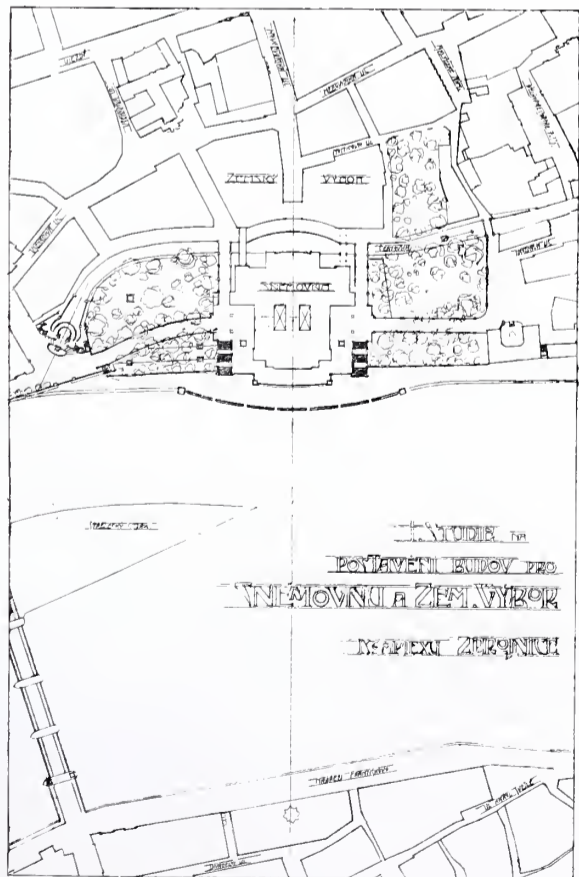
Co otázka stavby nové sněmovny se objevila, zejména pak od r. 1892, kdy na sněmu učiněn přímý návrh na stavbu, označováno bylo území zaujaté nyní komplexem Zbrojnice jako staveňišťe pro příští sněmovnu. Myšlenka tato vžila se tak, že ještě před nedávnem, totiž r. 1905, Občanský klub malostranský obraceje se na sněm království Českého s peticí o stavbu sněmovny a úřadoven zemského výboru, uváděl zase komplex Zbrojnice jako nejvhodnější místo pro stavbu.

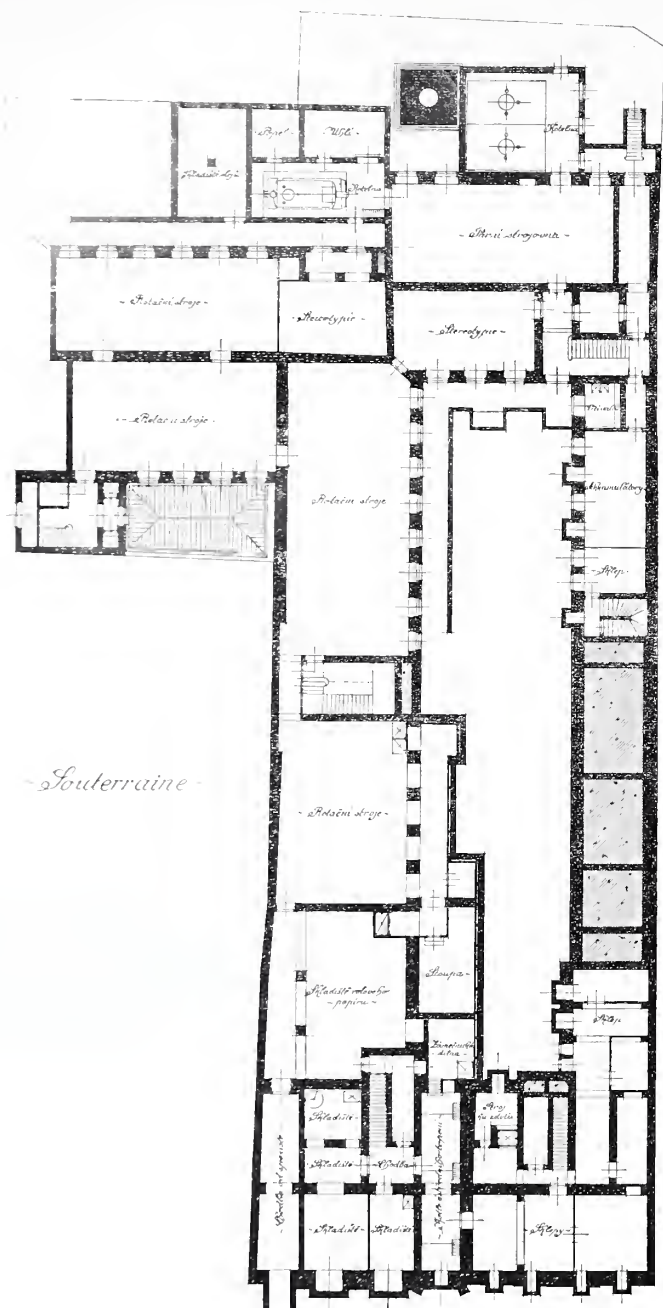
Myšlenka tato však není uskutečnitelná z těchto příčin:

Před soutěží na úpravu Malé Strany v r. 1907 počítalo se stále na provedení malostranského nábřeží při samém břehu Vltavy, jakož i se zasypáním Čertovky.

Při těchto předpokladech by ovšem vzniklo zde rozsáhlé, souvislé území, připouštějící, aby se na něm postavila budova velikých rozměrů.

Soutěží svrchu uvedenou byly však dotyčné předpoklady úplně zvráceny. Dle podmínek soutěží žádány byly alternativní návrhy s ponecháním a se zasypáním Čertovky. Výsledek soutěže ukázal, že zasypání její by Malé Straně nepřineslo nijaký zisk v ohledu hospodářském, za to však ohromné škody v ohledu estetickém. Proto ještě před vypracováním definitivního plánu polohy rozhodla rada městská r. 1902 na základě dobrozdání nižepsaného a městského úřadu stavebního, aby definitivně bylo upuštěno od myšlenky, Čertovku zasypati.





Budova »Politiky« závodu tiskařského a vydavatelského v Praze.

Arch. M. Bělcha, stavitel.

Tímto usnesením byla však též pohřbena myšlenka postavení sněmovny s palácem zemského výboru na těchto místech.

Navrženými komunikacemi, totiž prodloužením ulice Všehrdovy směrem k Nebovidské, nábrežím podél Čertovky a silnicí spojující nábreží Ferdinandovo s náměstím na Kampě, rozřízl se nynější komplex Zbrojnice na 3 poměrně úzké pruhy, na nichž nijak stavbu tak velikých rozměrů více umístiti nelze.

Studie II. znázorňuje myšlenku, budovu sněmovní situovati na zahradě Zbrojnice až ku samému podběří, takže by silniční hráz na způsob tunelu v délce asi 65 m pod ní podcházela.

Okolnost tato pro tuto neobyčejně důležitou komunikaci malostranskou jest tak závažná, že s alternativou touto nelze počítati, ač technická možnost provedení zde jest.

Ve studii III. znázorněna proto myšlenka, sněmovnu samu posunouti zpět až na samý břeh Čertovky a komunikaci přes Kampě vésti před ní po vysokém nábreží až k zahradě Oděvní.

Tato alternativa jest možná, ovšem jen pokud jde o sněmovnu samotnou. Počítá-li se s podmínkou, aby sněmovna byla v stálém kontaktu s úřadovnicí zemského výboru, bylo by nutno, novou budovu postaviti na druhé straně Čertovky a pojití je navzájem přechodem v I. patře.

Vyplynula by z toho ztráta velkého bloku za Čertovkou pro stavbu činžovních domů nad jiné způsobilého, již by obyvatelstvo malostranské velmi těžce neslo.

Vedle tohoto momentu hospodářského, jenž staví se v cestu umístění dvou tak závažných budov v místa tato, jest důležitou ta okolnost, že zahrada Zbrojnice vyhlédnuta jest jako staveniště pro budovu Moderní galerie, kterážto volba, jak později vylicíme, doznala jednohlasného souhlasu faktorů súčasťných. Místo samo ovšem splňuje všechny požadavky reprezentace a poskytlo by svůdnou úlohu architektonickou prvního řádu.

### 3. Zahrada anglických panen.

Máme-li na zřeteli postavení jednotné budovy a prohlédneme-li si plán Malé Strany, přijdeme nutně k závěrku, že jediné místo, kde by budova tak velikých rozměrů mohla vůbec býti postavena, jest zahrada konventu anglických panen.

Jisto jest, že dosažení a provedení parcelace ohromného komplexu, jako klín v samém středu Malé Strany třetího, jest úlohou nad jiné nesnadnou a obtížnou; rovněž však jest jisto, že může být dosažena pouze ve spojení s otázkou té váhy a důležitosti, jakou jest právě otázka postavení největší, nejpřednější a nejvýznamnější budovy království, jeho sněmovny a nejvyšších jeho úřadů samosprávných.

Zahrada tato, nemající významu uměleckého, není žádným architektonickým výtvozem, jako na př. zahrada Valdštýnská, Fürstenberská, Lobkovičká a j. v., aniž honosí se takovými krajinářsky půvabnými partiemi, jako sady na Nebozízkou neb zahrada Schönbornova nebo Nosticova.

Jest to ohromný komplex zeleně, vždy ovšem vábné a milé v samém centru města. Není také pochyby o tom, že ústav sám, až provedením všech vukolních komunikací cena půdy dostoupne žádoucí výše, sám k parcelaci přistoupí, aby za miliony získané na jiné vhodné místo působiště své přenesl.

Co v ohledu hospodářském vhodné zastavení komplexu tohoto by znamenalo, přesvědčí vás jediný pohled na plán města. Bez něho celá část Malé Strany za mostem Karlovým až k Akademii hrab. Straky a dále k silnici Chotkově zůstane vždy od Malé Strany oddělenou, bez schopnosti k samostatnému životu, ježto jí scházeti bude oživující pozadí. Máme za to, že dříve, než pod heslem zachování rázu vyřčena bude zásada, zachovati zahradu konventu ve stavu nynějším, bez jakýchkoli jiných vážnějších důvodů, dosah takových hesel uvažován by býti měl beďlivě jak po stránce národní, tak i hospodářské.

Místo toto jest ideální, co do polohy, reprezentativní v míře nejvyšší, a tak veliké, že připustilo by stavbu rozměrů největších. Z tohoto důvodu byla situace tato technickou i stavební komisí pro sbor i radou městskou schválena a pojata vzdor neurčitému stanovisku zemského výboru do plánu polohy.

O příčinách, jež brání tomu, že po sedmiletém úsilí otázky volby místa pro nejzávažnější budovy veřejné nemohou býti způsobem určitým a jasným řešeny, pojednáme ve stati zvláštní.

Pokud známo, nebylo dosud veřejně uvažováno o rozdělení obou budov, ježto tradovala se stále myšlenka, stavěti budovu jednotnou, v níž by jak sněmovna, tak úřadovna zemského výboru umístění došly.

Ponechávajíc stranou praktický i hospodářský význam stavby samé všimněme si, jakou důležitost má pro Malou Stranu, její příští útvar a její hospodářský rozkvět.

Nezvratnou zásadou architektonickou pro budovu tak významnou, ano směle říci možno, nejvýznamnější v celém království, musí býti, umístiti ji tak, aby při nejmenším jejímu hlavnímu průčelí plný umělecký dojem byl zajištěn zjednaním náležitých distancí. Jest to příkaz železné nutnosti, aby před ní zřízeno bylo takové prostranství, v němž by pozorovatelé jevilo se rozměrné průčelí jak v náležitě vzdálenosti, tak pod správným zorným úhlem. Takovéto podmínky nemohou splněny býti ani sebe větším rozšířením ulice Lužické, nýbrž jedině zřízením monumentálního náměstí, sáhajícího až k Vltavě samé. Důsledkem toho jest, že stávající blok mezi ulicí Cihelnou a Lužickou, jakož i zbytek realit Hergetových, pokud nepadají do nábreží, z příštího zastavení musí být vypuštěny a obětovány na vybudování náměstí před budoucí sněmovnou. Nemůže být ovšem sporu, že projekt tak dalekosáhlý musí nezbytně narazit

na odpor přímých interessentů; není to však ani myšlenka sama, příští sněmovnu umístí na zahradě konventu anglických panen, jež dotýká se tak citelně zájmů soukromých, jako právě její důsledky, totiž ztráta celého stavebního bloku, jenž však i se zbytky pozemků Hergetových měří pouze okrouhle 3605 m<sup>2</sup> aneb 1000 čtver. sáhů. Lze z toho snadno vypočísti onu finanční oběť, která by stavbě sněmovny v těchto místech výkupem a zbouráním stávajících zde domů přinesena býti musila.

Jak seznáme později, sotva stavby veřejných budov obejdou se bez ztrát a obětí, kterouž okolnost dlužno bedlivě a zrale uvážiti.

V ohledu uměleckém má situace tato význam neobyčejný a sice dlužno říci ihned předem, ve smyslu příznivém.

Třeba ovšem položit si otázku:

Jest možno v tomto území postavit budovu tak velkých rozměrů, aniž by tím dnešní panorama hradčanské jejími massami bylo ohroženo?

Připojené tři pohledy ze sadů před umělecko-průmyslovou školou, v ose příštího Rudolfského mostu a z nábřeží před Rudolfinem podávají důkaz, že přiměřeným rozčleněním obrysů budovy lze ji v rámcích dnešního panoramatu zařaditi, aniž by silhouetou hradu nějak rušila. Vzdálenost její hlavní fronty od břehů Vltavy jest taková, že netřeba se obávat massy sebe větší, pokud řešení obrysově jen poněkud by se přimykalo malebnému prostředí. Pokud by pak jisté pochybnosti ve směru tomto stávaly, bylo by možno neklamný důkaz zjednatí si kdykoliv zkouškami štenýrovými.

(Pokračování příště)

## Návrh na postavení kostela sv. Antonína v Domažlicích.

Arch., c. k. stavební rada Jan Vejrych. — (Dokončení s tab. č. 7.)

Nově projektovaný kostelík stojí v předložené hlavní ose nedávno postaveného chudobince na malém náměstí, jehož rozměry jsou as 50 m a 100 m a jehož spád v podélné ose obnáší as 1:25 m. Stavební místo dle projektu obmýšleno v regulačních čarách nepravidelným zdívkem z lomového kamene obezdítí a vodorovně navězí, až na malý spád od budovy ku chodníkům a celou tuto plochu mimo cest a kostel zelení osázejí. Na konci ostrého rohu proti cestě z nádraží projektován výstup na pláň pomocí jednoramenných schodů s obou stran, mezi nimiž umístěna

fontána a nad ní umučení Páně. Celé staveniště obeháno nízkým jen plotem, bílou barvou natřeným.

Na takto zřízené pláni, co basis, založen půdorys kostela v podobě latinského kříže s presbyteriem k východu, s hlavním vchodem a nad ním chorem ku straně západní a sakristii při kněžišti ku straně severní. Lodě, jakož i ostatní části sklenuty českou plackou pomocí opěrných pilířů, založených na obvodě půdorysu.

Světlo vniká do lodí skrze sedm užších a dvě širší okna. Nad křížením obou lodí vyvinuta dole zděná, výše dřevěná věž pro zvony. Ostatní části lodě mají vysoké střechy sedlové kryté prejzy a háky, a až na část střechy nad presbyteriem zakončeny jsou zděnými a zdobenými lomenicemi. Lodě chrámové vyzděny jsou zvenčí as 3 m vysoko nepravidelným zdívkem z kamene lomového, opěrační pilíře z kvádrů a odtud až pod sgrafitovou hlavní římsu vše ostatní hladce, bíle omítnuto.

O východy z nebezpečí postaráno v příčné lodi dvěma dveřmi.

## „Politika“ závod tiskařský a vydavatelský v Praze.

Arch. M. Blecha, stav. v Karlíně. — (Dokončení.)

V celkové úpravě vyhovuje budova veškerým požadavkům, na které činí nárok závody podobného druhu. Průčelí nové budovy na přání správní rady řešeno v pražském baroku. Průčelí vedlejší, pocházející z r. 1895, má připojeno býti k novému, nač dlužno bylo zřetel vzíti jak při okenních otvorech, tak i při nadezdívkách, střeše i štítech.

## Rodinné domy z villové čtvrti v Táboře.

Arch. K. Rudolf, stavitel v Táboře. — Tab. 9. a 10.

V roce 1902 založena na stavebních pozemcích za Bechyňskou branou v Táboře tamějším stavitelem K. Rudolfem čtvrt domků rodinných; nebude snad v nynější době, kdy na všech stranách slyšeti jest přání po levných ale i vkusných rodinných a dělnických obydlích, bez zajímavosti, uvésti některé příklady provedené.

I. Skupina z r. 1902 je dvoják, t. j. dva domy v zahradách štítem k sobě přistavěné.

Obsahuje každý: v přízemí 2 pokoje s kuchyní a příslušenství, v prvním patře totéž, v podkroví 2 hostinské pokoje.

Zastavěná plocha každého je 100 m<sup>2</sup>. Plocha celého pozemku se zahrádkou 250 m<sup>2</sup>. — Cena prodejní jednoho domu 14.000 K.

II. Skupina z r. 1903. (Tab. č. 10.) Barevná perspektiva je »troják«, t. j. dům střední zastavěný a postranně dva štítem přistavěné domky dělnické.

a) Krajní domky obsahují každý: v souterrainu 1 místnost obytnou s přísl., v přízemí pokoj s kuchyní a přísl., v podkroví komoru (šatnu).

Zastavěná plocha každého 61·50 m<sup>2</sup>. Celá plocha pozemku se zahrádkou 200 m<sup>2</sup>. Cena prodejní s pozemkem 5300 K.

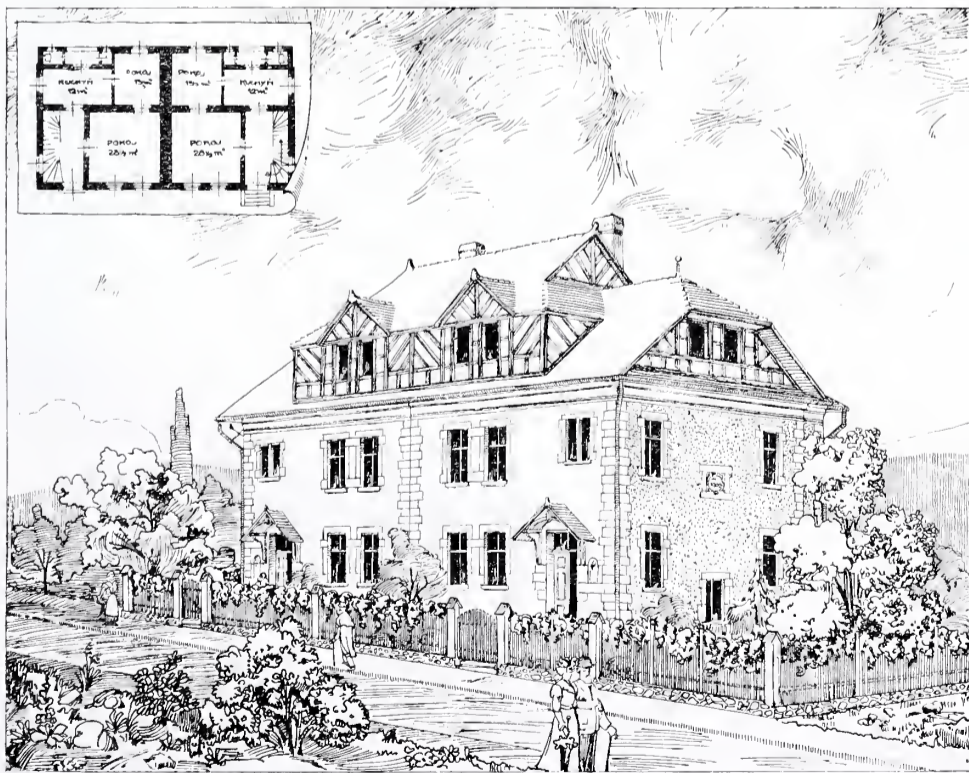
b) Střední domek zastavěný obsahuje: v souterrainu pokoj pro služku, koupelnu, prádelnu, sklep a přísl., v přízemí 3 pokoje s kuchyní a přísl., v podkroví 2 velké pokoje s komorou a příslušenství.

Zastavěná plocha je 98·00 m<sup>2</sup>. Celá plocha se zahrádkou 200 m<sup>2</sup>. Cena budovy 13.000 K. (Zaveden vodovod a elektrické osvětlení všech místností.)

III. Villka »Bellaria« z r. 1904 (tab. č. 9.) obsahuje v souterrainu 2 pokoje s kuchyní, příslušenství, sklep etc., ve zvýšeném přízemí 2 pokoje s kuchyní, verandou a přísl., v podkroví hostinský pokoj s balkonem, koupelnu, prádelnu a přísl.

Zastavěná plocha 105 m<sup>2</sup>, celá plocha i se zahrádkou 240 m<sup>2</sup>.

Cena prodejní 16.000 K (zaveden vodovod a elektrické osvětlení).



I. Skupina dvou rodinných domků v Táboře.  
Arch. a stav. K. Rudolf tamtéž



Soutěžný návrh na spořitelnu města Milevska.

Arch. E. Dufek a stav. J. Jirásek.  $\frac{\text{I. + II. cena}}{2}$ 

IV. Villka »Theresie« z r. 1905 (tab. č. 9.) obsahuje v souterrainu pokoj s kuchyní (resp. prádelnou) a přísl., ve zvýšeném přízemí 2 pokoje a kuchyň, koupelnu, verandu a přísl., v podkroví 2 hostinské pokoje s balkonem, alkovnu etc. s přísl. Zastavěná plocha  $125 m^2$ , celá plocha se zahrádkou  $350 m^2$ . Cena 18.000 K (zaveden vodovod a elektrické osvětlení).

V. Domek p. J. Urbana z r. 1907 (tab. č. 10.), štítem přistavěný (dělnický), obsahuje sklep, v přízemí 2 pokoje a kuchyň s příslušenstvím.

Zastavěná plocha  $98 m^2$ , se zahrádkou celá plocha  $200 m^2$ . Cena prodejní s pozemkem 5000 K.

Poznámky. Svahovitý a suchý terrain zdejší vybízeli při racionálním využitkování stavební plochy ku zřízení místností souterrainních, což ovšem za jiných okolností doporučovati nelze. Veškeré ceny budov rozumějí se s pozemkem.

Použité krytiny: ad I. tašky francouzské (s dvojitou drážkou) červené; ad II. taše polévané, hnědé, segm.; ad III. a IV. asbest (eternit); ad V. taše obyčejné románské, proložené polévanými (zelenými a bílými).

Pensionát »Na Slovači« pana Ph.-C. Petra Gajdika v Táboře. (Tab. č. 10.)

Řešení půdorysné je úplně nepravidelné a to vzhledem ku přesně programem vyčteným rozměrům pro byt pana stavebníka v I. patře. Trakt uliční (strana severní) byl použit pro místnosti

vedlejší, kdežto hlavní trakt do zahrady (jižní) byl jak náleží určen pro hlavní obytné místnosti.

Z nepravidelnosti půdorysu resultuje pro fačádu uliční symetrie parciální (relativní), kdežto ve fačádě hlavní bylo s malými překážkami možno zachovati symetrii absolutní. — Na zvláštní přání pana stavebníka bylo řešení půdorysné provedeno bez světlíků; úprava vedlejších místností, jich osvětlení a větrání znázorněno v partiálním řezu C—D. Půdorysně i výškově byla plocha zastavěná ovšem, pokud možno, využita, při tom však zachována z ohledů estetických kontura profilu sousedního stavení.

(Dokončení příště.)

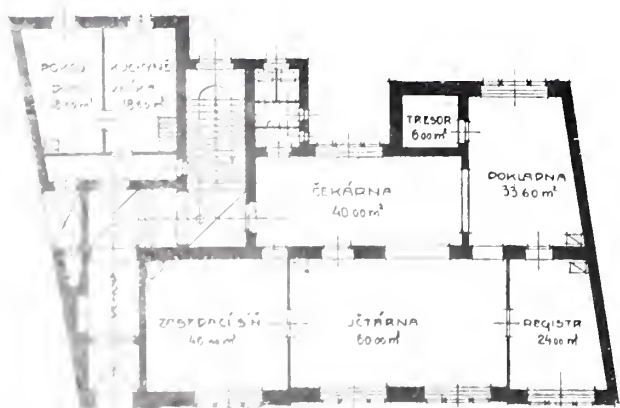
## Soutěžný návrh na spořitelnu města Milevska.

Arch. E. Dufek a stav. J. Jirásek v Praze. —  $\frac{\text{I. a II. cena}}{2}$ 

V květnu vypsána byla soutěž k získání návrhů na stavbu spořitelny v Milevsku. Podány byly 53 návrhy. Porota sloučila obě vypsané ceny a rozdělila je stejným dílem na dva projekty obnosem 400 K. Jeden z poctěných projektů přinášíme v dnešním čísle.

V přízemí jsou spořitelní místnosti osvětlené vesměs přímým světlem a byt domovníka přístupný přímo z vestibulu. Schodiště umístěno tak, aby v I. patře docíleny byly dva byty s veškerým příslušenstvím. — Zastavěná plocha obnáší  $385 m^2$  a náklad rozpočten na 60.000 K.

PŘÍZEMÍ



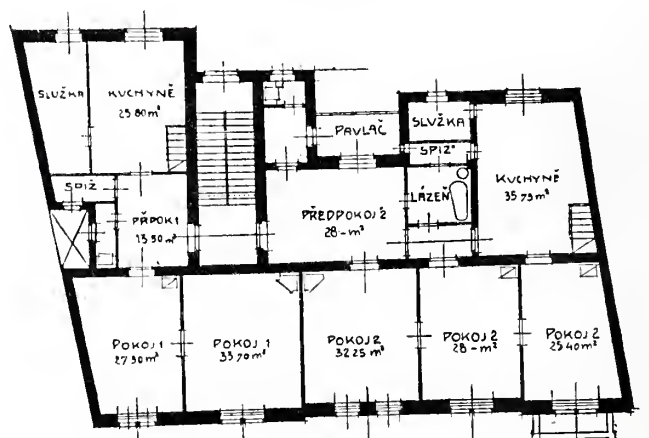
Soutěžný návrh na spořitelnu města Milevska.

I. + II. cena

2

Arch. E. Dufek a stav. J. Jirásek.

I. PATRO





# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 3. BŘEZNA 1909.

## Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy.

Arch. A. Balšánek. — (Pokračování.)

Jiná vážná otázka umělecká, položená klubem za Starou Prahu v dnešním jeho složení, jest ta, možno-li vedle stávajících uměleckých dominant postaviti na Malé Straně dominanty nové bez ohrožení jejího obrazu?

These tato, která sama o sobě žádala by obšírného pojednání, vyhraňuje břitce otázku, zdali umění současnému aneb příštímu má býti dovoleno, do ustáleného, historicky vykrystalovaného obrazu města, ovládaného určitými památkami stavitelskými, vsunouti nové prvky jako nové dominanty umělecké.

These tato mohla by snad býti hájena pro určitá ústředí města, jichž forma a způsob zastavení žádného dalšího vývoje nepřipouští, ač i tu nárok moderního umění na uplatnění se při šetření jistých zásad jest věcí nespornou.

Malá Strana však, a zejména její území v pravo od mostu Karlova se nalézající, jest útvarem nehotovým, mimo hranice vlastního města (totiž starého jádra) ležícím.

Na tuto část, jež teprve inundacím má býti vyrvána, musí doba naše míti nepopíratelný nárok. Položíme-li si pak otázku, zdali příští zastavení státi se má domy obytnými aneb budovami veřejnými, nemůže býti pochybností o tom, že odpověď musí vyzníti ve prospěch těchto, mám-li na mysli její příští vzhled umělecký. Budovy veřejné, svou architekturou, rozdělením svých mass skýtají přece nepoměrně více záruk, že v obrazový rámeček města dají se mnohem lépe upravit, nežli řady bloků domů činžovních, by i každý jednotlivý z nich byl prvořadým dílem uměleckým.

Důkaz toho podává nám nedávno dostavěná nábr. Riegrovo, jež pro moderní výstavbu města neznamená ničeho, ač mnohým domům, na něm stojícím, nemůže umělecká cena upřena býti.

Doba naše, která zajisté k památkám minulosti chová se daleko méně brutálně, nežli epocha baroková to činila, musí pro sebe reklamovati právo na místech mimo historický obvod města ležících, stavěti budovy třeba největšího významu, pokud potřeba jich nezbytnými požadavky doby jest diktována.

Stejným právem, jako vedle památného mostu Karlova vznikne most Rudolfinský, stejným právem vzniknouti může vedle památné

dvojice věží a kopule Mikuláše, jež jest historickým symbolem vítězného katolicismu a tím zároveň našeho národního ponížení, budova nová, smělých rysů, jež bude symbolem neméně historického převratu, našeho národního i politického znovuzrození. Naslouchejme proto pozorně »mluvě kamenů«, ale rozumějme jí též a učme se z ní.

Pokud jde o tendence umělecké, dozná právě tato část pobřeží Malé Strany zejména zrušením malebného chobotu při ústí Čertovky u reality Hergetovy takových změn, že možno tu mluviti o zcela novém vybudování jejím a jest zcela případno, jestli i pro její příští výstavbu vytkneme si cíle nejvyšší!

#### 4. Umístění sněmovny při ulici Lužické na náměstí u mostu Rudolfinkého projektovaném.

Ztráta stavebního bloku mezi ulicemi Lužickou a Cihelnou při alternativě III. přirozeně musí vésti k úvahám, zdali není možno v těchto místech vytvořiti útvar jiný. Logickým postupem dospíváme k závěrku, že snad místo dvou náměstí sdružených dalo by se utvořiti náměstí jediné, byt by i výměry jeho nad původně navrhované zvětšeny býti musily.

Náměstí toto má formu lichoběžníku, jehož delší strany určeny jsou divergujícími směry toku Vltavy a Lužické ulice a jehož kratší strany určuje osa příštího mostu.

Jeho čtvrtá strana jest pak otevřena proti Vltavě stejně jako při protějším náměstí Rudolfinském.

Leží na snadě, že by útvaru tohoto mohlo býti použito k umístění tří aspoň význačných budov veřejných: sněmovny, místodržitelství a gymnasia.

Počítáme-li s umístěním budovy zemské ve frontě při ulici Lužické, jak na studii čís. V. jest naznačeno, vidíme, že je to možné jen za jistých předpokladů, totiž sbourání paláce Windischgrätzova (čp. 119/III.) v ul. Letenské, jakož i čp. 118 a 112 v ulici Lužické, zabrání úzkého pruhu zahrady kláštera anglických panen, a prorážení úzké desetimetrové ulice podél bloku takto vytvořeného až do ulice Letenské.

V bloku tom by zůstaly pouze domy č. p. 593 a 594, kdežto ostatní fronty — mimo zahradu paláce Thurn-



Studie 4. Umístění sněmovny při ulici Lužické na náměstí, u mostu Rudolfinského.

Taxisova zůstaly by vyhrazeny pro stavbu budovy zemské. Palác posléze jmenovaný dal by se zajisté účelně adaptovati a připojiti k budově nové, kdežto dvorní křídla (konírny a remisy) mohla by být snadno obětována, ježto žádné umělecké ceny nemají.

Na prvý pohled jest zřejmo, že by blok tento pro jednotnou budovu zemskou asi nedostačil. Sněmovna by přirozeně musila být umístěna na místě reprezentativním, t. j. při ulici Lužické, kdežto úřadovny Zemského výboru musily by se umístit do ulice Letenské a nové ulice, přes zahradu angl. panen vedené.

Na zastavitelné ploše by se získalo: trakt sněmovny při ulici Lužické měří as 5000 m<sup>2</sup> plochy zastavěné; čítáme-li zvýšené přízemí a I. patro. dalo by to 2 × 5000 = 10.000 m<sup>2</sup> užitkové plochy.

Trakt úřadoven Zemského výboru měří pak asi 3100 zastavěné plochy, při výšce dvou pater dalo by to 3 × 3100 = 9300 m<sup>2</sup> užitkové plochy, s palácem Thurn-Taxisovým pak 12.210 m<sup>2</sup>.

Dalo by se tudíž na tomto bloku vyzískati as 22.210 m<sup>2</sup> plochy užitkové, což vzhledem k uvedeným údajům Zemského výboru nedostačuje.

Bylo by tudíž nutno, pomýšleti na přemístění dalších potřebných úřadoven jinam, což by se dalo nejlépe provésti spojením tohoto bloku s blokem protějším, mezi ulicemi Letenskou a její navrhovanou odbočkou, ku Klárovu směřující.

S tímto blokem, který při značnější výšce úřadoven mohl by býti pouze dvoupatrový se zvýšeným přízemkem, docílilo by se úhrnem asi 35.000 m<sup>2</sup> výškové plochy, takže potřebám agendy Zemského výboru bylo by tu ne sice plně, ale přece jen vyhověno.

Budova není však jednotná, nýbrž rozdělená; nestojí dále na místě nezastavěném, neboť vedle domu již jmenovaných musil by Zemský výbor zakoupiti ještě domy č. p. 121, 122, 123, 526 v ulici Letenské a čp. 124 v ulici Lužické; vzhledem k otázce vyliďňování Malé Strany vidim, že by řešením tímto opět 7 domů nájemných, jak svrchu uvedeno, bylo pro obyvateľstvo ztraceno.

Po stránce hospodářské není tudíž alternativa tato zvláště výhodnou, ježto ruší ve značné míře půdu již zastavěnou. Uvá-

žíme-li pak tuto ztrátu plochy zastavěné, shledáme, že čp. 112, 118, 119, 121, 122, 123, 526 a 124 měří dohromady asi 9000 m<sup>2</sup>.

Porovnáváme-li pak dále plochu bloku mezi ulicemi Lužickou a nábřezím (3600 m<sup>2</sup>) s touto vyšetřenou ztrátou, vidíme, že při alternativě této ztrácí se na zastavitelné ploše té měř třikrát více. Ježto pak v ohledu zastavění výškového mezi polohami IV. (sněmovna na zahradě angl. panen) proti alternativě V. (při ulici Lužické) v ohledu hospodářském jest značně výhodnější, ježto ztráta stavební plochy jest nepoměrně menší.

Bylo by ovšem třeba, hospodářskou hodnotu obou alternativ odvážit bedlivěji, nežli pouhým srovnáním zastavěné plochy, aby správný závěrek utvořen býti mohl.

Pokud jde o stránku architektonickou situace této, má celkem tytéž přednosti, jako situace na zahradě kláštera anglických panen.

Nelze však zamlčeti, že poloha tato vzhledem k panoramatu hradčanskému, jehož průhled za všech okolností musí zůstat volným, jest mnohem nepříznivější; vyžadovala by nejen pečlivého vyšetření výšek, ale též odvážení svých hmot, co do měřítka i obrysu, aby vznikající útvar se starým obrazem harmonicky se spojil.

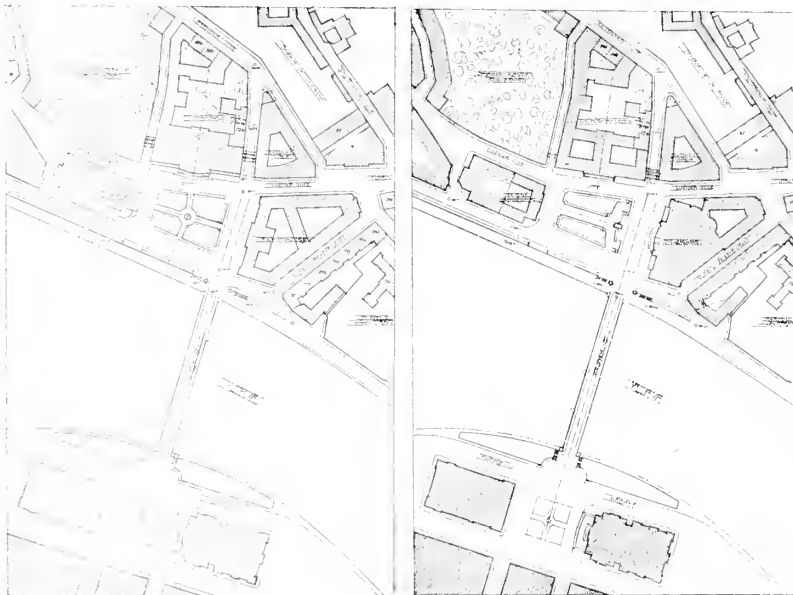
##### 5. Umístění při ulici Železné lávky.

Bedlivému pozorovateli neujde zajisté, při studiu alternativy předchozí, jedna závažná okolnost: že čelné umístění sněmovny při ulici Lužické žádalo by kategoricky, aby poloha tato co čelná (jako point-de-vue) byla důsledně vyvinuta.

Není to však možné nejen z ohledů na panorama Hradčan, ale též z ohledu na osu příštího mostu Rudolfského a z poměrů niveau.

Okolnosti tyto způsobují, že osové vyvinutí architektonického náměstí před sněmovnou a provedení jakéhokoli významnějšího motivu na pobřeží (pomníku, schodiště a p.) není možné. Stručně řečeno, všechny architektonické výhody polohy této musí býti potlačeny z toho ohledu, aby obraz nový podřídil se úplně pohledu na královský hrad.

(Pokračování přístě.)



Studie 5. a.

Studie 5. b.

Umístění veřejných budov při ulici u Železné lávky. (K článku arch. A. Balšánka.)

## Ještě k restauraci „kostela sv. Jindřicha v Praze“.

### II.

Pan arch. Hilbert odpovídá v posledním čísle »Stylu« na místě prot. Dvořáka k stati mé v čísle VII. »Arch. Obzoru« 1908. Zabývá se tu případem restaurace kostela Čáslavského a tvrdí, že mnoho neznámí, když obnovu kostela v době, kdy ob o podpory, nazval restaurací a později dostavbou, to ale soudím z toho, že mnohým uvedeného není. Praví pak: »Professoru Konečným však nezdá správné, že obnova, která má odvahu býti restaurací, jest zma a státem subvencovaná, jemu zdá se dle všeho, že má obnovu rázu pře ráčení do přírodního slouhu smí činiti paníky na úroveň (viz. tím případ českobrodský).« — K tomu odpovídám: »Čekám, že bych se vůbec o subvence, zemskou a říšskou, neměl ke případu tomu, až bude na čas, se vrátím. Co se obdrží, to jest, vůbec žádného »zdání«, kdy k podporám vysledek, aniž jsou ustanoveny na zachování památek.«

Co se týče návrhu navrženého p. Hilbertem stanové střechy, který jsem viděl jsem se vystaveným modelem, který si pan k. k. konzervator Dr. Valentin Schmidtovi v Budějovicích. Se vztahem ke zprávě ze dne 31. srpna 1908, jejíž přílohy spolu se vrací, dovoluje si Centr. komise oznámiti, že proti od-

p. architekt nové formy slibuje, neznámá, že jsem falešně viděl nebo slyšel, — naopak on měl v tom případě loni na vystavený model připravit: »Model kostela, jak ho nebudu provádět, jelikož jsem již k jiným modernějším uměleckým metám dospěl.«

Pan architekt uvádí dále, že moje nechuť k Centrální komisi a výrok o knoflíkách staly se následkem odmítnutí mého restauračního návrhu radnice Plzeňské. — Necht' jest ujištěn, že ani v nejmenším, neboť soudím úhrnem, celý ten případ dopadl pro Centrální komisi až příliš nevalně, a panem architektem byl vlastně nešikovně připomenut.

Pan architekt vytýká mně ve své stati, že překážím novým heslům a nedovedu jim rozumněti. — Mám za to, že by nebylo se tomu co diviti, když se s nimi často s bezměrnou neupřímností manipuluje.

Za příklad služ mi tu případ Kájovský. Jde tu o vymalování starého kostela v jižních Čechách. Centrální komise vydala k provedení téhož následující úkaz:

»Ve Vídni 5. listopadu 1908.

Panu k. k. konzervatoru Dr. Valentinu Schmidtovi v Budějovicích.

Se vztahem ke zprávě ze dne 31. srpna 1908, jejíž přílohy spolu se vrací, dovoluje si Centr. komise oznámiti, že proti od-

borně provedenému vymalování kostela kájovského principelních námitek nečiní.

Každým pádem je ale v předloženém případě nutno, aby vymalování uvedené bylo připraveno s největší pozorností, by výsledek nebyl horší žádného. Bylo by z té příčiny žádoucí, aby malíř jemuž práce ta svěřena bude, než ještě k návrhu přistoupí, některé ještě zachovalé kostelní ryze gotické (echt gothisch) malby si prohlédl.

K předloženému účelu vhodných příkladů maleb nelze tu uváděti, jelikož nám ani malíř, ani jeho bydliště není známo!!!

V pádu, že by ani Vašemu Blahorodí nebylo možno v tom směru malíři poraditi, bylo by lze lehce od pražské archaeolog. komise bližších zpráv o uvedených příkladech si zjednatí.

Současně činí Vás Centrální komise pozorna na následující základní pravidla pro malby uvedeného druhu:

Žebra, přípory i pilíře budtež bud' v nebarveném, přirozeném kameni ponechány. anebo, když by takový příliš nevzhledný byl, bud' okrově žlutou anebo kamenošedou barvou natřen.

V případě posledně uvedeném nutno provéstí spárování tmavými čarami.

Vzorkování jest se každým způsobem vyhnouti.

Jednotlivé oddíly klenb budtež čistě vybíleny, též mohou ozdobeny býti stylisovanými květinovými ornamenty velkých tahů, která z koutů mezi žebry vyrůstají.

Obrubování klenb, ani průvodních linií žebor nemá býti užito, an tytéž štíhlou a elegantní soustavu žebor klenbových těžkopádnou a nejasnou činí.

Stěny budtež ve zlomené běli natřeny, leč bez jakýchkoliv vzorků neb kvádrování.

Závěrečné klenáky a hlavice dovoleno polychromovati, avšak jen lomenými vápenými barvami a bez zlata.

Po provedení budiž návrh malování kostela Centrální komisi k úřednímu posouzení předložen; posudek zašle se pak v krátké lhůtě.

Každým pádem jest se o to postarati, aby s vymalováním nepočalo se před zdejší úředním přijetím návrhů.

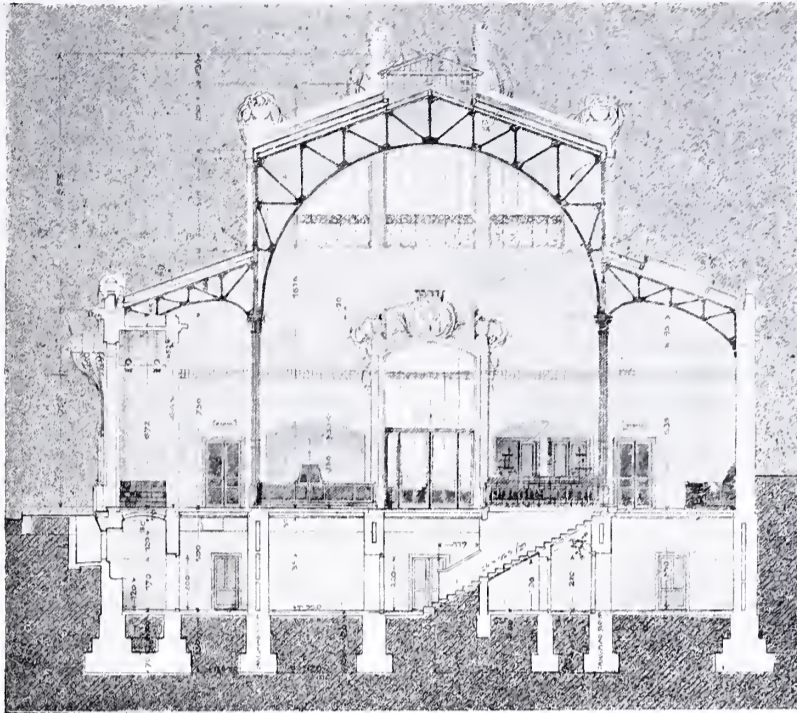
President Helfert.»

Nevím co na dopisu tomto jest pozoruhodnějšího, zdali odstavec, kterým se radí ke studiu starých vzorů jako nejvhodnějšímu podkladu nového návrhu — což mohu s potěšením vzíti na vědomí, — či odstavec, ve kterém se na staré příklady nedovedlo upozorniti nežli odkazem k pražské archeologické komisi, což se mi zdá pro centralisační úřad povážlivým nedostatkem, či konečně všechn ten kuchyňský recept na novou malbu kostela, o paušální ráz kostelních maleb 15. věku otrocky opřený, který bez ohledu na charakter případu znovu se doporučí k použití.

Co asi řekne p. arch. Hilbert k tomuto nákazu k použití pseudogotických forem právě v té chvíli, kde on se všeho nového na základě starých vzorů zřiká a takřka za paskvil všeho svobodného, novodobého tvoření uvádí. Co odpoví k tomu on, obhajce nových hesel Centrální komise, kterým neuzavírá uší a srdce, ke kterým se já chudák se svými starými koleny nemohu dobelhati. — Jemu nezbude nyní než své »za prvé, za druhé a za třetí« odvolat.

Těžko nsmát se takovému ochotnictví v péči o památky, které mní, že třímá prapor pokroku, a vlastně neví co chce.

J. Koula.



Příčný řez Ústřední tržnice pro drobný prodej na Smíchově.

Architekt Dr. Alois Čenský.

## Ústřední tržnice pro drobný prodej na Smíchově.

Architekt Dr. Al. Čenský. — Tab. č. 11., 12. a 13.

Na pozemcích bývalé botanické zahrady na Smíchově povstala parcelací řada nových stavebních bloků určených jednak pro budovy veřejné, jednak pro domy nájemné. Obec Smíchovská, přihlížejíc k různým hygienickým vadám stávajícího tržiště na Jakubském náměstí a k naprostému nedostatku společenských a spolkových místností, jichž potřeba byla občanstvem již dlouhou dobu počiňována, získala vhodnou koupí blok ve výměře as 5600 m<sup>2</sup> mezi třídou Královskou a ulicí Presslovou, a určila jej ke stavbě »ústřední tržnice« a »Národního Domu«.

V roce 1905 požádán byl městskou radou architekt dr.

Alois Čenský, by vypracoval náčrtky na stavbu obou těchto jmenovaných budov a navrhl úpravu celého bloku. Po schválení náčrtků bylo mu svěřeno vypracování definitivních plánů stavebních a podrobných rozpočtů, jakož i řízení stavby obou budov.

Vzhledem k nejbližšímu okolí a k různým účelům, jimž každá z budov slouží, situován jest »Národní Dům« hlavním průčelím do třídy Královské, budoucí to smíchovské tepny komunikační, a ústřední tržnice delší svou stranou do protější souběžné ulice Presslovy. Mezi oběma budovami upravena pak restaurační zahrada »Národního Domu« s rozsáhlými verandami, která pomocí otevřené pergoly hmoty obou budov vhodně spojuje.

Ústřední tržnice pro drobný prodej potravin jest vzhledem ke svému čistě užitkovému účelu navržena jako budova obdélníkového půdorysu s jednoduchou zevnější i vnitřní úpravou.

Prostory tržnice lze rozdělití do tří hlavních skupin, které tvoří:

- I. tržní síň v přízemí, sloužící ku prodeji zboží,
- II. místností administrativní a obytné, umístěné mimo jiné v obou čelech tržní síně,
- III. chladírny a místnosti, sloužící k ukládání zboží, situované ve sklepech.

I. Tržní síň, zvýšená nad chodník o jeden stupeň, přístupna jest třemi vchody a to na jižní straně z nově projektovaného náměstí, na straně západní z ulice Presslovy a na straně severní z ulice dnes ještě bezejmenné. Délka její měří 53·00 m, šířka 23·00 m. Vzhledem ke značnému rozpětí rozdělena tržní síň na 3 lodi a železná konstrukce střešní s vyvýšenou střední lodí po způsobu basilik uložena 6 plnými vazbami v přechodu mezi lodí střední a loděmi postranními na 12 montovaných sloupech 7·00 m vysokých. Celková výška střední lodí obnáší 16·15 m. Kryt střechy jest břidlicový. K osvětlení tržní síně použito kromě oken umístěných v průčelí do ulice Presslovy, ve štítech a svislých stěnách zvýšené střední lodí, na straně sousedící s restaurační zahradou, světlíků střešních, které upraveny nad nižší částí střechy, jelikož tu verandy, po celé délce tržní síně přistavěné, oken nepřipouštěly. Svislé plochy okenní zaskleny jsou sklem šňůrkovaným, šikmé plochy světlíků sklem s drátěnou vložkou, vlysy okenní, vchodové dvře a stěny barevným tlačeným sklem.

Větrání tržní síně děje se mimo vrchní křídla okenní, která jsou na sklápění zařizena a ze zdola říditelna, pomocí 3 větráků ve vrcholu střechy upravených.

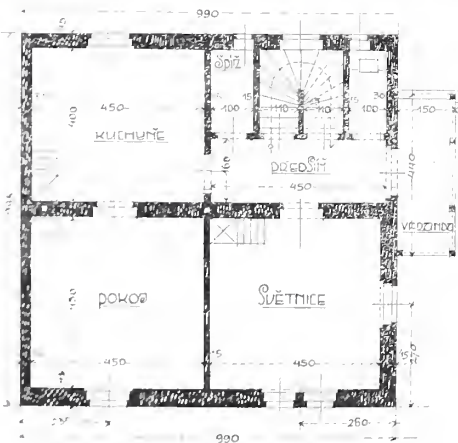
K čištění oken zvýšené střední lodí navrženy jsou zevně i uvnitř dřevěné lávky na železných podporách, které jsou přístupny po železných žebřících z každé strany v čele tržní síně upevněných.

Stánky pro trhovce jsou o jeden stupeň nad dlažbu tržní síně vyvýšeny a seskupeny podél tří průběžných chodeb v šesti řadách. Dle druhu zboží rozděleny jsou na 5 hlavních skupin a tvoří: první skupinu stánky zelenářské a ovocnářské, počtem 28; druhou skupinu stánky máslařské a hokynářské, počtem 26; třetí skupinu stánky zvěřinářské a drůbežnické, počtem 48; čtvrtou skupinu stánky řeznické, počtem 8; pátou skupinu stánky rybářské, každý o dvou nádržích, počtem 8. (Pokračování přístě.)

### Stavba knih- a kamenotiskárny p. J. J. v Turnově.

Arch. J. Heindl, stavitel v Žižkově. — Tab. č. 14.

Z největších moderně zařízených knih- a kamenotiskáren na českém venkově jest dojista ona p. Jana Jiránka v Turnově, která na podzim r. 1907 se do nové vlastní budovy přestěhovala.



Dělnický domek p. U. v Táboře.  
Arch. K. Rudolf, stavitel tamtéž.

Plány a detaily na tuto stavbu vypracoval architekt Jan Heindl ze Žižkova, jemuž i dohled na stavbu byl svěřen.

Budova postavena jest v levo od silnice, vedoucí k zastávce na dráhy Jičín-Turnov, na parc. č. 1176/2, a řešena, jak jest z pohledu patrné, villovitě, obklopena parkem. Malebně působí vlnitě vlnitě před budovou postavené schodiště, které jest celé, mimo zářezové stupně, provedeno z pískovce.

Park před budovou zakončen jest proti silnici kovaným železným plotem, rozděleným mezi kamennými sloupky na pískovcové základy, a protaženými.

Čistota budovy projektována s použitím motivů české renesance. V celku zavedena kanalisace, vodovod a lázeň. Topení celá budova jest ústřední parní o nízkém tlaku. Osvětlení budovy jest elektrické.

Se stavbou započato v létě r. 1906, a budova, jak již uvedeno, odevzdána na podzim r. 1907 svému účelu.

### Soutěžný návrh měšťanské dívčí školy v České Skalici.

II. a jediná cena. — F. Matějčík, stav. assist. v Praze. — Tab. č. 15.

Podmínky při této soutěži byly: Navrhnouti budovu školní obsahující 4 učebny, kreslírnu s kabinetem, tělocvičnu co aulu, ředitelnu, sborovnu, 2 kabiny a ostatní příslušenství na parcele o značném klesání terrainu jižním směrem k ulici. Na téže parcele v pravém rohu stojí stará budova školní. Nová školní budova měla býti dle podmínek řešena jako samostatná, od stávající školy nezávislá, však se zřetelem ku pozdějšímu spojení obou. V nejnižším bodě stanoviště žádán vjezd do nádvoří. Jak asi programu a podmínkám vyhověno, patrné z náčrtků samotných a z protokolu, v němž se praví, že budova je v celku přiměřeně řešena, jak v ohledu osvětlení, tak i výměr místností s malou zastavěnou plochou. V souterrainu v místě nejnižším navržen byt školníka s příslušenstvím a se zvláště odděleným vchodem, ač v programu patrně nedopatřením uveden nebyl.

### Návrh hájovny pro lesní úřad velkostatku p. A. D. v Liborči v Uhrách.

Arch. D. Fey, stav. v Uher. Hradišti. — Tab. č. 16.

Program stavební zněl: Obývací domek ze dřeva v lese v horách pro hajného, co možná tak upravený, aby místnosti obývací a místnosti hospodářské byly pod jednou střechou a uvnitř mezi sebou přístupny.

Požadavek ten podmíněn jest poměry klimatickými a bezpečnostními.

Místnosti obývací jsou: předsín a zároveň letní kuchyně s otevřeným krbem, kuchyně se sporákem, jež jest zároveň obývací světnicí, a jedna světnice na spaní. V předsíni, mimo otevřeného krbu, jest ještě pec na pečení chleba, koťel na vaření píce pro dobytek a udírna. V podstřeší je malá světnička pro lovecké hosty ku přenocování, rovněž na vytápění zařízená. U vchodu jest záchod dostatečně izolovaný.

Hospodářské místnosti jsou: komora poblíž kuchyně, sklep, kůlna na menší lehký vozík, stáj pro 2 kusy hovězího dobytka a stáje pro 2 kusy vepřového dobytka.

Podezdívky jsou z kamene na vápennou maltu. Ostatní stěny, stropy a konstrukce střešní ze dřeva modřínového.

Dle daného programu zhotoven architektem D. Feyem za spolupůsobení p. lesníka v Liborči J. Malypetra návrh na tab. č. 16. a dle toho postaveny v roce 1907 dvě hájovny v Horní Srni a v průsmyku Vlárském v Uhrách.

Obě budovy vyhovují úplně svému účelu.

### Rodinné domy z villové čtvrti v Táboře.

Arch. K. Rudolf, stavitel v Táboře. — (Dokončení.)

Zvláště nepříznivými poměry terrainními a půdy základové bylo nutno z důvodu shora uvedeného založiti mezzanin a souterrain.

Budova obsahuje v souterrainu 3 pokoje obývací s přísl., sklep pro uhlí, potraviny a ledničku; v mezzaninu 4 pokoje obývací s přísl., byt domovníkův a sklep téhož; ve zvýšeném přízemí 5 pokojů obývacích se společnou koupelnou a příslušenstvím; v 1. patře byt pana stavebníka o 4 pokojích obývacích s kuchyní, koupelnou, místností pro služku při kuchyni, špiž a příslušenství; v podkroví 1 pokoj (kulečník) či jídelna s balkonem, prádelna, closet a půda.

Na střeše za výškou zřízeno pak k vůli překrásné vyhlídce do údolí Lužnice plateau, přístupné poklopem ve střeše.

Náklad stavební s veškerými shora jmenovanými pracemi instalačními rozpočten byl na Kč 54.000.

Zastavěná plocha budovy 173,2 m<sup>2</sup>. Plocha pozemku se zahradou přibližně 450,00 m<sup>2</sup>.

Dělnický domek p. Urbana (půdorys a pohled), který uveden jest v popisu na str. 8. v č. 2. »A. O., že zobrazen je na tab. č. 10.«, přinášíme až v tomto čísle na str. 12.

# ARCHITECTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 7. DUBNA 1909.

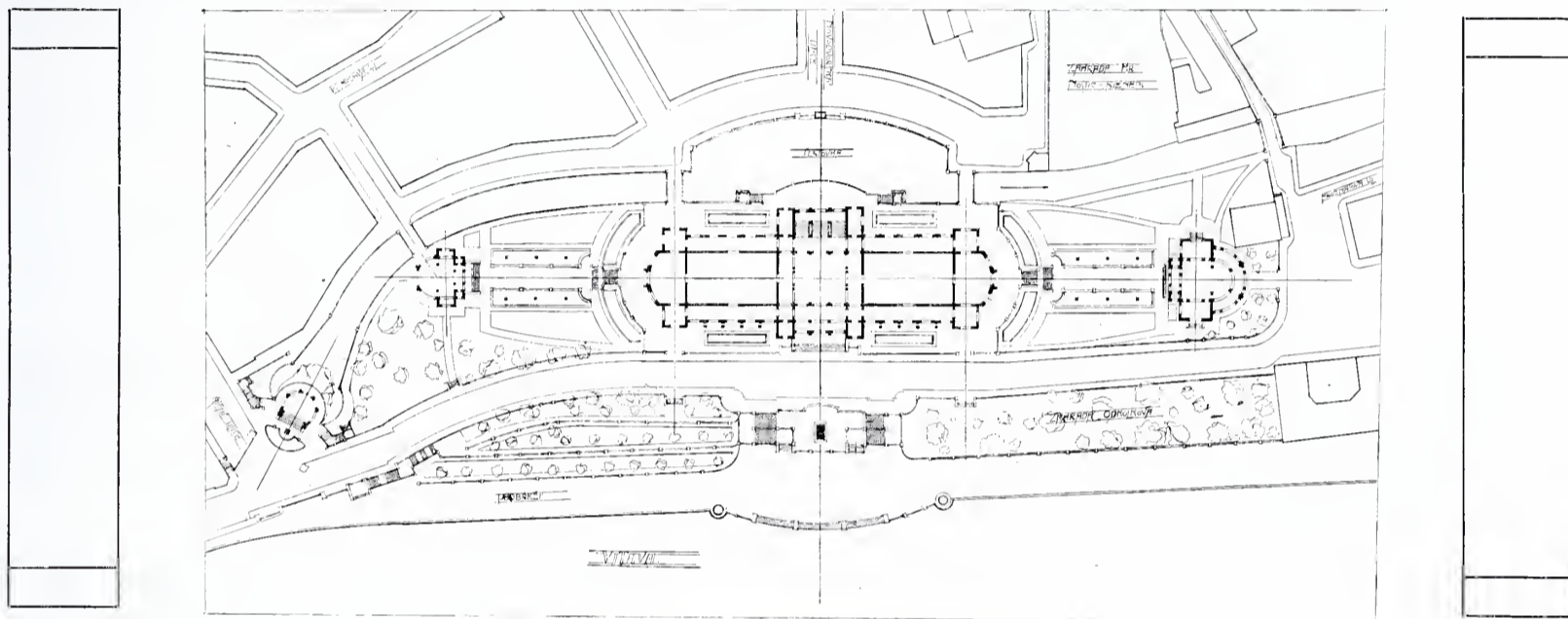
## Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy.

Arch. A. Balšánek. — (Pokračování.)

Je-li možno toto umělecké sebezapření provést tak dalece, aby idea vyvolaná novými potřebami neutrpěla, není možno bez podrobnějších studií pohledových říci.

malebné rozdělení hmot, co přirozený důsledek, jenž na půdorysu pravidelném jeví se vždy býti hledaným.

Pokud jde o požadavky praktické, lze říci, že přibráním



Také rozpor obou os, totiž osy mostu a budovy sněmovní padá silně na váhu a znesnadnil by značnou měrou řešení nového náměstí.

Uvažující tyto všechny okolnosti, dospíváme k úvaze, zdali obtíže ty nedaly by se překonati situováním budovy zemské na podélné ose nového náměstí, kolmé na osu mostu Rudolfského, t. j. na bloku mezi ulicí Lužickou a u želez. lávky, jak na studii 6. jest znázorněno. Blok ten, po vypuštění krátké příčné ulice, obsažené v plánu polohy, má sice nepravidelný, nanejvýš nepříznivý tvar, ale za to mnohé výhody situační. Počítáme-li s budovami oddělenými, není nepravidelnost půdorysu závadou nepřekonatelnou; naopak možno v ní spatřovati jistou výhodu, ježto z ní vyplývá



bloku mezi ulicí Letenskou a její odbočkou ke Klárovu, jenž by musil přemostěním přes ulici Lužickou s hlavní budovou býti spojen, docílilo by se opět takové

plochy, která v celku v potřebám Zemského výboru by vyhovovala. Zastavěná plocha sněmovnou obnášela by asi  $5000 m^2$ , což při výšce 2 pater dá asi  $10.000 m^2$  užitkové plochy; zbytek bloku toho měří pak asi  $3000 m^2$ , což při dvoupatrovém zastavění s přízemím dalo by  $9000 m^2$  užitkové plochy; z toho pak jest viděti, že by se opětně onen trojúhelníkový blok při ul. Letenské, měřící  $11.400 m^2$  užitkové plochy, připojení musil, aby se docílilo max.  $30.400 m^2$  užitkové plochy celkem. Co do plošné výměry stojí tato alternativa za předešlou, ježto skýtá okrouhle o  $5000 m^2$  užitkové plochy méně. Jak

Úprava Malé Strany: Studie 6. a 7. Půdorys a průčelí gallerie česk. modern. umění.

Arch. A. Balšánek.

dalece agendě Zemského výboru tato plocha by vyhovovala, vymyká se rámci těchto úvah.

V ohledu hospodářském jest studie tato tak dalece výhodnější, ježto hlavní budova vzniká na pozemcích dosud nezastavěných a pouze stavbou jejího annexu v ulici Letenské



Úprava Malé Strany: Studie 8. Malostranské gymnasium místo d. č. 515. Architekt A. Balšánek.

ruší se celkem 5 domů, měřících úhrnem asi  $4750 m^2$  zastavěné plochy.

Vyplývá z toho, že v ohledu hospodářském alternativa IV. (sněmovna na zahradě angl. panen) vlastně jest nejvýhodnější, ježto největší měrou šetří půdy již zastavěné, totiž pokud máme na mysli pouze stavbu budovy zemské.

V ohledu architektonickém jest alternativa VI. sice pro pozorovatele z pravého břehu Vltavy zdánlivě nejvýhodnější, ježto budova nejvíce by se v postavení čelním, nýbrž jen přes roh — avšak konflikt mezi ní a pohledem na král. hrad by byl zamezen.

Postavení sněmovny na novém náměstí na Rybářích bylo by však proto příznivější, ježto byla by řešena vzhledem k delší a skutečné jeho ose. Veškeré nepříznivé důsledky alternativy předchozí zde by byly odstraněny a náměstí samo mohlo by býti snáze a velkolepěji řešeno.

#### 6. Budova c. k. místodržitelství.

Stejně závady, jako úřadovny Zemského výboru, vykazují úřadovny c. k. místodržitelství. Mimo hlavní budovu čp. 1/III. jsou umístěny v následujících domech buď koupených aneb pronajatých:\*) čp. 5 III. (Malostranské nám.), 184/III. (Thunovská ul.), čp. 506 III. (na Kampě), čp. 593 III., 594 III. a 606 III. (Letenská ul.), čp. 158 III. a 159 III. (Valdštyňská ul.), čp. 548 III. (Cihelná ul.), čp. 182 III. a 202 III. (Zámecká ul.), nečítaje v to budovu c. k. stav. departementu čp. 377 III. v ul. Karmelitské.

Rozptýlenost úřadů po celé téměř čtvrti, dále úplná nedotatčenost budovy hlavní jsou nejpádnějším důkazem nutné potřeby stavby nové budovy.

Pokud jde o vyhledání vhodného staveniště, možno vzíti úvahu místa následující:

1. Místo nynější pro úřadovny praesidia, které ovšem co do plochy jest velmi omezené, nadto pak různými závadami zatížené.

Rozdíly úroveň jsou tak značné, že znemožňují souvislé vypracování podrobného, i kdybychom předpokládali, že by dům čp. 203/III. (Fagnerův) ku bloku ostatnímu přivtělen byl.

Ohlášil rozdíl výšek ve frontě při náměstí

$$200 \dots 206:81 = 6:81 m,$$

\*) Budíž tuto opraven omyl, do článku v čísle prvním uveřejněného v tomto časopise. C. k. místodržitelství koupilo neb pronajalo 11 obytných domů (celkem 21), tím též vypočítávaný úbytek rodin na str. druhé musí být následující: Úřadovny Zem. výboru vypuzeno 140, úřady c. k. místodržitelství 110, úhrnem tedy as 250 rodin! (Místo 350.)

ve frontě v ul. Thunovské pak

$$201:99 \dots 213:20 = 11:21 m!$$

Vedle toho povinnost, zachovati barokový dům čp. 202/III. a ohledy na zachování domu čp. 201/III. (dům Putzovský), jež brání přiměřenému rozšíření uličky Thunovské, znamenají takové zatížení staveniště v ohledu technickém, že možnost postavit na něm novou, velkou budovu úřední (ovšem se zachováním bývalého jesuitského gymnasia) jest prostě vyloučena.

Pisatel této stati poukázal v anketě dne 17. října 1906 konané na možnost stavby velké jednotné budovy c. k. místodržitelství na místě nynějšího c. k. sborov. velitelství, které by schopno bylo dalšího rozšíření v budoucnosti. Myšlenka byla sice zástupci c. k. vojenského eráru příznivě přijata, avšak dále nesledována, poněvadž obec pražská měla býti prostředníkem mezi oběma eráry.

V poslední době obrací se opět pozornost k místům, dosud nezastavěným, jako nejvýhodnějším pro stavbu budovy nové. Poukazováno bylo zejména na t. zv. nové stavení pod Bruskou, dále na ohradu Valdštyňskou a zásobárny na Rybářích.

Z míst těchto prvé jest rozhodně malé, druhé pak sice přiměřenější, nevýhodné však proto, že by musilo býti značně výškově omezeno, poněvadž jinak ztratil by se úplně jeden krásný prospekt Hradčan z vyústění ulice u Řetězové lávky do náměstí na Klárově.

Jako nejvýhodnější jeví se za jistých předpokladů místo na Rybářích a sice na novém náměstí při mostě Rudolfinském. Na studii 5a znázorněno umístění nové budovy c. k. místodržitelství při ulicích Lužické a u Žel. lávky (v podélné ose náměstí), na studii 5b pak při ulicích Lužické a Letenské.

Co bylo dříve řečeno o užitkové ploše obou stavenišť při úvahách o stavbě Zemského domu, platí stejně i pro novou budovu c. k. místodržitelství.

Ukazuje se, že na náměstí tomto mohou obě budovy zcela dobře býti postaveny.

O důležitosti této otázky vzhledem k architektonice města pojednáme ve stati závěrečné.



Úprava Malé Strany: Studie 9. Malostranské gymnasium u Klárova. Architekt A. Balšánek.

#### 7. Gallerie moderního českého umění.

Ve stati, kterou níže psaný v II. roč. A. O. uveřejnil,\*) byla dokázána nemožnost hlásané tehdy myšlenky, postavit gallerii na

\*) Kam postaviti budovu Gallerie mod. česk. umění? Č. 1., 2., 3.

místě nynějších Újezdských kasáren, jakož i poukázáno na 3, vzhledem k tehdejšímu poměru možná místa:

1. na komplexu nynější c. k. zbrojnice,
2. na zahradě hr. Chotka v prodloužené ulici Novodvorské,
3. na náměstí u nového mostu Rudolfinského při ulici u Žel. lávky.

Otázka tato, která tehdy zdála se býti dosti vzdálenou, uzrála ku podivu záhy. K žádosti kuratoria Moderní gallerie svolána byla 6. března 1905 komise, která měla za úkol vyhledati vhodné staveniště. Této komisi předložil nížeřeknutý veškeré, výše jmenované studie dosavadní, jakož i novou, kde budova Moderní gallerie umístěna byla na zahradě Zbrojnice mezi Čertovkou a projektovanou hrází inundační. Po uvážení všech okolností komise uznala místo toto jednoduše za nejvýhodnější, z kteréhožto příčiny pojata řešení toto do plánu polohy r. 1908 vyloženého. (Studie 6.)

Neocenitelná výhoda situace této spočívá zejména v její úplně izolované poloze uprostřed půvabné scenerie krajinářské, která jest schopna nejdělejšího řešení architektonického. (Luxembourg, muzejní ostrov v Berlíně.)

Leč i hlubší úvahy vedou k tomu, že místo toto řaditi musíme mezi nejskvělejší polohy, které Praha má.

Její osový vztah k nábřeží Františkovu a k ulici Novodvorské, dále pak možnost vyvinutí monumentálního sestupu na podběží Vltavy, schopnost příštího rozšíření systémem pavillonovým, přeměna břehů Čertovky, poskytují tak mnohoslibnou základnu architektonickou pro příští stavbu, že stěží bychom našli v Praze druhou polohu, která co do příznivých podmínek by se jí vyrovnala.

Nad to budova gallerie svými výškovými rozměry i úpravou, které v okolí svém — byť i v dobách příštích — jistě vyvolá, hodí se znamenitě v rámcem panoramatu malostranského, nahrazujíc malebný dojem dominující ruiny mlýna Odkolkova dojmem čistě architektonickým. (St. 7.)

Dle posledních zpráv hodlá kuratorium Mod. gallerie skutečně o koupi místa tohoto od obce pražské se ucházeti, čímž aspoň jedna z otázek o umístění budov veřejných byla by definitivně rozluštěna.

### 8. Malostranské gymnasium.

Budiž stručně poukázáno na vývoj otázky této.

R. 1896 bylo pomýšleno na stavbu gymnasia na Rybářích a sice na příštím nábřeží malostranském. Zkoušky štenýřové, téhož roku provedené, ukázaly zřejmě nemožnost tohoto projektu vzhledem k zachování panoramatu hradčanského. Daly tak vznik otázce omezení výškového.

Později, r. 1905, obrátila se pozornost na staveniště, nalézající se na nároží ulice Novodvorské a nové ulice pod Petřínem. Stavební projekt měst. úřadu stavebního založen byl na čarách pro stavbu domů činžovních určených, a nebyl proto zvláště příznivým. Mimo to ta nevýhodná okolnost, že chodby školní obráceny by byly do dvorních traktů okolních domů, způsobila, že hledáno bylo místo jiné, v poloze izolovanější.

Staveniště na místě nynějšího domu čp. 515-III. na Kampě v pravo od mostu Karlova uznáno bylo za velmi výhodné a také skutečně obcí pražskou r. 1908 zakoupeno. Místo toto má opravdu jisté výhody, které vyvažují i jeho stinné stránky, spočívající hlavně v naprosto nepravdělné situaci, které však věsti by mohly k výsledkům prakticky i umělecky příznivým, kdyby projekt stavební s jistou volností regul. čar stal se předmětem všeobecné soutěže umělecké.

V estetickém ohledu jest tento tak významný, ježto dnešní útvar, daný ústím Čertovky a nepřístupným severním cípem ostrova Kampy se svou typickou vegetací, nahraditi se má útvarem naprosto novým, založeným na uzavření ústí Čertovky, vedením nábřežní komunikace oblouky mostu Karlova, zřízením podběží a ramp k němu; k tomu přistupuje pak i úkol řešení nové popředí pohledu pražských Benátek, odbouráním domu čp. 84-III. znešvařeného.

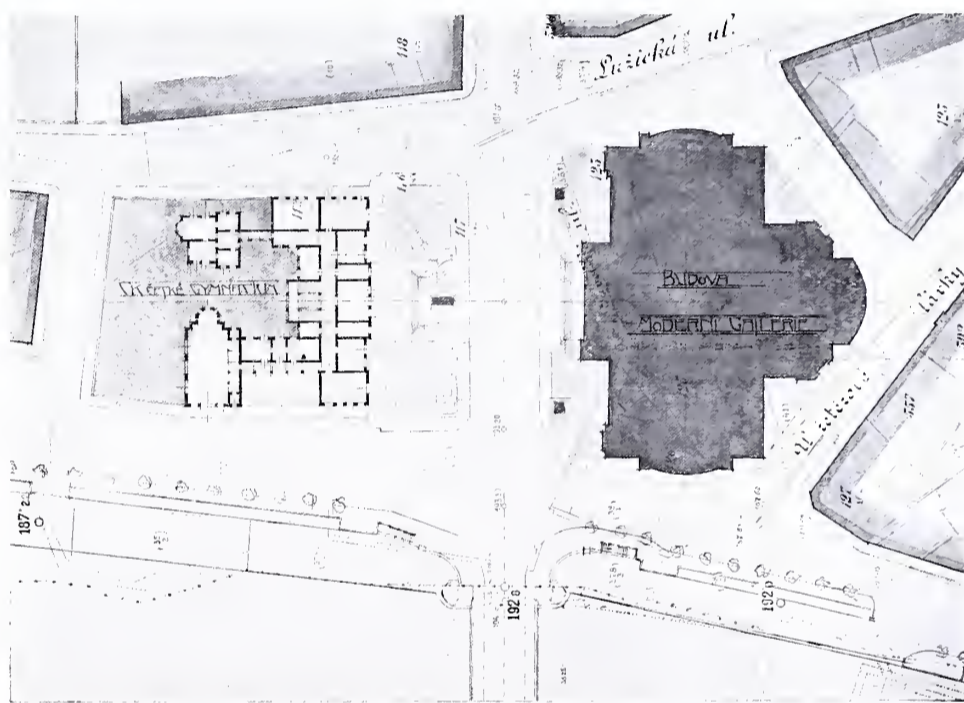
Okolnosti tyto dodávají úloze této nevšedního významu uměleckého; kdyby toto místo vsutku pro stavbu gymnasia voleno bylo, musili bychom úsilně domáhati se toho, aby řešení stalo se cestou umělecké soutěže. Na studii 8. znázorněn pokus takového půdorysného řešení.

Jiné výhodné staveniště poskytla by nynější ohrada Valdštýnská na Klárově. Jak studie 9. ukazuje, byla by dána možnost stavbou touto výstavbu náměstí na Klárově při jistém nezbytném omezení výškovém výborně založiti.

Z kombinací dalších dlužno uvésti místo na příštím náměstí na Rybářích a sice v levo od mostu Rudolfinského, studie 10.

Myšlenka, která r. 1896 ukázala se býti nemožnou, řešena tu příznivě tím, že půdorys navržen grupповně s hlavním traktem, kolmo na tok Vltavy, takže hřeben jeho nepromítá se frontálně do obrazu hradčanského; členěním obrysu zdánlivě absurdní myšlenka stává se nejen možnou, ale snad i výhodnou (tab. 8., hořejší obrázek).

Z dalších variant uvedeno budiž situování gymnasia v přičlenění ku bloku při ulici Lužické na nám. na Rybářích (studie 5a, 5b) a konečně při nové ulici pod Petřínem na volném stave-



Úprava Malé Strany: Studie 10. Malostranské gymnasium na «Rybářích».

Architekt A. Balšánek.

ništi, k seminářské zahradě přiléhajícím (studie 11.). Rovněž o možnosti adaptace býv. paláce hrab. Michny mohlo by býti uvažováno. (Vyobrazení ke studii 11. uveřejněno bude příště.)

Z toho je vidno, že pro budovu gymnasia není na Malé Straně nikterak nedostatek, ale spíše nadbytek míst, takže také otázka tato při pevné vůli naší obecní reprezentace mohla by býti záhy rozluštěna. (Dokončení příště.)

### Ústřední tržnice pro drobný prodej na Smíchově.

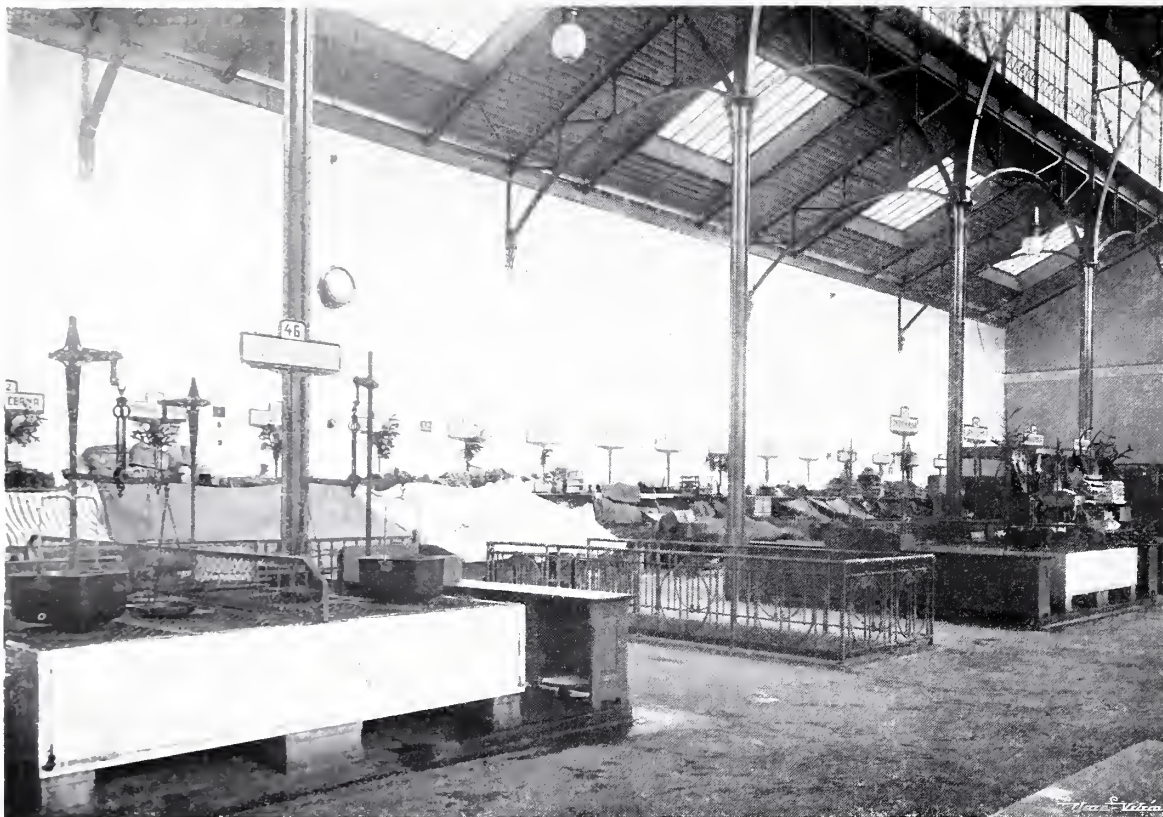
Architekt Dr. Al. Čenský. — (Dokončení s tab. č. 17.)

Stánky ty odlišují se od sebe dle druhu zboží buďto celkovou úpravou, aneb různě zařízenými výkladními stoly a pulty.

Tržní síň jest spojena s chladírnami a sklepy jednak třemi schodišti — dvěma postranními a jedním středním, — jednak výtahy v čelech tržní síně umístěnými.

Dlažba tržní síně jest terrazzová na betonovém podkladě a upravena na splachování vodou, která má odpad do trubkové kanalisace s vodními uzavírkami proti zápachu. Mimo vodu říční, sloužící ke splachování dlažby a ke praní a čištění zboží, opatřena jest tržní síň i vodou pitnou, takže hygienickým požadavkům jest v plné míře vyhověno.

Na večer osvětluje se tržní síň 9 obloukovými lampami.



Ústřední tržnice pro drobný prodej na Smíchově. — Stánky rybářské a střední schodiště.  
Architekt Dr. Al. Čenský.

II. Místnosti administrativní a obytné umístěny jsou v přízemí a polopateře. Při levém čele tržní síně nachází se byt strojníka a kancelář správce, při pravém byt domovníka, místnost pro dozorce a čistírna zboží s nádržemi z vyztuženého betonu, jež opatřeny jsou přítokem i odpadem vody. Klosety pro pány a dámy přístupny jsou z obou vestibulů v přilehlé ose budovy položených, doplňující tak celkovou dispozici přízemku.

III. Chladírny a místnosti k ukládání zboží, tvořící hlavní ústrojí tržnice, situovány jsou v souterrainu a rozděleny jsou opět dle druhu zboží na 5 hlavních skupin.

Prvá skupina obsahuje sklepy pro ukládání zeleniny a ovoce a sklepy rezervní; nachází se na pravo od středního schodiště sklepů pod celou polovicí síně; není chlazená, toliko přirozenou ventilací s příívodem a odvodem vzduchu opatřena.

Ostatní čtyři skupiny sklepů umístěny jsou na levo od středního schodiště, a jsou to:

- chladiřna na maslo a sýry o 9 komůrkách a ploše  $25 m^2$ ,
- chladiřna na zvěřinu a drůbež o 13 komorách a ploše  $86.4 m^2$ ,
- chladiřna na maso o 42 komorách a ploše  $219 m^2$ ,
- mrazírna k ukládání ryb, raků a zboží lahůdkářského o 14 komůrkách a ploše  $44 m^2$ .

Komůrky v chladířnách, ad a) až c) uvedené h, konstruovány jsou celé ze železa, aby se daly rádně čistiti. Sestávají z průbových stěn, uvnitř věšáky na maso opatřené a natřených emailovou barvou; dveře jsou posouvací.

Komůrky v mrazířně děleny jsou zděnými průbovými  $15 cm$  silnými, na všech plochách vyzdobenou cementovou omítkou opatřené a uvnitř po výšce děleny policemi z modřínového dřeva napuštěného terpentýnem; komůrky uzavírají se

dřevěnými jednokřídlovými dveřmi s ventilačními žalusiovými otvory.

Veškeré chladírny a sklepy jsou izolovány proti teplu a vlhku. Zdivo, je omezující, vyzděno jest s dutinami, které vysypány suchou škvárou. Do stropů, které provedeny jsou vesměs z betonu vyztuženého, vložena pod terrazzoovou dlažbu korková izolační vrstva  $10 cm$  silná do asfaltu, jež jest vrchem vrstvou asfaltu  $1 cm$  silnou zalita.

Podobným způsobem izolovány jsou i betonové dlažby s vyhlazenou cementovou mazaninou v chladířnách. V mrazířně kromě dlažby a stropu opatřeny izolační vrstvou korkovou i veškeré obvodní stěny, jež pak omítnuty cementem.

Veškeré dlažby sklepní jsou upraveny se spády, aby se daly splachovati vodou, a opatřeny odpady do kanalisace s vodními závěry proti zápachu.

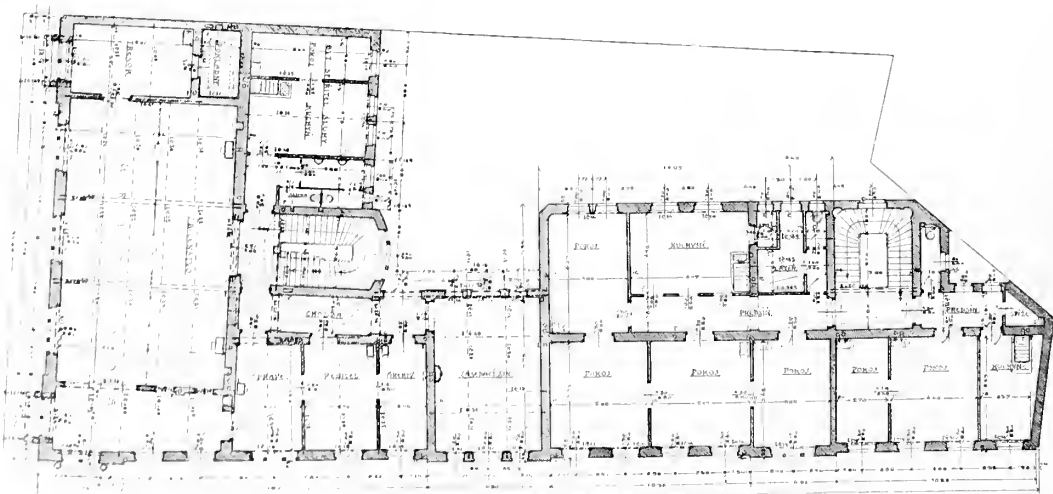
Dveře z předklepí a chodeb do chladířen vedoucí jsou dřevěné dvojitě, s mezerou  $3 cm$  velikou, jež vysypána jest mletým korkem; kol kamenných zárubní těsněny jsou plstěnými vložkami.

Mimo to opatřen každý vchod do chladířen záďverím, jehož kývavé dveře uzavírají se samočinnými závěrači soustavy »Blount«; střední spára dveří kryje se zvláštními gumovými vložkami v tloušťce rámu upravenými.

Před chladířnami v levé části budovy, jež přístupny jsou z předklepí, upraveny jsou dvě věšárny, do nichž maso přivezené v době, kdy chladírny jsou zavřeny, prozatímně se ukládá. Dopravu jeho sprostředkují 2 výtahy na zboží s ručním pohonem, jež vyúsňují v tržní síni. Ve sklepech nalézá se též strojovna.

V pravé části budovy jsou situovány podobné výtahy; mimo to zařizena jest tu čistírna se železnými věšadly a betonovými nádržemi k čištění zboží, s přítokem a odtokem vody.

Umělé strojní chlazení provedeno jest firmou Frant. Ringhoffer na Smíchově; volena soustava Lindeova pracující amoniakem v takových rozměrech, aby za letní doby při desítihodinové denní práci mohly býti současně vychlazeny sklepní místnosti, od a) až d) jmenované, jež jsou vesměs  $3.45 m$  vysoké.



Městská spořitelna v Turnově. — Půdorys I. patra.  
Architekt J. Heindl.



Chladírna na maso o ploše  $219\text{ m}^2$  může pojmouti při úplném naplnění  $39.000\text{ kg}$  masa, a teplota kolísá v ní mezi  $+2^\circ\text{C}$  až  $+4^\circ\text{C}$ . Chladírna drůbeže a zvěřiny o ploše  $86,4\text{ m}^2$  pojme až  $15.000\text{ kg}$  zboží, a teplota v ní jest též jako v chladírně na maso. V chladírně másla a sýrův  $25\text{ m}^2$  veliké možno uložit  $1800\text{ kg}$  zboží a udržuje se v ní teplota  $+1^\circ\text{C}$  až  $+3^\circ\text{C}$ . V chladírně ryb, rakův a pod. o ploše  $44\text{ m}^2$  lze uložit  $2000\text{ kg}$  zboží při teplotě  $-2^\circ\text{C}$  až  $-5^\circ\text{C}$ .

Relativní vlhkost udržuje se v chladírnách na maso, zvěřinu a drůbež, jakož i v mrazírně na ryby, raky a pod. na  $75\%$  až  $80\%$ , v chladírně másla a sýrův na  $90\%$  až  $95\%$ .

Ve společné předchlazovací či filtrační komoře, provedené ve střední západní části sklepů, zřízeny jsou 2 odstředivé ventilátory s pohonem elektrickým o výkonosti  $16\text{ m}^3$  a  $130\text{ m}^3$  za minutu, jež vhánějí čerstvý, přečištěný, předchlazený a tudíž vysušený vzduch do rozváděcích kanálů pro všechna oddělení chladíren. Ventilace řízena jest na dobu letní i zimní. Aby pak vzduch v jednotlivých místnostech řádně cirkuloval, upotřebí se k pohybu jeho 8 vzdušných ventilátorů, každý o výkonosti  $75$  až  $80\text{ m}^3$  za minutu.

Chladicí stroje zřízeny jsou na výkon  $100.000$  kalorií za hodinu. Zvláštní konstrukce ventilů umožňuje pracovat počtem obrátek kompressoru o  $40$  až  $45\%$  větším, což v případném rozšíření chladíren dovoluje zvětšiti výkon strojního chladicího zařízení až na  $140.000$  kalorií za hodinu. Chladicí zařízení skládá se z jednoho dvojitého kompressoru čpavkového, z jednoho ponorného kondensátoru o 6 spirálách z tažených pozinkovaných trubek a míchadla vody ve stojaté válcové nádobě plechové, dále z refrigeratorových spirál z pozinkovaných tlakových trub pro přímé schlazování vzduchu v jednotlivých chladírnách a z příslušného ammoniakového potrubí s potřebnou armaturou. K pohonu dvojitého kompressoru a míchadla vody v kondensátoru slouží jeden derivační motor na proud stejnosměrný, na výkon 50 efektivních koní, o napětí  $2 \times 240$  Volt při počtu obrátek 800 za minutu. Stejnosměrný proud dodáván jest městskou elektrárnou smíchovskou.

V místnosti vedle velké strojovny jsou umístěna 2 elektrická čerpadla dvojčinná, každé na výkon  $300$  litrů za minutu, jež čerpají pitnou vodu ze studny v zahradě Národního domu. Na klenbě studny jest malá strojovna s jedním elektrickým čerpadlem stejných rozměrův. Přístup k němu ze strojovny ústřední tržnice sprostředkuje klenutá štola, na jejímž dně pod dřevěnou podlahou uloženo jest ssací potrubí, spojující strojky čerpací ve strojovně se studnou a potrubí výtlačné od čerpadel do sítě vodovodní na vodu pitnou.

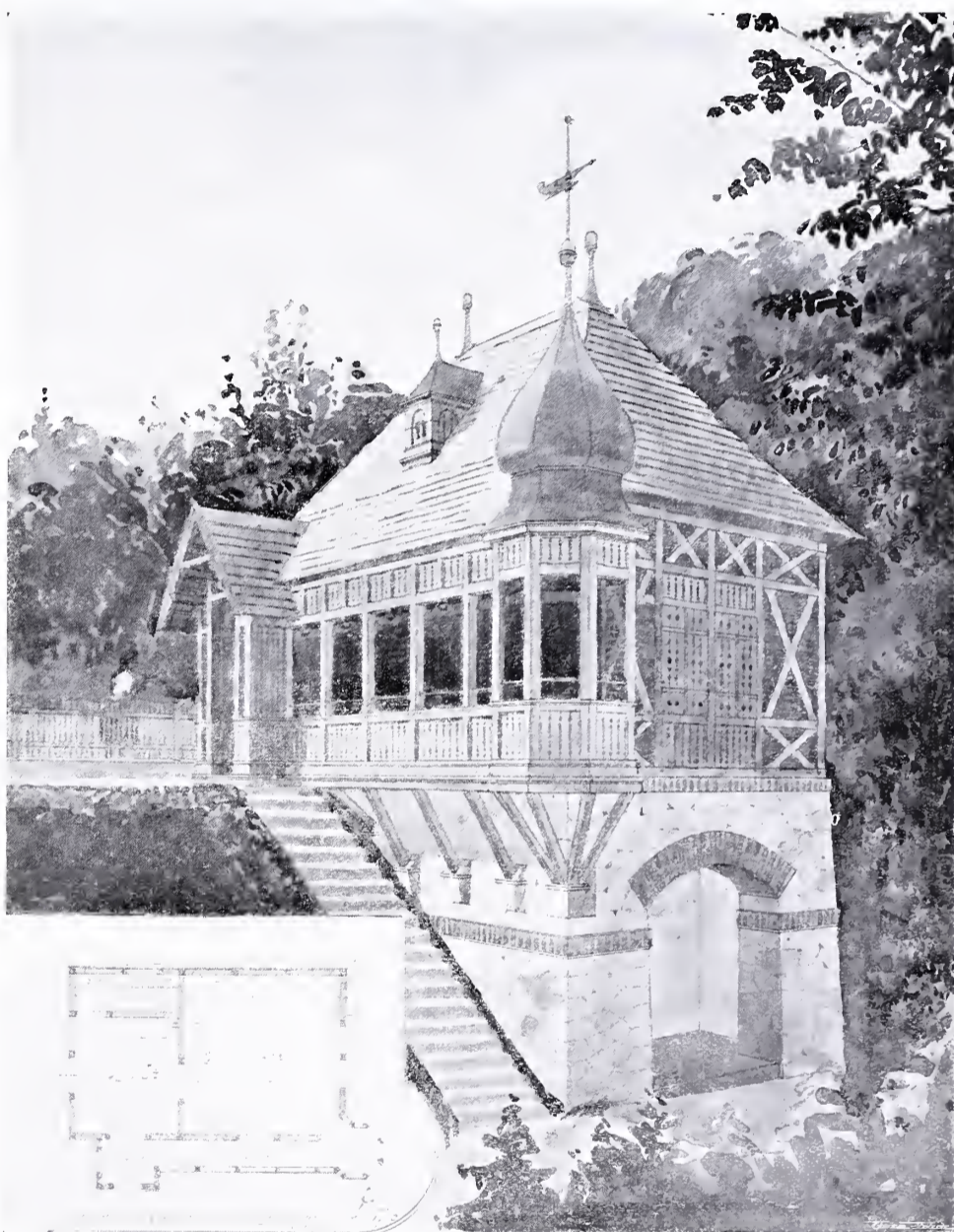
Je-li chladicí zařízení strojní v činnosti, jest chladicí voda do kondensátoru dodávána jedním čerpadlem, postaveným ve vedlejší místnosti. Ostatní pak dvě čerpadla mohou současně čerpat pitnou vodu do vodovodní sítě, jež zásobuje město Smíchov pitnou vodou. Mimo to upotřebí se této vody ke kondensaci při strojním chlazení v masné tržnici a pro koupele a sprchy v lidových lázních v ulici Poděbradově, kteréž budovy provedeny byly dle návrhu městského stavebního úřadu smíchovského současně s Národním domem a ústřední tržnicí.

Zvláštní pozornost byla věnována základům, ježto budova postavena jest v místech, kde základní půda jest málo únosná. Z té příčiny bylo nutno základy zdi značně stupňovitě rozšířiti a patu základů provésti z vrstvy vápenného betonu o výšce  $60$  až  $80\text{ cm}$ .

Se stavbou započato na podzim v r. 1906 a budova odevzdána svému účelu 31. prosince r. 1908. Celkem zastavěno  $1566\text{ m}^2$  při stavebním nákladu  $495.000$  korun, takže  $1\text{ m}^2$  zastavěné plochy možno čítati na  $316,0$  korun, vnitřní zařízení v to počítaje.

Práce nádenické a zednické svěřeny byly na základě veřejného offertního řízení staviteli p. Stanislavu Vávrovi na Smíchově. Speciální práce zednické (stropy a sloupy z vyztuženého betonu) provedla fa. »Herzán a Uhlíř«, nádrže z vyztuženého betonu a čistírny stavitel p. J. Wildwald na Smíchově.

Železnou konstrukci střešní nad tržní síní dodala firma »Fanta a Jireš« v Nuslích. Ostatní práce stavební a řemeslné provedeny až na malé výjimky povětšinou místními živnostníky. Administračním dozorem pověřen byl z městské technické kanceláře, jejímž ředitelem jest stavební rada p. Adolf Duchon, stavební official pan stavitel J. Pěkný.



Letní domek nad vinným sklepem v Mařaticích u Uherského Hradiště.

Architekt D. Fey.

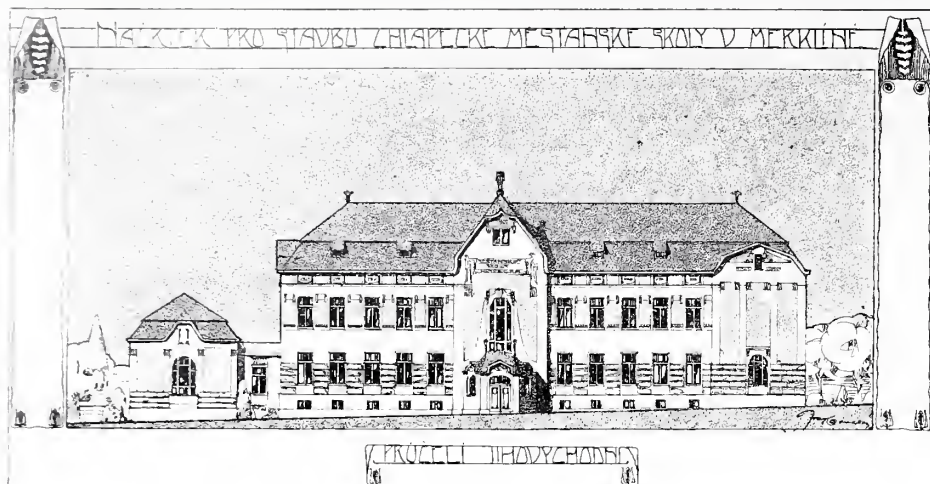
### Návrh rodinného domku.

Arch. Oldřich Liška v Hradci Králové. — Tab. č. 18.

Rodinný tento dům postaven býti má u Prahy a řešen jest tak, že obytné místnosti obráceny jsou k východu a jihu.

Z menší vyvýšené terasy vcházíme do podsíně (halle), ze které jsou přímo přístupny veškeré místnosti i příslušenství vůbec. Vedle nástupního ramene schodů umístěna jest pohovka a stůl pro odpočinek, resp. pro snídání za letní doby; podobně upravena jest podsíň i v hořejší své části na širokém, pohodlném odpočívadle.

Postele v ložnici postaveny jsou do zvláštního výklenku, ku kterému vhodně přiléhá koupelna přístupná z ložnice i z chodby.



Soutěžný návrh měšťanské školy chlapecké v Merklíně.

Bratří V. a F. Kavalírové, arch. a stav. — II. cena.

Průčelí omítnuta jsou omítkou stříkanou, pouze vlys pod římsou schodiště je malovaný. Arkýře na předním štítu prokládány jsou dřívím a nejhořejší část tohoto štítu pokryta je břidlou. Krytina střešní tašková, červená.

### Městská spořitelna v Turnově.

Architekt Jan Heindl na Žižkově. — Tab. č. 19. a 20.

Rozvoj spořitelny města Turnova a stále citelnější nutnost zvětšení úředních místností přivedly v r. 1904 usnesení výboru spořitelny, aby přikročeno bylo ku stavbě nové vlastní budovy.

Jelikož pak i úřední místnosti c. k. poštovního úřadu, v privátním domě situované, požadavkům občanstva již dávno nevyhovovaly, usnesl se výbor spořitelny, aby při novostavbě budovy spořitelny bylo též pamatováno na umístění c. k. poštovního a telegrafního úřadu.

Na základě těchto usnesení a po dohodě s c. k. poštovním erárem vyspána byla pak veřejná soutěž na získání náčrtků pro zamýšlenou novostavbu, v kteréžto soutěži I. cena udělena byla projektu arch. J. Heindla v Žižkově, kterému bylo též zadáno další vypracování plánů, detailů, rozpočtu a kterému též svěřen byl vrchní dohled na stavbu.

Poněvadž však požadavky erární pošty byly později změněny, bylo nutno původní projekt úplně přepracovati, takže půdorys provedené stavby se od původního projektu, I. cenou poctěného, úplně odlišuje.

Budova postavena jest na náměstí a sice na nároží uličky, vedoucí ke kostelu; na straně do náměstí a z části i do uličky jest dvoupatrová, ostatně jednopatrová, a obsahuje: V přízemí c. k. poštovní a telegrafní úřad a byt sluhy poštovního; v I. patře do náměstí a částečně i do ulice nacházejí se místnosti spořitelny a byt sluhy téže. V ostatní části I. patra umístěn jest byt vrchního správce pošty a jeden byt o 2 pokojích s kuchyní k pronajmutí. Druhé patro zaujímají dva moderně zařízené byty, každý pod jedním uzavřením.

Zařízení budovy jest veskrze moderní, odpovídající účelu jejímu. Zařízena kanalisace, splachovací záchody, dále vodovod a v bytech též koupelny. Topení všech místností spořitelny jest ústřední parní o nízkém tlaku, při kterém použito s výhodou malého amerického článkového kotle. Osvětlení budovy jest elektrické.

Mimo půdorysů, řezů a celkového pohledu přinášíme dále některé fotografie detailních pohledů. Jest to především pohled na snátek úřadovny oddělené od místa určeného pro obecnostvo hollat kovanou mříží, která byla mistrně provedena firmou K. Škafář v Karlíně. Pěknou ukázkou umělého zámečnictví jsou také látkatě kovaná hlavní vrata provedená firmou K. Slavík v Turnově.

Pokud se týká vnitřní výzdoby budovy, byl hlavní zřetel upraven k útavně vestibulu, schodiště, místností spořitelny a za-

(Dokončení příště.)

### Letní domek nad vinným sklepem v Mařaticích u Uher. Hradiště.

Arch. Dom. Fey v Uherském Hradišti.

Domek přistavěn ku starému vinnému sklepu ve vinohradech u Uher. Hradiště.

V souterrainu jest otevřené klenuté loubí s lavicemi, za tímto pak klenutá lisovna na víno. Za lisovnou nalézá se klenutá šíje podzemní původního sklepa. Nad loubím a lisovnou postavena z hraděného zdiva malá kuchyně a světnička, jakož i schody spojující vrchní místnosti s dolní lisovnou a sklepem. V předu, u vchodu k cestě umístěna malá skrytá pavlčka s arkýřovým rohovým výstupkem.

### Soutěžný návrh

### měšťanské školy chlapecké v Merklíně.

Bratří V. a F. Kavalírové, arch. a stavitelé v Praze. — II. cena.

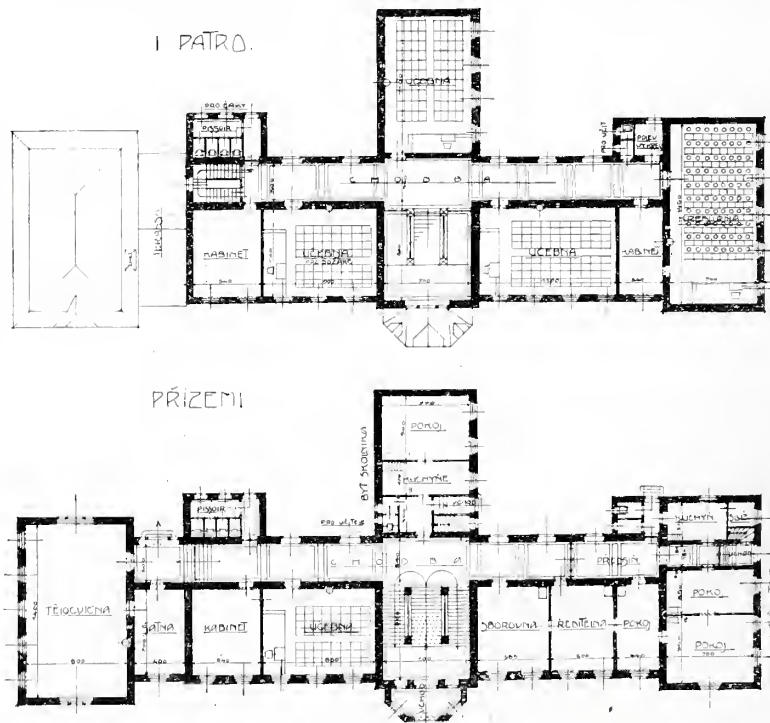
Místní školní rada v Merklíně dobře si vědoma vážného úkolu, jaký nastává při opatrování vhodných, moderním požadavkům vyhovujících návrhů na stavbu školní budovy, vyspala mezi některými odborníky místními, z nedaleké Plzně a autory přiloženého návrhu užší soutěž na získání náčrtků měšťanské školy chlapecké. Stanoveny tři ceny přiměřené výše a autoru nejlepšího návrhu zaručeno vypracování detailních plánů.

Tato podmínka, jež by se v zájmu věci samé státi měla pravidlem, pobádala soutěžící podati výkon nejlepší. A skutečně — přinesla tato užší soutěž výsledek velmi uspokojivý.

Programem žádáno: 4 učebny, 2 kabinety, tělocvična se šatnou, kreslárna s kabinetem, ředitelna, sborovna, byt ředitele o 3 pokojích, kuchyně a přísl., byt školníka o 1 pokoji, kuchyně s příslušenstvím.

Staveniště se svahem k jihozápadu je pro budovu školní nadmíru příznivé.

V přiloženém návrhu využitkován vhodně klesající terrain umístěním schodiště do hlavní fronty a oddělením tělocvičny od ostatních místností školních z důvodů pochopitelných. Osvětlení učeben, kreslárny a záchodů jest nejpříznivější. Byt školníka vhodně situován proti hlavnímu vchodu, byt ředitele se zvláštním vchodem.



Soutěžný návrh měšťanské školy chlapecké v Merklíně.

Bratří V. a F. Kavalírové, arch. a stav. — II. cena.

# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 5. KVĚTNA 1909.

## Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze.

Architekt J. Fanta v Praze. — Tab. čís. 21, 22, 23, 24, 25 a 26.

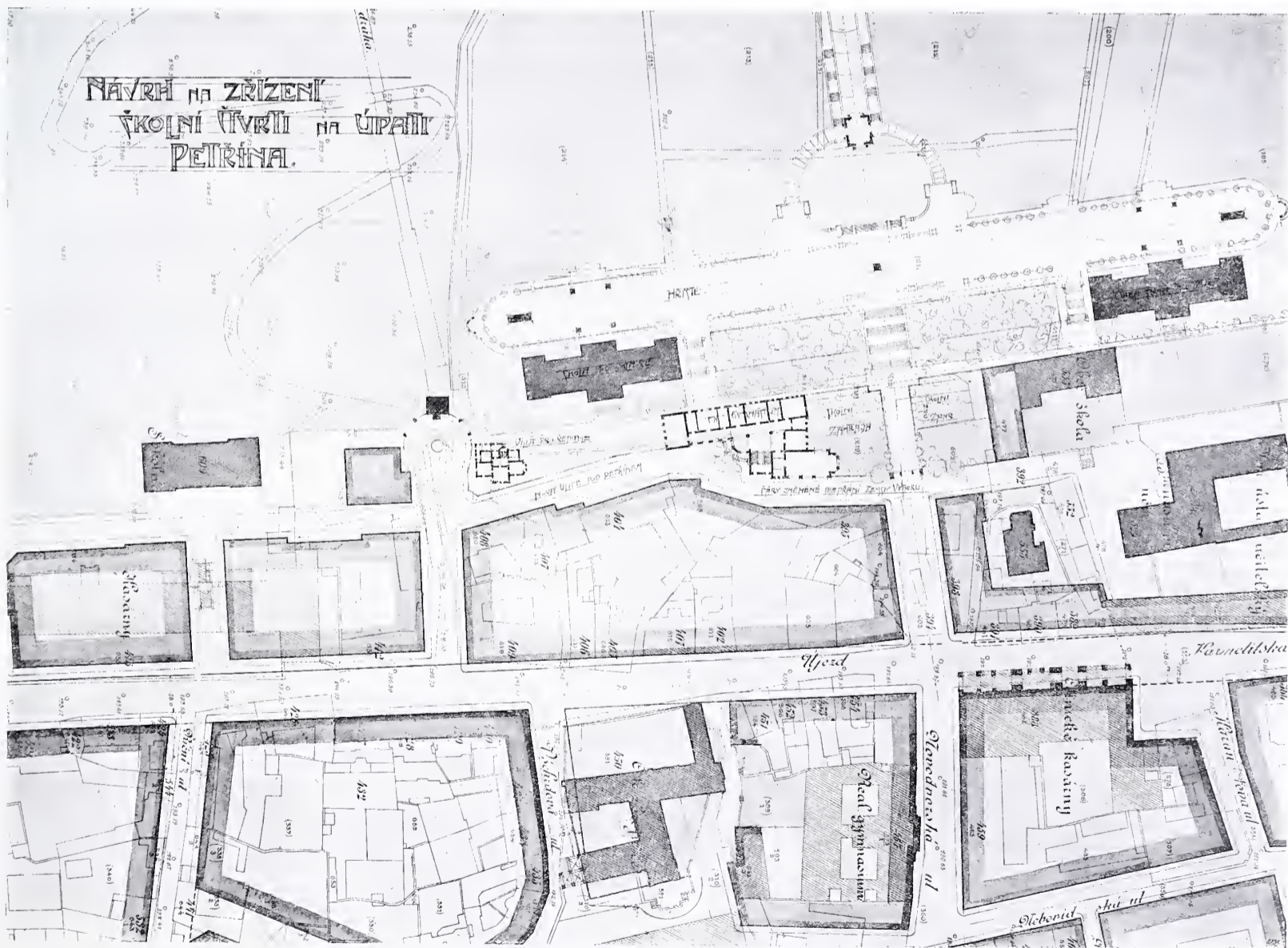
Po osmi letech dostavěna byla přijímací budova nádraží císaře Frant. Jos. v Praze. V minulých dnech odevzdána byla službě veřejnosti pokladniční dvorana středního, posléze stavěného traktu. K dokončení celé stavby schází jen některé nepodstatné části, skleněné přístřešky před vchody pravého křídla, upravení chodníků podél budovy, upravení okolí a připojení tunelů podchozích s budovou nádražní.

Se stavbou nádražní souvisí loubí nad kolejemi, které postaveno bylo zároveň se stavbou. Postavením těchto staveb vykonána byla jen část prací upravujících toto nádraží pražské dle časové potřeby. Druhá důležitá část úkolu: upravení účelné trati, čeká svého provedení, pak bude lze provést i tunely spojující budovu nádražní s jednotlivými tratěmi.

Technické obtíže provádění všech těchto nákladných prací leží a ležely v tom, že všechny změny a doplňky dítí se mají a dítí se musily bez přerušení dopravy na trati živě frekventované. Tak bylo i při stavbě loubí i budovy nádražní, která v postave-

ných částech svých mezi stavbou pro dopravu tak upravována býti musila, aby v dopravě nebylo závad. Teprve nyní, odevzdáním celé budovy veřejnosti, možno jest místností nádražních používat dle jejich účelu a zařídit je dle navrženého určení. Ovšem že teprve po provedení podchozích tunelů a položení definitivních tratí bude dílo úplné a odpovídati bude návrhu.

Nádraží pražské císaře Frant. Josefa jest nádražím průjezdným, a z této podstaty vyplynulo přirozeně jeho půdorysné řešení. Položení jeho nad úpravným, v ose význačně děleným městským sadem, více však obvyklá u rakouských nádraží symetrická dispozice stanovila jeho půdorysné skupení. V středu položena dvorana pokladniční, v křídle levém pak, vedle nutných vedlejších místností, čekárny a restaurace spojené pět a půl metrovou chodbou s ústřední dvoranou. V pravém křídle jest dvorana nákladů, dvorana příchozích s potřebnými skladišti zavazadel, kanceláře správy dopravní, telegrafu, úpravny obecnosti, síň lékaře, technické kanceláře, potřebné příruční dílny. Střední budova obsahuje, vedle



Arch. A. Balšánek: Úprava Malé Strany. Studie 11. Školní čtvrť pod Petřínem.

dvorany pokladniční a velikých pokladničních místností, kancelář dopravní, pak prodejny: knih, doutníků, potravin, a podavatelnu poštovní a telegrafickou.

Mimo tyto, pro nádraží nezbytné místnosti s kuchyní a zásobárnami restauračními žádal stavební program v patrech budov nárožních větší i menší byty úředníků. Požadavek tento nejen že stěžoval půdorysné řešení, on přivodil i nevýhodnou výšku budov těch.

Celková délka nové nádražní budovy obnáší přibližně 217 m (stará budova měla délku 160 m), šířka největší 28 m ve středu, v budovách rožních 25 m, v křídlech 23 m (budova stará staví ve středu 20 m, v rozích 16 m, v křídlech 14 m).

Loubí nádražní má délku přibližnou 227 m, šířku 75 m, z nichž zabírá peronní část 11 m, dvě loubí po 32 m rozpjetí.

Zastavěné plochy má tudíž nádraží asi 6076 m<sup>2</sup>, loubí 17.026 m<sup>2</sup>, celkem zastavěné plochy 23.101 m<sup>2</sup>.

Se stavbou započalo se r. 1901 za ředitelství dvorního rady Pally. Referát stavební byl tehdy v rukou pana inspektora Vojtěcha Sedláka, přednostou stav. rada Růžička, později vrchní inspektor A. Post. Stavba pokračovala a došla svého ukončení za nového ředitele pana dvorního rady K. Marka, kdy byl stavebním referentem p. vrchní inspektor Neumann. Stavbyvedoucím od počátku stavby byl p. stav. komisař arch. V. Havelka.

Nádraží stavělo se dle plánů architekta Jos. Fanty, jemuž jich provedení zadáno bylo na základě soutěžních návrhů z roku 1900. K této soutěži dán byl přesný podklad programem stavebním, schváleným c. k. ministerstvem železnic, plánům pak přesné, dodržitelné celkové míry půdorysné.

Na základě soutěžních návrhů objednáno c. k. ředitelství stát. drah v Praze u arch. Jos.

Fanty -navrh definitivní se žádanými změnami půdorysnými. S návrhem tímto předložil projektant variantní návrh nový, odlišný hlavně provedením pokladniční dvorany na základě nového půdorysného řešení. Tento variantní návrh došel schválení minister-ského a vzat byl za podklad stavby. V něm seskupeny byly pokladny v polokruhu a dvorana pokladniční nabyla formy nyníjší, umožňující při vstupu orientaci nejlépejší.

Ministerstvem přijatý návrh s pozměněnou dvoranou pokladen přinášíme v perspektivních pohledech vnějšku i vnitřku. Ovšem, že při provedení doznal návrh ten propracováním mnohé změny, hlavní rysy jeho však byly zachovány. Žádané pozměny půdorysné, různé změny programu stavebního, ohledy rychlého a nenákladného provedení tu spolupůsobily. Na připojených přehledných listech lze sledovati v čem spočívají změny ty. (Pokračování příště.)

## Úprava Malé Strany a otázka veřejných staveb na pobřeží Vltavy.

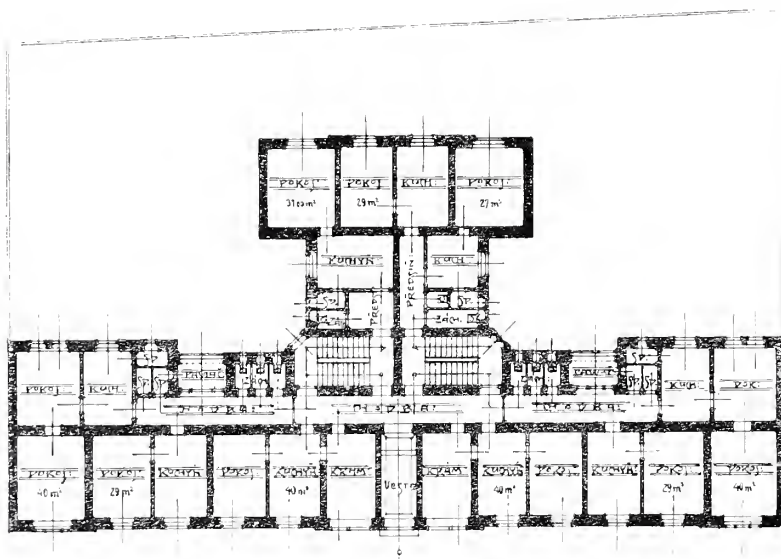
Arch. A. Balšánek. — (Dokončení.)

### 9. Obecné školy.

Nedostatky škol malostranských jsou všeobecně známy a od let se naléhá na stavbu nových budov školních. Pokus získati vhodné stavení sbouráním býv. paláce hr. Straky na nám. Maltézském, selhal úplně, ježto se dospělo ku přesvědčení, že stavbou touto ráz náměstí nezbytně byl by porušen.

Po objevu fresk v sálech I. patra tohoto paláce byla myšlenka tato bohda pro vždy pohřbena.

Vhodných stavení pro školy malostranské jest několik; všeobecně možno říci, že veškerá místa, v odstavci předchozím jako



Soutěžný návrh dělnického domu v Brně. — II. cena.

Arch. Ant. Papež.

pro stavbu gymnasia se hodící uváděná stejně dobře pro stavbu obecn. škol se hodí.

Budiž však zvláště poukázáno na polohu, která je neobyčejně příznivá pro založení nové školní čtvrti malostranské. Jest to úpatí Petřína v prodloužení ulice Novodvorské, na studii 11. znázorněné.

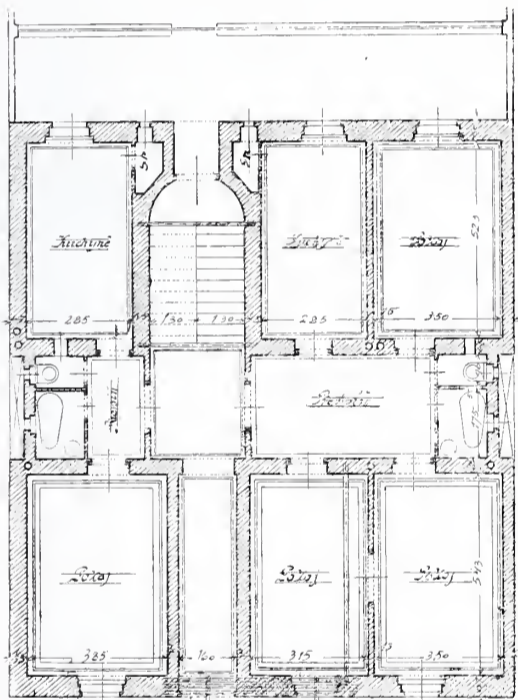
Mírný svah, naprosto klidná poloha, mimo ruch ulic ležící, uprostřed svěží zeleně, možnost založení školních parků i společného hřiště ve formě stadia, jsou momenty tak příznivé, že by mělo býti pevnou snahou města, aby myšlenka tato — dnes ideální proto, že pozemky na úpatí Petřína v zahradě seminářské jsou majetkem konsistoria — mohla býti uskutečněna.

Není nikterak nemožnou; studie tato znázorňuje zároveň, jak by budova gymnasia co pendant školy u P. Marie Vítězné zřízena býti mohla.

Myšlenka, otevření zeleně Petřína v prodloužení ulice Novodvorské, dostala by tím vhodný rámec architektonický; další vyvinutí nového tohoto prostoru bylo by ponecháno dobám příštím.

#### 10. Veřejné stavby vzhledem k architektonice města.

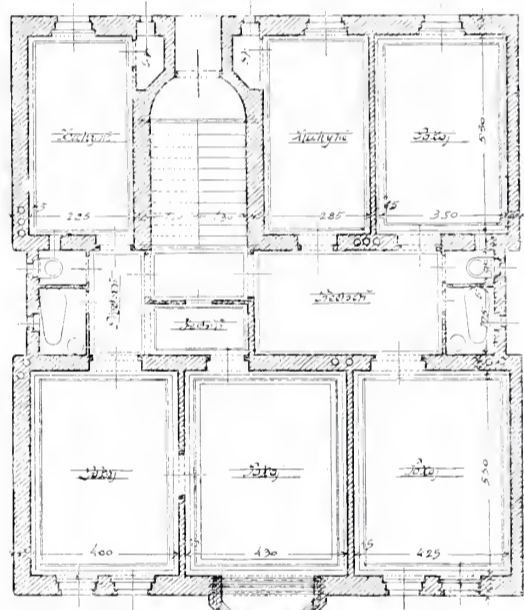
Budiž stručně poukázáno na význam, který uvedené otázky mají vzhle-



Prizemí.



Činžovní dům č. p. 1130 na Smíchově.  
V. a B. Libánský, stavitelé Praha-Smíchov.



I. patro.

dem ku příští výstavbě Malé Strany.\*) Ku staré, vybudované již části připojití máme části nové na půdě téměř panenské.

Umělecký úkol, sám o sobě nesnadný, stížen nesmírně tím úsilím, aby světoznámé naše pohledy malostransko-hradčanské nedoznaly újmy nejmenší. Dospějeme nutně v době nejbližší k zápasu dvou velkých ideí: konservativní na jedné, pokrokové na straně druhé. Není pochyby, že poslední na konec ze zápasu vyjde vítězně: právem živoucího nad tím, co odumírá, právem doby nové, které nedostačuje pouze to, co nám věky zašlé zanechaly. Nemůže býti sporu o tom, že nesnadné úkoly tyto zaměstnávatí budou myslí celých generací, než dospějí ku zdárnému uskutečnění, a že ty obavy, které dnes se pronášejí, jakoby stavba monumentálních budov na pobřeží Malé Strany nutně musila přivoditi ohrožení našich panoramat, dalším vývojem budou rozptýleny. Stavby, jež tu z potřeb doby vzniknouti mají, jsou určením i významem svým tak velkolepé, že pro ně v Praze

\*) Viz článek A. Balšánka: »Pobřeží Malé Strany a jeho význam v ohledu uměleckém«, »Dílo« roč. IV.

musíme vyhledati místa nejpřednější; nenajdeme lepších mimo pobřeží Malé Strany.

Použití těchto vzácných prvků k vybudování nových útvarů města, které umělecký význam naší doby tlumočiti mají věkům příštím, jest příkazem stejné nutnosti, jako byl přerod Malé Strany ve stol. XVII. a XVIII. Jenom doba beze všech cílů uměleckých mohla by se samovolně zřítiti tak velkých úkolů, a tou bohdá XX. věk nebude! Pohlížíme-li na panorama malostranské jako na celek, spatřujeme, že se jedná o vytvoření dvou nových dominant:

1. umělecké vybudování jižního cípu Kampy od pobřeží s terrassami a velkým schodištěm, dále architektonickou úpravu zahrady zbrojnice a břehu Čertovky uměleckým pointováním onoho bodu, kde voda z napájecího kanálu do Čertovky vytékati má, a přiměřené zastavení bloků za ní, vzhledem k budově galerie, jež dominovati musí této části pohledu v míře daleko větší nežli nyní ruina mlýna Odkolkova.

2. Na straně v pravo od mostu Karlova jde o problém daleko závažnější, který možno vyhraniti v tuto otázku: zdali vzhledem k možnosti stavby budovy zemské, c. k. místodržitelství a gymnasia vytvořiti při mostě u Rudolfiny

náměstí jediné, či náměstí sdružená? Praktická potřeba žádala by snad řešení poslední, umělecká ekonomie pak prvé.

Nelze mluvit tu o přetřetí míst těchto novými třemi dominantami, neboť dominantou může být pouze budova jedna a to výhradně jen sněmovna král. Českého. Princip uměleckého podřízení se platí tu nejen pro nové náměstí samo, které ovládnuto býti může pouze jedinou budovou, nýbrž v daleko větší míře i pro celý pohled Malé Strany, jehož složkou příští náměstí býti má.

Velikost úlohy spočívá právě v tom, nalézt cestu nejen pro uspokojení potřeb praktických, ale současně též této umělecké koordinace, kterážto pro všechny příští stavby na Malé Straně zůstane příkazem nejvyšším!

Architektonika Malé Strany vyžaduje tu nezbytně zřízení náměstí! Jak velkého a jaké formy — určí podmínky technické a potřeba praktická.

Jisto však, že bez součinnosti všech súčastných faktorů, t. j. obce, země a státu, otázky tyto rozluštěny býti nemožno.



Chorobinec v Kolíně.

Návrh stavitele J. Dvořáčka, vystavěl arch. Chaura.

Nemá-li práce dosud vykonaná zůstatí marnou, třeba, aby činitelé uvedení součinnost tuto cítili nejen jako povinnost k Praze, ale též v nejvlastnějším zájmu svém!

## 11. Závěrek.

Stati tyto vykonají plně své poslání, přispějí-li k osvětlení problémů tuto uvedených. Jich zdárné a úspěšné řešení nemůže býti dílem jednotlivce, nýbrž celé současné generace; tím také tyto řádky končí, volající všechny, kdož dobré vůle jsou, k součinnosti ve prospěch statků, všem nám stejně drahých!

## Konkurenční návrh

## „Dělnického rodinného domu“ v Brně.

Arch. Ant. Papež v Brně. — II. cena.

Celá budova měří v průčelí 43·80 m a obsahuje: přízemí a 3 patra.

Do budovy jde jediný vchod, po jehož obou stranách jsou 2 malé krámký s bytem o 1 pokoji, kuchyní a příslušenství.

Dvoje schodiště vedou k patřím, 3 m vysokým. V hořejších patrech je celá budova dělena příční zdi na dvě izolované části.

Budova zaujímá 616 m<sup>2</sup> zastavěné plochy a obsahuje 43 bytů, z nichž 10 dvoupokojových a zbývajících 33 jednopokojových. Ke každému bytu patří špiže, záchod, půda a sklep, jak v programu žádáno.

V podzemí pak jsou 3 centrální prádelny a společné koupelny.

Fačada jednoduchá, při níž hleděno k tomu, by k platnosti přišel materiál zdiva.

## Činžovní dům čp. 1130 na Smíchově.

Václav a Bohumil Libánský, stavitelé Praha-Smíchov.

V okolí sadu u Santošky na Smíchově v nově regulované čtvrti rozparcelovány byly rytířem Edv. Doubkem pozemky patřící bývalé usedlosti Santošce, jež zakoupena obcí Smíchovskou a odevzdána veřejnosti jako sad.

Na jedné z těchto parcel vystavěn dům čp. 1130. Vzhledem k stávajícímu terénu byly povoleny městským stavebním úřadem smíchovským ve dvorních traktech obytné suterény a dle toho byl také dům čp. 1130 rozřešen.

## Okresní chorobinec v Kolíně.

Návrh stav. J. Dvořáček, stav. v Kolíně. — Vystavěl architekt Edmund Chaura, městský stavitel v Poděbradech.

Okresní zastupitelstvo kolínské usneslo se v roce 1906 na místě v okrese chorobince pro 50 mužů a 50 žen a zakoupivši na pražském předměstí při hraniční silnici veliký blok ve výměře 9493 m<sup>2</sup>, začalo provedení této budovy, sloužící humanitě, archi-

tektu Edm. Chaurovi, kterýž stavbu koncem roku 1902 zdárně provedl dle plánů ř. stavitele p. Josefa Dvořáčka v Kolíně, kteréž však během stavby valně byly pozmeněny.

Z půdorysů je rozdělení jasným; budiž podotknuto jen, že nejen přízemí, ale i souterrain zaklenuty jsou v traversách, v I. patře rákosové stropy; krytina francouzskými taškami.

Výtah ná uhlí korresponduje se všemi patry, kdežto výtah na jídla spojen jest s kuchyní v souterrainu s přízemím a prvním patrem.

V budově zaveden vodovod a plyn a vzorně zařízené pro chovance chorobince umývárny, lázně a splachovací klosety.

Zastavěná plocha celé budovy obnáší 821·00 m<sup>2</sup> a činil náklad na celou stavbu i s ohradní zdi a mříží z kovaného železa v hlavní frontě mimo kanalisaci okrouhle 106.000 K, takže připadá na 1 m<sup>2</sup> zastavěné plochy 129 K 11 h stavebního nákladu.

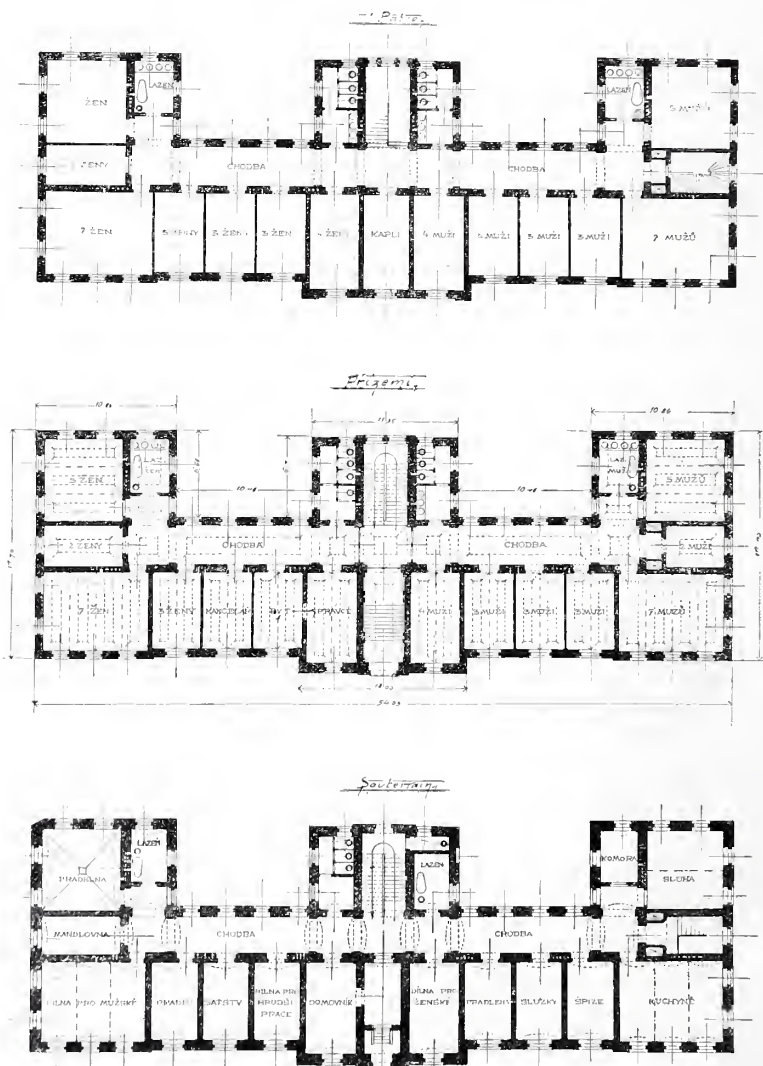
## Městská spořitelna v Turnově.

Architekt Jan Heindl na Žižkově. — (Dokončení.)

Zevní výzdoba budovy provedena s použitím motivů české renaissance s freskovými malbami v attice II. patra a ve vlysu hlavní římsy. Na pilířích pak mezi okny I. patra umístěny nad portálem dvě alegorie a sice na Turnovsku domácího průmyslu: brusičství drahokamů a zahradního hospodářství, provedených též ve fresku. Veškeré tyto malby provedl osvědčený odborník akad. malíř p. L. Novák.

Stavby, a sice práce zemní, zednickou a tesařskou provedla firma Beránek a Čáp ve Vršovicích u Prahy, kdežto ostatní práce byly provedeny velkou většinou firmami domácími.

Budova byla na podzim r. 1907 odevzdána svému účelu. Celkový náklad na celou stavbu obnášel okrouhle 220.000 K.



Chorobinec v Kolíně.

Návrh stav. J. Dvořáčka, vystavěl arch. E. Chaura

# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 2. ČERVNA 1909.

## Několik slov o střechách a požárových zdech Nové i Staré Prahy.

Zemský stavební rada Ott Otakar.

Částečnou vinu těchto poměrů hledati sluší v předpisech stavebního řádu vydaného roku 1886 pro královské hlavní město Prahu a obce vúkolní, jehož § 49. předpisuje toto:

»Každý dům budiž na straně obrácené k sousedním pozemkům oddělen zvláštní ochrannou zdí proti ohni, která má jíti všemi patry, čítaje v to i podkroví.

Tyto ochranné zdi nesmí míti otvorů na straně ku sousedu obrácené . . . . .«

Také starý stavební řád, vydaný dne 11. května 1864 pro království České, Prahu v to počítajíc, měl podobné ustanovení v § 54.:

»Když domy vedle sebe jsou stavěny, musí se mezi jich střechami až nad hřeben střechy vystavěti zděné štíty proti ohni, pilíři sesílené. Ve zdech proti ohni ke straně souseda spolu mezujícího nesmí se dělati ani okna, ani jiné otvory a kde takové jsou, musí na žádost sousedovu zadělány býti.«

Článek 73. stavebního řádu z roku 1886 ustanovuje výšku budov tímto způsobem:

»Výška domů obytných má se srovnávati se šířkou třídy neb ulice, nesmí zpravidla činiti více než  $\frac{6}{4}$  šířky třídy neb ulice a od chodníku až po hranu římsy měřena, nikdy přesahovati 25 m . . . . . Výška nárožních domů, které se nalézají jednak v úzké, jednak v široké třídě neb ulici, posuzuje se dle širší třídy neb ulice. Výšky budov, stojících ve dvoře, určují se obdobným způsobem podle velikosti dvora . . . . .«

Těmito předpisy stavebního řádu nařízeny jsou tudíž ony požárové štíty a umožněny různé výšky budov. Stojí-li na př. dům v ulici 10 m

široké, lze stavěti jej do výše  $10 \times \frac{6}{4} = 15$  m, avšak nárožní dům sousedův v téže ulici, jehož druhé průčelí obráceno je do ulice 16 m široké, může již míti výšku  $16 \times \frac{6}{4} = 24$  m a převyšuje dům první o 9 m (od hlavní římsy jednoho k hlavní římsě druhého měřeno), a přihlížeje ku střechám, snad o více.

Se zřetelem na tyto určité předpisy stavebního řádu, které úchylek nepřipouštějí, avšak mají za následek často výtvoř, jež k architektonické ozdobě města nepřispívají, mělo by se při každém jednotlivém návrhu n vých staveb zvláště uvažovati, jakým způsobem lze předpisům vyhověti a zároveň nehřešiti proti estetickým zásadám.

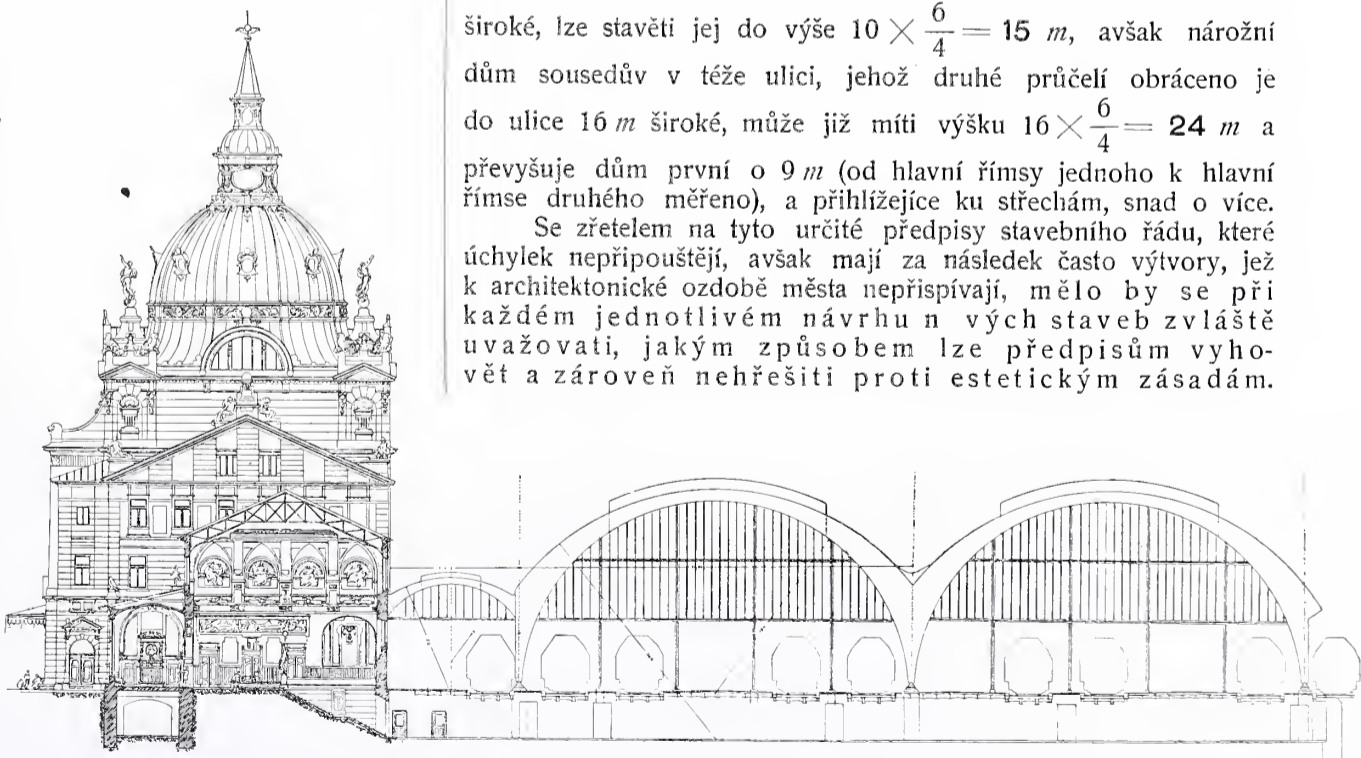


Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze. — Perspektivní pohled návrhu studijního.

Arch. J. Fanta.

Procházíme-li pražskými ulicemi, zejména novějšími, působí na nás nemile požárové neb hraniční zdi a štíty domů, jež buď nad sousední nižší budovy vyčnívají aneb u nezastavěných stavenišť nezakryty stojí. Aby pak našemu zraku našemu neušly, volají na nás svými reklamními nápisy často obrovských rozměrů a křivklavých barev.\*)

Nelze tvrditi, že takto ozdobené zdi povznášejí malebný ráz města. Štíty a zdi požární poškozují rozhodně malebnost ulic a náměstí, jak viděti nejlépe na Příkopě, na nám. Václavském, na Poříčí a j. (obr. 1.). Tyto estetické závady nejsou však zvláštností jediné Prahy, vidíme je i v cizině i v našich ostatních městech českých. (Na náměstí v Táboře na př. vadí požárový štít nové budovy městské spořitelny.)



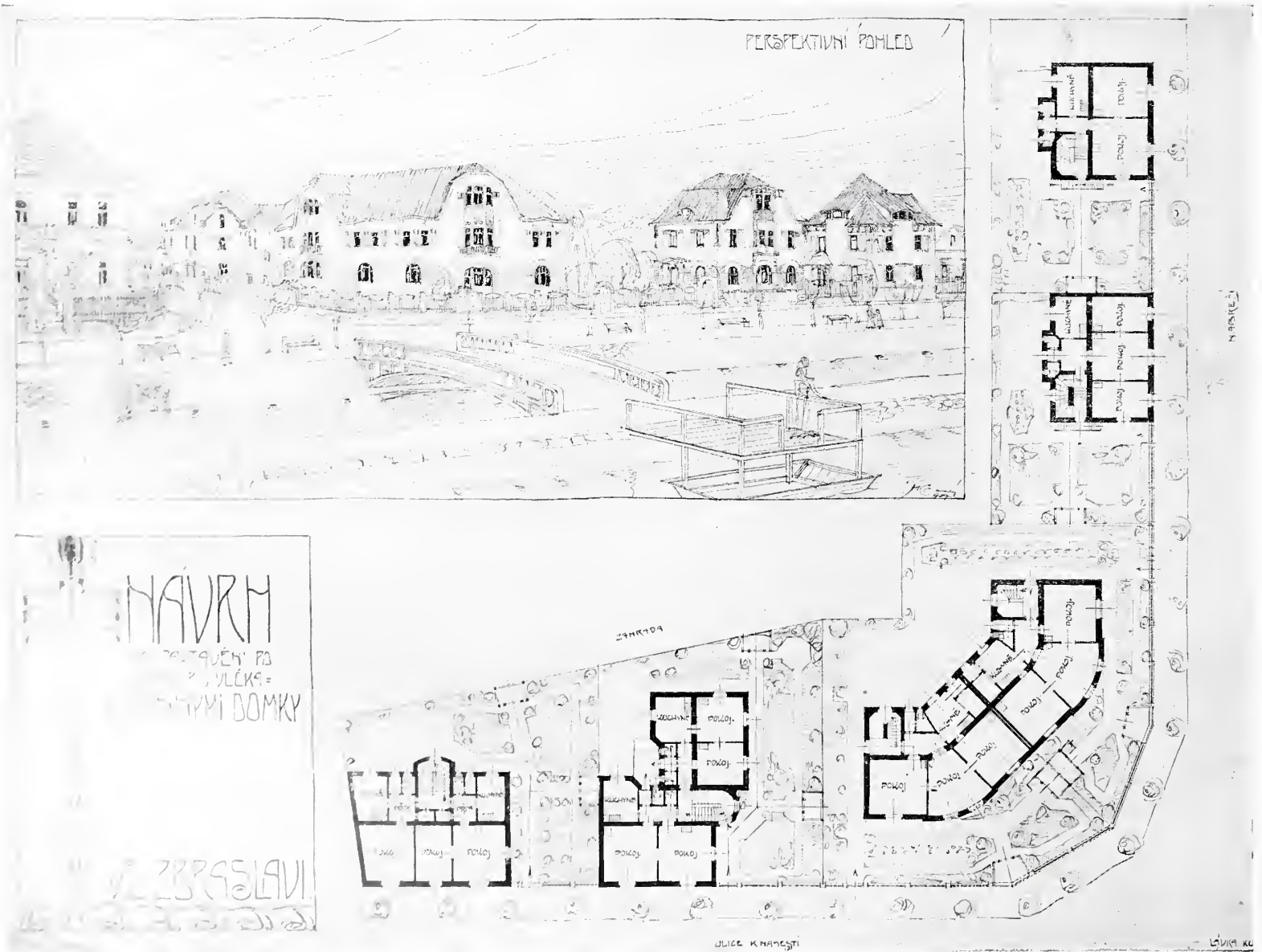
Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze. — Studijní návrh. Řez dvoranou přichozích.

Arch. J. Fanta.

\*) Šlikův palác na třídě Ferdinandově a j.



Obr. 1. Ohybné požární zdi na Václavském náměstí v Praze.  
(K článku Otta O.: O střeších a požárních zdech.)





Vždyť § 34. nynějšího stavebn. řádu přímo vybízí, aby se dbalo ohledů estetických, a sice slovy: »Rovněž buď přihlíženo k tomu, čeho vyhledává krasochuť, i může tedy stavební úřad odepřítí také povolení ke stavbě, kterou by náměstí, třída neb ulice patrně se zohydila.«

Předpis ten je všeobecný, netýká se pouze průčelí čili fačady, nýbrž stavby vůbec. A shledá-li se, že vysoké štíty a zdi požárové nebudou ulicím k ozdobě, mělo by se již při povolování stavby po rozumu tohoto paragrafu jednati. Zákonnodárce, vkládaje ustanovení o požárových zdích a štítech do stavebního řádu, měl zajisté na mysli souvislé řady obytných domů stavěných přibližně asi o stejné výšce (Mikulášská třída na Starém městě pražském).

Avšak v případech, kde vedle nízkého domu dovoleno je\*) stavěti (nárožní) dům vysoký, aneb kde v souvislé řadě domů některá stará nižší budova pro svoji historickou neb uměleckou cenu má býti zachována a vedle ní staví se dům vyšší, v takových tedy případech, kde nestejně výšky budov zůstanou na nedohlednou dobu nezměněny, měly by požárové zdi a štíty domů řešeny býti se zvláštní péčí a porozuměním.

Poněkud snesitelné jsou ještě ony zdi hraniční, v nichž prolomena byla okna (patrně po dohodě se sousedy), jako na př. v domě č. p. 1015-II. v ulici Karoliny Světlé (s vyhlídkou do zahrady české spořitelny), v domě č. p. 61-II. na třídě Ferdinandově (Šlikův palác, zeď jinak neúpravná), do nedávna i na nárožním domě č. p. 419-III. v ulici Chotkově (okna naležala se v hraniční zdi stojící na Újezdě a byla zazděna při stavbě sousedního domu) a jinde.

(Pokračování příště.)

\*) následkem § 73. stav. řádu.

### Ještě k soutěži na radnici Staroměstskou.

Kol 20. až 22. května objevila se v denním tisku kontroverse, zda při vybudování příští radnice má se dbáti zachrany domů č. 3. a 4., jež tvoří nevyrovnatelné zakončení jednoho z nejkrásnějších pohledů pražských, od Týnského chrámu směrem k radniční věži.

Při konkurrencích na přestavbu radniční z r. 1899 a 1904 žádáno bylo rozšíření komunikace v těchto místech jednak ustoupením průčelí, jednak podloubím. Při tom zůstalo úhrnem i za nynější konkurrence třetí, ideové.

Jest to dost podivno, uvážíme-li, že během posledních tří let otázka zachrany uvedených domů dospěla vlastně ke svému zakončení. Při sdělávání nových regulačních plánů na Staré Město

Pražské, svěřených arch. Sakařovi, pod nátlakem Klubu za Starou Prahu a jiných závažných činitelů, došlo konečně po velkých úvahách k tomu, že dle návrhů k tomu stanovených komisí do nových plánů zachování domů č. 3. a č. 4. se definitivně pojalo. Bylo to pak odhlasováno jak městskou radou, tak sborem obecních starších — bylo to čtyři neděle veřejně s plány vyloženo a konečně Zemskému výboru k schválení předloženo. —

A ejhle, nyní po té celé akci se pojednou ukazuje, že ani při vypsání konkurrence příslušné úřady radniční o tom nevěděly, že o tom nevěděla ani městská rada, ani jury, a že o tom nevěděl — což je vrcholem — ani Klub za Starou Prahu, který ve své schůzi, jež jednala o vypsané nynější konkurenci, se s obalem téměř proti zachování uvedených domů vyslovil. K.

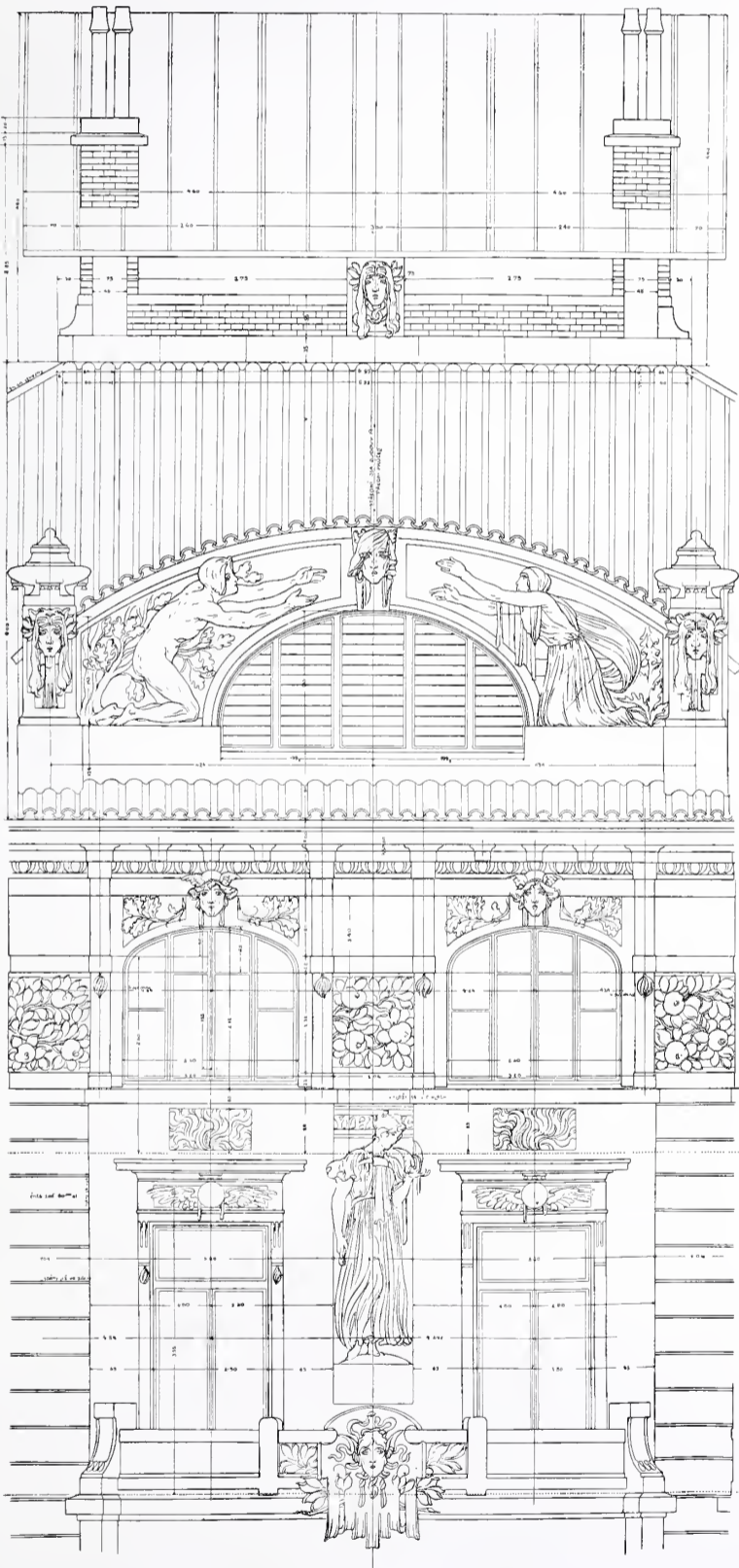
### Rodinné domky ve Zbraslavi.

Bratři V. a F. Kavalírové, architekti a stavitelé v Praze.

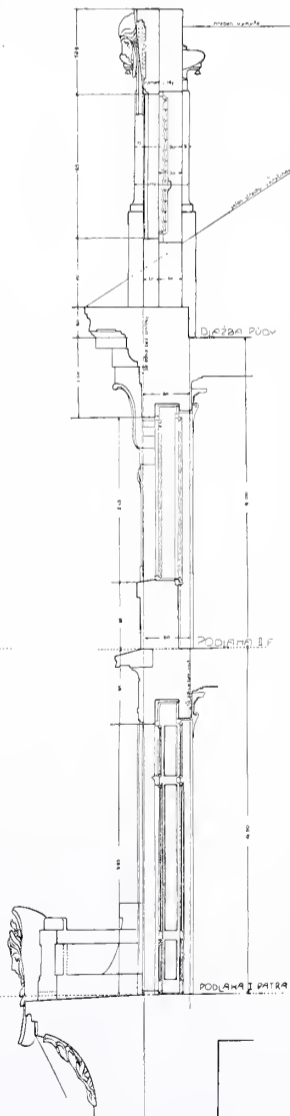
Pražanům známé výletní místo Zbraslav, slynoucí ode dávna rozkošnou polohou a všemi podmínkami zdravého a útulného bydlení, láká návštěvníky, milující přírodní krásy, hostíc každoročně množství rodin, toužících po nerušeném odpočinku.

Následkem toho poptávka po účelných bytech, byť jen s malou zahrádkou, stoupá ustavičně.

Vedle řady šťastných jednotlivců, kteří pro letní pobyt staví sobě vlastní domky, hovívají jejich potřebám a zvy-



Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze. — Detail průčelí levého křídla.  
Arch. J. Fanta.



kům, jest i množství těch, kteří nemají dostatečných prostředků hmotných, odkázání jsou na byty určené ku pronajmutí.

A právě takové byty — najmě v domech starých — bývají nevhodné a postrádají namnoze i nejnütnějších podmínek zdravého bydlení vůbec.

Starkář a majitel realit p. J. Vlček ve Zbraslavi ve snaze, odpomoci této kalamiře, pojal úmysl zastaviti svůj pozemek domky s byty ku pronajmutí a rozluštění tohoto úkolu svěřil bratřím V. a F. Kavalírům.

Staveniště, obrácené na stranu jihovýchodní, nalézá se v nejkrásnější poloze Zbraslavi, tvoříc roh nábřeží a ulice, hlavní to tepny od přístavu parníků k náměstí.

Autoři rozdělili pozemek na šest stavebních míst a projektují domky jednopatrové s byty o 1—3 pokojích s příslušenstvím s náležitým využitkováním prostoru v podkroví. Společná prádelna umístěna v souterrainu. Každý nájemník bude mít také svoji zahrádku, kde jest i společná studně na vodu a pitnou užitkovou.

V místě jsou říčné lázně ve Vltavě (naproti) a v Berounce, takže není třeba zvláštní lázně proponovati. V nedlouhé době zaveden bude ve Zbraslavi i vodovod a kanalisace.

Se stavbou domků započalo se v této stavební saisoně.

## Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze.

Architekt J. Fanta v Praze. — (Pokrač. s tab. čís. 27, 28, 29 a 30.)

Práce navrhujícího architekta vázána byla, jak předem již vyznačeno bylo, přesně danými rozměry půdorysnými, daným principiálním rozdělením půdorysným, programem stavebním, mezi stavbou v podrobnostech doplňovaným a pozměňovaným, a stavebním nákladem, jehož přestoupení při některých pracích a při pracích předem nepředvídatelných v zápětí mělo změny architektonických návrhů, upravovaných tak, aby přestoupen nebyl celkový náklad stavební. \*)

Dozor nad prováděním veškerých prací vyhradilo sobě ředitelství c. k. stát. dráb, ponechávajíc navrhujícímu architektovi sice provádění všech architektonických návrhů, ale bez náležité možnosti, aby při provádění uplatnil svoje intence. Výmínečně jen byl mu svěřen dozor na provádění některých uměleckých prací, což stalo se, že valná část výzdoby neodpovídá cele návrhu a intencím navrhovatele. Zvláštní ten zjev souvisel snad s příkazem své vlády, dle něhož práce soukromých architektů při pracích veřejných býti má pouze na součinnost nejnütnější. \*\*)

(Pokračování přístě.)

\*) Navrhující architekt byl též vázán změniti náklad, který mu byl přikročoval povolený původní rozpočet.

\*\*) Tento zjev souvisel s tím, že navrhovatele k dílu vrcholil v tom, že



Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze. Detail průčelí levého křídla. Arch. J. Fanta.

na příklad navrhovatel nebyly vůbec ukázány dle jeho návrhů a výkresů u sochaře objednané pomocné modely na velkou část stavby, teprve po jejich úplném vyhotovení a od sochaře přijetí mohl je sice shlédnouti, nedožádán jsa o dozor, ani pak nemohl míti vlivu na provádění prací nanášených dle těchto modelů. Zde i při provádění valné části dekorativní malby, k níž dodal návrhy, byl přirozený dozor navrhovatele nahrazen dozorem úředním.

Nezajímavějším byl případ, kdy umělec, jemuž zadána byla práce dle podrobných návrhů architekta, přenechaje provedení části její umělci jinému, písemně sobě sice vymínil dozor nad prací tou, ke které přece něčeho ze svého nepřičinil a přičiniti nemohl, osobu navrhovatele při tom naprosto pomíjeje.

# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 7. ČERVENCE 1909.

## Návrh situace pomníku Bedřicha Smetany na ostrově Žofínském.

Architekt A. Cechner.

Královská Praha má v porovnání s jinými městy stejné velikosti velmi málo pomníků. Hlavní toho příčinou jest nedostatek národního jmění a poměry, které nás nutí zabezpečovati si především holou svou existenci národní. Menšinové školství — jež vydržovati jest v prvé řadě přec povinností státu — ubírá kde kterou dobrovolnou daň, že na ostatní kulturní účely veřejné, mezi které patří také uctívání památek našich velikánů, nezbyvá peněz. Když i pak konečně nastřádá se potřebný obnos na důstojný pomník, nebývá zase vhodného místa, neboť nebylo pamatováno s dostatek při úpravě města na náměstí architektonicky řešená. Jen na takových přijdou pomníky k náležitému ocenění. Odstrašujícím příkladem chybného umístění jest npř. pomník Radeckého, kolem kterého je pořád ze všech stran shon, uvádějící pozorovatele v stálé nebezpečí života přejetím, a kol kterého hlavní proud obecnstva chodí za zády sochy.

V živé paměti tkví ještě hledání míst po Praze pro pomníky sv. Václava, Husa a Palackého, z nichž zejména poslední jest nešťastně voleno a dokazuje, že nehodí se jakékoliv větší prostranství pro trvalý památník vynikajícího muže v jistém oboru.

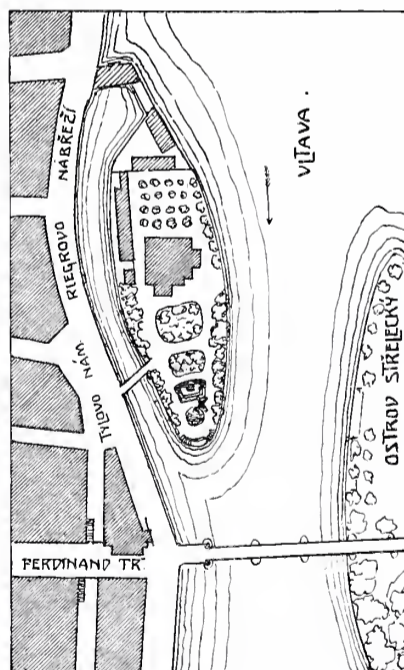
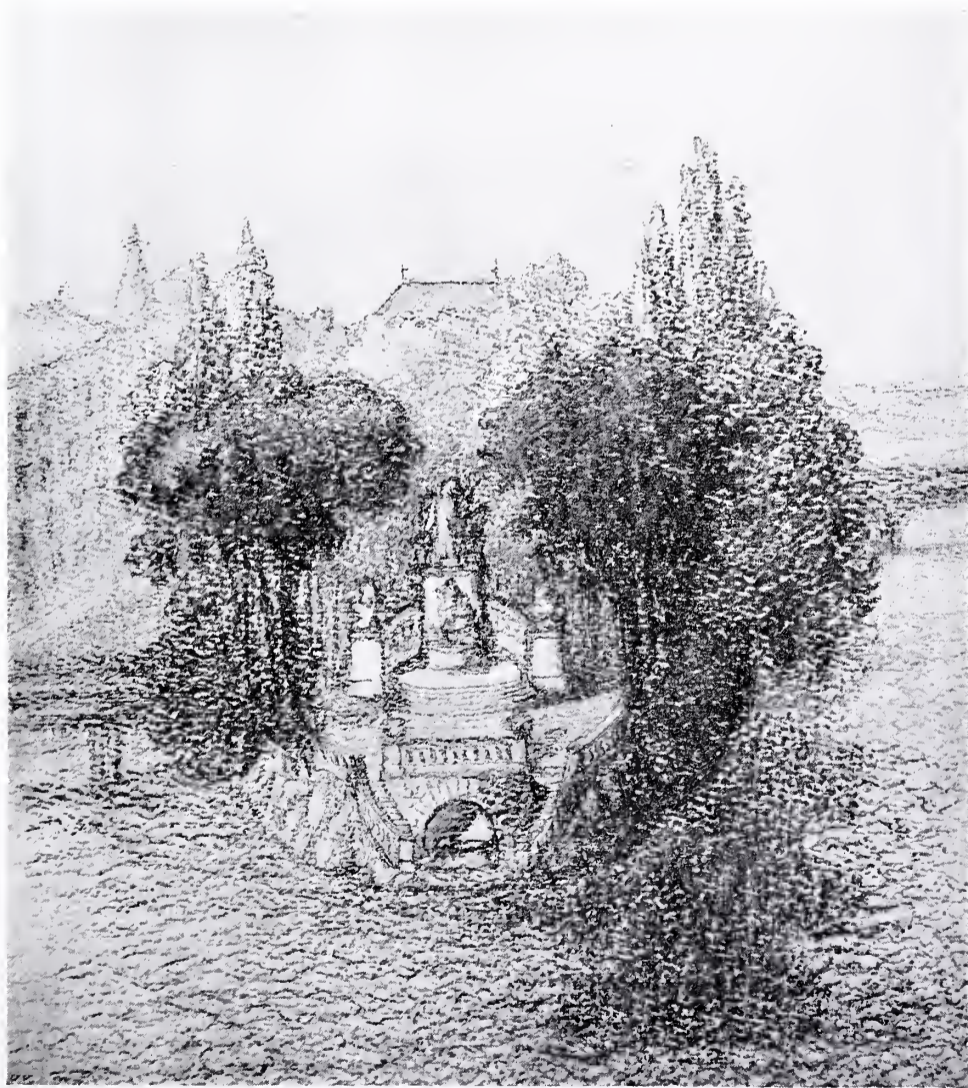
Místo takové musí míti vlastnosti jednak všeobecné, platné pro jakýkoli pomník, a dále vlastnosti zvláštní vztahující

se k individualitě oslavence. Všeobecnou vlastností místa pro pomník, ať kohokoliv, jest jeho vztah k osobnosti, které se pomník zřizuje. Vztah tento má býti nejen zevní — místní, — ale i vniterní. Místní spojitost mezi oslavencem a pomníkem jest docílena při pomníku zřízeném před rodným neb úmrtním domem onoho. Vniternou souvislost mezi sebou má npř. pomník v tichém lese básníkovi, který opěval dumavý klid lesa.

Zvláštní vlastností místa pro pomník záleží od vzájemného významu oslavence a významu i velikosti náměstí.

Tak na př. jest rozsáhlé Karlovo náměstí místo dosti nepřipadné pro pomník cestovatele Roezla; rovněž nepřipadné bylo toto obrovské náměstí zvoleno pro (před volbou místa) hotový, poněkud titěrný pomníček Hálkův.

Máme ovšem v Praze také výborně umístěné pomníky: Jungmannův, blízko domu, v němž bydlel a na náměstí, jež jest sice blízko velkoměstského ruchu, nikoliv však uprostřed něho; rovněž tak umístěn vhodně i pomník Karla IV., jenž nachází se blízko university i hlavního díla Karlova, památného mostu. Také oba jmenované pomníky jsou v pravých poměrech k velikosti obou náměstí, Jungmannova i Křížovnického.



NÁVRH SITUACE POMNÍKU  
B. SMETANY NA OSTROVĚ  
ŽOFÍNSKÉM.

Arch. Ant. Cechner.



Obr. 2. Příklad dobrého řešení střech o různých výškách na Radeckého náměstí.  
(Ke článku Otta Ot.: O střechách a požárních zdech v Praze.)

O významu Smetanově a o povinnosti nás všech, přičiní se, aby tvůrce novodobé hudby české zvěčněn byl památníkem trvalé ceny, není třeba se šířiti. V květnu odbývané slavnosti 25. výročí úmrtí mistrova zavdaly podnět k zřízení pomníku velkému tomuto našemu hudebníkovi a v předvečer slavnosti ustavil se na radnici Staroměstské, po vroucím proslovu prof. dra Hostinského, také spolek pro zřízení pomníku B. Smetanovi.

Přihlížíme-li k volbě místa pro tento pomník, shledáme, že pomník Smetanův má býti zbudován v Praze, hlavním působišti mistrově, a to v blízkosti Národního divadla, jak již dovodil ve výše řečeném proslovu dr. Hostinský.

V bezprostřední blízkosti Národního divadla není však naprosto příhodného místa pro pomník, důstojný významu Smetanova. Za divadlem jest sice úzké, dosti nepravidelné náměstíčko, ale to jest již jaksi vyhrazeno budoucímu pomníku J. K. Tyla — jmenuje se již »Tylovo náměstí« a kromě toho nehodí se toto místo ani svou rozlohou, ani polohou pro pomník tichého, snivého tvůrce české hudby.

Místo takové představují si vzdálenější všedního ruchu, ale přec tak blízké divadlu, aby bylo od tohoto viděti. Podmínkám těm ideálně vyhovuje severní část ostrova Žofínského. Pomník tam postavený (viz náčrtek situace) bylo by možno nejen z ostrova samého pozorovati — od jehož severního cípu by mohl býti asi 40 m vzdálen, — ale byl by viděti i od Národního divadla, rovněž jako z předmostí a mostu císa. Františka.

Žádoucnou by bylo promýšleti poněkud vegetaci naproti nábreží a mostu, dále aby zrušeno bylo nepopulární mýto 4 haléřů, neboť dosavadním mýtem a nájemným z budov ostrovních jest most do jista již amortisován.

Pro zrušení mýta jest rozhodující také okolnost, že na celé západní části Nového města není žádného sadu obecně přístupného.

Konečně mohlo by snad býti obětováno i nepřilíš staré pojmenování (druhdy slul ostrov »barvířským«), k němuž jsme nijak nepřilnuli, a ostrov pojmenován: Smetanovým.

Tak uctila by i královská Praha trvale památku svého velkého krajana. Kéž náš národ, poslouchající tak rád hudbu Smetanovu, postará se obětavostí jemu vlastní o brzké uskutečnění zde jen nadhozené myšlenky této, aby co nejdříve mohla býti řešena soutěží!

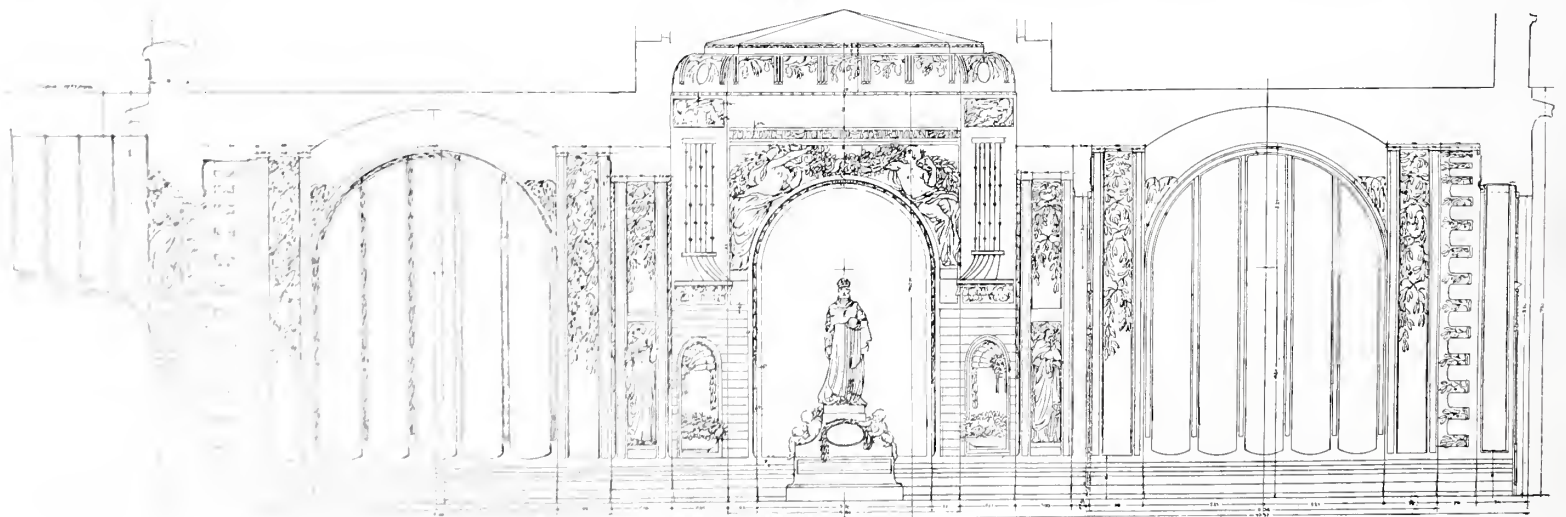
## Několik slov o střechách a požárových zdech Nové i Staré Prahy.

Zemský stavební rada Ott Otakar. (Dokončení.)

Aby vyhověno bylo požadavkům krasocitu, pokud lze za platnosti nynějšího stavebního řádu, a aby zamezena byla stavba holých, často neomítnutých zdí požárních, požaduje obec pražská při povolování nových staveb slušnou architektonickou úpravu těchto postranních neb zadních zdí.

Avšak z důvodů, bezpochyby finančních, vyhovuje se požadavku způsobem nejjednodušším: hladká neb drsná omítka a někdy vodorovné linování, toť obyčejně vše, patrně dle vzoru vláských Benátek: nádherné průčelí — po stranách holé zdi.

Obrát k lepšímu v tomto směru (jakož vůbec i v jiných směrech) očekávati lze teprve tehdy, až zákonem se stane přípra-



Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze. — Řez předsíní dvorních místností.  
Arch. J. Fanta.

vovaná »osnova stavebního řádu pro král. hlav. město Prahu, král. město Plzeň, Budějovice a jich okolí«.

Článek 75. osnovy této předpisuje:

»Průčelí a všechny části budov z veřejných prostranství viditelné nesmí se nevkusně natíratí neb malovatí.

Postranní neb zadní stěny budov, jež viděti lze z veřejných prostranství a jež mají zůstatí nekryty vůbec aneb na delší čas, nutno přiměřeně architektonicky okrášlití.«

Domnívám se, že by bylo radno do osnovy této vložití i následující předpis:

vého sousedního domu č. p. 929-I., vidit lný již od Železné ulice, bude stále rušivým činitelem na celkovém obraze této skupiny domů.

Zde na tomto význačném místě byla by valba nebo jiná úprava střechy na prospěch celkového obrazu. Dnes, kdy známy jsou různé nespalné konstrukce, nečinila by otázka tato zajisté žádných obtíží a dala by se vyřešiti i k uspokojení orgánů požárních. Snad by vyhověla i úzká terasa nad nejvyšším patrem, k níž by se střecha skláněla, aby tak i dešťová voda svedena byla na vlastní půdu.



Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze — Restaurace II. třídy.  
Arch. J. Fanta.

»V případech, kde není se obávati nebezpečí požáru, povoliti lze prozatímně v hraničních zdích z důvodů esthetických (za určitých podmínek) okna.«

Uvedeným předpisem nezaváděla by se novota, ježto okna — jak již praveno — v mnohých hraničních zdích se nalézají. Předpis měl by pouze účel, aby se povolení oken usnadnilo.

Není účelem těchto řádků něco vytýkatí, avšak je nutno na některé požárové zdi poukázati.

Uvádím tedy namátkou dům č. p. 929-I. na náměstí Staroměstském, který stojí vedle bývalého konventu Pavlánů (pozdější mincovny) č. p. 930-I. Známo je, že tato mincovna má zůstatí zachována v nynější své podobě. Zůstane tedy zachována i na dále její nynější výška. Následkem toho požárový štít no-

Kdybch směl, přimlouval bych se za dodatečnou opravu, neboť Staroměstské náměstí by té oběti zasloužilo.\*)

Případným způsobem vyřešena jest střecha i požární zdi na protějším domě čís. pop. 608-I. na Staroměstském náměstí »u zlatého křížku«.

Na náměstí Havlíčkově vedle Hypoteční banky řešen<sup>7</sup> jest dům čís. pop. 1986-II. bez požárního štítu a upravena zde směrem k cizímu pozemku střecha valbová. Tento dům č. p. 1986-II. jest ovšem od budovy Hypoteční banky vzdálen více než 6 m

\*) Mimochodem budiž připomenuto, že prospěšná by byla také nepatrná rekonstrukce střechy jižní obytné budovy na Zofině (byť i na krátkou dobu), jejíž požárové štíty nepůsobí z nábřeží Riegrova příznivě. Střechou valbovou zlepšil by se podstatně pohled na tuto budovu.

a lze jej tudíž považovati za budovu, která stojí mimo požární obvod, a sice po rozumu § 56. stav. řádu, vydaného r. 1889 pro království České, kdež se ustanovuje:

»Zdi, které jsou určeny k tomu, aby zabránily rozšíření ohně (zdi proti ohni), nesmějí stranou k budově, která jest od nich vzdálena méně než 6 m, míti ani oken, ani otvorů jiných, musí býti všeho dřeva krovového prosty a na 15 cm nad povrch střechy vyhnány.»

Je-li vzdálenost větší než 6 m, neplatí ovšem tyto předpisy vydané z důvodů požárových a zeď požárovou (hraniční) není nutno zdíti až nad střechu, nýbrž pouze tak daleko, pokud toho

dov neuspokojuje a to jak uspořádáním střech a svými výškovými poměry, tak i pro zmíněné požárové zdi.

Avšak budiž podotknuto, že v případě tomto nelze činiti výtku architektovi, neboť zde rozhodovala vůle stavebníkova.

Letmo dotýkám se ještě šeredné hraniční zdi domu č. p. 1483-II. na Slupi, kteráž na hranici botanické zahrady neměla býti zbudována.

O nevkusných hraničních zdích, jež stojí podél železničních tratí, tedy při veřejné komunikaci, pomlčím.

Vizme nyní, jak zpravidla malebným způsobem řešeny jsou střechy a požárové zdi na budovách staré Prahy.



Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze. — Restaurace III. třídy.

Arch. J. Fanta.

vžadují praktické ohledy (ohraničení budovy). Také okna bylo lze v požárové zdi založiti.

Pražský stavební řád nemá sice tohoto ustanovení, avšak není pochyby, že požární předpis vydaný pro království České platí i v hlavním městě království.

Jest litovati, že druhý soused Hypoteční banky — palác nejvyššího soudního úřadu — opatřen jest požárovým štítem, ač také vzdálenost od budovy bankovní více než 6 m.

V městském parku postaven byl vedle dvoupatrového paláce č. p. 1467-II. dům čís. pop. 1467-II. Dům ten stojí následkem své výšky výš a má nejen patra, ale i celkovou výšku vůči okolnímu terénu nižší. Kromě toho přes střechu jeho vyčnívají okna a balkon nádvorního křídla, takže skupina těchto bu-

Pohlížíme-li na Prahu s výšin hradčanských, se starých neb nových zámeckých schodů, kde bezprostředně pod sebou spatřujeme starou část Menšího města, tu s potěšením oko spočine na malebné spleti střech a vikýřů a rádi vracíme se k této vyhlídce, abychom se obdivovali malebnosti stavitelských výtvarů starých, většinou neznámých mistrů. Zde si uvědomíme, že střecha jest důležitou ozdobou domu, přispívajíc k jeho malebnosti.

Domy na náměstí Radeckého a na Malé Straně poskytují malebný obraz, nechť pozorujeme skupinu při kostele sv. Mikuláše neb řadu budov na straně severní s palácem Šternberků a palácem pánů Smiřických (nyní »u Montágu«, majetek zemský) anebo domy na straně východní. Zde zejména vyniká dům »u tří hvězd« č. p. 37-III. (bývalá zemská účtárna), který jest dvoupatro-



Návrh mostu Rudolfského z vyztuženého betonu.  
Inž. K. Herzán a arch. A. Balšánek.

vý, jako sousední dům č. p. 36-III. (»u Splavinů«), avšak má vyšší patra, přechází značně řečeného svého souseda, k němuž se sklání střechou valbovou. Další dům v této řadě č. p. 35-III. (bývalá malostranská radnice) jest také dvoupatrový, avšak přechází sousedící dům »u Splavinů« o celé patro. Požárový jeho štít vyzděn jest jen částečně, pouze k hřebenu přiléhající střechy domu »u Splavinů«, načež posazena jest střecha valbová (obr. 2.).

Podobných obrazů shledali bychom na starých pražských náměstích a ulicích slušnou řadu. Kdyby některý z těchto domů měl dnes býti přestavován obvyklým u nás způsobem, neobešel by se bez požární zdi, která by zajisté svou přípustnou výškou porušila posavadní malebnou silhouettu.

### Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze.

Architekt J. Fanta v Praze. — (Pokrač. s tab. čís. 31, 32 a 33.)

Zadání veškerých prací stavebních i uměleckých dalo se cestou soutěží, pro práce řemeslné povětšinou soutěží širší, pro význačné práce umělecké soutěžemi omezenými.

Stavitelské práce zadány byly firmám p. Gregora a p. Elhenického, první provedla část severní, druhá část jižní a střed.

Tesařské práce provedly firmy Pecharova — Nusle, V. Hraběte — Holešovice, V. Hlaváče tamže.

Železné konstrukce Fanta & Jirůš, Rustonka, S. Bondy-Bubna, kteráž poslední firma provedla konstrukci loubí nádražního.

Polejvané prejzy pro celou stavbu dodaly Západočeské kaolinové chamotárny v Horní Bříze.

Krytinu provedla firma Wildtmann a Preis.

Chamotová obložení stěn a chamotové dlažby dodaly a provedly Teplická chamotárna, firma Bárta & Tichý, Rakovnická chamotárna, firma Dietze ve Vokovicích.

Terazové dlažby provedl Luigi Toffolo.

Chodníky Ferd. Dvořák.

Práci kamenickou firma p. Josef Víška — Vinohrady.

Práci žulovou konopištské lomy arcivévodské, a Jan Gabriel — Holešovice.

Práci truhlářskou stavební provedly firmy A. Baumgartla v Karlíně a p. Josefa Růžičky — Král. Vinohrady, poslední firma ve středu a v křídlech.

Práce zámečnické p. K. Sakař v Karlíně, p. T. Bittner v Praze, p. Faltus & Koutník v Karlíně, p. R. Šimůnek v Praze.

Podlahy vlyskové a parketové provedly firma p. Skřivanova a firma Heinitz & Holub.

Podlahy xylolitové provedla firma Všeticka a spol.

Asfaltové práce firma Wiesner a asfaltárna neuchatelská.

Práce natěračské provedly firmy pražské p. Wöfla, p. Kučery, p. Franczyka a p. V. Schuberta.

Malbu kancelářů a bytů p. Vandas.

Malbu nádražních čekáren, střední síně, chodeb a dvorních místností p. Frt. Fröhlich.

Vodovod firma Svitákova v Karlíně, Waldek a Wagner v Praze a Pekař a Vačkář v Karlíně.

Kanalizaci provedla firma bratří Pažoutové — Holešovice.

Topení ústřední zavedla firma vídeňská Johannes Hak.

Elektrické osvětlení pražské elektrické podniky.

Lustry dodala firma Suda & Kotěšovec a Frt. Křížík — Karlín, posléze jmenovaný do místností dvorních.

(Pokračování příště.)

### Návrh mostu Rudolfského z vyztuženého betonu syst. Hennebique.

Inž. K. Herzán a arch. A. Balšánek. — Tab. č. 34. a 35.

Návrh tento — společná práce inž. K. Herzána, docenta na české vys. škole technické v Brně a architekta Ant. Balšánka — podán byl při soutěži na návrh mostu železného v r. 1906 a sice mimo soutěž.

Autoři byli pak vyzváni k užší soutěži v r. 1907 vedle pražských mostáren, jejíž výsledkem byl podrobný návrh s rozpočtem a statickými výpočty.

Architektonické studie, v dnešním čísle uveřejněné, vztahují se k návrhu soutěžnému.

Přes své výhody hospodářské a doporučení znalecké ankety návrh mostu z vyztuženého betonu nebyl přijat ku provedení, nýbrž nový návrh městského úřadu stavebního na most kamenný.

Jisté výsledky však podaný návrh přivedl: ukázal nevhodnost konstrukce železné pro tato místa a vybojoval třetí pilíř — okolnost, která pak umožnila návrh mostu kamenného.

### Soutěžný návrh na stavbu školní budovy v Miletíně.

Bratři V. a F. Kavalírové, architekti a stavitelé v Praze. — II. cena. Tab. č. 36.

Soutěž obelána 44 pracemi. Řešení návrhu odpovídá přesně danému programu a vyhovuje ve všem ministerskému nařízení o stavbě škol z r. 1888.

Návrh tento, ač uznán za nejlépe vyhovující a doporučen ku provedení, z finančních — prý — důvodů a na nátlak největšího poplatníka, místního velkostatku, přepracován a okleštěn dle změných dispozic jiným panem kolegou, jenž — dle do-



Arch. Edm. Chaura: Rodinné domky v Poděbradech.

znání sl. místní školní rady — poskytl prý »větších výhod«. V čem asi tyto výhody spočívají, lze lehko uhadnouti.

### Rodinné domky v Poděbradech.

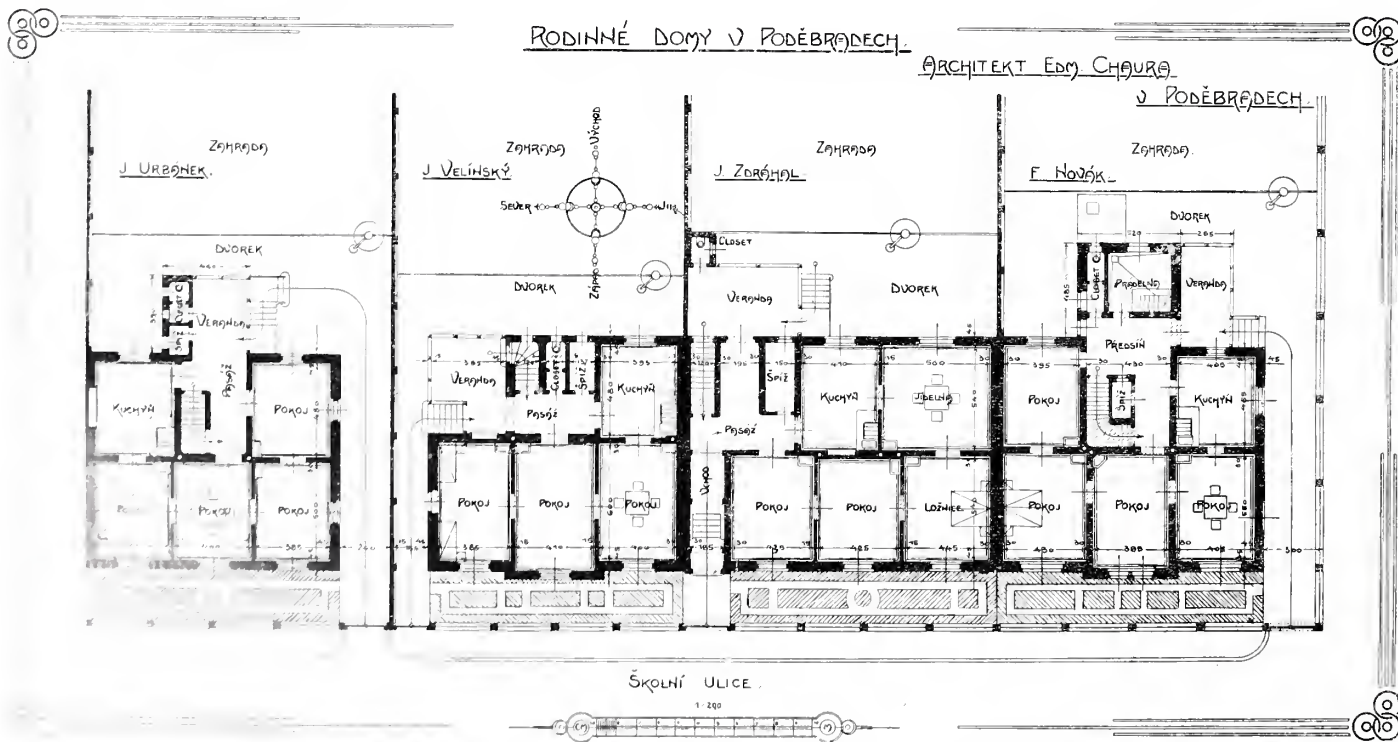
Navrhl architekt Edm. Chaura v Poděbradech.

Nově založená ulice u nové školy v Poděbradech tvoří záklád budoucí části cottagové, a pakli lázeňský knižecí podnik

vyplní tužby v něj kladené, budou celé 4 bloky villami zastavěny.

Veškeré tuto reprodukované typy vill navrhl a částečně vystavěl arch. Edm. Chaura, ač v řešení půdorysném neměl plné svobody a řídit se musil přáním jednotlivých stavebníků, což platí i o výzdobě fačad.

Pro menší města jsou doporučení hodny rodinné domy, jež mají před průčelími dostatečně velké zahrádky, jsou opatřeny verandami a mají průčelí malebně, byť i jednoduše řešené.





# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 4. SRPNA 1909.

## Nový kostel v Pardubicích.

Architektura chrámová tvoří ve všech slozích hlavní kritérium, dle něhož se usuzuje o podstatě i výši toho kterého slohu. Vedle palácové architektury jsou to stavby chrámové, jež směrodatny jsou pro vývoj stavebního slohu každého národa. Jest známou pravdou, že jen umění vytrysklé na půdě národa počítá se k dobru osvětě jeho. Umění z ciziny donešené neznamená mnoho pro kulturu národa, právě tak jako nepočítají se importované plodiny mezi plody jeho země.

V Americe postaveno v novější době množství kostelů v gotickém slohu a paláců v renaissančním a přece nikdo nebude tvrditi, že tyto stavby tvoří národní umění Američanů, jako tvoří na př. památky Inků v Mexiku; teprve mnohopatrové drapáky jsou americkému stavitelství vlastní, a ony jsou to, kterými se přičinila moderní Amerika k osvětovému vývoji.

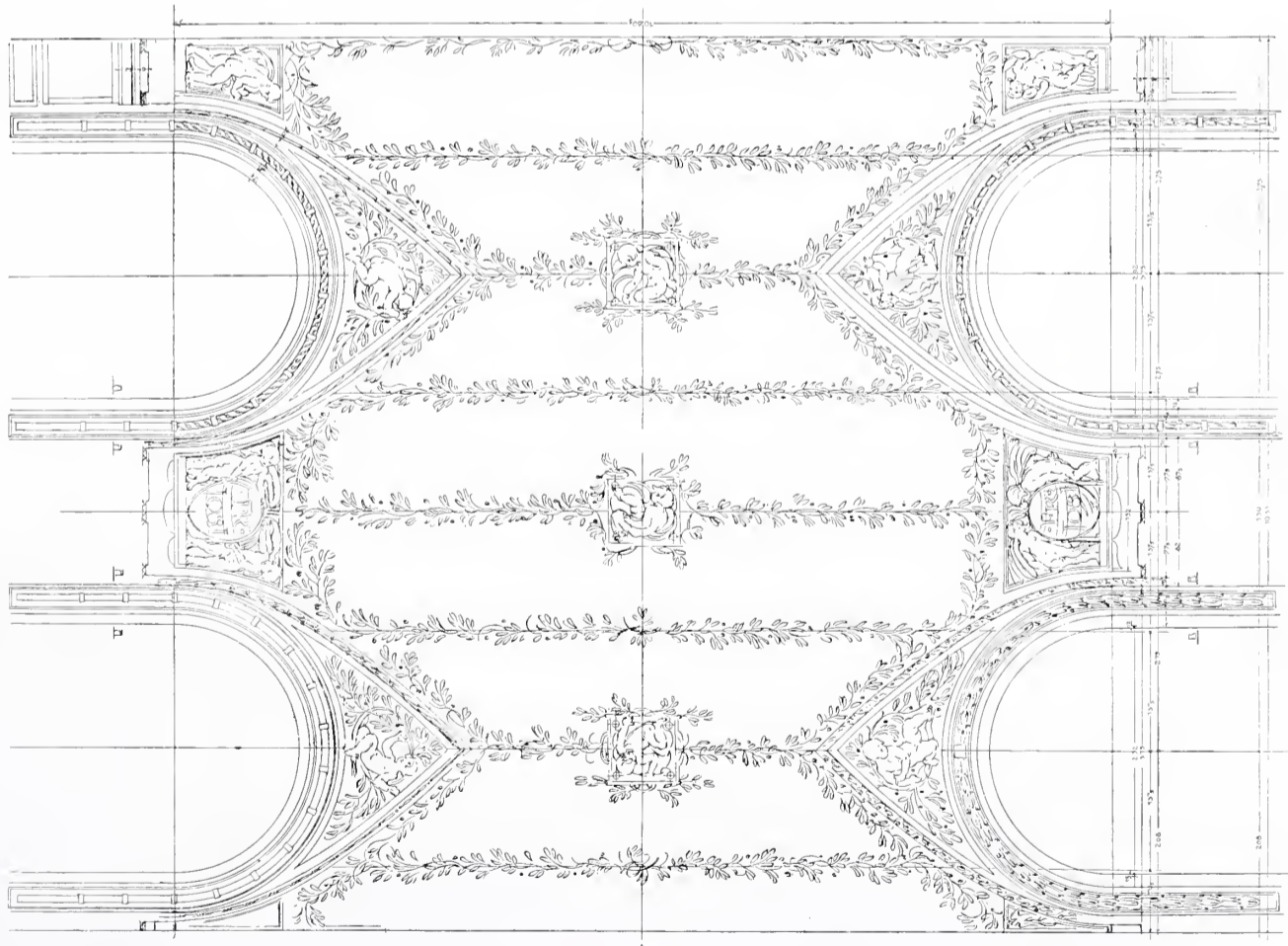
Také u nás nebudou se pozdějšími badatelé výstřelky a padělky vídeňské secese přičítati na vrub českému umění, ale vždy budou považovány za importovanou cizí kulturu, kterou na počátku XX. věku jsme si u nás ochotně vštěpovali. Není dosud tak u nás obecně známo, jak by mělo býti, že je to vláda vídeňská v prvé řadě, která se stará o to, aby národní naše rázovitost zmizela ve vše nivelnující internacionální moderně.

Příklad nad jiné příznačný vyskytuje se v nejnovější době.

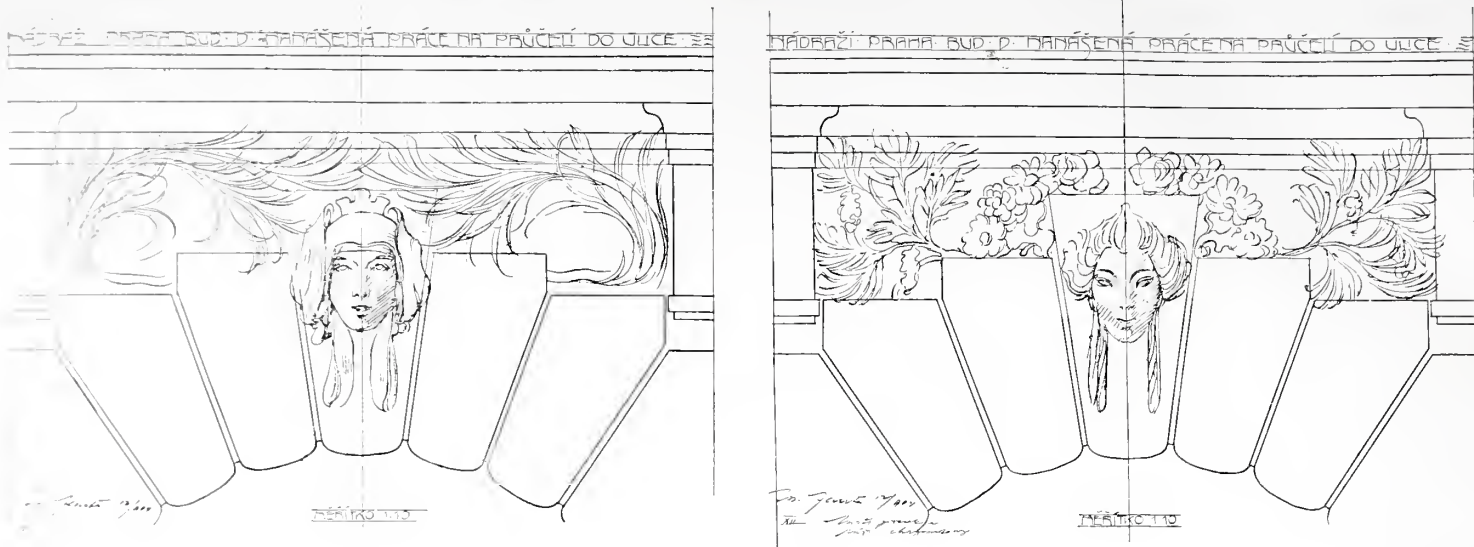
V rychle vzkvétajícím městě českého východu, v Pardubicích, dávno již nestačí malý starý kostel a od delší doby jednalo se o rozšíření jeho. Na konec se však správně uznalo, že lépe bude starý kostelík ponechat v nynější rozloze, čímž neztratí na své úměrnosti, a pro vzdálenější od kostela osadníky postaviti kostel nový.

Před krátkou dobou překvapilo městskou radu pardubickou sdělení, v němž c. k. ministerstvo kultu a vyučování nabízí Pardubickým subvenci v obnosu K 100.000, když přijme hotový tímto ministerstvem předložený návrh v secessním slohu, kterýž by páni z Vídně viděli rádi provedený. Návrh tento pochází bezpochyby ze soutěže, pořádané před několika lety ve Vídni na popud spolku pro církevní umění: Leo, za podpory c. k. ministerstva kultu. Následkem složení tehdejší znalecké poroty, v níž zasedal prof. Otto Wagner se svými stoupenci, dostalo se tehda cen jen návrhům zcela secessionistickým. Tímto neb i jiným podobným výplodem vídeňského umění miní Pardubice obdařiti najednou o stavbu kostela tak starostlivá Vídeň a doufá zlákatí opatrné otce města i značnou podporou. Že hlavní zásada uměleckého tvoření — aby dílo bylo vkomponováno do určitého ústředí, s kterým se má ladně pojíti — zde padla úplně pod stůl, jest jasno.

Trváme pevně, že městská rada Pardubic prohlédne tendenci



Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze. — Strop dvorů čekárny.  
Arch. J. Fanta.



Architekt Josef Fanta.

tohoto daru, jenž snadno mohl by se i po finanční stránce státi darem danajským. Není nikterak vyloučeno, že za doplatek, který by muselo město na stavbu tohoto kostela připláceti, postavilo by si kostel z vlastních prostředků, který by se ve své okolí hodil a jenž by hověl i českému vkusu.

Je přec povinností uvědomělých zástupců českého města pěstovati umění své vlasti, nikoliv podporovati pochybné experimenty zrůdných výstřelků secese, která na jiném poli architektury, v stavitelství nájemných domů, v samé Vídni dodělala se fiaska a počítá se již k překonanému poblouzení — i dle některých kritiků vídeňských.

Kostel v Čechách nově postavený zajisté má nésti na sobě znaky svého původu dobového, ale vedle toho rovněž i znaky svého místního původu; má se jeviti jako umělecké dílo české, na základě našich památek a ne jako směs všelikých egyptských nebo assyrských motivů.

Nechť vypíše se na návrh tohoto kostela veřejná soutěž pro české umělce na základě úplného a jasného programu, aby konečně jednou jim byla dána příležitost ukázati, jak by si představovali nový kostel, komponovaný pro určité místo, aby vhodně zapadl ve své okolí.

Doufáme, že správa města Pardubic bude sobě vědoma při zodpovědní nabídce ministerské své povinnosti jako správa českého města a že nepropůjčí se za pokusného králíka, na němž se má vyzkoušeti, pokud a zda se takový secesní návrh hodí pro kostel, že poděkuje se za návrh, který asi jinde nechťeli, ale požádá ministerstvo, aby subvenci slíbenou vyplátilo na prospěch českého umění! Chce-li pak ministerstvo mermomocí ukójiti svou zvědavost, nechť postaví si secesní kostel ve Vídni neb někde v Rakousích, kde ostatně už jeden mají, — v ústavě pro choromyšlné. C.

## Novostavba Klárova ústavu slepců v Praze-III.

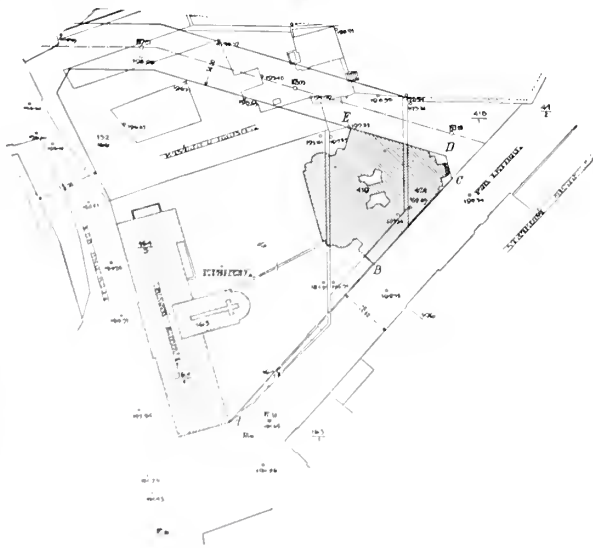
Návrh stavby řídil architekt Dr. Josef Pískač. — (Tab. č. 37, 38 a 39.)

Klárův ústav pro zaopatřování a zaměstnání slepců jest jedním z nejstarších ústavů Evropy a největším ústavem svého druhu vůbec. Založen byl v r. 1832 (předtím v r. 1821) Drem Aloisem, který byl zručen v rukou členů ústavu v r. 1898, kdy přešlo ústavu do rukou Emila Wagnera, který se v ústavě zasloužil o zřízení velkých dílen. Ústav byl v r. 1838 založen v Praze-III. v r. 1884 zřízeno nové učebné dílny a díle původního

plánu dohotovena. Ústav hostil po tomto čase až 115 chovanců obého pohlaví. Ředitel Wagner začal po svém nastoupení reorganizovati výchovu i zaměstnání slepců po vzoru ciziny, zejména po vzoru v ohledu tom pokročilé Anglie a zavedl neb značně rozšířil vyučování různých řemeslných odvětví, jako kartáčnictví, rohožkářství, košíkářství, pletení židli a zejména pak pletení pomocí strojů v ženském oddělení. Pěstování těchto řemesel vyžadovalo nových místností a ježto výchova v hudbě a literárních předmětech děje se v neztenčené míře, bylo nutno snížit stav chovanců až na 70 a adaptovati některé vhodnější místnosti sklepní na dílny. Ježto tím zavládly mnohé nedostatky hygienické a mimo to postrádáno bylo místností pro osvěžení a pro pěstování tělesné výchovy — tělocvičny, lázně různých druhů, sálu pro zábavy — odhodlalo se kuratorium ústavu k podnětu jmenovaného ředitele, jenž k tomu cíli potřebný program sestavil, k novostavbě. Stará budova měla nadále sloužiti k ubytování chovanců a k vyučování v předmětech hudebních; zde měly zůstatí též místnosti domácí a hospodářské, zejména jídelny, rozsáhlé kuchyně a prádelny. Nová budova pojmouti měla veškeré dílny, přísně oddělené a přístupné dle pohlaví, místnosti administrační t. j. kancelář pro personál manipulační, kanceláře pro ředitele a účetního a zasedací síň spolu museum různých památností z oboru výchovy slepců vůbec a dějin ústavu zvláště, dále místnosti pro zotavení a výchovu tělesnou a konečně byty pro ředitele ústavu a pro tajemníka.

Hlavními požadavky stavebního programu bylo naprosté rozdělení mužského oddělení od ženského se zvláštními vchody na oněch stranách nové budovy, které odpovídaly dotčným oddělením v budově staré, pak umístění místností administračních v místech, která by zaručovala potřebný přehled a umožnila přístup z obou oddělení k řediteli, aniž by chovanci obou pohlaví přišli ve styk, a konečně přání, aby místnosti pro zotavení a zábavu přístupny byly z obou oddělení stejně vhodně a aby velký sál propůjčen býti mohl k výstávkám, koncertům a různým uspořádáním, aniž by tím používání ostatní budovy omezeno býti musilo aneb aniž by obecenstvo s chovanci ve styk přišlo, ať títo spoluúčinkují neb svému dennímu zaměstnání se věnují.

Vyhověti všem těmto požadavkům nebylo tak snadno, jak by se při zběžném pohledu na půdorysy snad zdálo. Řešení stěžováno bylo totiž značně i výškovými poměry. Vyvinouti budovu do výšky znemožněno známým omezením výšky budov platících pro Menší Město Pražské, využitkování pod nivoem staveniště bránilo předpisy stavebního řádu, ze-



Klárův ústav slepců v Praze-III. — Situace. Arch. Dr. J. Pískač.

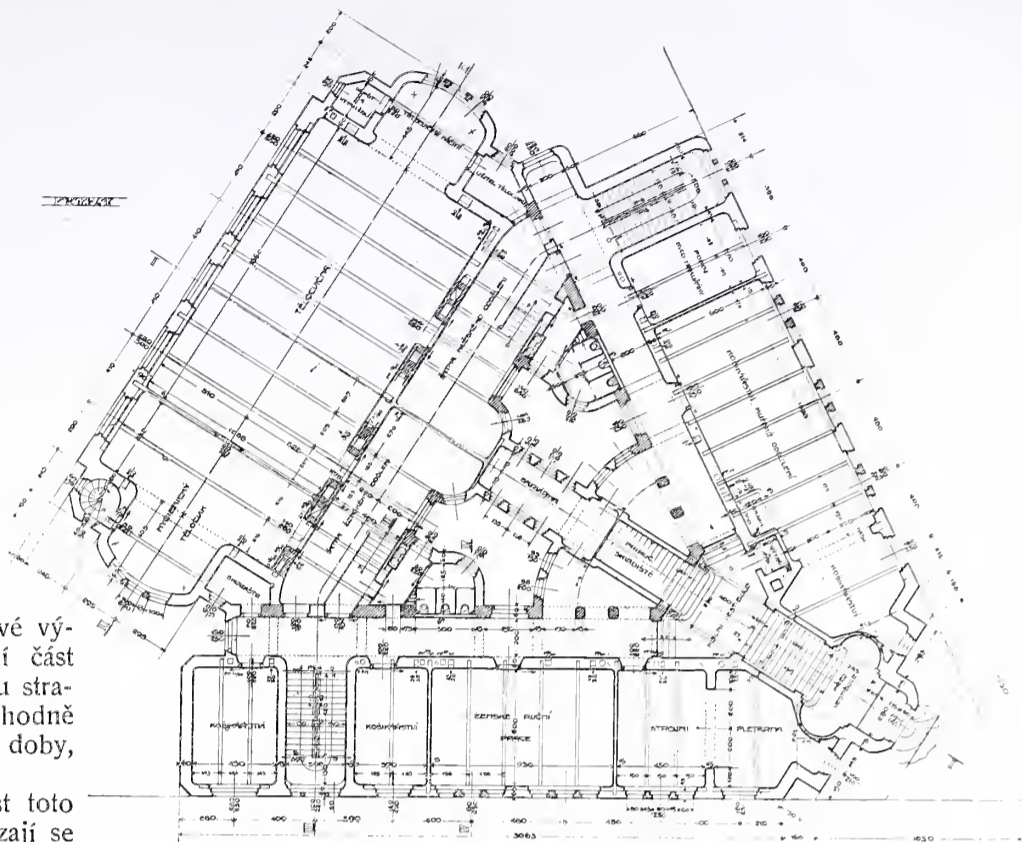
jména s ohledem na značné stoupání nově projektované ulice podél hradeb letenských, jakož i spodní voda následkem blízkosti Vltavy.

Provedením zmíněné bezejmenné ulice povstane na pozemcích kasáren pod Bruskou a na pozemku Klárova ústavu blok tvaru trojúhelníkového. Jedno nároží tohoto trojúhelníku zaujímá stará budova, ostatní díl byl — až na část zastavenou kasárny — k dispozici. Při volbě staveniště rozhodl se projektant pro druhé nároží, ač ostrý úhel tohoto nebyl pro řešení půdorysné příliš výhodný. Vůdčí myšlénkou při této volbě bylo zachování středu celého bloku jako zahrady a ponechání třetího nároží pro vystavění volně stojící budovy pozdější. Všechny tyto tři nárožní budovy spojeny býti mají živými ozdobnými ploty a celý blok se svým svěžím zeleným stromovím tvořiti bude vhodný přechod se strmé, zelené, nezastavené straně letenské v nehybné, ztrnulé bloky činžáku města podobně jako na straně jiné zahrada Fürstenbergská — ač uskuteční-li se zastavení zbývající plochy též volně stojící budovou. Část plotu zřízena byla již na straně ulice Letenské; plot liší se značně od obvyklého oplotnění; sloužil nejen ohraničení majetku, ale i k podpoře květinové výzdoby. Tento dvojí účel jeví se jasně v kompozici. Střední část každého pole ponese květiny kvetoucí, volně visící, po obou stranách pnouti se budou rostliny listnaté do výše. Tím vhodně uposlechnuto bude způsobem originelním hesla nynější doby, žádající výzdoby květinové našich ulic.

Co se týče uspořádání půdorysného nové budovy, jest toto patrné z přiložených půdorysů. Vchody pro chovance nalézají se v podřízemí (na straně ulice Letenské jest podlaha tohoto ve výši ulice), hlavní vchod vede do zvýšeného přízemí, čímž rozvedeny jsou proudy návštěvníků a chovanců nejen na různé strany ale i do různých výšek. Upozorniti sluší, že veškeré místnosti i ty nejpodřízenější osvětleny i větrány jsou bezprostředně.

Zajímavou jest novostavba hlavně po stránce konstruktivní a upotřebením nejnovějších vynálezů, vnitřní výstavností i svým zařízením.

Při konstrukci upotřebeno hlavně vyztuženého betonu — pro veškeré základy, stropy, překlady přes otvory, pro schodiště hlavní i obě vedlejší a pro pilíře okenní — pak zdíva cihelného pro zdi, železa jedině pro střechu nad sálem, dřeva pouze pro konstrukci střechy nad předními trakty a rabitzu pro klenby sálu,

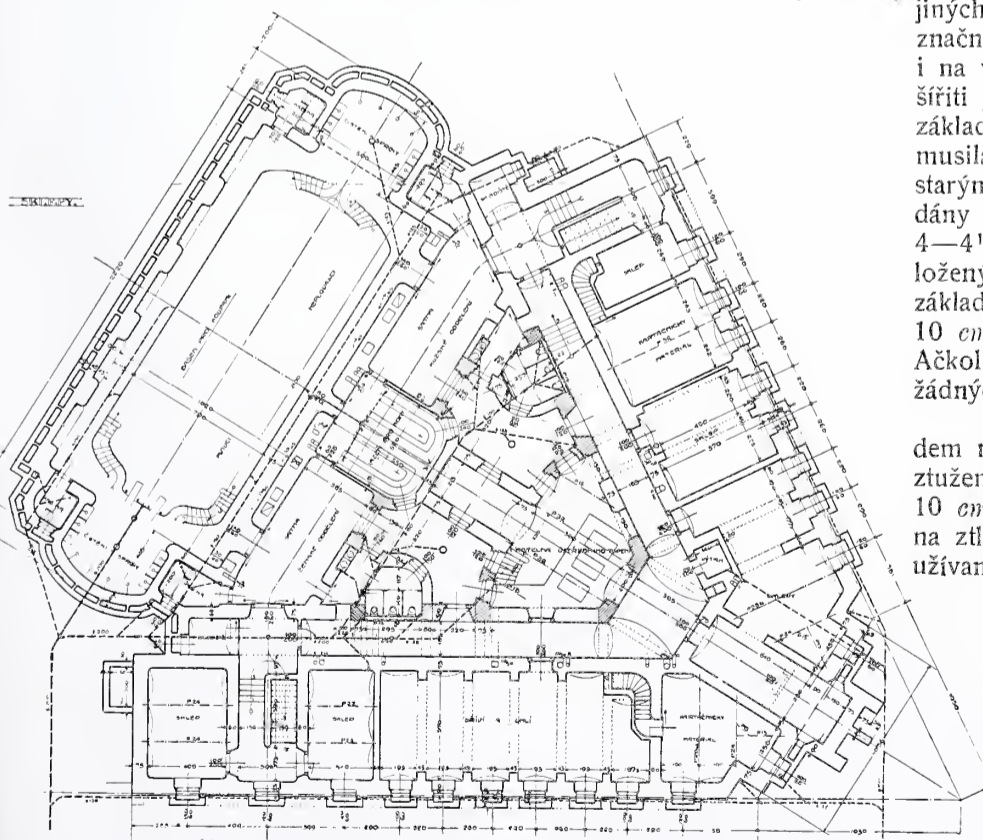


Arch. Dr. Piskač: Klárův ústav slepců v Praze-III.

přistavků, vestibulů a pro různé příčky, jakož i omítání stropů v oněch málo místnostech, kde zacloněny byly betonové trámy aby utvořen byl strop rovný.

Upotřebením vyztuženého betonu pro základy jeví se velmi výhodným. Osvědčilof se před tím zejména v Berlíně. Výhoda spočívá hlavně v tom, že netřeba přecházet při malé únosnosti půdy z úzké plochy zdí sklepních ve značně rozšířené plochy základní poznenáhle pomocí stupňů, nýbrž že lze přejíti dosti náhle, ježto spodní část základů z vyztuženého betonu možno namáhati na tah a netřeba se obávat smyku jako při základech jiných. Úspora jeví se zde ve dvou směrech: jednak uspoří se značně na kubatuře základů, následkem malé výšky těchto, jakož i na vykopávce země a odvozu, jednak netřeba základnu tak rozšířiti jako při základech jiných, poněvadž odpadá značné zatížení základy samotnými. Bez vyztuženého betonu byla by se budova musila zakládati na piloty a na velmi hluboké základy. Stojí mezi starým ústavem a akademií hraběte Straky, které obě jsou zakládány částečně na pilotách (stará budova má na některých místech 4—4½ sáhů hluboké základy). Uspořádání základů patrné z přiložených plánů; k těmto nutno pouze podotknouti, že armování základů stalo se křížováním želez 22 mm silných ve vzdálenosti 10 cm se železy 10 cm silnými ve vzdálenosti 20 cm od sebe. Ačkoliv budova stojí částečně ve starém potočišti Brusnice, nejví žádných trhlin.

Pro volbu stropů byla směrodatná konstruktivní výška s ohledem na omezenou celkovou výšku budovy. Zvoleny stropy z vyztuženého betonu, které mimo trámy mají i s podlahou sílu pouze 10 cm. Z toho připadá 9 cm na betonovou plotnu, 6—8 mm na ztlacený, zhnětený kork — výrobek z říše německé, hojně užívaný — a 2—3 mm na linoleum. Ve většině místností ponechány konstruktivní trámce viditelné; v místnostech o větším rozpnutí vytvořeno pak z nutného konstruktivního uspořádání trámů těchto architektonické rozčlenění (kasetování). Terasy sestaveny jsou z betonu jako stropy obyčejné, pokryty jsou však za účelem vytvoření spádu (1—2 cm na 1 m) 2—8 cm silným hubeným betonem; na tomto položeny jsou korkové desky 3—4 cm silné a na těchto umístěn jest dřevitý cement, pozůstávající z vrstvy lepenky a tří vrstev papíru. Na pískovém náspu kladeny jsou obyčejné dlaždice cementové, po kterých dešťová voda stéká.



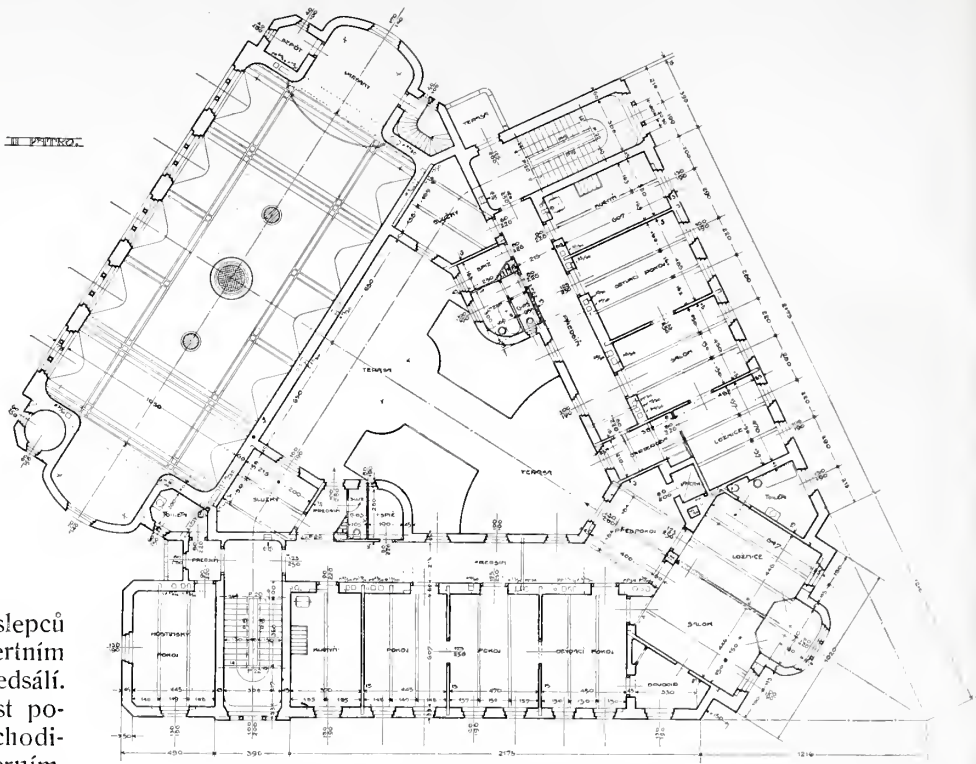
Arch. Dr. J. Piskač: Klárův ústav slepců v Praze-III.

Souterrain a byty v druhém patře vykazují podlahy frýskové (dub, buk, modřín), ostatní místnosti i veškeré chodby podlahy ferrovolinové (podobná látka xylolitu, avšak bez závad tohoto) a linoleum. Kde upotřebeno linolea neb ferrovolinu, zřízeny podél všech zdí žlábkovnice z ferrovolinu, aby čištění snadněji prováděno býti mohlo. Pro záchody voleno bylo všude terazzo taktéž se žlábkovnicemi. Linoleem pokryty jsou též všechny schody.

Strop sálu zřízen je z rabitzu; kostra pozůstává z podélných nosičů profilu X., zavěšených pohyblivě na železné konstrukci střešní. Ježto pro tuto nebylo dosti místa — sahát vrchol klenby as 2 m pod hřeben — sáhnuto k nosníkům plnostěnným. Veškeré střechy kryty jsou eternitem, věže plechem zinkovým č. 14. Zajímavé řešení vyžadoval přechod pultové střechy traktu proti akademii hraběte Straky v zahradní sedlový štít. Veškeré dveře i všechna okna, která by při otevření mohla způsobiti slepčům úraz, jsou k posouvání zařízena.

Fačády navrženy jsou v zmodernisované české renaissance; výzdoby ornamentální i figurální provedl akad. sochař Antonín Štrunc.

Z čelnějších figurálních výzdob nutno uvést postavy slepců nad hlavním portálem, čtyři nadživotní reliéfy v koncertním sále a portréty tří ředitelů Klarů ve vestibulu a v předsáli. Vnitřní architektura soustředěna je přirozeně pouze na část používanou vidícím obecnstvem, tudíž na hlavní vestibul, schodiště, předsáli a sál; výzdoba je jednoduchá ve slohu moderním. Koncertní sál s klenbou valenou s lunetami je barvy světlé se skromným zlacením a je na výšku dvou metrů opatřen deštěním barvy tmavo-modrošedé; podlaha je pokryta linoleem barvy červené (granitto) Natěr oken, dveří a zábradlí u jeviště a galerie odpovídá barvě okolí, t. j. zdi aneb deštění. Jeviště opatřeno je železným zábradlím, jež lze velmi jednoduchým způsobem zcela neb částečně odstraniti, aby jeviště použito býti mohlo pro divadelní představení; v případě tomto lze po odstranění příklonu nasaditi zde budku pro napovědu. Přístup na jeviště je mimo z míst, patrných z plánů, též případně i bezprostředně ze sálu; za tím účelem nalézají se pod jevištěm schody na kolečkách, jež možno představit. K odstranění židlí ze sálu slouží pater noster,



Arch. Dr. J. Piskač: Klárův ústav slepců v Praze-III.

vedoucí do tělocvičny a na různé galerie a místnosti. O dostatečný počet východů v nebezpečí je postaráno.

Předsáli pojmuti má též část šaten; mimo to nalézají se šatny též po stranách hlavního schodiště a pod tímto ve zvýšeném přízemí. Věšáky jsou sestrojeny tak, aby se daly pohodlně odstraniti.

(Pokračování příště.)

## Masná tržnice a lidové lázně na Smíchově.

Návrh městské technické kanceláře města Smíchova. — (Tab. č. 40.)

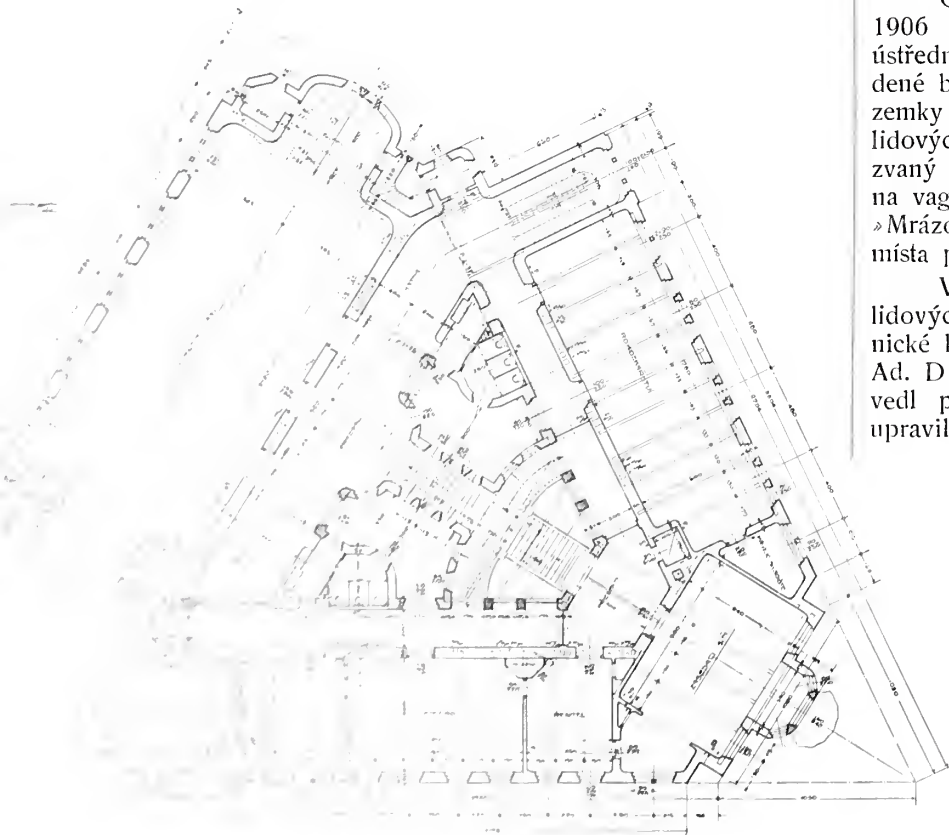
Obecní zastupitelstvo města Smíchova usneslo se v roce 1906 vystavěti několik veřejných budov, a sice národní dům, ústřední tržnici, masnou tržnici a lidové lázně. Na obě výše uvedené budovy, t. j. národní dům a ústřední tržnici zakoupeny pozemky na bývalé zahradě botanické a pro budovy tržnice masné a lidových lázní získány obcí smíchovskou pozemky pod vrchem zvaný »Mrázovka« v ulici Poděbradově a na Zatlance, za továrnou na vagony firmy F. Ringhoffer. V této čtvrti a speciálně na vrchu »Mrázovce« postavena jest kolonie dělnických domků, takže volba místa pro tyto závody byla vhodná a účelu svému přiměřená.

Vypracování plánů a rozpočtů na stavbu masné tržnice a lidových lázní svěřeno městskou radou Smíchovskou městské technické kanceláři, kde za vedení ředitele kanceláře stavebního rady Ad. Duchoně a přednosty II. odb. inž. B. Čámského provedl projekt stavební oficiál stavitel V. Libánský. Průčelí upravil arch. A. Cechner.

V čele bloku, v němž se budovy ony nalézají, postaveny lázně a za těmi pak, uličkou v šířce 6·50 m oddělena budova masné tržnice.

Ve dvoupatrové budově lázeňské hlavním vchodem obráceně do ulice Poděbradovy umístěny jsou koupele sprchové a vanové, a sice v prvním patře oddělení pro muže a v druhém oddělení pro ženy. Vchod tvoří zároveň schodiště, u jehož nástupného ramena v přízemí nachází se pokladna pro prodej vstupenek do lázní.

Oddělení pro muže obsahuje siň o 16 kabinách sprchových pro dospělé muže, siň o pěti kabinách vanových a v zadním dvorním traktu nacházejí se sprchy dětské s příslušnou šatnou. Podobně ve druhém patře v oddělení pro ženy v západní části budovy jest místnost o 12 sprchových kabinách pro dospělé ženy, v jižní části



Arch. Dr. J. Piskač: Klárův ústav slepců v Praze-III.

síň o 5 kabinách vanových a konečně v témž traktu nalézá se 8 dívčích sprch.

Byt lázeňského a čekárna umístěna jest v severní části budovy. Přízemek věnován jest jednak účelům masné tržnice a částečně slouží též lázeňskému podniku, pro který vzata zadní jižní část budovy, v níž zařízení jest strojní prádelna s pohonem elektrickým. Vedle prádelny jest pak místnost pro bursu a průjezdem od prádelny a bursy odděleny jsou kanceláře zvěrolékaře a byt tržního čozorce o pokoji a kuchyni s příslušenstvím.

Celé lázně jsou podsklepeny a místnosti sklepní využívané pro strojovnu s čerpadly, kotelnou pro vytápění lázní, kotelnou pro přípravu vody teplé a ostatní části slouží jako prašná komora a sklepy pro lázeňského a tržního dozorce. Ulička mezi láznemi slouží jako dvorek, jest podsklepena a v takto získaných prostorách umístěna jest strojovna s dvěma kompressory a chladicí komorou s rourami amoniakovými a uhelnou pro kotelnou lázní.

Tržnice na maso, jejíž plocha měří 860 m<sup>2</sup>, má tvar lichoběžníku a zakryta jest krovem, neseným železnou konstrukcí, stojící na čtyřech kovových sloupech. Tržní síň jest v severní polovici podsklepena, a opatřena stropem železobetonovým upnutým do válcovaných nosníků.

Ve sklepě tržnice zřízeno jest 39 chladících masných komor a v části východní a západní stojí věšáky k ukládání masa pro trhovec přespolní. V chladírně tržnice při 262 m<sup>2</sup> užité plochy, uloží se 54.000—63.000 kg masa a možno namáhati chladírny denně 42.000 kg masa.

Úplné strojní zařízení chlazení soustavy Linde-ovy pracuje amoniakem a stavěno jest asi na 85.000 kalorií za hodinu při —10°C měřených ve spirále amoniakové dostatečně dimensované, aby při 16 hodinové práci za den v letní době chladírnu na maso ochlazovala na +2° až +4°C.

Strojní zařízení sestává z dvojčitého kompressoru, ponorného kompressoru se zinkovanými spirálami rour čpavkových silnostěnných rovněž pozinkovaných, zařízení pro přímé ochlazování vzduchu. Spirály amoniakové postaveny jsou ve zvláštní zděné komoře izolované korkovými deskami 10 cm silnými. Strop chladící komory izolován deskami 14 cm silnými. Vzduch do chladíren prohání se ventilátorem zařízeným na pohon elektrický vzduchovody z hoblovaných měkkých prken opatřených konzervujícím nátěrem. Komůrky na maso jsou různých velikostí a stěny jejich smontovány jsou z úhlového železa a tyčí čtvercového průřezu. Dvírka komůrek konstruována jsou právě jako stěny komůrek a zařizena na zasouvání. Vše natřeno spodním nátěrem suříkovým a pak trojnásobným jeduprostým nátěrem emailovým. K vykládání masa v tržnici slouží 1400 háků závěsných upevněných na nosících ze železa  $\perp$ , jež podepřeny jsou v jednotlivých bodech litými sloupky 230 cm vysokými. Na východní a západní straně tržnice jsou rovněž hákové nosiče k zavěšení masa.

Dlažba tržnice i dlažba chladíren zhotovena jest z cementového betonu s 3 cm silnou vrstvou cementového potěru a pod ní rovněž na cementovém podkladu uložena jest 10 cm silná vrstva korkových desek, jež dostatečně zabraňují při vychlazování ztrátám tepelným.

V sousedství strojovny tržnice masné ve sklepě lázní umístěna jsou čerpadla. Jedno slouží účelům čerpací stanice pro vodu pitnou, druhé jednočinné sestavení na vysoký tlak používá se pro zavedení vody do půdního vodojemu v lázních.

Lázně vytápěny jsou ústředním topením parou o nízkém tlaku a zařízení topné počítáno je tak, aby se docílila i při vnější teplotě —20°C v místnostech lázeňských a sprchových teplota +22°C, v chodbách a záchodech pak +15°C.

Tělesa topná sestavena z hladkých radiatorů a opatřena regulačními ventily, klíčkou neb čtyřhranem, na klíč k uzavření neb otevření tělesa. Potřebné množství vzduchu ventilačního pro lázně počítáno je tak, že:

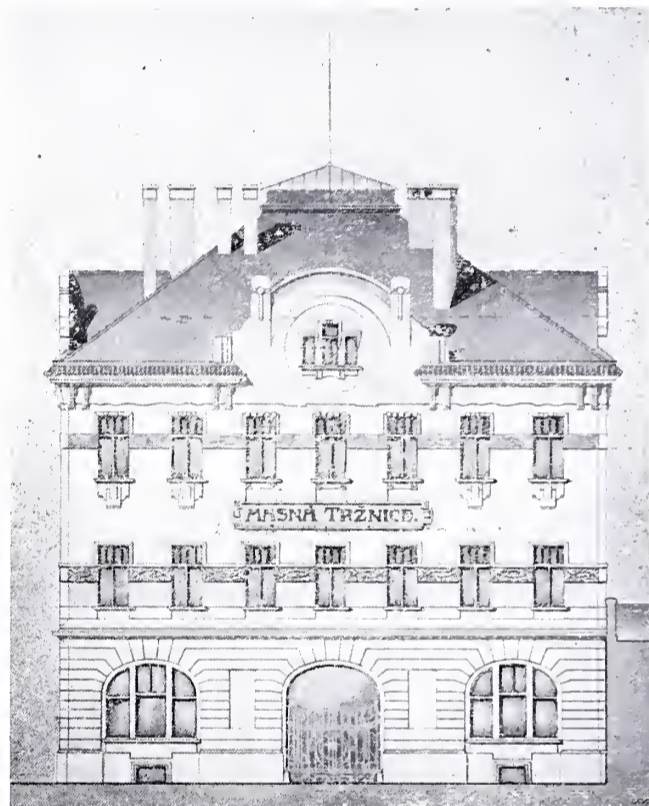
pro 1 osobu v lázni vanové	zapotřebí	75 m <sup>3</sup>	vzduchu	za 1 hod.,
» 1 » » » sprchové	» 50 » » » 1 » ,			
» 1 » » » dětské sprchové	» 25 » » » 1 » ,			

takže celkové množství vzduchu ventilačního obnáší 2650 m<sup>3</sup> za 1 hodinu a přiváděno jest odstředivým ventilátorem okenními sklepními otvory do stoupacích vzduchovodů a odtud do místností lázeňských. Dříve než přivede se vzduch do pater, prohání

se vzduch prašnou komorou, odtud pak vede se ventilační komorou přes žebrová topná tělesa, takže přichází v zimní době ohřátý o 30° C do chodeb a místností lázeňských. Zkažený vzduch a výpary odvádějí se ventilačními sopouchy nad střechu budovy.

Příprava vody teplé děje se v rezervoírech umístěných v kotelně ve sklepě lázní souvislé s kotelnou pro vytápění. Reservoiry na vodu teplou jsou hermeticky uzavřeny, jelikož spojeny byvše s vodojemem na vodu studenou, jsou pod tlakem. Voda žene v teplých rezervoírech přes měděné hadice, ohřívá se na 75° C a odtud přetlakem z vodojemu na vodu studenou přichází do potrubí, jež vede do sprch a van. Ztráta teploty zabezpečena je korkovou izolací.

Kotelna obsahuje dva parní plamencové kotle, zařízené účelně s ohledem na kolísající spotřebu páry, způsobenou lázeňským zařízením. Kotle opatřeny jsou veškerým příslušenstvím k zajištění správného chodu, t. j. manometrem na nízký tlak parní, vodoznakem, rtuťovým regulátorem a tlakovým ústrojím pojišťovacím s ventily ku vyloučení kteréhokoliv kotle z chodu.



Masná tržnice a lidové lázně na Smíchově. — Hlavní průčelt. Městská stavební kancelář na Smíchově.

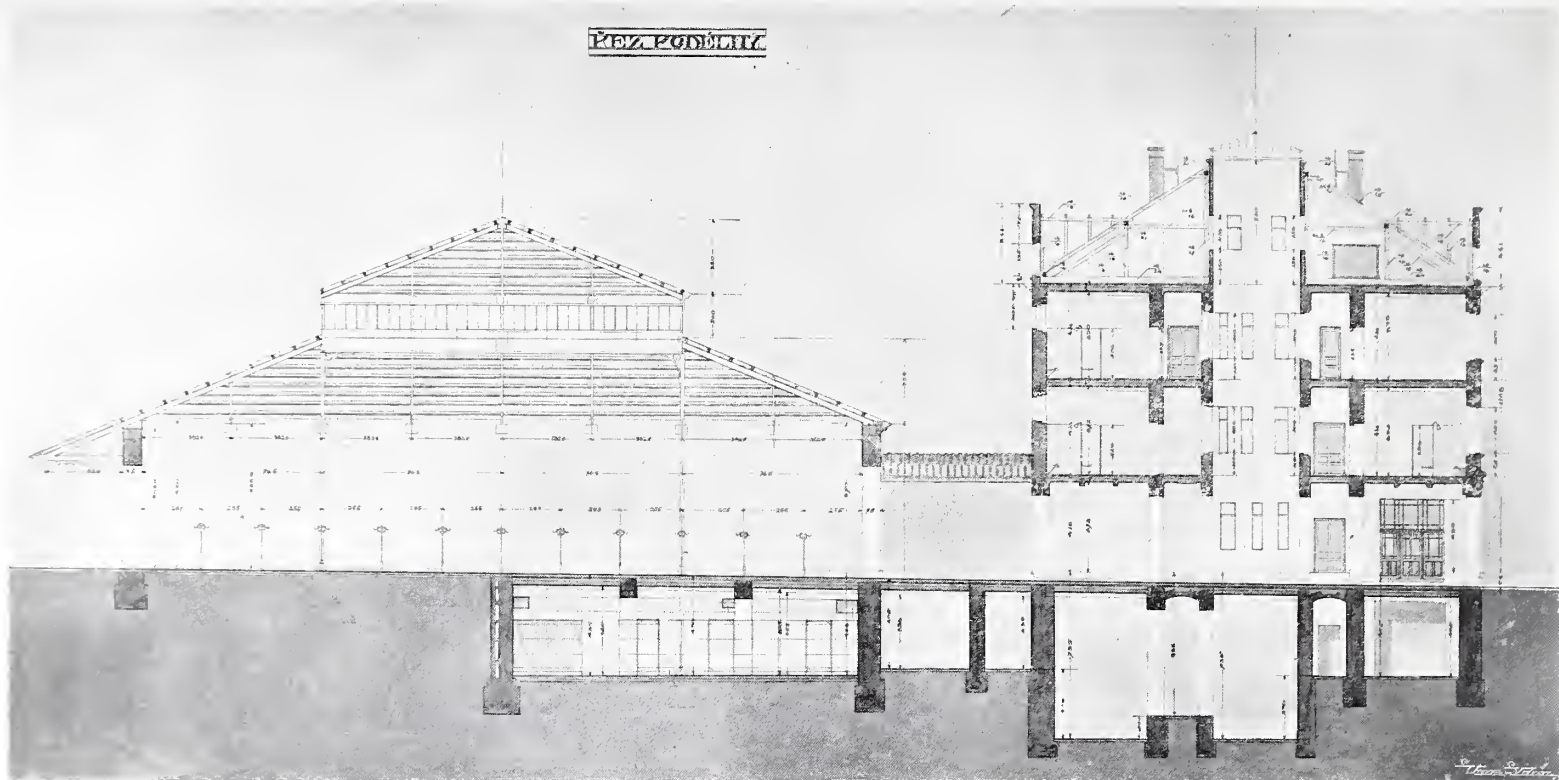
Prádelna vypravena je strojovým zařízením. Sestává z pračícího stroje s vlastním ohništěm, centrifugální ždímačky, sušírny a mandlu. Všechny tyto stroje poháněny jsou elektromotory.

Voda, používaná ke koupelím, je čistá, pramenitá a dodává se pro lázně ze studny z bývalé botanické zahrady a je vždy se strany zdravotní postaráno v tom o směru úplně.

V místnostech, kde umístěny jsou sprchy a vany, děleny jsou mezi sebou jednotlivé kabiny cementovými stěnami a ke každé sprchové kabině přiléhá samostatná svlékárnička. Veškeré prostory, v nichž umístěny jsou sprchy a vany, natřeny jsou bílou emailovou barvou a stěny kabin sprchových obloženy jsou glasurovanými destičkami. Stropy jsou železobetonové, zapnuté do válcovaných nosníků. Všechny místnosti, vyjmaje obytné, opatřeny jsou dlažbami terrazzovými, pod nimiž, kde v místech těch vytéká voda ze sprch, položena nepromokavá vrstva isolační z asfaltové plsti.

Veškeré roury vodovodní a odpadní, pokud bylo možno, montovány jsou zevně, aby bylo možno prováděti neustálou revizi celého lázeňského zařízení.

K vystrojení kabin vanových použito bylo železných litých za horka emailem stříkaných van, do nichž vytéká voda ventilem,



Masná tržnice a lidové lázně na Smíchově.  
Městská stavební kancelář na Smíchově.

kteří je tak zařízen, že ten, kdo vany používá, je nucen vždy nejprve otevřít přítok s vodou studenou a pak teprve přítok vody teplé a je tudíž náhlé vniknutí vody horké na koupajícího vyloučeno. Podobně zařízeny i sprchy.

Celkový náklad na obě budovy činil K 462.000— a obě stavby provedeny v r. 1907, kdy v červnu započato bylo s výkopem pro sklepy, a odevzdány svému účelu 30. prosince 1908.

Práci zednickou a nádenickou provedli bráři J. a B. Bečkové, stavitelé na Smíchově, železnou konstrukci střechy tržnice dodala první českomoravská strojírna v Praze VIII., vazbu krovu na obou budovách zhotovil tesařský mistr J. Vlnas na Smíchově, ústřední topení a větrání a zařízení prádelny dodáno strojírnou továrnou firmy J. Štětka z Vinohrad a strojní chlazení zadána firmě Frant. Ringhoffer na Smíchově, železobetonové stropy provedl stav. V. Vildwald na Smíchově. Práci instalatérskou a montáž ve sprchách a vanových odděleních provedl instalatérský závod E. Kidlesa ze Smíchova. Korkovou izolaci provedla firma K. Wiesner z Prahy. Ostatní práce a dodávka nábytku zadána místním živnostníkům. Montáž strojního zařízení chladicího a ústředního topení řídil přednost oddělení vodárenského pan. vrch. inž. Vancel.

K pojednání záležitostí souvisejících se stavbou zvolena byla občanským výborem zvláštní dozorčí komise, v níž za předsednictví starosty města p. JUDra Koldinského zasedali pánové: arch. Ant. Cechner, prof. na stát. prům. škole na Smíchově, c. k. rada Al. Elhenický, stavitel J. Linhart, stavitel Ant. Šimek, K. Jeřábek, F. Hrabl, JUDr. F. Šteiner, JUDr. K. Hádek, F. Thüringer, stav. Fr. Vondříček, městský staveb. rada, ředitel Adolf Duchoň.

### Nádraží císaře Frant. Josefa v Praze.

Architekt J. Fanta v Praze. — (Dokončení.)

Holliny dodala firma Hainzova.

Kamna rakovnická samotárna a bratří Sattlerové.

Práci klebnářskou firma Wolf & Štětka a V. Michner.

Práci klebnářskou z katedrálního skla firma V. Vlasák.

Zařízení kuchyňské firma Kalibova na Pankráci.

Práce rabitzové a monierovy firma Pittel & Brausewetter a J. Kocourek.

Práce štukatéřské firmy A. Folkman, J. Kocourek, J. Novák, J. Říha, Kraumann.

Práce klempířské dodaly: firma Svitákova v Karlíně, Havlíček a Kurt v Praze.

Práce sochařské a modeléřské provedli pro budovy nárožní prof. Stan. Sucharda a Č. Vosmík. Pro budovu střední zevně prof. L. Šaloun (figury pod balkony, kolem hodin na věžích), pro svršky věží p. Č. Vosmík. Práci nanášenou pro střední budovu provedl prof. J. Pekárek a A. Folkman.

Sochařské práce vnitřní provedli prof. L. Wurzel, prof. J. Pekárek, Vorel, Strunc, Jan Folkman, Říha, Kraumann a prof. Šaloun, týž sousoší ve dvoraně pokladen.

Výzdobu malířskou v dvorních místnostech provedli S. Rudl, V. Jansa a V. Stretti.\*)

Nábytek dodaly firmy J. Röhrs, J. Navrátil a A. Baumgartl.

Práce ciseléřské firma: J. Anž.

Práci pozlacovačskou v dvorních místnostech provedl Piša.

Hromosvody firma Deckert & Homolka.

\*) Dle zpráv denních listů obrátil se spolek německých umělců v Čechách k c. k. ministerstvu železnic a vyučování se stížností, že prý při zadávání prací nebylo zejména k německým umělcům dostatečnou měrou přihlíženo. C. k. ředitelství státních drah vypisovalo ku všem pracím většího rozsahu veřejné soutěže, při zadávání hledělo pak, jak přirozeno, k výhodnosti nabídky a nemohlo hledět k národnosti soutěžících. Při menších a při uměleckých pracích vyzývalo k omezené soutěži firmy a jednotlivce, o jejichž zdatnosti bylo přesvědčeno, a byly to právě německé firmy a němečtí umělci, jimž dle vši možnosti práce se zadávaly i za cenu vyšší, než jich českých konkurentů, jedině z toho důvodu, aby nepadl se strany německé stín na nestrannost ředitelstva pražského. Nemí tajností, jakým vydatným přímluvčím byl Němcům pražským zvěčnělý náměstek ředitelství A. Post. Ovšem že nebylo dobře možno při veškerých objednávkách činiti v zájmu německých offerentů výjimky, jaké se skutečně daly.

# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 1. ZÁŘÍ 1909.

## O autorskoprávní ochraně děl architektonických.

Uvažuje prof. Dr. Karel Herrmann šl. Otavský.\*)

Duševní tvorba architektů netěší se v našem právu autorském stejnoměrné ochraně jako tvůrčí činnost v jiných oborech práce duševní. Nahlédneme-li v náš zákon o právu autorském z 26. prosince 1895 č. 197 ř. z., shledáváme tam sice v §u 4. pod čís. 6. ve výpočtu děl umění výtvarných autorské ochráně podléhajících též »plány a návrhy pro architektonické práce«, hned v zápětí však na konci téhož odstavce kategorický výrok, jímž vylučují se z ochrany této »díla umění stavitelského«. Obíráme si tuto za úkol dovoditi důsledky, jež ze stručných ustanovení těchto se podávají pro obsah autorského práva architektova, jakož i uvážili potřebu a směr žádoucí tu reformy.

Předem však bude, jak za to máme, s prospěchem, abychom — přihlédnouce ve stručných rysech k podstatě ochrany autorské vůbec — uvědomili si pojem děl architektonických pro použití výše citovaných norem rozhodný, získali dále obraz, jakým postupem a způsobem problém náš v pozitivních právech autorských pronikl, a spolu ocenili důvody, jichž dovoláváno se bývá od zastanců stanoviska autorské ochráně architektů odpírávého.

1. Moderní práva autorská shodují se celkem veskrze v tom, že chrání zájmy, jež chovají autoři v příčině svých duševních děl, vykazujících ráz originální, jevících se totiž jakožto výsledek jich individuální, tvůrčí činnosti. Vesměs spadají v tom směru pod ochranu autorskou díla jednak literární, jednak umělecká; v četných zákonodárstvích přiřadují se k nim — ač v dosahu relativně jen obmezeném — také díla fotografická.

Autorským právem chrání se — jak uvedeno — zájmy autorů<sup>1)</sup> v příčině jich děl, a to zájmy jak majetkové, tak i nemajetkové, tyto zase ať individuální (směřující k immateriálním prospěchům osobitého rázu), ať ideální, jež nesou se k tomu, aby dílo vyplnilo svůj kulturní resp. ethický úkol.

Ochrana autorská propůjčena jest ve způsobu samostatného subjektivního práva, práva to absolutního, t. j. o sobě proti všem působivého, jehož obsahem jest výhradná moc disponovati dílem duševním; dílo toto rozuměti jest tu ve smyslu abstraktním, jakožto ideový obsah duševní hovýtvoru, a přesně dlužno je lišiti od hmotného substrátu resp. postupu, kterým se výtvar duševní stává in concreto smyslově vjímatelným. Onen ideový obsah duševního výtvaru jest předmětem práva autorského; toto zabezpečuje oprávněnému výhradně individuální panství nad objektem rázu nehmotného, nad statkem immateriálním.

Ze zvláštní povahy tohoto nehmotného předmětu podává se též odpověď na otázku po vůbec možném obsahu práva autorského:

V příčině duševního díla jakožto ideové kombinace možno totiž mysliti si uplatnění vůle individuální pouze v tom způsobu, že disponuje vůle ta o možnosti a podmínkách pro seznání resp. vjem neboli apercpci díla toho osobami jinými a to buď pozitivně, totiž přivoděním neb usnadněním apercpcce té, nebo negativně vyloučením resp. obmezováním její. Principiálním ob-

\*) Přinášíme článek tento pro důležitost, jakou má pro technické kruhy; podává — s některým zkrácením — obsah přednášky v pražské Právníké Jednotě autorem konané a uveřejněné v »Právníku« 1909 seš. 1. a 2.

<sup>1)</sup> Právo autorské nezaniká smrtí autora, jsou-li tu dědici, nýbrž trvá — přecházejíc na ně — dále, nejdéle do 30 let od smrti autorovy. Také singulární successor ve právo, resp. — jak náš zákon praví — ve výkon práva autorského, požívá ochrany autorských zájmů.

sahem práva autorského jakožto výhradného práva k dílu duševnímu in abstracto, t. j. k ideovému jeho obsahu, jest tudíž výlučná dispozice o tom, zdali, kdy, kde, resp. za jakých jiných podmínek má se obsah ten učiniti vjemu jiných osob přístupným.

Arci není právo toto přiznáno autoru v dosahu neobmezeném, nejsou mu tedy vyhrazeny veškery pro sociální a kulturní život vůbec myslitelné úkony ve směrech výše zmíněných, nýbrž jest jednak obsah práva toho zvláště vymezen, zejména vytčením výhradných oprávnění z autorského práva vyplývajících, jednak pak jest právo to ohraničeno i určitým časem, jehožto průběhem nejpozději zaniká (v našem právu zpravidla lhůtou třiceti let od smrti autora).

2. Také dílo architektonické přichází tudíž pro autorské právo v úvahu pouze svým abstraktním, ideovým obsahem, tedy — celkem možno říci — svou tvarovou kombinací. Ovšem tážeme se, jak se dílo architektonické blíže charakterizuje s hlediska norem našeho autorského zákona? V popředí dlužno odpověď hledati v zákonných předpisech samých. Z těch podává se nám s plnou určitostí tolik, že zákon náš hledí k dílům architektonickým jakožto k dílům umění výtvarných: uvádí »plány a návrhy pro práce architektonické« v §u 4. čís. 6. ve výpočtu »děl umění výtvarných«, a vylučuje »díla umění stavitelského« stanovením výjimky z ochrany v příčině uměleckých děl výtvarných tamtéž stanovené.

Arci jde ještě o ohraničení pojmu děl architektonických uvnitř kategorie uměleckých děl výtvarných. Vůči dílům malířským a grafickým jest rozlišný znak na jev: kdežto tato mají ráz plochově-prostorový (dvojrozměrový), náležejí díla architektonická mezi díla tělesově-prostorová, totiž tři dimensí.

Nikoli již tak bezpečnou jest hranice mezi díly architektonickými s jedné a »díly sochařskými, umění ryteckého a medailéřského a jinými plastickými díly uměleckými« (§ 4. čís. 6. zák.) s druhé strany. Pokud jde o architektonická díla stavební v užším smyslu, nebude arci pochybností, jinak jest tomu však při t. zv. architektuře drobné. Již ze zběžně sestavené řady děl rázu toho, jako jsou: krypty, náhrobky, fontány, kašny, bassiny, sloupy, kandelábry, pamětní desky, urny, zahradní vásy, plastické ornamenty atd. jest patrno, jak těsně tu hraničí, ba zdánlivě splývá architektura jednak se sochařstvím, jednak s uměleckým průmyslem. Neurčitost mezi těchto — v obecném životě nezávadná — povážlivou jest pro obor práva, kde zařadění díla v tu neb onu kategorii má zcela různé důsledky co do autorské ochrany.

Za rozlišný moment pro ohraničení architektury vůči sochařství též v oboru autorskoprávním se zamlouvá v theorii umění celkem uznaný různý směr umělecké tvorby jednak architekta, jednak sochaře. Kdežto sochař spěje k docílení výsledku krasocitného tím, že podává umělecky pravdivý plastický obraz nebo zpodobnění nějakého objektu resp. představy, tudíž spočívá účel jeho tvorby v díle samém (l'art pour l'art), sleduje architekt vedle účelu esthetického ještě cíl mimoumělecký, totiž cíl, vytvořiti dílem svým předmět užitný; uměleckým živlem tvorby jeho jest, v mezích účelu užitého co nejvíce vyhověti požadavkům krasocitu. Sochařství náleží mezi umění svéúčelná, architektura mezi užitečná.

Stejně užitným uměním, jako architektura, jest i umělecký průmysl. Co jest tu však znakem rozlišným? V esthe-

íce zastává se i názor zahrnující umělecký průmysl vůbec v obor architektury. Smíme tak učiniti s hlediska našeho autorského práva? Soudíme, že nikoli. Na první pohled by arcí mohl býti shledáván moment názoru tomu odpovídající v tom, že z motivů k zákonu autorskému, jakož i nepřímo z ustanovení Šu 5. odst. 3. zák., vyzírá tendence neposkytnouti ochrany dílům průmyslu uměleckého, ježto neslouží výhradně účelům uměleckým. Máme však za to, že přes tuto nepopíratelnou tendenci zákonodárnou dlužno, pokud to vůbec znění zákona dopouští, nicméně i umělecky průmyslovým dílům ochranu autorskou poskytnouti, a tím zajistě citelné potřebě produkce umělecké vyhověti. Tím však dána jest i nutnost s hlediska právního vymeziti pojem děl architektonických (ochrany jen velmi obmezené požívajících) oproti oboru uměleckého průmyslu (jemuž plná ochrana autorská po soudu našem principiálně přísluší).

Na snadě bylo by tu pomýšleti na rozdíl nemovitého neb movitého díla. Avšak rozdíl ten, jak jest v občanském zákoně proveden, vedl by v oboru ochrany autorské po případě k důsledkům pro zájmy uměleckých výrobců velmi citelným, ba osudným, odjímaje jim ochranu plnou beze všeho vnitřního důvodu, jediné pro to, že se dílo uměleckého průmyslu spojením se stavbou nebo pozemkem immobilisuje (srv. zejm. § 297. obč. zák.).

I dlužno moment rozlišný naléztí jinde. Podává se z vlastnosti, kterouž alespoň v průměrných případech bude možno poměrně snadno konstatovati, totiž z jakési, nechť již objemové, nechť látkové mohutnosti díla architektonického ve srovnání s díly uměleckého průmyslu, z jejich v relativním smyslu tomto monumentálného rázu.

Zaujatí jest tu také ještě stanovisko k oboru architekturu fakticky i esteticky blízkému, totiž umění zahradnímu. Není pochyby, že se v oboru tomto může umělecký vkus uplatniti znamenitým způsobem, ano že kombinují se začasť architektonické výkony s uměleckou úpravou krajinného, zejména zahradního okolí sledujícíce jednotný celkový dojem krasocitný. Přes to dlužno zajisté již v theorii umění za pravdu dáti těm, kdož oba tyto obory přesně různí. S autorsko-právního hlediska bude tím méně pochybností, že umění zahradní nespadá pod architekturu; de lege ferenda může arcí otázka o ochraně originálních úprav zahradně-uměleckých přijíti vážně v diskusi (srv. usnesení Něm. spolku pro ochranu živnosti, vlastnictví v závěruk otřitěná [čís. 3].)

(Pokračování příště.)

## Novostavba Klárova ústavu slepců v Praze-III.

Navrhl a stavbu řídil architekt Dr. Josef Pískač. — (Dokončení.)

Pěkný pohled skýtá plovárna umístěná v podpřízemí. Nádržka, upravená pro plavce a neplavce, pojme okrouhle 2500 hektolitřů vody a jest upravena ve všech detailech, zejména pokud se týče sestupu a půdorysného tvaru s ohledem na potřeby nevidících. Podél nádržky napiato jest ocelová lázeň, používaná při vynučování a plování. V apsidách umístěny jsou sprchy, teplé a studené a očišovací zařízení, ježž nutno před plováním navštívit. Ze lázeň přístupny jsou též i sprchy pro umývání nohou a 4 lázně vařené. V ústředí zřízeny jsou kachlelky, které nádržky ponechána celoročně náplně omítka; všeobecně očiškováno je voda čerpána ze studny v podzemí — vykazuje krásnou

čistotu a dobrou úžitkovou i pitnou hodnotu. Voda pohlizuje staré bu-

dovy. Pokusným čerpáním zjištěno, že vydatnost této studny obnáší 5 litřů vody za vteřinu, aniž hladina vody pod jistou výšku klesne. Pro jistotu připojen a zřízen byl vodovod v novostavbě tak, aby v případě potřeby okamžitě též vody z městského vodovodu použito býti mohlo. Hydranty, umístěné na obou schodištích, napájeny jsou vůbec jen vodou městskou.

Voda odebírá se dvěma čerpadly s elektrickým pohonem umístěnými ve studni, a sice slouží menší čerpadlo průměru  $105/10$  mm a vydatnosti 110 litřů za minutu pro potřebu domáci — splachování záchodů, umývadla, výlevky — větší pak průměru  $105/50$  mm a vydatnosti 260 litřů za minutu ku plnění plovárny. Obou čerpadel lze též současně použiti, v kterémžto případě znovu plnění plovárny trvá as 14 hodin a vyžaduje i s ohřátím vody na teplotu 19—21° C celkem 35 K 25 h; udržování této teploty vyžaduje denního nákladu 8 K. (Ústav požívá jistých výhod při dodávce uhlí, cena elektrického proudu obnáší za 1 kilowattovou hodinu 30 h.) Menší čerpadlo uvede se v pohyb buď samočinně pomocí plováku a elektrického vedení aneb ručním zapětím proudu. Větší čerpadlo lze pouze ručním zapětím v pohyb uvéstí. Stav vody označuje elektrický přístroj s nápisy »plno«, »prázdnost«, jež lze přepínačem spojití se všemi reservoiry.

Od menšího čerpadla vede se voda litými asfaltovanými rourami průměru 50 mm a asfaltovanými kovanými rourami průměru  $2\frac{1}{2}$ " a 2" do dvou reservoirů obsahu po 45 hl, umístěných na půdě aneb do velkého reservoiru obsahu 8000 l pro sprchy a plovárnu, umístěného nad místností pro lázně pro nohy. Z těchto nádržek rozvádí se pak potrubím na místa spotřeby. Od většího čerpadla vede se voda litými asfaltovanými rourami průměru 80 mm k ohřívacím přístrojům (protiproudové ohříváče systému Hoffmannova) a odtud do plovárny. Přítok reservoiru na půdě vede do reservoiru pro sprchy a přepad odtud do plovárny, takže v nížádném případě neplývá se vodou. Celé uspořádání vodovodu vyžadovalo celý system šoupátek a uzavíracích kohoutů, ale výsledek úplně uspokojuje.

Osvětlování děje se pomocí elektrického proudu, dodávaného městskou elektrárnou. Původně zamýšleno bylo vyráběti elektrický proud v budově pomocí motoru Dieselova aneb Lietzelmayerova o 30 HP a stroje dynamoelektrického, sešlo však s toho v poslední chvíli, když obec Pražská projevila nevědní ochotu dodávati proud pro osvětlování i pohon za jednotnou cenu 30 h za kilowattovou hodinu. Cena tato jest jen praproti vyšší ceny docílené při vlastní výrobě. Elektrický proud pro osvětlování rozváděn je vulkanisovaným drátem Gw, uloženým v isolačních trubkách s ocelovo-olověným pláštěm. Osvětlování děje se žárovkami systému Wolfram-Colloid.

Elektrického proudu bude též použito pro pohon osobního výtahu zřízeného současně pro zboží. Ostatní výtahy jsou dodány pro pohon ruční.

Mimo elektřinu zaveden též plyn a sice slouží hlavně k ohřívání smoly při kartáčnictví a pro lázeň v bytě ředitelově; k osvětlování nepoužito ho zásadně ani jako rezervy.

Velmi zajímavé jest topení a větrání budovy. Dotyčný projekt vypracoval professor Meter ve Vídni. Vytápění všech místností mimo byty v II. patře i ohřívání vody děje se parou o nízkém tlaku 0.15 atm. Potřebnou páru dodávají tři litinové kotly systému Pastré. Pro výpočet těchto bylo vzato též za základ, že se jimi má ohřáti veškerá voda pro lázeň a sprchy a sice pro plovárnu za 1 hodinu 4.000 litřů čerstvé vody z + 8° C na 21° C a pro sprchy a lázně 1200 litřů vody na 35° C v téže době. Původně vyše-



Klárova ústav slepců v Praze-III. — Hlavní vchod.  
Arch. dr. J. Pískač. — Sochař Ant. Štrunc.



třená plocha výhřevná po  $17 m^2$  ukázala se býti malou a musily býti kotly dodatečně zvětšeny.

Kotelna umístěna jest pod hlavním schodištěm,  $2\cdot60 m$  pod podlahou sklepa. Skladiště nalézá se ve sklepe. Palivo hází se skluzem ze sklepa do vozíků v kotelně a přivádí se těmito ku kotlům. Do kotelny vedou též odpady na smetí ze všech pater ( $30/30 cm$  ve čtverci). Strojovna umístěna jest pod šatnami a místností pro lázně pro nohy. V kotelně nalézá se prohlubeň, ve které se shromažďuje voda vypuštěná z kotlů, odkud ji nutno do výše položeného kanalizačního potrubí ručním čerpadlem zdvihati. Ve strojovně nalézá se rozváděč páry o 10 odbočkách. K čtyřem se připojují protiproudové ohřivače poblíže umístěné, k dvěma jiným pak vedení do dvou topných komor a vždy k jednomu z ostatních roury pro vytápění místností slavnostního sálu s tělocvičnou a lázní a schodiště. Jeden ze čtyř protiproudových aparátů systému Hoffmannova o 48.000 top. jedn. působí k proudění vody v plovárně; odebírá studenou vodu na nejnižším místě a přivádí ohřátou vodu taktéž co možná nejnižší zpět, takže voda plovárny zůstává stejnoměrně vyhřátá. Druhý přístroj o 142.000 top. jedn. uvádí se v činnost při plnění plovárny, třetí o 32.000 top. jedn. otepluje vodu pro sprchy a vanové lázně a čtvrtý o 56.000 top. jedn. ohřívá čerstvou vodu, která se stále

používány. Ze čtyř průduchů vedoucích do koncertního sálu používá se dvou počátkem vytápění co cirkulačních kanálků. Okenníčkami uzavře se v tomto případě hoření otvor do těchto průduchů v topné komoře jakož i přístup studeného vzduchu do topných komor. Studený vzduch sálu klesá takto upravenými dvěma průduchy a sice otevřenými dolejšími otvory do topné komory, oteplí se zde a stoupá druhými dvěma průduchy do sálu. Teprv když je sál vyhřát, pouští se všemi čtyřmi průduchy oteplený čerstvý vzduch do sálu. Zkažený vzduch odvádí se dvěma otvory průměru  $70 cm$  ve vrcholu klenby sálu, pokud se tyče dvěma plechovými kanály, které se pod střechou spojí a v parníku nad střechou vyústí. Plovárna jest vytápěna mimo ohřátý vzduch ještě registry sestavenými z kovaných rour  $1''$  silných a umístěných přesně pod okny, aby zabráněno bylo vnikání mrazivého vzduchu do místnosti. Tělocvična a koncertní sál vypraveny jsou také obvyklými radiatory. Oteplování dílen, kancelářů atd. děje se radiatory, umístěnými v okenních parapetech a spočívajícími vesměs na konsolách  $15 cm$  nad podlahou, aby čištění podlahy snadněji prováděno bylo.

V místnostech, vyžadujících hojné výměny vzduchu, přiváděn je studený čerstvý vzduch zvláštními otvory ve zdi fačadní, průřezu  $25 \times 30 cm$ , umístěnými bezprostředně za radiatory. Zvenčí uzavřeny jsou tyto otvory mřížkou, zevnitř klapkou, kterou lze v každé poloze udržeti a tím přístup vzduchu dle potřeby regulovati. Nad některými tělesy nalézájí se lité odpařovací nádoby. Zkažený vzduch odvádí se průduchy ve zdi s otvory u podlahy a u stropu. Mimo to jsou téměř veškerá okna k ventilování zařízena; pohyb děje se pomocí přístroje patentu Heysemannova. Okna křídlová obdržela zachytače patentu Bräuerova, které umožňují zajištění otevřených křídel v každé poloze.

Místnosti administrační obdržely mimo ústřední topení též kamna. Byty jsou vytápěny vesměs kamny.

Se stavbou započato bylo dne 6. listopadu 1906, ku konci roku 1907 dohotoveno zdivo, stropy a střecha, a během roku 1908 celá stavba. Od listopadu 1908 používány jsou byty, od března 1909 pak celá budova. Dne 23. dubna 1907 položen byl Jeho Veličenstvem slavnostně základní kámen, dne 20. května 1909 odbývalo se slavnostní otevření nové budovy. Stavební náklad rozpočten byl obnosem  $440.000 K$  vzrostl však během stavby následkem různých nových přání as na  $500.000 K$ . V obnosu tomto není zahrnuta odkopávka staveniště (staré hradby) obnosem okrouhle  $18.000 K$ , cena pozemku jakož i pohyblivé vnitřní zařízení. Z obnosu toho připadá na práce stavitelské  $200.000 K$ , betonářské téměř  $100.000 K$ , na vodovod a kanalisace  $21.000 K$ , na elektrické osvětlení  $14.000 K$ , na ústřední topení  $44.000 K$ , zbytek na ostatní dodávky. Čelnější práce provedly firmy: A. Möse (práce stavitelské), Pittel a Brausewetter (práce betonářské), Ant. Strunc (sochařské), A. Baumgartl (truhlářské), Jos. Vlad. Malý a Emil Klingenstein (zámečnické), Wolf a Štětka (sklenářské), Leithäusel (natěračské), Frant. Dvořák (klempířské), Waldek a Wagner (vodovod, kanalisace a osvětlování), A. Lamea (frýsky), Wildmann a Preis (krytiny), Suda a Kotěšovec (lustry), a. j. v.



Klárův ústav slepců v Praze-III. — Lázně.

Arch. dr. J. Piskač.

ve množství  $4 m^3$  za hodinu přivádí do plovárny. S přístrojem druhým spojen jest reservoir velikosti  $1\frac{1}{2} m^3$ , který umístěn jest nad lázní pro nohy vedle velké již uvedené nádržky pro studenou vodu. Z těchto reservoirů rozvádí se voda k sprchám, vanám a k plovárně.

Po obou stranách strojovny nalézájí se topné komory, které vytápí plovárnu, tělocvičny a slavnostní sál. Čerstvý vzduch přivádí se betonovými kanály prům.  $75 cm$  do komůrky, předělené rabickou ve dva díly. V příčce dělicí nalézájí se dveře  $1\cdot00/2\cdot00 m$  velké a elektrický ventilátor průměru  $460 mm$ . Dveřmi reguluje se přívod čerstvého vzduchu v zimě, ventilátor slouží — při zavřených dveřích — ke vhánění čerstvého vzduchu pro dobu letní. Topné komory obsahují po pěti topných tělesech o dvanácti člancích, které jsou tak spojeny, že lze topiti buď pomocí dvou, neb tří, neb všech pěti. Kondenzační vodu od těchto těles, jakož i onu od protiproudových ohřivačů nelze přirozeným spádem vésti zpět do kotlů, i musí tato elektrickým čerpadlem čerpána býti do menší nádržky nad kotly a odtud teprve spadá do kotlů.

V hořejší části topných komor navlhcuje se vzduch odpařováním vody a míchá se s potřebným množstvím studeného vzduchu. Z každé komory vedou dva průduchy průměru  $45/65 cm$  do koncertního sálu a jeden průduch  $55 \times 45 cm$  do tělocvičny a plovárny. Dle polohy klapky ohřívá se poslednějším průduchem buď tělocvična nebo plovárna, ježto obě nejsou nikdy současně

Soutěžný návrh na přestavbu budovy „Bezovky“ čp. 586 v Žižkově a na regulaci pozemků k ní náležejících, poctěný cenou první.

Autoři: Ing. J. Bažant a arch. Ant. Papež. — Tab. č. 41, 42, 43.

Jako klín do těla města vložena je »Bezovka« s pozemky k ní náležejícími, jakož i vrch »U kříže«, táhnoucí se od ní směrem k východu. Město, rozšiřující se na úpatí vrchu k severu a jihu, rozděleno je ve východní části tímto neupraveným, pro město naprosto neplodným a hygienicky závadným, příliš málo estetickým komplexem pozemků v část severní a jižní. A přece území »Bezovky«, položené zrovna ve středu města, na křižovatce dvou hlavních komunikačních tepen, by právě žádalo jisté vkusné, v jistém smyslu reprezentační a při tom nepřilíhající nákladné regulace. Vrch »U kříže« přímo vyzývá k vytvoření sadů, jež by jedním město krásily, pobyt v něm zpříjemňovaly, atmosféru zlepšovaly a byly jakýmsi reservoirem zdraví.



Situace soutěžných návrhů na přestavbu »Bezovky« a pozemků sousedících v Žižkově.— I. cena.  
Ing. J. Bažant a arch. Ant. Papež v Brně.

Při řešení regulace hleděno k tomu, by zastavená plocha byla co možno velká, aby se vyhovělo estetickým požadavkům a aby náklad regulace byl co nejmenší.

Na severní straně kopce »U kříže« navrhuji projektanti ulici 1., paralelní s Jesenijskou.

Zastavení ulice 1. stalo by se pouze na severní straně a to domy dvoutpatrovými, půdorysného řešení značeného na křížovce 1. a Českobratrské.

V bloku I. postaven 4patrový dům, hledící štítem k vrchu a tu pro připojení a zakrytí dvorních fačad navrhuji se rovněž 4patrové domy. Docílí se tím vhodného zakončení ulice 1. Vyznačené půdorysné řešení redukováno na šířku 15 m, ježto by jinak (za normální šířky ulice 14 m) úprava protilehlého parku vyžadovala vyššího nákladu. Z druhé strany tvoří čelná fačada z bloku V. vhodné architektonické zakončení ulice 1.

Dle vysloveného přání řešeno okolí »Bezovky« tak, by »Bezovka« z finančních důvodů zůstala ještě řadu let po náležité rekonstrukci zachována.

S domem čp. 298 naprosto nelze počítati. Projektanti se domnívají, že otázka jeho zbourání rozhodnouti se musí předem a co nejdříve. Výhody odstranění jeho viděti z obou plánů.

Úprava okolních bloků řešena v obou situacích totožně. Plány liší se pouze úpravou prostranství mezi blokem V. a VII., takže se časem může přejíti z alternativy v návrh původní. Přístup kálu »Bezovky«, tedy jaksi hlavní vchod do budovy, prorekonstruován v rekonstrukci z ulice 4.

Pro definitivní úpravu rozšířena bude ulice 4. o druhý chodník na normální šířku 14 m.

Ulici 3. projektován hlavní přístup k parku. K vyznačení kavčůli včelou rozšířena ulice 3. nahore na 25 m v malé prostranství, v jehož se hlavní vchod do parku položen. Projektanti navrhnou přístup serpentinou, stoupající 1:6.

Jižní strana vrchu upravena tak, že paralelně s ulicí Chelčického vedena nová ulice 5., spojená s ulicí Chelčického řadou příčných ulic 6., 7. a 8. Spojení této části s upraveným okolím »Bezovky« docilují projektanti schodištěm.

Pokud to šlo, byla jižní strana ulice i podél schodů zastavěna, takže podle domů nechán tu pouze 3metrový komunikáční chodník a přístup k spodnímu vchodu krajního domu proveden byl průjezdem před začátkem schodiště. Jízdní dráha v ulici 5. zahrazena při začátku schodů kamenným zábradlím.

Při patě schodů je velmi výhodné místo pro dívčí průmyslovou školu pokračovací.

V jižní části jsou výšky domů omezeny, jak z příčných profilů vidno, za účelem získání vzduchu i světla pro sady a pokud možno i docílení vyhlídky z horních cest.

Mezi ulicemi 1., 2. a 5. navrhuji projektanti veřejné sady. Okolní domy obracejí do sadů vesměs uliční fačady; zadní fačady všech dalších domů jsou jimi zakryty.

Nepravidelnosti terrainu na severní straně určeny jsou pro zasypání, vyjímaje dolík v prodloužené ulici Šlikově. V jižní části zasype se pouze bývalý lom. V pravo od něj zůstane skála v dnešním stavu a pod ní se zřídí jezírko. Na blízkou v rovinaté části parku založeno snadně přístupné dětské hřiště. Jižní část dolíku použita ku zřízení basinu.

Provedením zasypávek dostane celý kopec — vyjímaje ony dvě skalní partie při »Parukářce« — zcela pravidelný povrch. Svahy odkopávky nad plotem parku osadí se nízkými křovinami.

Přecházíme k výpočtu kubatur výkopů a nasypávek a jich nákladu. Svah odkopů na straně parku předpokládá se 1:1.

Kubatury výkopů v blocích I.—VI. stanoveny na 37.254 m<sup>3</sup>, výkop v ulicích 107.552 m<sup>3</sup>, úhrnný výkop 144.806 m<sup>3</sup>. Malé násypy objevují se v ulici 3. a to 868 m<sup>3</sup>.

Celkový náklad výkopu v blocích 72.415 K, v ulicích 251.197 K, úhrnný náklad výkopu 323.612 K.  
Zasypávky 39.833 m<sup>3</sup>.  
Náklad odvážky 60.469 K.

Celkový náklad za zemní práce s odvezením hmot jest 384.081 K, odprodej kamene a šterku čítati možno 71.524 m<sup>3</sup> à 4 K 286.096 K.

Dle předchozí zprávy navrhuji projektanti:

1. Všem stavebníkům v této regulované části města předepsána buď dovolená výška domu (v patrech), jak zanešeno v alternativě.

2. V blocích VIII. (nad schody), IX. a X. předepsati stavebníkům dvorní stavební čáru 18 m vzdálenou od uliční, aby vnitřek bloků vyhrazen byl pro zahrádky.

3. K docílení malebného pohledu z parku na město vypsati ideovou soutěž na řešení fačad všech k parku přilehlých domů.

#### Přestavba stávající budovy „Bezovky“.

Projektanti vedeni byli při projektu tou myšlenkou, že má-li budova adaptovaná vyhovovati poměrům společenským na ni kladeným snad ještě za 15 neb 20 roků, je potřebí zařídit vše tak, aby budova tato sloužila všestranně účelu na ni vznesenému. Vedeni tedy touto snahou, hleděli adaptovati budovu »Bezovky« tak, aby byla takovým reprezentačním a zároveň veřejným místem jak pro účely poučné, zúšlechťující, tak i pro pobavení obecnosti sloužící.

Z těchto důvodů rozřídili projektanti stávající už velký sál a nově zřízené jeviště, které přistavěli v té části, kde nejméně by bylo na závadu volnému zastavení okolí. Část tato nově přistavená měří 50 m<sup>2</sup> zastavené plochy, tudíž náklad nebyl by tu právě velikým, jak také bylo v programu podotknuto.

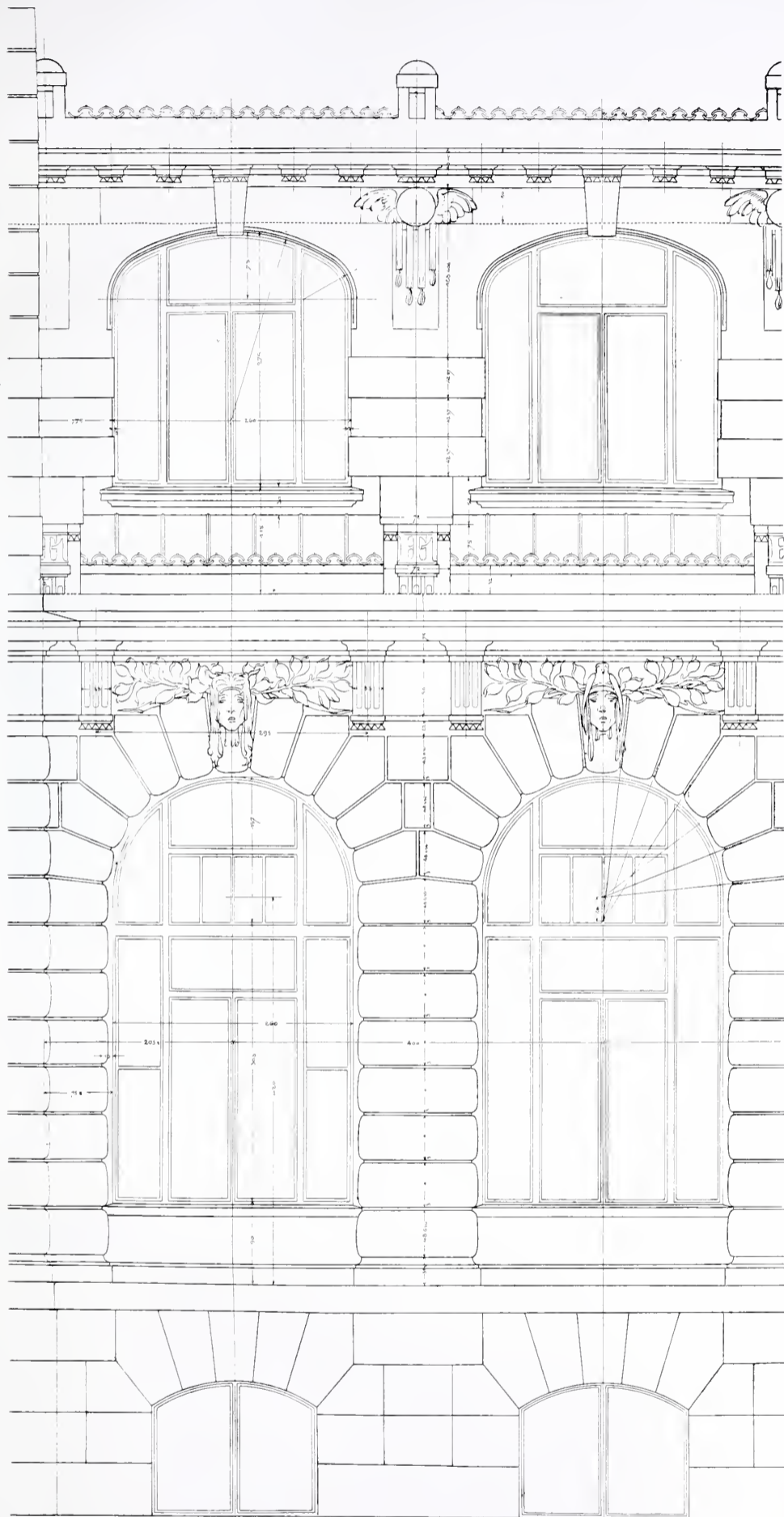
Co se dalších změn týče, odstranili projektanti předložené loubí nahoře s balkonem. Dále založili projektanti nový vchod v ose velkého sálu, kterýžto vchod počítají za hlavní a už s ohledem na tuto okolnost ustoupili s blokem domů při nároží na prostoru 20 m, k vůli volné komunikaci. Také zrušili staré schodiště a umístili nové schodiště na konec chodby. Rovněž tak zrušili stávající terasu, vedeni byvše snahou, docíliti pokud možno více prostory pro vedlejší místnosti, nutné k velkému sálu. Zrušení této terasy odůvodňují projektanti ještě tím, že prostora tato přece jen bývá málo používána, a to jen v letním období; nad to nemá pak přímého spojení s letní zahradou, takže pobyt zde je jaksi izolovaný od ostatního ruchu restauračního.

Zde ovšem vyskytla by se námitka, že zrušeno tu přímé osvětlení. Tomu však projektanti hleděli odpomoci tím, že rozevřeli stěnu do velkého sálu a navrhli okna vedoucí k zahradě velká, dostatek světla propouštějící. Nad to ještě v čelní zdi umístili 2 velká okna, odkud světlo přímo spadá do sálu.

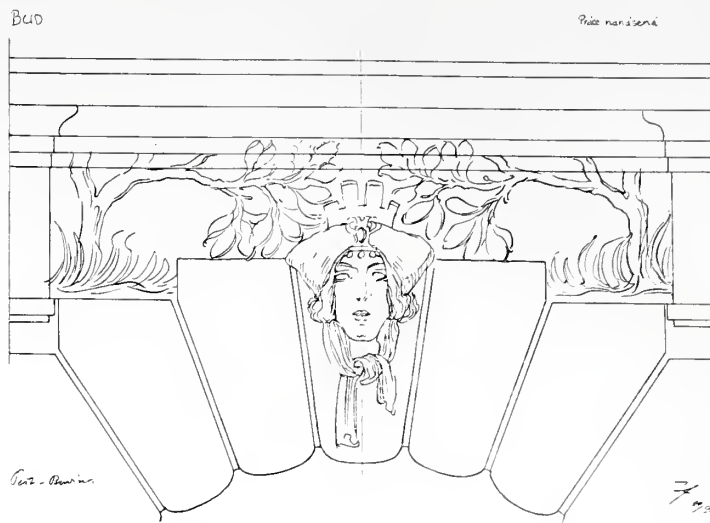
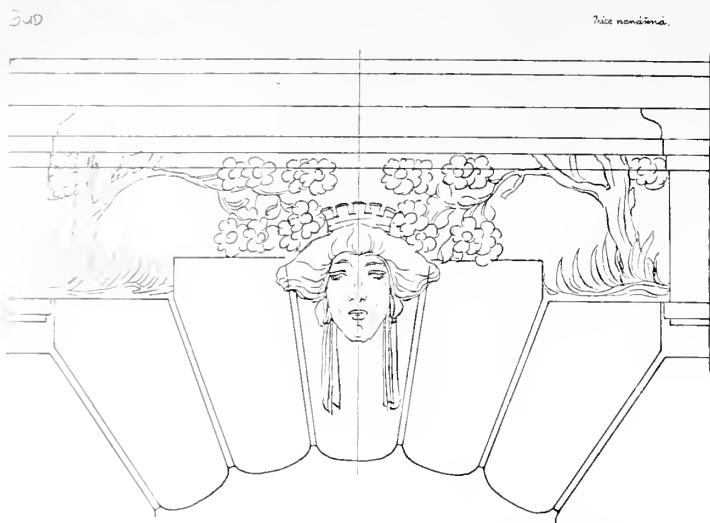
1. **Přízemí** obsahuje: Denní restauraci se vchodem přímo z vestibulu starého a ponecháním starých vchodů do chodby. Proti dveřím restauračním vede vchod k výčepu, k němuž přiléhá přípravná pokrmů se sousedící restaurační kuchyní 3okenní. Druhý vchod, umístěný do hlavní osy velkého sálu, vede k vestibulu, oddělenému od předsálí zaskleným pažením. Po obou stranách umístěny šatny, pak dámská toaleta. Předsálí k velkému sálu vedoucí, spojitě třemi velkými vchody se zaskleným pažením.

Velký sál rozšířen o stálé jeviště, zvýšené o 1.20 m nad podlahou sálu, mezi dvěma zděnými pilíři, s rábitcovými stěnami. Vzadu malá, 1 m široká chodba komunikační a pak 2 od sebe oddělené šatny pánů a dam, tato pak spojena s velkým sálem zvláštním vchodem, dřevěnými schůdkami, dolů vedoucími. O toaletu dámskou přímo postaráno u šatny samé.

Vedlejší místnost, k velkému sálu patřící, situována do zahradní restaurace a spojena s velkým sálem odbouráním parapetního zdiva okenního a uzavřena zaskleným pažením. O dostatečný počet záchodů rovněž postaráno. Z této místnosti vedou 2 vchody do restaurační zahrady.



Nádraží císaře Františka Josefa v Praze. — Detail průčelí postranních křídel.  
Architekt Josef Fanta.



Nádraží císaře Františka Josefa v Praze. — Nanášená práce na průčelí do ulice.

Arch. J. Fanta.

Změny v půdoryse jsou tyto: Odbourání obou příčných zdí ve vestibulu starém a zřízení tohoto na 3 m, odstavení starého schodiště a umístění nového na konci chodby, odbourání zdíva prádelny.

2. I. patro obsahuje: Spolkové místnosti a byt hostinského, sestávající z předsíně, kuchyně a 3 pokojů, přístupný přímo z podesty schodiště, větší místnost 3okenní pro měšťanskou besedu, jak v programu žádáno, se 3 vchody, takže v případě zábavy neb nějaké slavnosti možno docílit úplnou spojitost s velkým sálem.

Na místě stávající terassy vystavěna část nová, sloužící co vedlejší místnost, a k velkému sálu patřící. Zde vedení byli projektanti snahou odstraniti tuto část celkem málo používanou a jen na letní období odkázanou i využítkovati této prostory pro stálou potřebu.

Místnosti vedlejší jsou volně rozevřeny k vůli osvětlení velkého sálu a upraveny jako malé balkonky k vůli lepšímu rozhledu do velkého sálu.

Pod jevištěm zvedá se uprostřed orchestr s podloženým balkonem, se zadní částí z rabicové stěny zhotovené, půlkruhové, nahoře v ellipsu zakončené, k vůli lepší akustice. Po stranách je místnost pro hudebníky, rekvisity, s velkými okny, do sálu zaskleným pažením opatřená, takže dostatek světla tu propouštějí. Rovněž o záchod pro hudebníky postaráno.

Spojitosť s vchodem docílena ponechanými starými, točitými schody přímo s velkým sálem. Záchodů dostatečný počet ku každé místnosti; dámské jsou oddělené.

V podstřeší nalézá se pokoj pro sklepníky, prádelna s mandlovnou zvláště. Místnosti tyto umístěny do nově zřízeného štítu.

**Sklepy** (3·50 m hluboké). Zde umístěny:

Sklep na uhlí a dříví, sklep pro maso, drůbež a zeleninu sousedící s lednicí, která leží pod vestibulem a výčepem.

Pivní sklep s předsklepím pro 224 hl zřízený.

Sklep na prázdné sudy, s otvorem pro vpouštění sudů umístěným po straně budovy.

Vzhled budovy ponechali projektanti pokud možno se vztahem na staré poměry. Tak ponechali střechu starou, s připojením štítu a oživil tuto novou věžičkou se zábradlím kolem.

Střecha jednoduchá, mělce profilovaná. Nad vchody zřízeny markýzy.

Vnitřek sálu rovněž jednoduchý, se svislým rozdělením pilástrů, s lambrými na 1.20 m vysokými kolem zdí, s velkým kůtlem uprostřed a ventilací ústící do věžičky. Barva sálu bílá, strop bílý. Podlahy ve velkém sále, v místnostech vedlejších, v místnostech bejdní a v místnostech spolkových jsou dubové, v ostatních dřevěné.

Celkový náklad na adaptaci »Bezovky« obnášel by celkem 66.000 K.

## Soutěžný návrh na přestavbu budovy „Bezovky“ čp. 586 v Žižkově a na regulaci pozemků k ní náležejících, poctěný cenou druhou.

Autoři: Ing. Josef Šejna a arch. Vladimír Zákrejs. — Tab. č. 44, 45, 46.

Historie stavebního vývoje pražských předměstí není dosud napsána; byť i byla dosti jednotvárná, není bez zajímavosti; shledáváme bychom ji musili v lokálních zprávách pražských denníků, jež již většinou zašly.

Rychlý rozvoj předměstí vykládá se jako národní nutnost; bylo třeba dříve zbohatnouti, aby získal se kádr bohatců a potřeby jemnější kultury mohly se dnes zaplatiti.

Plán Žižkova projevuje onu zvláštní touhu po zbohatnutí velmi jasně; zde se musilo vše zastavěti bez ohledu na terén, krásu a hygienu; údolí bývalého potoka, jenž vytékal z rybníku »Bezovky«, musilo se zastavěti dle nepochopené tradice empirických plánů s počátku století; náměstí vytvářena byla bez poměrů, bez ladu a skladu; nebylo pamatováno na volnější prostranství k oddechu; jediný veřejný sad na Vítkově, v poslední době získaný, jest skoro nepřístupný, neboť hlavní cesta až k hřebenu vedena jest ve stálém značném stoupání; nikde na Žižkově neviděti veřejných budov, neboť jsou vestaveny do bloků domů činžovních a tak degradovány na bezvýznamné činitele.

Jedinou výjimku činí budova »Bezovky«; její dosti příhodná poloha a rozsáhlejší zahrada, dnes již zrušená, učinila z ní důležitou společenskou místnost; otcové naši ji otevírali se slávou asi před třiceti lety, a ona zůstala do dnes přes všechny nedostatky, jež se budově vytknouti mohou, hledanou místností společenských zábav.

Vrch »u Kříže«, »Bezovce« přiléhající, zachránil před zastavením jediné příliš příkrý terén, do něhož vedou ulice — bez pokračování.

To vše tanulo soutěžícím na mysli; jediné zde bylo možno vytvořiti jakousi oasu umělecky vypravenou jako oddech nekončící fadessy ulic žižkovských; to bylo také podkladem pro základní myšlenku regulační.

Regulaci rozuměti jest po náhledu autorů celkovou úpravu komplexu, ležícího mezi továrnou »Parukářkou«, ulicí Jeseniovou, Prokopovou, Lupáčovou a Chelčického, totiž stanovení nových ulic a úpravu ulic nynějších, určení způsobu zastavení, a to dle jednotné myšlenky architektonické, jejíž detaily sluší pak v mezích jejích podrobně luštití. Jest tedy zřejmo, že by — přiměřeně nastalé potřebě — určení zastavení nebo určení některého místa pro účely, jež se během doby naskytou, ve skutečnosti mohly se i jinak provésti než jak návrhem se stanoví, jestliže jen hlavní zásady návrhem vyslovené budou dodržány. (Pokrač. příště.)

# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 6. ŘÍJNA 1909.

## O autorskoprávní ochraně děl architektonických.

Uvažuje prof. Dr. Karel Herrmann šl. Otavský. (Pokračování.)

Rovněž jen de lege ferenda uvážiti možno otázku autorskoprávní ochrany uměleckých koncepcí co do regulace ulic nebo městských čtvrtí; třeba se tu rovněž po případě opere s architektonickým vzhledem jednotlivých stavebních objektů resp. celého souhrnu jich, nespadá přece celková koncepce regulační pod pojem »díla architektonického«. — Arci návrhy a plány (ať grafické, ať plastické) o úpravě zahradní nebo regulační jsou způsobilým předmětem autorské ochrany literární pod hlediskem §u 4. čís. 3. aut. zák., jsouce tím ovšem chráněny proti rozmnožení a odbytu, nikoli však zejména proti »nápodobením« skutečným provedením.

3. Jakožto pojem děl architektonických podává se nám tudíž z výkladů předchozích pro úvahu naši, že jsou to trojrozměrová díla výtvarných umění bezprostředního účelu užitého a rázu monumentálního.

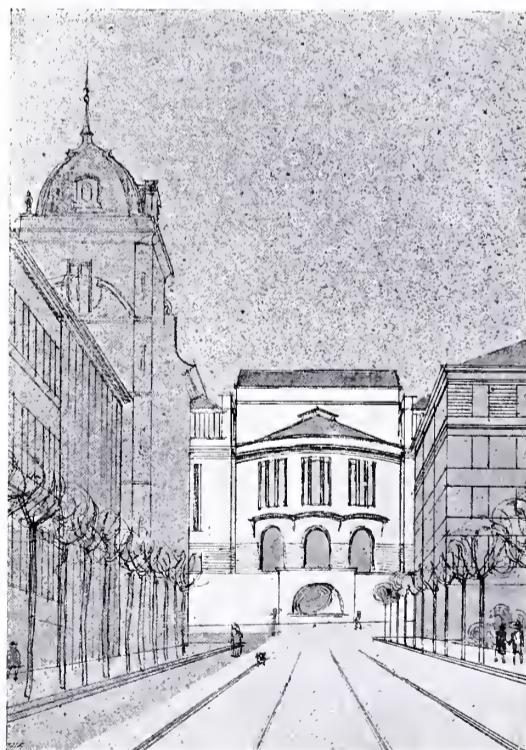
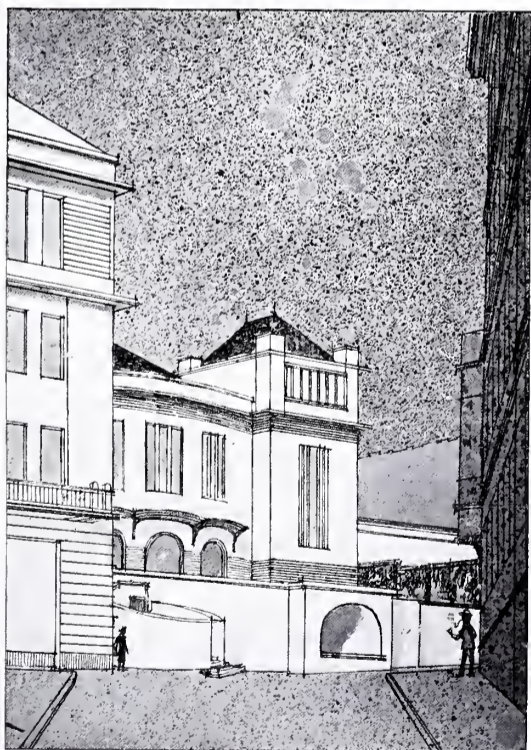
Jednak onen účel užitný, jednak tento monumentální ráz přivádí sebou, že provedení díla architektonického podmíněno jest zhusta přípravnými pracemi velmi složitými a již o sobě značný stupeň odborného vzdělání předpokládajícími. Pro naši úvahu jsou z nich důležitá zejména grafická znázornění architektonického díla, jeho části nebo určitých rozměrových jeho vztahů k účelu jeho hmotného provedení, totiž grafické plány a návrhy pro dílo to. Při budovách náležejí sem vedle předchozích náčrtků (skizz) plány přípravné, pak definitivní, a to zase zejména plány hlavní, disposiční s rozvrhem celkové polohy, dále půdorysy — horizontální to řezy budovy v různých výškách (souterrain, parterre, jednotlivá poschodí, krov), řezy vertikální jednak podélné dle delší osy, jednak příčné dle kratší osy, dále

pro stavbu samu určené plány polírní zvětšené plány detailů a j. v. K tomu druží se pak ještě návrh, resp. zobrazení fasády.

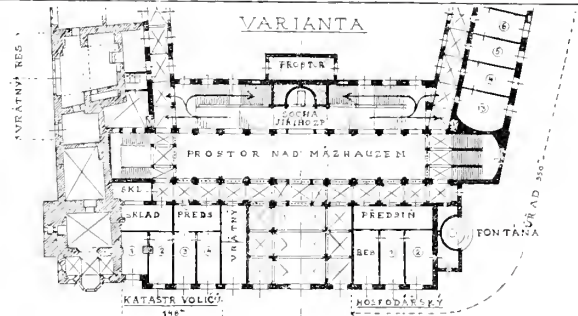
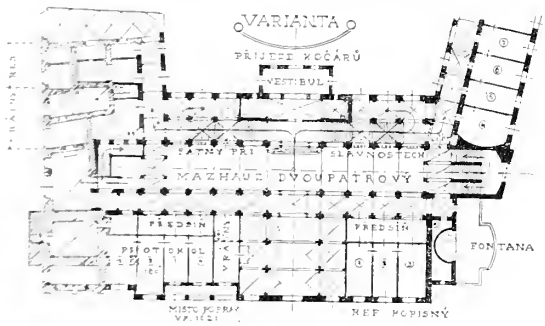
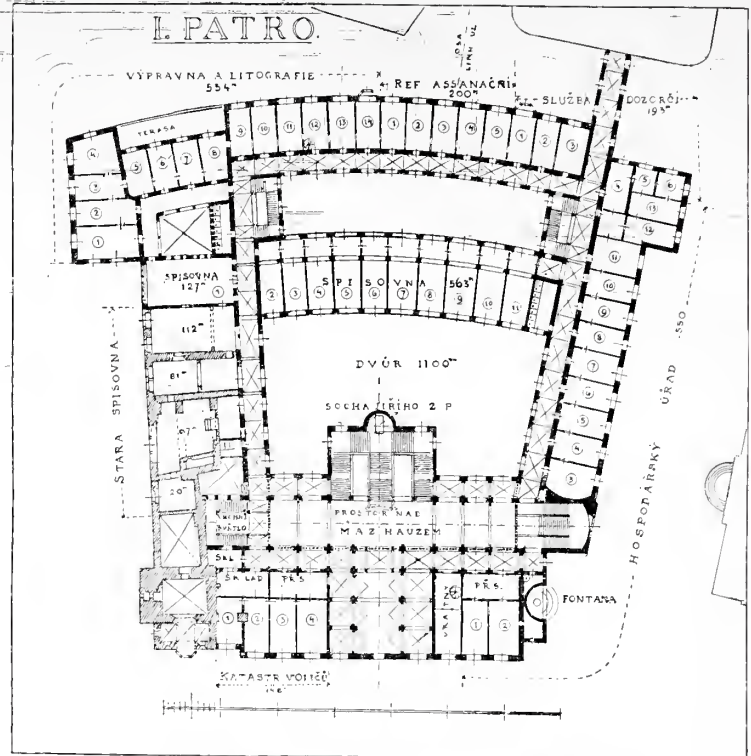
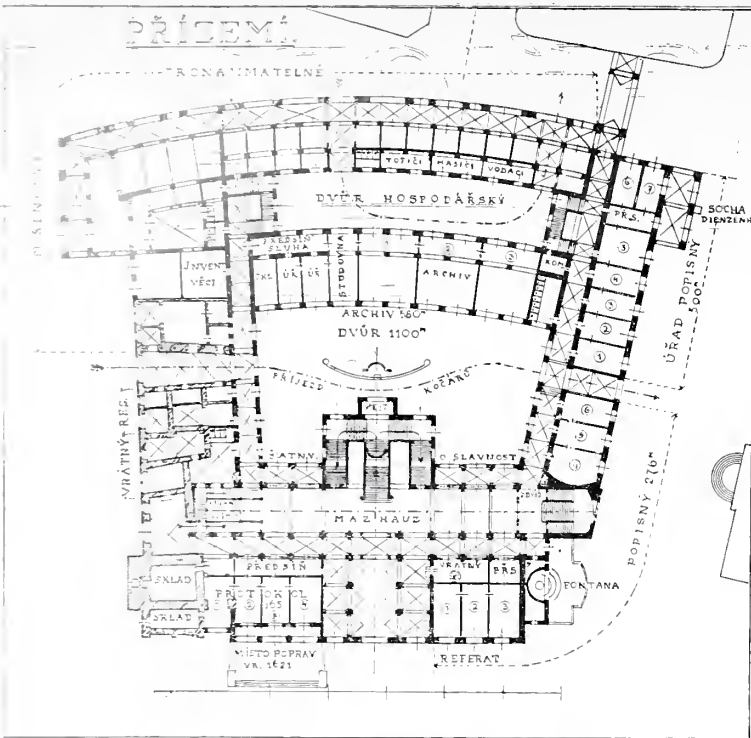
Posuzujeme-li tyto plány samostatně, tedy jako díla grafická (lineární resp. malbová), seznáváme, že zpravidla nevykazují kriteria děl uměleckých ve vlastním smyslu, nesloužíce bezprostřednímu vzbuzení resp. úkoji krasocitu. Pouze zobrazení celkových pohledů nebo fasad bude míti po případě samostatný umělecký ráz obrazový, kombinovaný s účelem popisným resp. informativním. Plány architektonické jsou tudíž — nehledíme-li k výjimečným případům právě zmíněným — vlastní povahou svou jen kresbami odborně technickými a spadaly by tudíž (kdyby o nich zvláštního ustanovení v zákoně nebylo) pod ochranu autorskou (předpokládajíc vůbec jich originální ráz) jen jako kresby poučné, tedy pod ochranu děl literárních (§ 4. čís. 3. zák. aut.).

Náš zákon arcit, jak jsme již úvodem vytkli, jmenuje plány a návrhy pro práce architektonické mezi chráněnými díly umění výtvarných. Seznáme ve II. části této úvahy, jaký význam pro autorské právo architektovo právě toto zařazení má.

4. Zbývá ještě v této povšechné části přihlídnouti k rozvoji ochrany architektů ve právech autorských vůbec. Konstatovati lze v otázce té tendenci vzestupnou. Starší doktrínu autorskoprávní ovládal názor (různě odůvodňovaný, srv. níže), že díla architektonická nenáležejí v obor autorské ochrany umělecké; nanejvýše jen plánům a kresbám architektonickým přiznávána ochrana jako kresbám rázu popisného, tedy ochrana literární. S tím spokojoval se poměrně dlouho i praktický život a zejména i kruhy nejbližší interessované, — architekti sami.



Soutěžný návrh na přestavbu »Bezovky« v Žižkově. — II. cena. — Pohled z ulice Prokopovy.  
Ing. Jos. Šejna a arch. Vlad. Zákřejs v Praze.



Soutěžný návrh přístavby Pražské radnice v III. soutěži. — I. cena.  
Arch. stav. r. A. Wiehl.

Také v zákonodárstvích se stanovisko toto arcí obrazí: tak na př. ve dřívější (první) rakouské kodifikaci autorského práva, v čís. patentu z 19. října 1846, se kresbám architektonickým poskytuje ochrana táž, jako manuskriptům je přiznána, kdežto o dílech architektonických jako takových se vůbec pomlčuje.

Rovněž ve starším německém právu stejná ochrana poskytnuta architektonickým kresbám, a to zákonem o ochraně děl literárních a hudebních z 11. června 1870 (§ 43.), dílům umění stavitelského však ochrana výslovným ustanovením zákona o dílech umění výtvarných z 9. ledna 1876 přímo odepřena (§ 3.). Podobně vede si uherský zákon autorský z 26. dubna 1884 odpíraje ochrany dílům architektonickým, propůjčuje jí však výslovně kresbám toho druhu, a sice ochranu uměleckou, když se kresby ty jeví býti díly umění výtvarného, ochranu literární, není-li tomu tak (§§ 66., 67.).

Z ostatních zákonů autorských, pokud se vůbec oboru architektury výslovně dotýkají, chrání se plány v zákoně švýcarském (1883), tuniském (1889), monackém (1889 resp. 1896), norském (1893) a dánském (1902 resp. 1904), a to — s výjimkou zákona tuniského a monackého — i proti použití pro stavbu. Zákon španělský (1879) zmiňuje se jen o ochraně architektonických modelů. Dílům samým propůjčují ochranu autorskou zákon německý (1883), ruský (1887), ecuadorský (1887), brasílský (1891), lucemburský (1895), novella francouzská (1902), nový zákon německý (1907).

(Pokračování příště.)

Proto snažil se projektant přístavby, aby, pokud v mezích architektury možno, tento historický význam radnice uvnitř i zevně uplatnil.

Umístil proto jako remiscenci obě velké síně proti rynku, poněvadž tamtéž také druhdy velká poradní síň bývala. Dle zachovaných vyobrazení měla úzká a velmi vysoká okna, kamennými kříži rozdělená, pilíře mezi nimi byly zdobeny soškami na konsolách. Tento jednoduchý motiv zdál se projektantu i monumentální, tak, že neváhal, jej k hlavnímu průčelí ve volném pojetí také použiti.

Do výklenků mezi okny myšleny jsou ovšem místo svatých neb alegorických figur, které tam as bývaly, sochy vynikajících historických osobností českých.

Jak nad římsou stavba zakončena bývala, nevíme; nejstarší zachované rytiny (ze 17. stol.) ukazují část tuto již pozměněnou bez ukončení, ale u srovnání s radnicí Novoměstskou nebyla asi chudší, a lze proto právem soudit, že taktéž zakončena bývala štítu.

Pod zasedací síní nalézalo se podloubí a za ním dvě místnosti. Podloubí bylo později zazděno a prostor rozdělen stropem na dvě patra, kamž umístěna byla vězení.

Ve velké síni byl Jiří z Poděbrad za krále zvolen, v žalářích trávil své poslední hodiny odsouzení vůdcové povstání stavovského, podloubím byli vedeni ke schůdkám popraviště.

Proto na paměť navrhuje se také mělké, nestínící podloubí, do jehož stěn zasaditi by se mohly v kameně tesané znaky měšťanů a erby šlechticů popravených, neb aspoň jich jména.

Místo před podloubím, kde zbudováno bylo popravní lešení, jest myšleno asi o tři stupně zvýšiti a řetězy ohraditi, aby vyloučeno bylo z profanního ruchu uličního, dotud, až by na místě onom snad někdy zřízen byl pomník, k němuž by loggia výhodně pozadí tvořila.

(Dokončení příště.)

## Soutěžný návrh přístavby Pražské radnice

v III. soutěži.

Arch. stav. r. A. Wiehl. — I. cena. — Tab. č. 47, 48, 49.

Veškerá radnice velechrámem není v Praze budovy, která by byla vzhledem k množství důležitých historických událostí, jež v ní se odehrávají, tak významná.

### Soutěžný návrh na přestavbu národního domu v Hranicích.

Arch. A. Papež v Brně. — Tab. č. 50.

V srpnu 1908 byla vypsaná soutěž do 1. října 1908 na přestavbu Besedy v Hranicích na »hotel Národní dům«. Program byl neúplný, ceny 700 a 500 K, návrhů došlo 6. Po 1. říjnu bezprávně prodloužena soutěž do 15. prosince. Na to 17. března 1909 suše oznámeno, že »soutěž je vyřízena, projektanti udejte své adresy«. Ceny vůbec neuděleny, ač vypsaný.

Pro posouzení a odsouzení této beztaktnosti uveřejňujeme jeden z návrhů zadaných.

Proti podobným zlořádům, páchaným vykořisťováním architektů, jako stalo se v Hranicích, neochrání odborníky než organizace s přesnou disciplínou a soudní žaloba.

### Soutěžný návrh na přestavbu budovy „Bezovky“ čp. 586 v Žižkově a na regulaci pozemků k ní náležejících, poctěný cenou druhou.

Autoři: Ing. Josef Šejna a arch. Vladimír Zákrejs. — (Dokončení.)

K řešení svému vedeni byli autoři studiem nynějšího terénu, jak z poskytnutých pomůcek se jeví dle zakreslených vrstevnic, jež přibližně doplnili zkoumáním terénu na místě samém při ulici Lupáčově, kde se kámen láme a kde v pomůčkách kóty nebyly.

Hlavní myšlenka, totiž úpatí návrší »u Kříže« zastavěti a na návrší zřídit park, jest ovšem již samým vypsáním dána; návrh vyhovuje tomu tak, že na úpatí veškeré bloky již započaté doplňuje, na místech »Bezovky« projektuje, jak podmínkami žádáno, lidové divadlo, národní dům žižkovský jako náhradu nynější re-

staurace a zábavní místnosti »Bezovky«, výstavní pavillon pro občasné výstavy a dívčí školu, na kopci samém pak projektuje moderní park, jehož pokračování v budoucnosti jest i na pozemcích továrny »Parukářky« možno.

Autoři vedeni byli:

1. snahou vyhověti komunikaci překonáním obtíží, jež tu jsou, a to tak, že podél průčelí domů obrácených k parku projektována jest ulice, jež udržujíc se přibližně na kótě 250·0 m, tudíž ve stoupání nepatrném, tvoří první okružní cestu kopce.

Druhou okružní cestu, jež přístupna jest pěším a tvoří promenádovou cestu s pohodlným stoupáním, vedli autoři na kótě 260·0 m, tudíž s nivelletou skoro horizontální, takže může sloužit ve zvrstveném terénu pohodlně za promenádu všem, kdož neradi chodí s kopce do kopce a mimo to v navržené své šířce by umožňovala, aby po celé délce mohly býti postaveny lavičky parkové.

Autoři vedeni byli dále:

2. snahami estetickými,

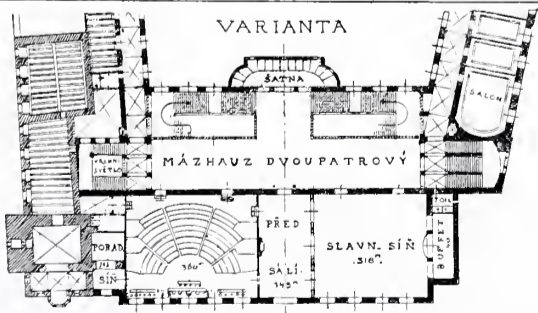
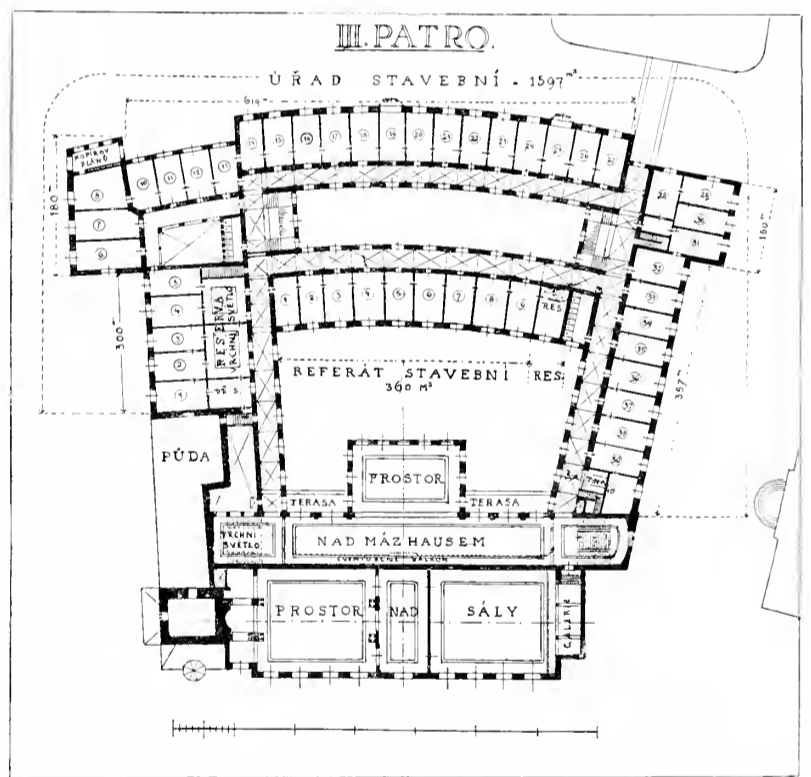
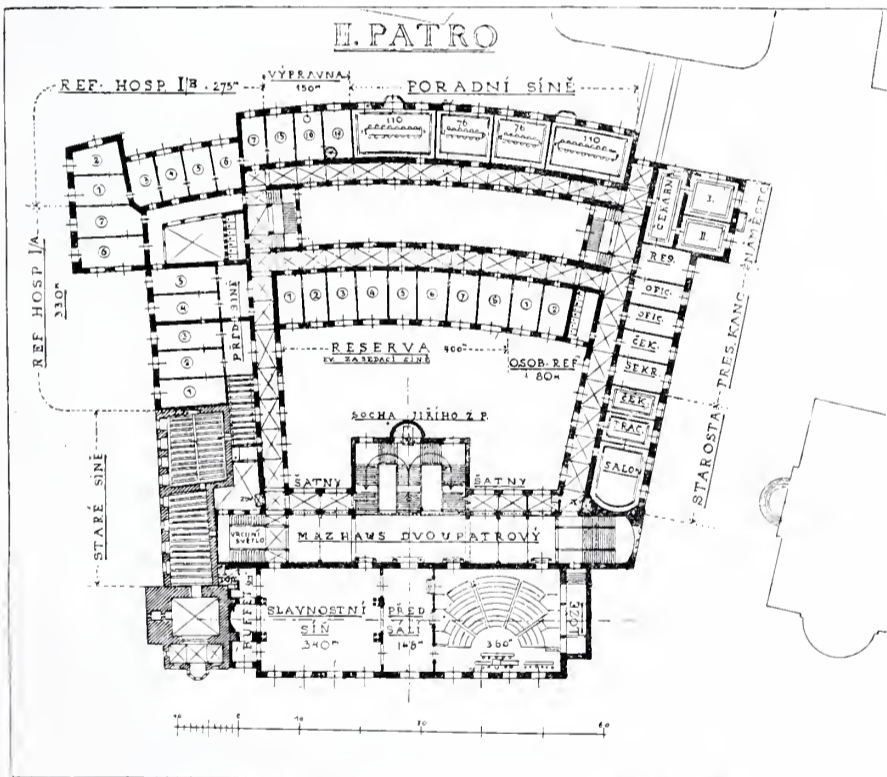
a) aby v pohledech s parku jevíly se pozorovateli jen fasády uliční a nynější dvorní fasády byly zakryty a aby s vrcholu parku umožněna byla pohodlná vyhlídka na Prahu a hradečanské panorama;

b) aby park disponován byl tak, aby z každé ulice poskytoval pěkný pohled a architektonicky uspokojující dojem;

c) aby park stal se jakousi oasou a osvěžením všemu obyvatelstvu na blízkou bydlicímu a poskytoval toužené volné prostranství a hlavně dětem dostatečné místo ke hrám a nerušené zábavě (hořejší plateau);

d) aby způsob zastavění předepsán byl určitým směrem a to:

z) výšky hlavní římsy při ulici na stráni mějtež pevnou výšku 9 m od kóty uliční;



Soutěžný návrh přístavby Pražské radnice v III. soutěži. — I. cena.

Arch. stav. r. A. Wiehl.

β) hřebeny domů mějtež pevnou výšku 15 m od kóty uliční;  
 γ) výstavky nad hlavní římsou budtež povolovány jenom do výšky hřebene a budtež vyvinuty ve způsobu mansard;

δ) fasády budov budtež klidné a hladké a budíž pamatováno na ozdobu květinovou.

Zřízením parku v navrhované podobě vyhoví se také

3. požadavkům hygienickým; uspořádání parku provedeno dle způsobu v moderních parcích nyní užívaného, totiž travnatými svahy se skupinami (trsy) vzrostlých stromů, jež poskytují osvěžující pohled a v létě příjemný chlad. Detailní rozřešení parku jako moderní zahrady s loubími, pergolami, besídkami, kašničkami pitné vody, s ochrannými domky pro kojence a vzrostlejší děti a t. p. nebylo ovšem předmětem návrhu a mohlo by se při pozdějším detailovaném návrhu provést. Doporučovalo by se dáti vyměřiti již nyní místa, kde skupiny stromů budou se vysazovati, upravit je na budoucí niveau a opatřiti jámy humusem, aby se vzrostlé stromy mohly hned vysazovati po způsobu ve Francii užívaném.

4. I ohledů starožitnických bylo šetřeno. Budova čp. 5 (Zámeček) jest dle legendy poslední viniční domek, jenž se doposud v okolí pražském zachoval; ježto i jinak jest budova poměrně zachovalá, udržovaná a v cestě nestojí, přimlouvají se autoři, aby budova ta zůstala zachována a přeměněna buď v útulnu pro návštěvníky v parku v případě náhlé nepohody nebo sloužila dále jako letní restaurace, mlékárna a pod.

5. S hlediska hospodářského lze za to míti, že navržená úprava dovoluje do krajnosti využití lomů zde založených a soustavným lámáním kamene připravit půdu pro budoucí zastavění.

Po stránce technické vypracován jest soutěžný návrh tak, aby podával jasný, snadno přehledný i rychlou kontrolu umožňující obraz celé práce; obsahuje všechny kóty uliční i poměry stoupání, z příložených profilů pak jasně vysvitají veškeré vykopávky i zemní práce, jichž k provedení projektu jest třeba.

Současně předložili autoři návrh adaptace budovy »Bezovky«.

Při navrhování počínali si autoři tak, aby náklad na úpravu byl jenom minimální, ježto zdá se býti skoro nemožným za da-

ných poměrů provést adaptaci tak, aby všem požadavkům komfortu vyhověti mohla; nicméně doufají autoři, že se jim podařilo provést důkaz, že by adaptací nenákladnou bylo přece možno nynější poměry značně zlepšiti, zejména úpravou vchodu a rozsáhlých šaten, úpravou nového schodiště, úpravou místností restauračních a spolkových (místnost Besedy jest nade vchodem a účelným příslušenstvím opatřena), úpravou sálu pro přednášky a větší plesy (estrádou a galerií pro hudbu), založením rozsáhlých sklepů s vhodnou lednicí a t. p.

Náklad na adaptaci vypočten byl na obnos 35.000 K; počítáme-li na trvání patnáctileté, vypadá roční kvota (mimo úroky) ca 2400 K, jež by se pravděpodobně za změněných okolností daly vyzískati.

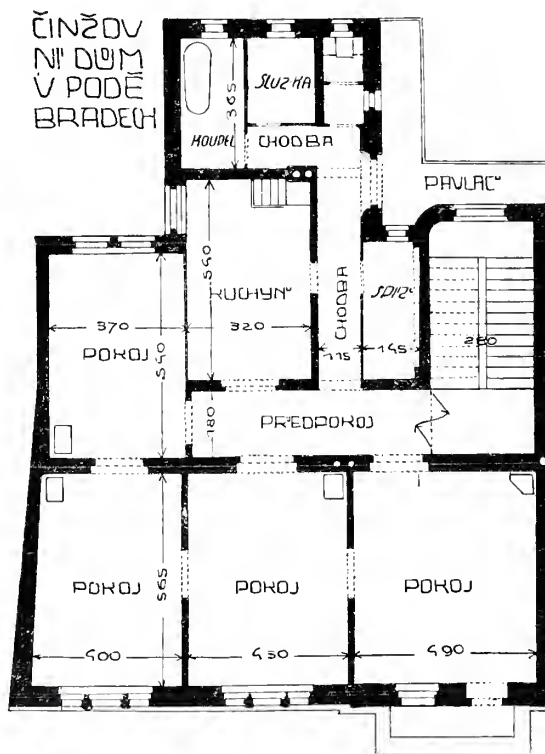
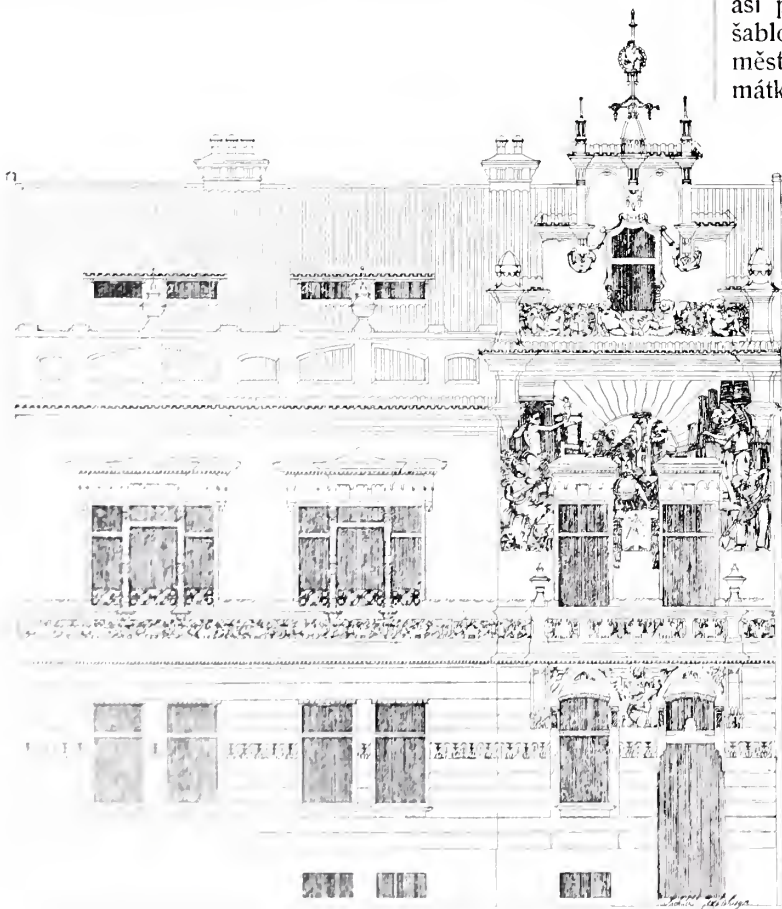
Postup provedení návrhu lze stručně označiti takto:

Budova »Bezovky« bude opravena a bude sloužiti svému účelu; ve vhodné chvíli bude pak zakoupen dům č. p. 298 k arrondaci pozemků a vyzískání staveniště nejhlubšího v celém bloku, načež může se vystavěti spolkový a osvětový Národní dům při nepřetržitém používání nynější »Bezovky«. Po té bylo by možno přikročiti k demolování »Bezovky« a ku stavbě navrhovaného menšího divadla a současně výstavního pavillonu při ulici Lupáčově.

Umístěním pavillonu byl sice daný program samovolně rozšířen, jeho umístění však bylo téměř nezbytné z důvodů estetických, aby pohled na divadlo zůstal otevřený a docílilo se větší volnosti. Nad to má pavillon sloužiti účelům obecně prospěšným, totiž občasným výstavám uměleckým i praktickým; obojí lze co nejvřeleji doporučiti k výchově nejširších vrstev.

Na konec ještě několik číslic; jak bylo žádáno, vypočetli autoři podrobně náklad na zemní práce i s myšlenou úpravou sadů, ovšem neuvádějíce náklad na zřízení ulic, jenž musí se vynaložiti tak jako tak. Výkopu bylo by třeba as za 148.411 K, násyp opatřil by se z vykopávky, takže by se hradil jen převoz, opěrné zdi vyžadovaly by nákladu as 43.950 K, z lomů vyzískalo by se pak asi 52.400 K, takže náklad na zemní práce činil by jenom asi 150.000 K, tedy částku poměrně nepatrnou vzhledem k velikým výhodám, jež návrh poskytuje.

Co se stane dále — autoři neví; praví se, že ne mnoho, asi podobně jako pozemky žižkovské »Ohrady« regulují se dále šablonovitě a bez ohledu na bohaté výsledky ciziny ve stavbě měst; nechť tedy publikovaný projekt zůstane alespoň jako památka, k čemu mohl býti dán podnět v Žižkově v roce 1909.



Nájemný dům v Poděbradech.

Arch. V. Majer na Král. Vinohradech. — Zedn. mistr J. Fiala v Poděbradech



# ARCHITECTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 3. LISTOPADU 1909.

## Soutěžný návrh přístavby Pražské radnice v III. soutěži.

Ing. arch. Th. Petřík. — II. cena. — Tab. č. 51, 52 a 53.

Předmět soutěže na přestavbu Staroměstské radnice jest pro mne problémem v prvé řadě regulačním. Prostředím, jež má přestavbou radniční dojiti konečné umělecké konfigurace, jest rynek Staroměstský, pak Malé náměstí, prostranství vznikající spojením ul. Platněrské a Kaprovy a prostranství před sv. Mikulášem. Při úpravě těchto prostor bylo mi úlohou:

1. vyhověti požadavkům komunikačním;
2. dořešiti prostranství Malého náměstí i Staroměstského rynku a stabilisovati na tomto pomník Husův;
3. vytvořiti uspokojivě prospekt třídy Mikulášské, ulice Linhartské, Platněrské a Kaprové;
4. zjednati před průčelím sv. Mikuláše prostor přiměřený této památce.

Ad 1. Stará komunikace vedoucí z ul. Karlovy diagonálně do Dlouhé tř. ustoupila, resp. ustoupí komunikacím z Mikulášské tř. do ul. Železné (Letná—Vinohrady) a z Dlouhé tř. do Kaprové ul. (Karlín—Malá Strana). Co na těchto převládáti bude frekvence transiitní, zbudě pro ostatní ulice, zejména pro Celetnou a Karlovu, frekvence lokální, která nebude žádati, aby nynější podoba těchto ulic, zachovávající jeden ze skrovných zbytků historického rázu Starého města, padla v oběť moderním potřebám. Z téhož důvodu překládám trať nynější okružní elektr. dráhy z Malého a Linhartského nám. do budoucí ul. Platněrské, tedy do prostor širších a menších zatáček vyžadujících. Ostatní zakreslené trati myšleny pro směry Mikulášská tř.—Železná ul., Dlouhá tř.—Kaprová ul. a Dlouhá tř.—Železná ul. Zúžení vstupu ulic Platněrské a Kaprové do rynku, učiněné z důvodů pohledových, existuje po délce minimální (přes roh) a ulehčeno jest pěší frekvenci dvojnásobně

loubím o celkové šířce 5 m. Mikulášská třída vústuje v náměstí s malým vybočením z původního směru, pěší komunikace pokračuje přímo podloubím o šířce 10 m. V nálevkovitém konci Malého náměstí ponechána šířka 15 m, ježto frekvence odvedena bude v dostatečné šířce do prostranství u sv. Mikuláše nebo do průchodu radničním nádvořím.

Posléze hledím zjednati pokračování pěší komunikace z ulice Melantrichovy průchodem radnice ve směru osy sv. Mikuláše na prostranství před ním a odtud do ul. Úzké nebo Kaprové.

Ad 2. Úloha, dáti Staroměstskému náměstí konečnou podobu, jest nad jiné obtížná; stýkají a křížují se tu nové potřeby komunikační s přáním zachovati starý ráz náměstí, před zbořením Chřenovského domu, jedinečného v Praze i v Střední Evropě.

Severní a jižní strana sestává z domů soukromých, druhé dvě tvořeny jsou objekty monumentálními — palácem Vchynských a věžemi týnského kostela s jedné strany, radnicí a starou věží radniční s druhé strany. Vedle toho dominantami plochy náměstí budou dva monumenty, Mariánský sloup a pomník Husův. Kdežto dřívější komunikace diagonální způsobem

(před zbořením Chřenovského domu) tvar náměstí tímto směrem protáhlý, nové komunikace, křížující se v hlavních směrech pravouhle, žádají přetvořiti náměstí tímto způsobem. Osy rovnoběžné s komunikacemi udány jsou dále vztahem týnského kostela ke hmotě budovy radniční, jež vyžaduje prostoru podélného odděleného výstupkem paláce Vchynských a novým členěním půdorysu radničního od části severní, jež s prvou spojí se v jeden monumentální celek vztahem mezi oběma pomníky situovanými dle druhé osy.

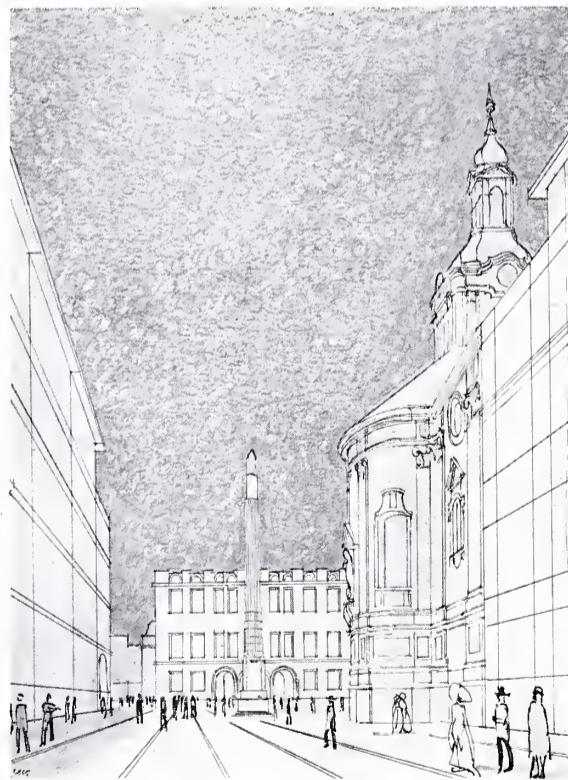
Na Malém náměstí nejdůležitější jest otázka domu č. 3. a 4. Ježto tyto domy ležící stranou vymykají se z organického celku dispozice interieuru radničního, není nalahavého důvodu nahrazovati je novostavbou, zvláště dají-li se adaptovati pro potřeby radniční. Avšak i kdyby adaptace prokázala se nevýhodnou, bylo by možno samostatně věnovati je nějakému účelu důstojnému jich významu, ježto jest po ruce dostatečná náhrada pro úřadovny v nich navrhované v místnostech rezervních. Novou čáru regulační na Malém náměstí vedu tak, jak vyplývá z vnitřní dispozice, nevyhýbám se však parafrasi cenných momentů prostorového skupení starého, z nichž za nejdůležitější považuji zalomení půdorysu u domu č. 10.

Ad 3. Neuspokojivost dnešního zakončení Mikulášské tř., jejímž point de rue jsou domy od jejího vyústění 120 m vzdálené a šířkově i výškově miniaturní, vycítil dnes snad již každý. Nápravu zjednati může část radnice, křídlo v poměrech odpovídajících průřezu třídy. Ježto však výška tohoto křídla omezena jest ohledy jinými (zejména, aby Staroměstské náměstí nebylo ochuzeno o věže Mikulášské, jež mu náležejí, jsouce ne sice materiální, ale vzduchovou stěnou jeho), byl by vlastním point de rue nehmotný obelisk před křídlem radničním postavený.

Kaprová ulice vyústila by v navržené konfiguraci do prostranství řešeného diagonálně dle její osy.

Pokud jde o budoucí Platněrskou ulici, při níž byla obava, že otevře pohled na průčelí sv. Mikuláše z dálky a v úhlu této drahé památce nejnepříznivějším, odpadly starosti rozhodnutím města, postaviti na bloku mezi Platněrskou a Kaprovou ulicí městský archiv, který patrně spojen bude přechodem přes ulici s radniční novostavbou, podobně jako tato s přestavbou, čímž průhled bude uzavřen. Řešení ostatních prospektů udává se řešením půdorysným samo.

Ad 4. V prostranství před sv. Mikulášem byla mi vodítkem snaha, vytvořiti podmínky pohledové, které by nebyly pravým opakem praemiss, za jakých byla komponována tato architektura z nejvzácnějších z baroku. Zjednávám tedy přístup v ose kostela ve směru bývalé uličky a dále frekvenci ze Staroměstského náměstí vedu 2 podloubími tak, aby chodec, pokud se pohybuje před průčelím kostela, a jen pokud se před tímto nachází, měl pohled ze vzdálenosti, jaká byla za sta-

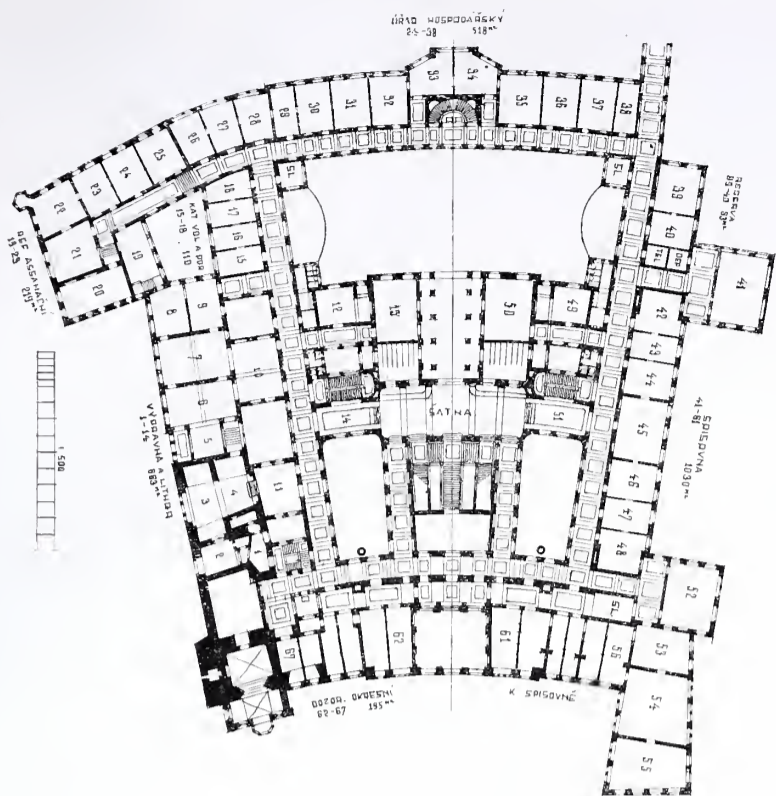


Soutěžný návrh Pražské radnice (v III. soutěži).

Pohled z třídy Mikulášské.

II. cena. — Ing. arch. T. Petřík.





Soutěžný návrh přístavby Pražské radnice v III. soutěži. — I. a II. patro.

Ing. arch. Th. Petřík.

byly při provádění umístěny vedle schodiště hlavního, kterouž změnu nelze právě za šťastnou pokládati.

Souterrain jest veskrze zaklenut, stropy učeben v ostatních patrech jsou trémové do válcovaných nosníků. Strop tělocvičny 12 m rozponu, nesoucí podlahu auly, proveden jest z armovaného betonu o průřezu hlavních trámů 30/60 cm.

Zastavěná plocha měří 1890 m<sup>2</sup> a stavební náklad obnášel K 615.000.—, což činí pro 1 m<sup>2</sup> K 325.—. Tento poměrně vysoký náklad se vysvětluje jednak dosti velkými výlohami za zřízení a výzdobu auly, zařízením ústředního topení, a jednak tím, že značný peněz věnován na práci kamenickou; jest totiž celý sokl budovy proveden z pískovce žehrovičského, portál hlavního vchodu, obrubně a příčnicků velkých oken auly, lemování a ukončení štítů jsou provedeny z pískovce hoříckého.

Po stránce architektonické reprezentuje se budova nové reálky důstojně. Vyrůstajíc z nepravidelného půdorysu vyjadřuje budova svojí architektonickou úpravou rázu moderního zcela náležitě své vnitřní uspořádání na venek, při čemž ona část s aulou a pod ní se nacházející tělocvičnou celku dominuje.

Mohutné štíty na jednotlivých křídlech budovy, z praktické potřeby vyvinuté a vkusně plasticky ukončené, tvoří podstatnou část architektonické výzdoby doplňující nemálo moderní charakter celé budovy. Stavba sama jest v každé úpravě velmi solidně provedena, takže v každém ohledu svému účelu vyhovuje. Dlužno vzpomenouti značné obětí, jakou obec kladenská k účelům kulturním a osvětovým přinesla a stalo se tak zásluhou uvědomělého obecního zastupitelstva se starostou p. Drem Hruškou v čele, že ústavu vzdělávacímu zřízen stánek v pravdě důstojný.

### Nájemný dům

stavitele Josefa Hraběte na Král. Vinohradech.

Arch. Felix Kvetin a Ant. Kotek. — Tab. č. 56.

Dům tento, postavený v Moravské třídě na Král. Vinohradech dle přiloženého projektu, obsahuje byty s obvyklým lepším řešením půdorysným.

Z úspornosti bylo průčelí komponováno jednoduché s odlévaným geometrickým ornamentem, částečně zlaceným. Pod hlavní římsou upotřebeno oválných barevných skel. Balkon je celý konstruován z armovaného betonu.

### Soutěžný návrh přístavby Pražské radnice

v III. soutěži.

Arch. stav. r. A. Wiehl. — (Dokončení.)

Vedle snahy projektanta, aby zevnějšek radnice, hlavně průčelí k rynku připomínal také ráz, jakým naše starší české radnice se vyznamenávají (Litoměřice, Nové město pražské a j.), hleděl, aby fasáda korespondovala aspoň do jisté míry s protějším starým, nejtypičtějším to domem náměstí, tak, aby podával k jejímu řešení jaksi základní tóninu.

Mikulášská třída vyžaduje nutně motivu zakončujícího.

Navrhují tam proto vedle věže fontánu ve velikých architektonických formách, oživenou vilami, vodními zvířaty, neb personifikací Vltavy s jejími přítoky.

Ale též by se tam s jakousi obměnou hodil i pomník. Stál by na křižovatce dvou budoucích, velmi živých tepen frekvenčních s pozadím klidným, jej uplatňujícím.

Níže, u Kaprové ulice, před malým podloubím navržena socha sedícího Kil. Dienzenhofera, vzhlížejícího ku svému dílu, ku kostelu sv. Mikuláše.

Risalit na místě onom zdál se proto potřebným býti, aby vějířovitě se v těchto místech rozbíhající ulice získaly nějaký hmotný a dominující point de rue, aniž by komunikaci byl na závadu.

Tam klesá také uliční terrain nejnižší.

Proto lze místa toho využítovati k založení souterrainu. Zde »U zelené žáby«, kde dle pověsti Karel Škréta statně popíjel a se bil, myšleno umístiti radniční vinný sklep. Při budoucí zvětšené frekvenci byla by poloha jeho na dobré ráně.

Na náměstí Malém ustoupeno částečně půdorysem pater, aby ono získalo aspoň vzdušného prostoru i malebnosti.

Dvory jsou navrženy dva. Menší k hospodářským účelům: k přivázení topiva, odvázení popele a smetí; velký dvůr jest reprezentační, kterým by přijížděly kočáry s hosty.

Průjezdy proti sobě položené mohly by zůstat za dne otevřené k veřejnému užívání obecního.

Vycházejícím směrem ke kostelu sv. Mikuláše by se tento již v průjezdě výhodně prezentoval.

Pokud jde o vnitřní rozdělení, snažil se projektant všechny místnosti o větších výškách, které schopny jsou monumentálního rozvinutí, koncentrovat a v organickou souvislost uvésti. Mimo seřadění velkých sálů se stejně vysokým předsálím přičlenil

mázhaus s hlavními i s dvěma vedlejšími schodišti. I mázhausy myšleny jsou s výškou dvou pater, čímž i hojného světla získají.

Mázhaus býval u českých radnic zpravidla významně řešenou místností, z které se do různých síní vcházelo. Onen v druhém patře sloužit má jako couloir, ale též za nádhernou místnost slavnostní, za jakýsi *salle des pas perdus*, kdež by, jakož i v sálech, umístili se dala mramorová poprsí oněch mužů, občanskými činnostmi vynikajících, které by obec obzvláštním způsobem vyznamenati chtěla (Havíček, Náprstek a j.), a které v pantheonu zemského musea pro povahu a účel ústavu onoho postavit nelze.

Podotknuto budiž, že schodiště hlavní na konci prvního ramene zakončeno je půlkruhovou apsidou, v níž bronzová socha Jiřího z Poděbrad koňmo myšlena je k slavné paměti zvolení jeho na radnici. Byla by hned u vchodu viditelná.

Representační schodiště toto vede přímo jen k repres. místnostem, kteráž dispozičně se při novějších velkých radnicích žádává (Hamburk, Dráždany a j.), poskytujíc mimo jiné ustanovením tím podklad pro monumentálnější řešení jeho.

Počet pater a umístění úřadoven do určitých pater jest projektován dle programu. Zbývá proto v II. patře řada místností, označených jako *reserva*.

Bylo by tudíž možno, některou část radnice provésti toliko ve výši dvou pater — snad příční trakt — a z 3. patra přeložit na př. referát stavební o patro níž, nedala-li by se přednost možnosti, počet kanceláří pro nepředvídanou potřebu v záloze zachovati.

V připojené variantě předního traktu je hlavní schodiště tak projektováno, aby bylo možno vystoupiti též v 1. patře.

Přibližný rozpočet na přístavbu Staroměstské radnice.

A) Část representační, obsahující velké sály, mázhausy, vestibul a troje schodiště v úpravě nádherné s kamennou fasádou, zaujímá dohromady 1961·50 m<sup>2</sup>. Za 1 m<sup>2</sup> zastavěné plochy 1000 K — 1,961.500 K.

B) Ostatní část stavby v jednoduché vnitřní úpravě s fasádou kamennou zaujímá dohromady 3814·00 m<sup>2</sup>. Za 1 m<sup>2</sup> zastavěné plochy 500 K — 1,907.000 K. Dohromady 3,868.500 K.

## O autorskoprávní ochraně děl architektonických.

Uvažuje prof. Dr. Karel Herrmann šl. Otavský. (Pokračování.)

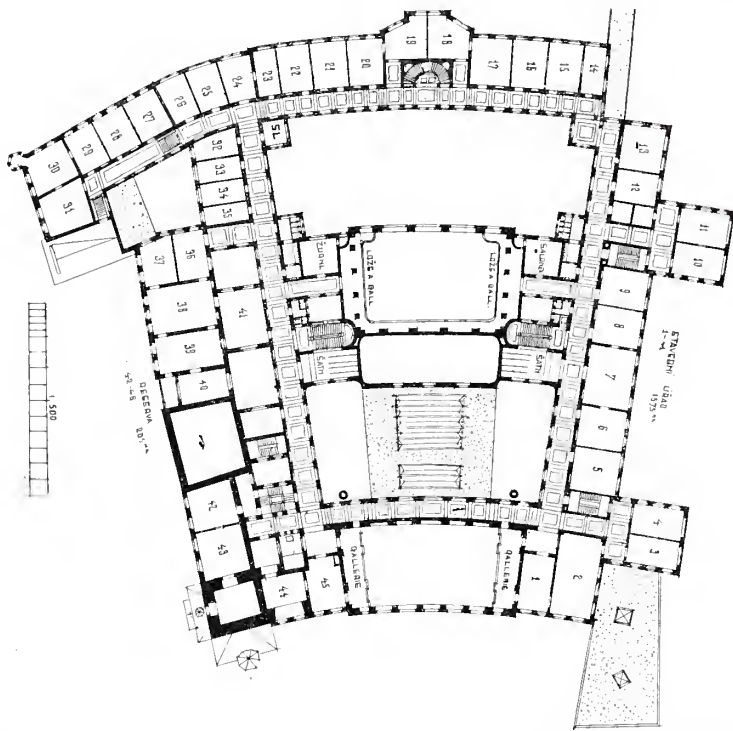
V autorských zákonech ostatních států nenalezáme ustanovení o ochraně architektů a zůstává tam řešení problému tohoto na doktríně resp. judikatuře; to platí zejména o autorském právu anglickém, italském, belgickém a až do novely z r. 1902 též o právu francouzském. Ostatně také v zákonech, jež předpisy o ochraně architektů obsahují, bývá objem její i uvnitř skupin námi rozlišných různě vyměřen, ano začasť i nedostí přesně pracisován. Každým způsobem však seznaváme z výše podaného přehledu autorských zákonů se zřetelem k časovému jich pořadí, že ochrana tvorby architektonické jest v zákonodárství autorském na postupu: první etapou byla ochrana plánů jako kreseb rázu jen technického, literárního, ochrana to bráníci sice rozmnožení jich, zejména na mechanickému, ne však stavbě podle nich; dalším stupněm jest ochrana plánů jako děl výtvarných uměleckých, zejména tedy i proti napodobení, t. j. provádění stavbou (celkem přítomně stanoví-ko našeho práva), posledním pak stupněm plná ochrana děl architektonických samých, — stanovisko to dokonale uplatněné zejména ve právu francouzském a německém.

Postup tento jasně proniká též v nejdůležitější, možno říci „kódex světového práva autorského“, totiž v Bernské konvenci z r. 1886 zřízené o mezinárodní ochraně děl literárních a uměleckých. Kdežto totiž v původním znění jejím z r. 1886 se mezi články konvenci tento chráněnými uvádějí pouze „architektonické plány“ (čl. 4.), nikoli však díla sama, vsu- (mno) t. z. „dodatkovou akton“ ku konvenci té v Paříži r. 1896 jednanou do z věrného jejího protokolu nesení, jímž zahrnuty v obor mezinárodní ochrany autorské i sama díla architektonická,

Ustanova jest jí valná většina států evropských i s koloniemi, z nichž evropských zejména Japonsko; naše monarchie, jakož i Rusko, Turecko, stát italský a některé později nepřistoupily.

a to pro státy, v jichžto domácím právu díla ta ochrany docházejí. V nejnovější pak revisi konvence Bernské, jež provedena konferencí v Berlíně roku 1908 konanou, uvedena jsou ve čl. 2. konvence jak díla architektonická, tak i plány a náčrtky k architektuře se nesoucí ve výpočtu chráněných děl již zcela bez výhrady.

O tento úspěšný postup autorskoprávní ochrany děl architektonických získali si platné zásluhy zejména architekti francouzští. Vzhledem k tomu, že autorský zákon ve Francii z r. 1793 nejmenoval mezi chráněnými umělci také architektky a v praxi ve směru tom vzcházely pochybnosti, hlásili se architekti od konce let padesátých předešlého století o autentický jim příznivý výklad zákona. Snahy tyto uplatňovali později nejenom pro obor práva domácího, nýbrž zejména i v právu mezinárodním s vytrvalým úsilím, a to v popředí na kongresech, konaných světovým sdružením »L'Association littéraire et artistique internationale«, jakož i na odborných sjezdech architektů, zejména v Bruselu r. 1897 a v Paříži r. 1900. Z Francie sdělilo se hnutí toto — arci teprve koncem věku devatenáctého — také německým kruhům odbor-

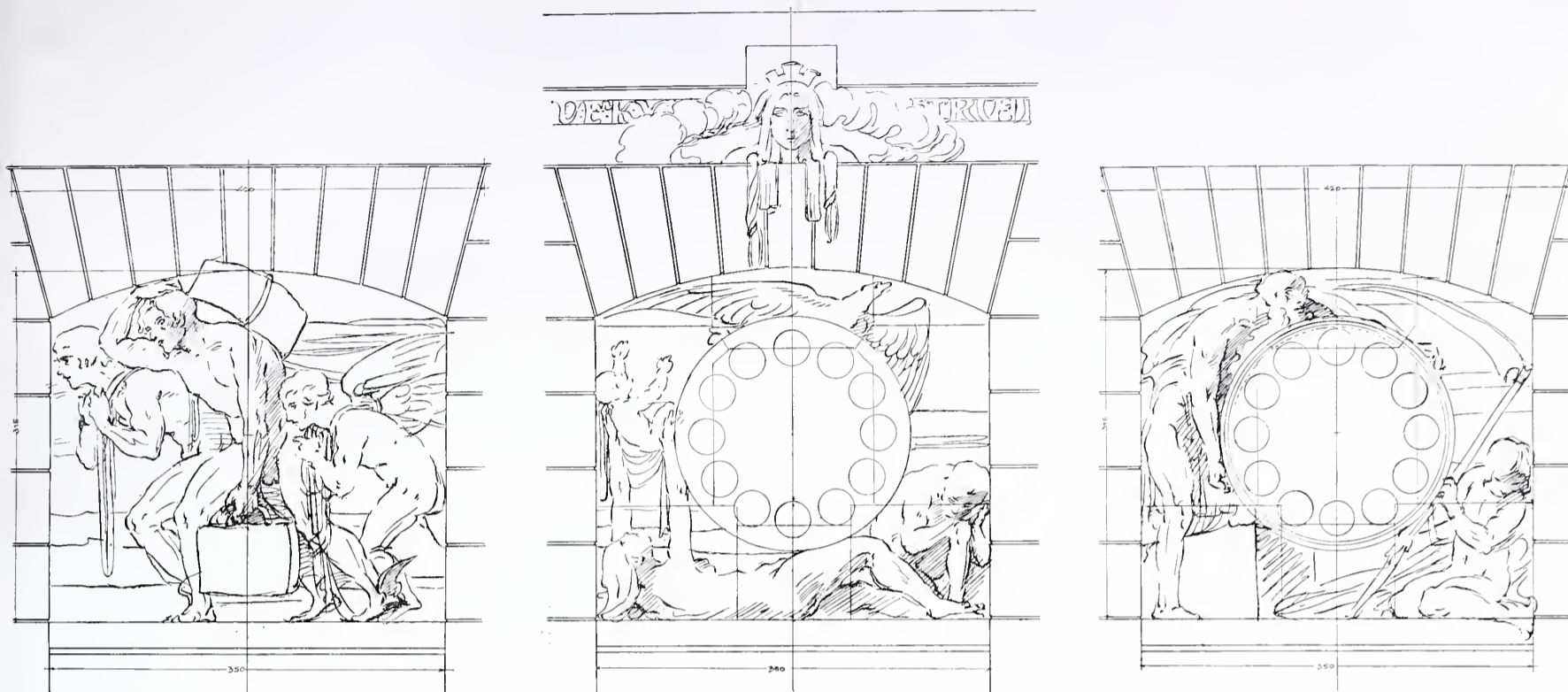


Soutěžný návrh přestavby Pražské radnice v III. soutěži. — III. patro.  
Ing. arch. Th. Petřík.

ným, zvláště po sjezdu konaném Asociací v Drážďanech r. 1895. Ve právu mezinárodním docílily snahy tyto úspěchu pařížskou dodatkovou akton z r. 1896 (srv. výše), ve právech domácích pak ve Francii zákonem z 11. března 1902, jímž architekti plnou měrou co do ochrany autorské na roveň postaveni malířům a sochařům, v Německu novým zákonem z 9. ledna 1907, jež výslovně chrání také díla stavební, pokud sledují účely umělecké. Tím dosaženo v obou státech zmíněných relativního vrcholu autorské ochrany architektonické, totiž ochrany celkem stejnoměrně s onou, jaké požívají autoři v jiných oborech práce duševní.

5. Z důvodů, které pro odepření resp. obmezení autorské ochrany architektů bývají uváděny, zajímati budou v popředí ony, jichž dovoláváno se ve přípravných pracích pro náš zákon autorský.

Tak ospravedlňují vládní motivy ku předloze našeho zákona vyloučení děl umění stavitelského tím, že díla stavební převážně slouží účelům užitným (Gebrauchszwecke), neleží tedy výhradně ve sféře umělecké; hledisko toto prý však nemá místa při graficky znázorněných plánech a návrzích. — Argumentace to již v základu pochybená a spolu nedůsledná. Vychází z názoru ve starší theorii umění hájeného, že kritériem pravé umělecké tvorby jest svéúčelnost, a že jest to degradace její, podřa-



Z výzdoby nádraží císaře Františka Josefa v Praze.  
Arch. J. Fanta.

duje-li se jinému než ryze uměleckému účelu. Stanovisko toto jest však za našich dnů celkem překonáno. Stalo se to zejména zásluhou bujného rozkvětu uměleckého průmyslu z Anglie vyšlého, jakož i historického bádání o původu umění, že prolomena ona »splendid isolation« výtvarných umělců, že tito sblíží se i tvorbou svou s potřebami denního života, neshledávajice v tom příhany, že kombinovati mají estetický účel své tvorby s jakýmsi účelem užitným. Není arci pochyby, že přýští z toho pro umělce značné stížení úkolu jeho, že tvorba jeho děje se zhusta — abychom tak řekli — jakoby uvnitř železného kruhu určitých podmínek právě oním užitným účelem díla diktonaných. Tím není však nikterak dotvrzena nižší umělecká úroveň takových děl, spíše se tím jen stupňuje záslužnost jeho tvorby, docílí-li se přes obtíže zevnějších oněch podmínek zdařilého uměleckého výsledku. Argumentace ona jest však nad to i nedůsledná, ježto také plány jako takové sledují účel užitný — sloužití provádění stavby a tudíž by se ani jim s hlediska motivy zaujatého ochrana uděliti neměla.

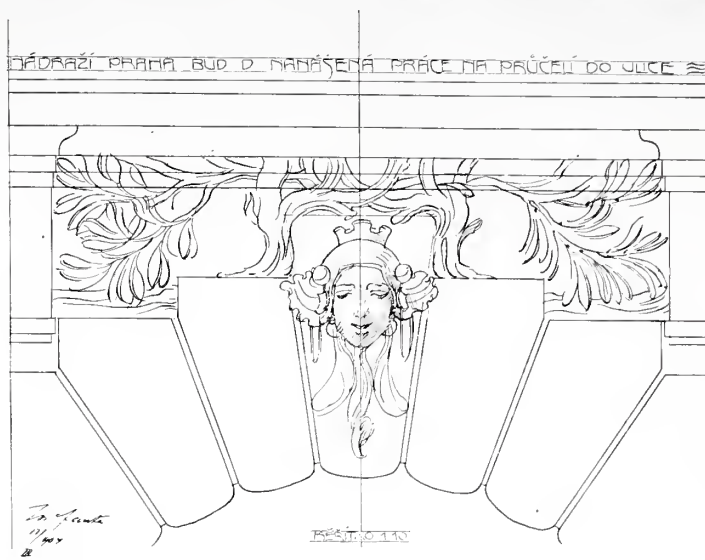
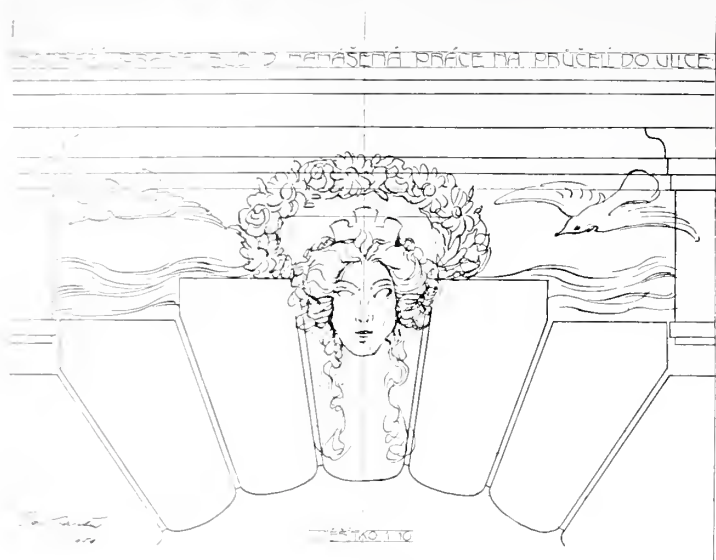
Způsobem odchylným a obšírněji motivuje stanovisko zákona našeho zpráva spojené právnické a politické komise panské sněmovny. Uvádí se tu za důvod jednak veřejná povaha děl stavitelských (s odkazem na předpis v § 39. č. 4. obsažený), jednak úvaha, že peněžné prospěchy, jež by architektu z napodobení provedených jím děl stavitelských vyplynouti mohly, měly by ráz jen nahodilého vzrůstu ziskového (»zufälliger Mehrerwerb«), s nímž architekt nemůže kalkulovati; i nejví prý se tudíž záhodným omeziti volnost napodobovací, kteráž o sobě jest žádoucí v zájmu uměleckého rozvoje.

Avšak ani těmto důvodům nelze rozhodující váhy přičísti. »Veřejná povaha« děl stavitelských, kteráž — jak citát § 39. č. 4. ve zprávě dosvědčuje — po názoru komise záleží v tom, že stavby provádějí se na místech veřejné komunikaci sloužících, mohla by sice v jistém směru odůvodňovati jakés obmezení autorského práva architektova, jak to na př. shledáváme i při jinakých dílech výtvarných veřejně postavených (srv. § 39.), neodůvodňuje však odepření ochrany autorské. Mimo to naprosto selhává důvod onen při architektonických dílech neveřejně postavených, jako jsou stavby v parcích, práce drobné architektury v soukromých dvorech a p. — Poukaz dále k nahodilosti zisku, jež by architekt event. z napodobení díla svého těžil, není již proto na místě, že autorské právo neobmezuje se na ochranu zájmů jen peněžných resp. majetkových, nýbrž chrání i zájmy individuální a ideální.

Vytčený pak posléze zřetel k domnělému zájmu uměleckého rozvoje mohl by býti stejně uplatňován pro obmezení resp. odepření autorské ochrany vůbec i v jiných odvětvích tvorby duševní. Zkušenost však důvod tento nikterak neopírá. Chránič produkci originální a stíhající nepovolané napodobení — tedy činnost neoriginální na úkor autora prováděnou, zabezpečuje právo autory, aby v klidu tvořili bez obavy, že výsledek jich tvorby bude zuzítkován na jich úkor osobami nepovolanými; patrně z toho, že právě naopak autorská ochrana — nepřepíná-li se příliš — rozvoj tvorby duševní nejen nepoutá, nýbrž spíše zabezpečuje a podporuje. Pomýšlelo-li pak na to, že pro uměleckou produkci i rázu o sobě originálního do jisté míry má býti přípustným použití cizích myšlenek výtvarných, tu možno poukázati ku předpisu našeho zákona § 39. č. 1., jenž dovoluje volně použití cizího díla pro vytvoření díla nového, a tím zájmu rozvoje uměleckého zajisté vyhovuje.

Z ostatních důvodů uváděných proti autorské ochraně architektonické budiž se dále dotknuto námitky, že ochrana ta vůbec nemá praktického významu, ježto opakování resp. napodobení díla architektonického jest případem jen zcela mimořádným. Námitku tu však vyvrací sama zkušenost: nejen v architektuře drobnější, nýbrž i, pokud se budov dotýče, jest nepovolané napodobování úkazem nikterak řídkým, ba možno říci, že případy takové — za stoupajícího všeobecného zájmu o umění a požadavku obecnostva po umělecké úpravě i obyčejných budov obytných — jsou vždy častějšími. Není pochyby, že právě uznáním autorské ochrany architektů by se značně rozhojnil počet dokladů, neboť mnohý případ nepovolaného napodobení zůstává při nedostatečné ochraně vůbec nestihán a širším kruhům utajen. Nejvíce na snadě bude arci napodobení děl architektury drobné, při budovách pak napodobení fačad.<sup>3)</sup> — Nad to dlužno oproti

<sup>3)</sup> O nepovolaném napodobení v oboru architektury shledati lze z literatury právnické dosti četné doklady. Na zajímavý případ z historie poukázal příležitostně Stupecký (Právník 1897, str. 106): Král. biblioteka v Berlíně postavena byla věrně — až na výzdoby attiky — podle plánů Fischera z Erlachu, jež novostavbě císařského hradu vídeňského od Karla VI. podniknuté za základ sloužily a záhadným způsobem se ztratily. — Neoprávněné použití plánů při stavbě severočeského průmyslového musea v Liberci zavdalo podnět k posudku pražského znaleckého kollegia (Stupeckým vypracovaného), jež uveřejněno Drem L. Katzem v Jurist. Bl. 1900, č. 34. — V časopisu »Gewerbl. Rechtsschutz und Urheberrecht« 1905, č. 12. uvedeny tři, ilustracemi dotvrzené případy flagrantního porušení autorského práva arch. prof. Dülfera napodobením fačad ze staveb jím provedených. — Rovněž ve výše citov. člancích Alexandra-Katze a Lucase (srv. výše pozn. 14. a 17.) sděleny



Arch. J. Fanta: Z výzdoby nádraží císaře Františka Josefa v Praze.

námítce výš uvedené ještě poznamenati, že při autor. ochraně architektů přicházejí v úvahu také jejich zájmy co do jiných způsobů reprodukce, nežli napodobení stavbou, tedy zejména jejich ochrana (alespoň v jistých mezích) též proti grafickému, malbovému resp. fotografickému zobrazení díla.

Argument další zhusta uváděný, že by se autorským právem architektoým příliš obmezoval vlastník budovy ve svém právu budovou volně nakládati, a jí zejména stavebně měniti, jest, jak správně poznamenáno, důvodem pro vymezení právní ochrany, nikoli pro její odepření, rovněž závada v tom spatřovaná, že při dílech architektonických byl by prostředek konfiskace (průpadu) neoprávněných reprodukcí velmi povážlivým, není rozhodnou, ježto prostředek zmíněný není pro autorskou ochranu nikterak podstatným.

I dlužno posléze přihlídnouti k námitkám činěným ve směru tom, že třeba architektura o sobě náleží mezi umění — přece v ní pro originální uměleckou tvorbu architektovu (kteráž jediné by mohla jako výtvarné umělecké dílo ochrany požívat) téměř již místa nezbyvá, ježto se rozvoj stavitelství od dávných dob v ustálených uměleckých formách pohybuje; originalita objeviti se může při valné většině děl stavitelských, zejména budov obytných, poněvadž jen v geometricko-konstruktivní stránce díla, v přičině kteréž se pro autorskou ochranu uměleckou podkladu nedostává.

Námítka tato — i kdyby byla věcně správnou — by nedůvodňovala sice odepření autorské ochrany architektům, značně by však redukovala praktický její dosah, zejména ovšem pro běžnou tvorbu architektů. Narážíme tu arci na choullostivou otázku, v čem spočívá výtvarně umělecký ráz architektonického díla. Z hlediska názoru starší teorii umění ovládvšího, kterýž i v právním oboru lze stopovati, bylo by na snadě pokládati tu za rozhodný pouze ony stránky díla architektonického, v nichž proniká samostatný krasocitný jich účel (tedy při obytných budovách zejména jich fasádu, ornamentiku, výzdobu, t. zv. dekor), vyloučiti naproti tomu z uměleckého obsahu díla a tudíž také z umělecké ochrany autorské ony stránky, jež podmíněny jsou užitečným účelem díla, tedy zejména na př. účelu tomuto přizpůsobené vnitřní rozdělení budovy, rozvrh místností, úpravu osvětlení, vlnění vzduchu a j. — Zajisté však z hlediska estetického není toto rozdělení správným. Za pravdu dlužno dáti těm, kdož při dílech architektonických, a speciálně stavebních, pokládají za důležitou složku krasocitné jeho účinnosti také způsob, jakým již ve výstavbě díla proniká jeho účelnost, a zahrnouti tudíž v umělecký obsah díla architektonického i tvorbu takovou, jež by — zejména v tomto ohledu — rázu výtvarné činnosti umělecké

příměly porušení autorského práva architektu, zejména pokud jde o napodobení jeho díla. V časopise »Le droit d'auteur« uvedeny případy rozhořčení v r. c. 1899 str. 21, 1893 str. 25, 1901 str. 121, 1902 str. 111, 1907 str. 141. Jen jako kuriosita uveden budiž posléze případ »Le droit d'auteur« (Bezeichnung über d. Urh.-R., str. 27.) sdělený, že v r. c. 1907 umřel králové před jeho smrtí od jistého Angličana příkaz k vybudování nové vězeňského vnitřního chrámu.

neměla. Sem náleží však zejména ona výše dotčená stránka geometricko-konstruktivní, třeba užitečným účelem podmíněná; proniká-li ve tvářnosti díla způsobem originálním, jest také jí dán podklad pro autorskou ochranu architektovu, ochranu výtvarně uměleckou.

Nerozhodným jest arci moment ryze konstruktivní při díle architektonickém tenkrát, nepřichází-li ve tvářnosti díla vůbec k výrazu, záležeje pouze v technickém výsledku pro vzhled díla zcela irrelevantním, na př. pouze ve zvýšené nosnosti pilířů, zdí a pod. docílené konstruktivním prostředkem tvar díla nikterak neurčujícím. Kombinace taková jest duševním výtvorem, spadajícím povahou svou v ochranu nikoli autorskoprávní, nýbrž patentní, pokud jeví se býti novým vynálezem podle zákona patentního.<sup>1)</sup>

## II.

Jak již na počátku vyčteno, uvádí rakouský zákon autorský ve výpočtu chráněných děl umění výtvarných výslovně také »plány a návrhy pro architektonické práce«, zakončuje však týž výpočet dodatkem, vyjmajícím »díla umění stavitelského«. Jaké důsledky podávají se z toho v právu našem pro autorskou ochranu architektovu?

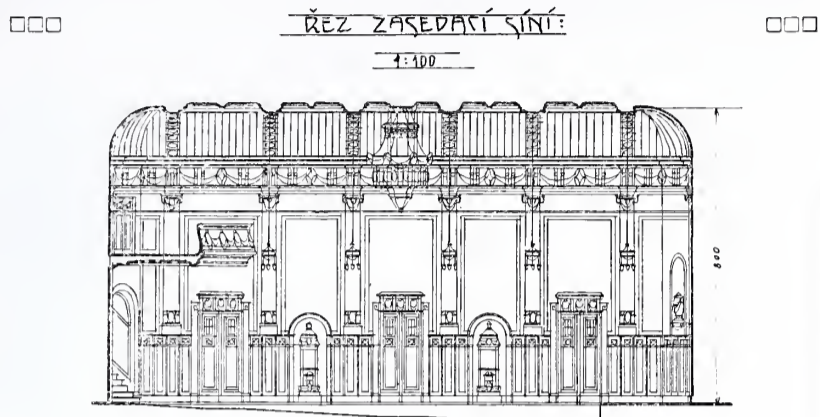
Již výše jsme si uvědomili, že plány a návrhy jakožto odborně technická zobrazení koncepce architektonické v případech průměrných samy o sobě — t. j. svým obsahem bezprostřednímu názoru přístupným (lineárním) — nejsou ani určena ani schopna k působení krasocitnému, o sobě tedy nevykazují rázu uměleckých děl výtvarných. A přece je zákon náš ve výpočtu děl těchto uvádí. Má tím snad pojem »díla umění výtvarných« doznati pro obor právní umělého rozšíření? Toho bez nutkavých důvodů nelze uznati. Odpověď úmyslu zákonodárcovu přiměřenější podává se z úvahy, že v plánech (rozumíme tu vždy také »návrhy«) dochází architektonická koncepce sama svého znázornění, a to grafického, ač vlastní povahou jest dílem tělesově prostorovým, trojdimensionálním; ochranou pak plánů jako děl umění výtvarných má architektu dostati se zabezpečení proti zneužití právě této architektonické koncepce — vždyť ochrana autorská co do plánu jakožto kresby technické přísluší mu již dle ustanovení o kresbách rázu literárního v §u 4. čís. 3. aut. zákona.

(Dokončení příště.)

<sup>1)</sup> Z téhož zásadního hlediska jest také posouditi, pokud náleží v obor architektonické autorské ochrany umění t. zv. inženýrské, řešící na základě výpočtů úkoly, dosáhnouti největší stability při nejmenším nákladu použitého materiálu; náleží sem zejména stavební technika železná (zejm. konstrukce mostů, dvoran, Eiffelovek a p.). Zajisté ani princip umění toto charakterisující, ani látka, s níž autor při koncepci své operuje, nemůže ochraně té býti závadou, docíleno-li touto koncepcí originální výtvarné formy ve smyslu výše vyčteném. Arci klade zejména konstrukce železná jiné požadavky estetické nežli kamenná, nevdá to však zásadní rovnosti obou způsobů pro obor jak umění tak i autorského práva. Vždyť také při sochařství jest zvolena látka (mramor, kov, slonovina) důležitou a různě působící složkou pro zamýšlený estetický výsledek, a přece tu z hlediska ani teorie umění ani autorské ochrany rozdílu nečiníme.

# ARCHITEKTONICKÝ OBZOR

V PRAZE, DNE 1. PROSINCE 1909.



Soutěžný návrh na radnici v Král. Polí u Brna.  
Čestné uznání. — Arch. Ant. Papež a vrch. zem. stav. Jan Utíkal v Brně.

## Soutěžný návrh chlapecké a dívčí obecné školy v Písku.

I. cena. — C. k. stav. rada Vrat. P a s o v s k ý v Praze. — Tab. č. 57., 58.

Městský úřad král. města Písku vypsál dne 16. dubna 1909 soutěž na získání plánů pro novou dvoupatrovou budovu školy obecné na pražském předměstí v Písku, která vystavěti se má na pozemcích stav. parc. č. kat. 423 a poz. parc. č. kat. 266 a 267/2.

Hlavní fronta budovy obrácena jest ku straně téměř východní. Před budovou školní upraveny jsou zahrady školní, po stranách vřadu pak letní tělocvičny.

Rozdělení a uspořádání jednotlivých místností vykazují zevrubně půdorysy přízemí, I. a II. patra.

Obě školy, chlapecká a dívčí jsou ve společné budově, avšak dle pohlaví úplně odděleny, každá má své samostatné vchody, schody, chodby i záchody.

Místnosti, které společně oběma školám sloužití budou, jako tělocvična se šatnou, která též co školní kaple sloužití bude, ředitelna (se 2mi předsíněmi z obou škol přístupnými), sborovny a kabinety situovány jsou uprostřed budovy, aby z obou škol dobře přístupny byly.

Ku kapli připojena menší sakristie s vchodem od jihu (chráněn od severního větru) a k tělocvičně menší místnost pro cvičitele, event. náradí.

Dvě třídy opatrovny s kabinetem umístěny v přízemí v křídle levém; mají vchod společný se školou dívčí, avšak zasklenou stěnou s úveřmi jsou od ostatní školy odděleny.

Místnost pro pobyt přespolních žáků přes pole ne nalézá se v křídle pravém v přízemí.

Byt školníka položen tak, že — ač má úplně oddělený vchod — přece pohodlně školu obsluhovatí může.

Záchody jsou úplně odděleny od místností školních, dvakrát uzavřené a na splachování zařízení.

Chodby a předsíně jsou prostranné, světlé a vzdušné, a zařízení jsou v nich šatny pro odkládání svrchního šatstva žáků a žákyní.

Topení projektováno jest ústřední a sice parovzdušní o nízkém tlaku.

Veškeré učebny mají plochu tak velikou, aby pojaly 80 žáků jak v jednotlivých učebnách naznačeno.

V celém projektu šetřeno jest nařízení ministeriálního ze dne 12. března 1888.

Architektura budovy jest účelná, klidná a rázovitá; vykazuje motivy jihočeské renaissance. Budova svou silhouetou a rozčleněním a důstojným slohem sloužila by městu ku okrase.

Rozšíření budovy v budoucnosti jest možné a jednoduše proveditelné a sice prodloužením obou křídel, čímž přibude v celku 6 učeben.

Zastavená plocha měří celkem 24.927·21 m<sup>3</sup>.

Dle zkušeností, nabytých na různých provedených stavbách budov školních, možno čítati za 1 m<sup>3</sup> náklad K 10.—; bude tedy celkový náklad stavební jeviti se následovně:

24.927·21 m <sup>3</sup> à K 10.—	.....	K 249.272·10
úprava terrainu, oplocení studny a j. as	.....	» 10.727·90
Úhrnem	.....	K 260.000·00

## Parní automatický mlýn p. J. F. ve Vršovicích.

Arch. Kveting F. a Kotek Ant. — Tab. č. 59.

V posledních letech vznikají různé tovární podniky též ve Vršovicích a Nuslích. Na rozhraní obou měst byl letošního roku postaven parní automatický mlýn pro denní mletí 2 vagonů obilí, jehož projekt přinášíme. Mlýn projektován na rohové parcele společně s činžovním domem, čímž umožněno pohodlné projíždění vozů při poměrně velmi malém dvoře a eventuální rozšíření mlýna na zbývající rohové části pozemku. V činžovním domě umístěna pekárna s dvěma pecemi, ostatní jsou malé byty s příslušenstvím. Strojní zařízení mlýna dodala firma Prokopova v Pardubicích.

## Soutěžný návrh radnice v Králově Polí u Brna.

Čestné uznání. — Arch. Ant. Papež a vrch. zem. stavitel Jan Utíkal v Brně. — Tab. č. 60.

Ohledně místa stavebního se podotýká, že toto tvoří skoro do pravého úhlu uzavřený obdélník se 30 m, po případě 43 m dlouhou uliční frontou. Kratší strana jest obrácena k východu k říšské silnici, delší strana k severu k Žabovřeské silnici.

Ačkoliv šířka ulice Žabovřeské jest mnohem větší šířky říšské silnice, přece jest považována při projektování strana se strany silnice říšské za hlavní frontu a to z důvodů komunikačních. Proto byly, jak z půdorysů vysvítá, v tuto stranu veškeré reprezentační místnosti položeny a též zvenčí úpravou dostatečně vyznačeny.

Při řešení půdorysů brán zřetel, aby bylo vyhověno následujícím požadavkům:

1. Aby velikost a poloha místností odpovídaly stanovenému programu;
2. aby veškeré místnosti byly řádně osvětleny;
3. aby veškeré místnosti byly z chodeb přístupny a takto libovolné přidělení těchto místností jednotlivým úřadům bylo umožněno;
4. aby výměrou chodeb zbytečně plýtváno nebylo;
5. aby provedení architektonické úpravy místností nejen zevně, nýbrž i zevnitř dle stanovených účelů provésti se dalo.

Hlavní vchod položen jest do rohu a jest nadsazeným balkonem, jakož i mohutnou kopulí zvlášť vyznačen. V půdoryse tvoří vchod tento pravidelný kruh a jest místnost tato kopulovitě uzavřena. V ose hlavního vchodu umístěno jest tříramenné schodiště na sloupcích ze stuzeného betonu, které mají býti umělou kameninou obaleny.

V hlavním traktě jsou následující místnosti umístěny:

Veřejná čítárna s před síní a kanceláří pro skriptora, pak pro vrchního strážníka byt, jehož větší část jest do dvora situována.

Po pravé straně vestibulu jest pokoj městského lékaře s před síní, zvláštní chodbou a zvláštním záchodem. Místnosti tyto jsou z hlavního vestibulu i z průjezdu přístupny. Vedle pokoje lékaře jsou umístěny: kancelář vrchního strážníka, strážnice, průjezd, kancelář pivní dávky a školka mateřská. Též pro místnosti tyto projektovány záchody se zvláštním vchodem. Při školce mateřské jest mimo zvláštní záchody a žádanou zahradu též menší místnost pro učební pomůcky navržena. Aby věznice od ostatních místností dostatečně izolovány byly, nenavrženy věznice ve zvláštním dvorním přístavku, nýbrž ve sklepě se zvláštním vchodem ze dvora.

Aby místnosti tyto předpisům stavebního řádu vyhovovaly, jsou od ostatních sklepů úplně odděleny a mimo to ústí okna jejich do prohloubeného dvorku, ve kterém je postaráno o dostatečné odvodnění spršek. Mimo jmenované místnosti v přízemí je projektováno v pravém křídle žádané vedlejší schodiště, jež vede ze sklepů až na půdu. Budova je dle programu vesměs podsklepena, v křídle pravém jsou projektovány dva parní kotly o nízkém tlaku, kteráž místnost spojena jest s dostatečně rozsáhlými uhlími, po případě i s dílnou topiče.

V I. patře je navržena jako reprezentační místnost zasedací síň obecní rady, kterážto místnost jest do rohu nad hlavní vchod situována. Před zasedací síní obecní rady navržen jest dosti rozměrný balkon. V pravém křídle, vedle zasedací síně obecní rady, umístěna je před síň, kterážto místnost má sloužiti starostovi též co před síň. Vedle této před síně nalézá se kancelář starostova, pak kancelář tajemníka, podací protokol, důchod a místnost kasovní. Do dvora obrácena je registratura, vedle níž nalézá se dříve jmenované schodiště vedlejší. O dostatečný počet záchodů je v tomto křídle postaráno. V předním traktu jest umístěna městská spojitelná s prostrannou ředitelnu, čekárnu a registraturou.

V II. patře je navržena co reprezentativní místnost zasedací sál obecního zastupitelstva. S ohledem na velkou zastavěnou plochu této zasedací síně musela výška místností této zvětšena býti. V přední části této síně jest umístěno presidium obecního zastupitelstva, dále obdrží podlaha nepatrný sklon, jak to v zasedacích síních obvykle bývá. Pro obecnostvo je za sálem umístěna zvláštní místnost. Mimo to je projektován v zadní části tohoto sálu prostranný balkon a to z důvodů, aby se použití dalo síně této k veřejným přednáškám. Pro obecnostvo jsou projektovány zvláštní šatny pod schodištěm ke galerii. V rohu budovy jest navržena klubovna. Vedle klubovny umístěna je šatna obecního zastupitelstva.

Stropy. Dle nabytých zkušeností doporučují se jen ohnivzdorné stropy ze ztuženého betonu.

Podlahy. Ohledně podlah v místnostech kancelářských doporučují se dubové destičky, částečně pak xyloolith. Na chodbách a v záchodech navrhuje se šamotové dlaždičky, kdežto půda a sklepy obdržeti mají dlažbu cihelnou. Dvůr nechť se popískuje.

Přibližný stavební náklad obnáší 200.000 K, po případě 230.000 K, a vypočten tento dle zastavěné plochy.

## O autorskoprávní ochraně děl architektonických.

Uvažuje prof. Dr. Karel Herrmann šl. Otavský. (Dokončení.)

Zařaděním tímto dokumentována tudíž, jak za to máme, autorská ochrana děl architektonických samých, pokud v plánech zevnějšího výrazu docházejí. Věta o bezochrannosti děl těchto v právu našem není tudíž v té všeobecnosti (jak se ostatně též v zákoně vyskytuje) správnou; spíše dlužno říci, že také dle našeho práva díla architektonická chráněna jsou — arci však jen v projevné formě plánů a návrhů; oni negací architektonické ochrany autorské obmezují dlužno na případy, kde díla taková jiným způsobem na zevnějšek vystupují, tedy zejména fyzickým provedením, dále též zobrazením — pokud má ráz plánu, resp. návrhu — jakož i zvláště fotografií.

Mluví-li se tudíž o architektonickém plánu jakožto předmětu autorskoprávní ochrany autorské, rozuměti jest tím po-

jevné formě plánu neb návrhu. Z tohoto principiálního stanoviska dlužno pak zodpovědět i speciální otázky, jež se pro právo naše v příčině ochrany architektů naskýtají:

1. Již subjekt ochrany architektonické určiti jest z tohoto stanoviska. Jest jím totiž autor koncepce architektonické, zcela bez rozdílu, zdali plány sám vyhotovil čili nic; pokud arci ve vyhotovení plánů o cizí architektonické koncepci shledati lze činnost duševní rázu individuálního, bude zajisté zhotovitel plánů jako takových míti k nim právo autorské, nikoli však výtvarně-umělecké, nýbrž literární, jakožto ku kresbě povahy ryze technické. Také spoluautorství architektonické zakládá se musí, má-li autorské ochrany umělecké dojíti, ve tvořivé spolupráci při architektonické koncepci; pouhé zhotovení plánů nečiní ještě zhotovitele spoluautorem.<sup>5)</sup>

2. Značné pochybnosti povstávají co do pojmu »vyjití« (Erscheinen), pokud pro ochranu architektovu jest významným.<sup>6)</sup> Chráněným objektem jest tu koncepce architektonická, tedy dílo umění výtvarných. Takováto díla »vycházejí« dle §u 6. řádným vydáním (t. j. rozšířením s vůlí oprávněného nastalým cestou knihkupeckou resp. nakladatelskou), vedle toho však také již prvním veřejným vystavením díla samého nebo napodobeniny resp. rozmnoženiny. Vzhledem k tomu, že plán jest specificky ochrannou formou koncepce architektonické, není zajisté pochyby, že — třeba se nejeví býti ani »dílem samým«, ani napodobeninou, ani rozmnoženinou jeho — přece zajisté ať řádným vydáním, ať veřejným jeho vystavením resp. vyložením dílo pokládati bude za vyšlé, a to bez rozdílu, zda jde o dovozané z toho důsledky architektu příznivé či nepříznivé.

Choulostivější jest již otázka, zda také stavebním provedením díla může jeho »vyjití« dle §u 6. se uskutečnit. Otázka jest praktickou, když na př. architekt cizozemec, jenž plánů svých v tuzemsku ani nevydal ani veřejně nevyložil, provede u nás podle nich stavbu; nabude tím výtvarně-umělecké autorské ochrany proti zneužití svých plánů?<sup>7)</sup>

Odpověď není snadnou. Jednak jest tu uvážiti — a to svědčí odpovědi záporné — že výhradnou ochrannou formou pro architektonickou koncepci jest dle práva našeho plán resp. návrh, stavebně provedené dílo však jest její projevnou formou, naprosto nechráněnou; i jeví se tedy důsledným, pokládati také pro »vyjití« díla ve smyslu §u 6. rozhodnými jen ony akty publikační, jež týkají se oné výhradné formy ochranné, totiž plánu.

3. Též pro posouzení obsahu autorského práva architektova bude rozhodným zřetel, že architektonická koncepce chrání se výhradně ve své projevné formě plánu. Podává se z toho totiž, že pouze taková dispozice ideovým obsahem díla architektonického jest výhradným právem architektoým, kteráž má ráz dispozice plánem a spadá v meze autorských oprávnění výtvarnému umělci zákonem naším v §u 37. a násl. přiznaných.

Z hlediska toho přísluší architektovi výlučné právo:

a) koncepci architektonickou prostřednictvím plánu nebo jeho napodobeniny uveřejniti, totiž učiniti ji přístupnou oso-

<sup>5)</sup> Zda tu jest tvůrčí spolčinnost, či jen činnost pomocná, bude quaestio facti. Pracovníci ve stavebních kancelářích, kteří plány chefem koncipované podle jeho určení a návodu detailují, jsou jen pomocníky; tím spíše jest arci jen pomocníkem pouhý kreslič plánu. Ostatně i když se dá konstatovati v činnosti těchto osob umělecky-tvůrčí živel, bude dlužno zhusta z poměru, v němž jest zřízenec k majiteli kanceláře, usouditi, že autorské právo co do výkonu (§ 16. zák.) přešlo v základě ujednání (třebas jen »mlčky« učiněného) na majitele podniku. — Stavební provedení díla obstarává začasť jiný stavitel nežli autor sám; s hlediska autorského práva dlužno arci přesně lišiti architekta-stavitele; jen prv-jmenovaný jest autorsky oprávněn a jest jeho svolení resp. svolení toho, na koho právo své přenesl, ku provádění stavby nutným, an by se tato jinak jevila reprodukcí autorskoprávně nedovolenou. Stavitel dle cizí koncepce jest tedy ve smyslu autorského práva jen napodobitelem, třebaš po stránce stavebně-technické i jeho činnost předpokládá zhusta vynikající odborné schopnosti.

<sup>6)</sup> Moment »vyjití« díla jest významným zejména již pro otázku o propuštění ochrany autorské. Příslušníci cizích států požívají u nás autorské ochrany domácí, jen když díla jejich v tuzemsku »vyšla«. (§ 1.) Při dílech »vyšlých« jest autorská ochrana v leckterých směrech obmezenější, než při chráněných dílech ještě nevyšlých (srv. na př. § 39., čís. 5.)

<sup>7)</sup> Podotknouti jest, že literární ochrany by tím cizinec v příčině svých plánů nenabyl; k této bylo by zapotřebí »vyjití« plánů jako děl literárních, kterážto vycházejí nikoli již veřejným vystavením, nýbrž teprve »vydáním« (§ 6.).



bám předem individuálně neurčeným: spadá sem zejména rozšíření plánů reprodukcí mechanickou (na př. otištěním jich v odborných časopisech), dále však — jak se podává z Šu 37., 38. odst. posl. ve spojení s § 24. čís. 1. — také veřejné vyložení plánů resp. napodobenin jeho, na př. ve výstavách všeobecně (třeba za plat) přístupných, ano i veřejné stavební provedení plánu dosud neuveřejněného, neboť i tu jedná se o napodobení plánu, arci trojrozměrové. Nenáleží sem naproti tomu uveřejnění koncepce architekt. kresbou, malbou, resp. fotografií, je-li vzata ze stavební provedené díla samého, neboť tuto jde již o dispoziční dílem architektonickým v nechráněné jeho formě projevné.

b) Vyhrazeno jest architektu dle Šu 37. také napodobení plánu, t. j., jak s hlediska výše uvedeného říci dlužno, napodobení architektonické koncepce dle plánu ji vyjadřujícího. Se zřetelem k Šu 38., z něhož podává se bližší určení pojmu »napodobení«, jest tedy architektu vyhrazeno nejen rozmnožení (násobení) plánů jako takových, nýbrž i použití architektonické koncepce plánem zobrazené k pořízení plánů jiných (při čemž by pouze dovoleným zůstalo volné použití plánu ku vlastní koncepci nové, t. j. ráz originální vykazující dle Šu 39. čís. 1.).

Nad to však spadá ve výlučné právo architektovo také napodobení plánu stavebním provedením.

Chráněným objektem jest tu architektonická koncepce sama; tím, že se chrání jen ve své projevné formě grafické (plánu), nestává se nikterak »dílem umění malířského nebo grafického«, zůstávajíc výtvarnou koncepcí tělesově-prostorovou; napodobení zbudováním jest tedy reprodukce ve formě povaze její vlastní, a nemůže spadat ani pod doslov, ani pod smysl zákonné licence Šu 39. čís. 3.

Ještě také další pochybnost dlužno tu odstraniti, totiž zdali budování podle plánu cizího nebude napodobením dovoleným s hlediska licence Šu 39. čís. 2. Otázka tato došla bystrého a podrobného rozboru v posudku pražského znaleckého kollegia z r. 1900; posudek dochází úvahou o ratio legis cit. ustanovení se zřetelem ku súčasťným tu zájmům k výsledku, že provedení cizích plánů stavbou, třebas dělo se ojedinele, nespadá pod licenci tu stanovenou.

Výhradné architektovo právo reprodukční osvědčuje se tedy v právu našem tím, že jest architekt výlučně oprávněn nejenom rozmnožití své plány, nýbrž i budovati podle nich. Licence § 39. čís. 2., jakož i — což se z povahy věci podává — také čís. 5. místo má jen při napodobení plánu malbou, kresbou nebo fotografií, naproti tomu licence v témž Šu pod čís. 1. vytčená má plný praktický význam též pro »napodobení« plánu při stavbě; »volné použití« cizí architektonické koncepce se tu připouští, má-li dílo napodobitele celkový ráz tvorby »nové«, t. j. originální.

Provedena-li arci stavba, vydána jest architektonická koncepce zcela volnému napodobení dle díla toho; sem dopadá plným ostřím negace autorské ochrany děl architektonických v Šu 4. čís. 6. vyslovená; a sice jest podle hotového díla volnou každá reprodukce, ať malbou, kresbou, neb fotografií, ať i zbudováním;\*) také nečiní rozdíl, zdali jde o napodobení fačad či t. zv. vnitřní architekturu (úpravy schodiště, stropů, stěn; v kostelích na př. oltáře, kazatelny atd. Reprodukce jest nad to s hlediska autorského práva stejně volnou, nechť jde o dílo veřejně, či v soukromém ústraní postavené. Z toho také patrno, že licence Šu 30. čís. 4., — dle něhož jest přípustno napodobení uměleckých děl výtvarných, nalézajících se trvale na místech komunikace veřejné (vyjma napodobení plastiky plastikou) — jest pro zbudovaná díla architektonická vzhledem ku všeobecné jich bezochrannosti nepraktickou.

\*) Volnou jest zejména i reprodukce cestou tou, že si napodobitel sestrojí z hotového díla vlastní (nové) plány, a podle těch stavbu provede. Že toto sestrojení plánů i z hotového díla dá se bez značných obtíží uskutečnit, dokazuje zajímavá instituce »Král. pruského ústavu pro měření a zobrazení památek« v Berlíně spojená s Archivem památek (Kgl. preuss. Messbildanstalt für Denkmalaufnahme): Z přesného fotografického obrazu ve spojení s údajem výměry několika linií a geometrických tvarů možno tu konstruovati geometrické kresby, půdorysy, pohledy v libovolném měřítku. Doklady postupu toho vyloženy byly před nedávnem v expozici pořádané ústavem zmíněným v umělecko-průmyslovém museu pražském.

c) Architektu jest v Šu 37. aut. zák. vyhrazeno posléze též právo »napodobeniny odbývati«. Pojem »napodobeniny« jest tu rozhodným v obsahu vytčeném pod lit. b); odbytem dlužno pak rozuměti výdělkové přepouštění napodobeniny osobám jiným. V úvahu přichází tu hlavně odbyť grafických napodobeniny plánů a návrhů, zejména na př. mechanicky rozmnožených; při »napodobeninách« stavbou provedených, tedy budov dle plánů vystavených, není zajisté otázka »odbytu« ve smyslu výše uvedeném praktickou, zájem architektů bude ve směru tom zpravidla již zabezpečen výhradným právem reprodukčním, jak jsme je výše pod lit. b) seznali.

Pokud jde naproti tomu o napodobeniny pořízené z díla architektonického již hotového, nemůže architekt odbytu jich, třebas i ve velkém rozsahu úplatně se prováděl, nikterak čeliti; v tom směru ho právo naše zůstává bez ochrany.

4. Bližší úvahy vyžaduje dále případ velmi častý, že s dílem architektonickým se spojuje výtvarné dílo jinaké: malířské, grafické, sochařské nebo dílo uměleckého průmyslu. Vzájemný vztah obou děl může tu býti různý a vésti též k různým důsledkům autorskoprávním. Možno tu lišiti:

a) Spojení jest ryze zevnější, záležejíc ve připojení místním, na př.: nástěnná malba, socha ve výklenku stavby, lustry a kandelábrы, provedené vesměs bez vnitřního vztahu k architektonickému rázu budovy. Není pochyby, že autorskou ochranu posoudíme tu v příčině každého díla zcela odděleně a vzájemně neodvisle.

b) Mezi oběma díly jest vnitřní umělecký vztah v tom záležející, že jeden z autorů neb oba navzájem dávají se při tvorbě své vésti zřetelem ku tvorbě druhého, že tvorbu svou podřadují společnému účelu uměleckému, totiž docílení uměleckého dojmu celkového.

Přes tento — ať jednostranný ať vzájemný — vnitřní vztah mohou nicméně obě díla jeviti se z uměleckého hlediska díly samostatnými, mohou totiž každé již o sobě jako umělecké dílo v úvahu přijíti: a tu zajisté také s hlediska autorskoprávního posoudíme ochranu jich původců — podobně jako v případě lit. a) — co do obou děl zcela odděleně.

Jest však také možným tak úzký umělecký vztah mezi oběma díly, že výsledek tvorby jednotlivé nepřichází jako samostatné dílo v úvahu, není o sobě vůbec hotovým dílem uměleckým; tvorba obou autorů se umělecky podmiňuje a doplňuje. Ve případech takových, jež budou praktickými případy poměnicích, náhrobčích a pod., vzniká touto — ve smyslu uměleckém »společnou« — tvorbou mezi oběma účastníky poměr spouautorový, spadající pod hledisko Šu 7. zák. aut. Arci vzhází tu nyní pochybnost, zdali resp. jak dalece doznává tento spouautorový poměr — v základě jehož každý ze spouautorů má nedílné právo k výtvaru celkovému — modifikací vzhledem k relativní bezochrannosti architektově. Zejména jest se tázati, zdali provedením díla nezaniká snad autorská ochrana veškeré architektonické jeho stránky, nebo dokonce zdali nenastává zánik spouautorového práva architekta?

Rozhodnou tu jest, jak za to máme, nedílnost, vyznačující právo spouautorovo ve případě takovém: každý ze spouautorů jest v příčině celého díla oprávněn, jsa v tom obmezen pouze právem druhého; tím vylučuje se však po našem soudu pro tento případ důsledky z relativní bezochrannosti děl architektonických a nastávají tudíž v plném dosahu a pro oba spouautory účinky poměru spouautorového v §§ 7. a 43. zák. vytčené. Jest to výsledek, jímž se alespoň pro takovéto případy společné tvorby umělecky jednotné paralyzuje architektům nepříznivé stanovisko našeho zákona.

5. Zbývá ještě uvážiti stručně, jak zabezpečen jest ve právu našem prakticky významný zájem architektů rozhodovati o vyznačení jich autorského vztahu, zejména údajem jich jména na provedeném díle architektonickém.

Nárok toho způsobu se v zákoně našem přímo neuznává; arci však dá se dovoditi nepřímou ze zásad, jež jsou podkladem jednak Šu 53. (bezprostředně arci směřujícího k zabezpečení zájmu veřejného), dále Šu 22., zejména — pokud jde o výtvarného umělce — Šu 39. čís. 2. aut. zák. Podáváť se z ustanovení těchto zvláštní individuální právo autorovo zabrániti nejen údajem autorský vztah jeho k dílu zastírajícímu, nýbrž i údajem

autorství jeho vyznačujícím, je-li to na úkor jeho umělecké cti; v tomto posledním směru jest zvláště význačným cit. § 39. čís. 2., jenž zapovídá označiti napodobeninu — i o sobě dovolenou — jménem nebo signaturou původce originálu. Zajisté, že právo toto přiznáme architektovi i co do díla stavebně již provedeného, přes to, že v příčině jeho chráněn není; vždyť zmíněné právo individuální — třeba se opírá o předpisy zákona autorského — pokládá jest i z hlediska našeho pozitivního práva za právo samostatné, jež není o sobě ani důsledkem, ani korolátem práva autorského (arg.: zcela samostatná úprava trestní sankce na porušení těchto práv v §§ 52., 53. oproti porušení autorského práva dle §u 51. aut. zák.).

Ve směru tom seznáváme tedy výsledek architektu příznivý, jenž opravňuje jej žádati jednak, aby na díle provedeném nebyl jako autor kdos jiný vyznačen, jednak také — je-li mu to jako umělci na úkor — aby na napodobeninách díla jméno jeho uvedeno nebylo. Není pochyby, že sledující právní tuto myšlenku dále, přiznáme jemu také nárok žádati odstranění jména svého s díla, jež po umělecké stránce své, na př. přestavbou bylo pozmeněno.

Toto individuální právo neodepřeme zajisté také architektu spoluautorovi, ať byl spolučinným na koncepci architektonické jako takové, ať na př. na kombinovaném díle sochařsko-architektonickém.<sup>9)</sup>

6. Jak již výše (srv. pozn. 26) vytčeno, spadají pod předpis §u 4. čís. 6. aut. zák. pouze plány a návrhy rázu grafického. Vzhází otázka, zdali resp. jaká ochrana autorská přísluší návrhům architektonickým plasticky provedeným, tedy t. zv. architektonickým modelům, jež praktickými jsou jednak při architektuře drobné, jednak také při budovách rázu okázalého.

Rozhodnou jest zákonodárná myšlenka cit. ustanovení, a tu zajisté nebudeme váhati podřaditi jí i plastické návrhy architektonické; vždyť koncepce architektova postrádá ochrany autorské jen ve stavebním svém provedení jako dílo konkrétně hotové, požívá jí naproti tomu ve své formě přípravné. Model jest pak sice trojdimensionální vyjádření architekton. koncepce, ne však provedením ve smyslu výše uvedeném »hotovým«, nýbrž stále jen přípravnou formou díla. Třeba může již o sobě (mnohem spíše aspoň než plán grafický) buditi estetický dojem, není to přece dojem ten, jímž dílo samo má působiti.

I dlužno tudíž také modelům architektonickým přiznati dle §u 4. čís. 6. ochranu autorskou ve stejném dosahu, jako plánům a návrhům grafickým.

### III.

Že v otázkách tuto uvažovaných je potřeba reformy našeho práva autorského, o tom dle výsledků, k nimž jsme došli, nelze pochybovati. Ve stati I. seznali jsme, že také architektonická originální tvorba ochrany autorsko-právní nejenom potřebuje, nýbrž také plně zasluhuje, že nestává nijakých závažných důvodů, klásti jí na nižší stupeň než jinou tvorbu uměleckou, a že zvláštní ráz architektonických děl resp. jich určení bude rozhodným jen pro bližší vymezení ochrany té. Není pochyby, že právo naše — které zákonem z r. 1895 vůči dřívějšímu právnímu stavu v Rakousku i Německu tím pokročilo, že chrání plány architektonické jako umělecká díla výtvarná, kdežto posud chráněny byly jen jako díla literární — pokročí i dále k poskytnutí ochrany dílům architektonickým vůbec měrou relativně stejnou, jakou díla jiných výtvarných umělců jsou chráněna.

Důležitým činitelem pro určení jednotlivostí budou — vedle požadavků, jež se, jak doufati možno, také u nás z vlastních kruhů architektů ozvou — zejména zákonodárství cizí v tom směru již pokročilá. Pro novost úpravy, jakož i pro blízké vzájemné styky hospodářské i kulturní přichází tu hlavně v úvahu zákonodárství říše Německé, kdež vydán r. 1907 nový zákon o autorské ochraně výtvarných děl uměleckých a fotografických.

Nepodává se arci v zákoně opory pro architektovo právo domáti vlastníka, aby autorský vztah architektův na díle vyznačil. Docíliti může tudíž v ak tím, že vymění si vyznačení takové při svolení kn státnímu reprodukcí díla, resp. při převodu autorského práva k dílu svému. Zvláštěho práva v tom směru domáháno se v usneseních Německ. spolkem pro ochranu živnostenského vlastnictví (srv. v závěrku čís. 9.). — Důležitě je připomenuti, že v zákoně, rovněž za takové právo, žádá však autor architektovo jméno k jeho žádosti i v pozemkové knize (srv. pozn. 25.).

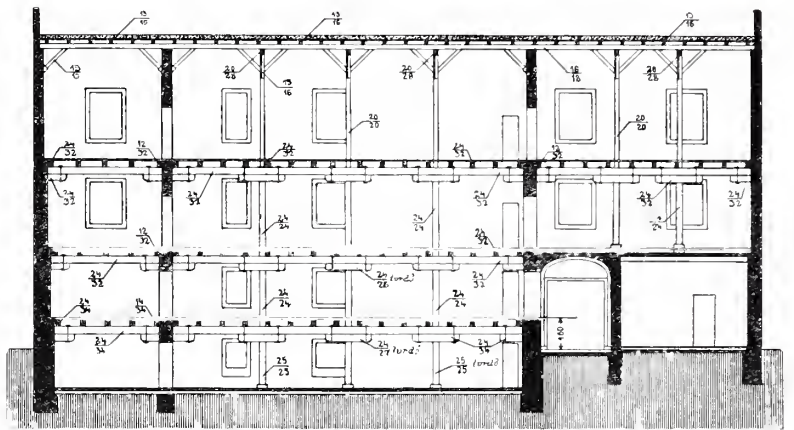
Alespoň k některým otázkám principiální důležitosti budíž tu pozornost obrácena: Zákon německý z 9. ledna 1907 uděluje v § 1. autorskou ochranu »původci děl umění výtvarných a fotografie«, uvádí pak v § 2. odst. 1.: »Die Erzeugnisse des Kunstgewerbes gehören zu den Werken der bildenden Künste. Das Gleiche gilt von Bauwerken, soweit sie künstlerische Zwecke verfolgen.«

Zakončující výklady tyto, chceme ještě sděliti — pro úvahu de lege ferenda velmi poučná — přání německých architektů, jak formulována byla komisí roku 1903 zvolenou »Německým spolkem pro ochranu živnostenského vlastnictví« v Berlíně. Usnesení ta — z nichž některým bylo v novém zákoně německém již vyhověno — značí jaksí největší rozpjetí reformních snah, hlásících se ve vlastních odborných kruzích architektů. Usnesení ta zní:

1. Architekti (Baukünstler) mají stejný nárok na uznání svého autorského práva jako ostatní umělci výtvarní. Jest proto žádoucí, aby při nastávající reformě zákona o ochraně umění byl § 3. zák. z 9. ledna 1876<sup>10)</sup> odstraněn a vydány vhodné předpisy k ochraně děl umění stavitelského.

Je žádoucí, aby při přípravě zákonné úpravy otázky té vedle jiných odborníků zvláště také architekti za znalce přibráni byli.

IV-IV.



Parní automatický mlýn J. F. ve Vršovicích. — Podélný řez mlýnicí.  
Arch. Felix Květina a Aut. Koteck.

2. Předmětem autorského práva v oboru umění stavitelského je každý individuální duševní výtvar ve všech stádiích vývoje.

3. Totéž platí pro díla umění zahradního (Gartenkunst).

4. Každé napodobení díla umění stavitelského, zahrnující v to i stavební provedení, jest beze svolení oprávněného zapovězeno.

5. Zapovězeným napodobením nejsou kresebné, fotografické, jakož i modelové napodobeniny děl umění stavitelského k osobní potřebě. Jest však zapovězeno, jméno neb monogram autora jakýmkoli způsobem na napodobeninu vyznačiti.

6. Ustanovení §u 6. čís. 2. zák. z 9. ledna 1876<sup>11)</sup> nemá při umění stavitelském místa.

7. Zapovězenou napodobeninou jest též reprodukce obrazů ulic nebo krajín, na nichž dílo umění stavitelského jest zobrazeno.

8. Ustanovení §u 6. čís. 4. zák. z 9. ledna 1876<sup>12)</sup> nesmí býti v oboru umění stavitelského použito.

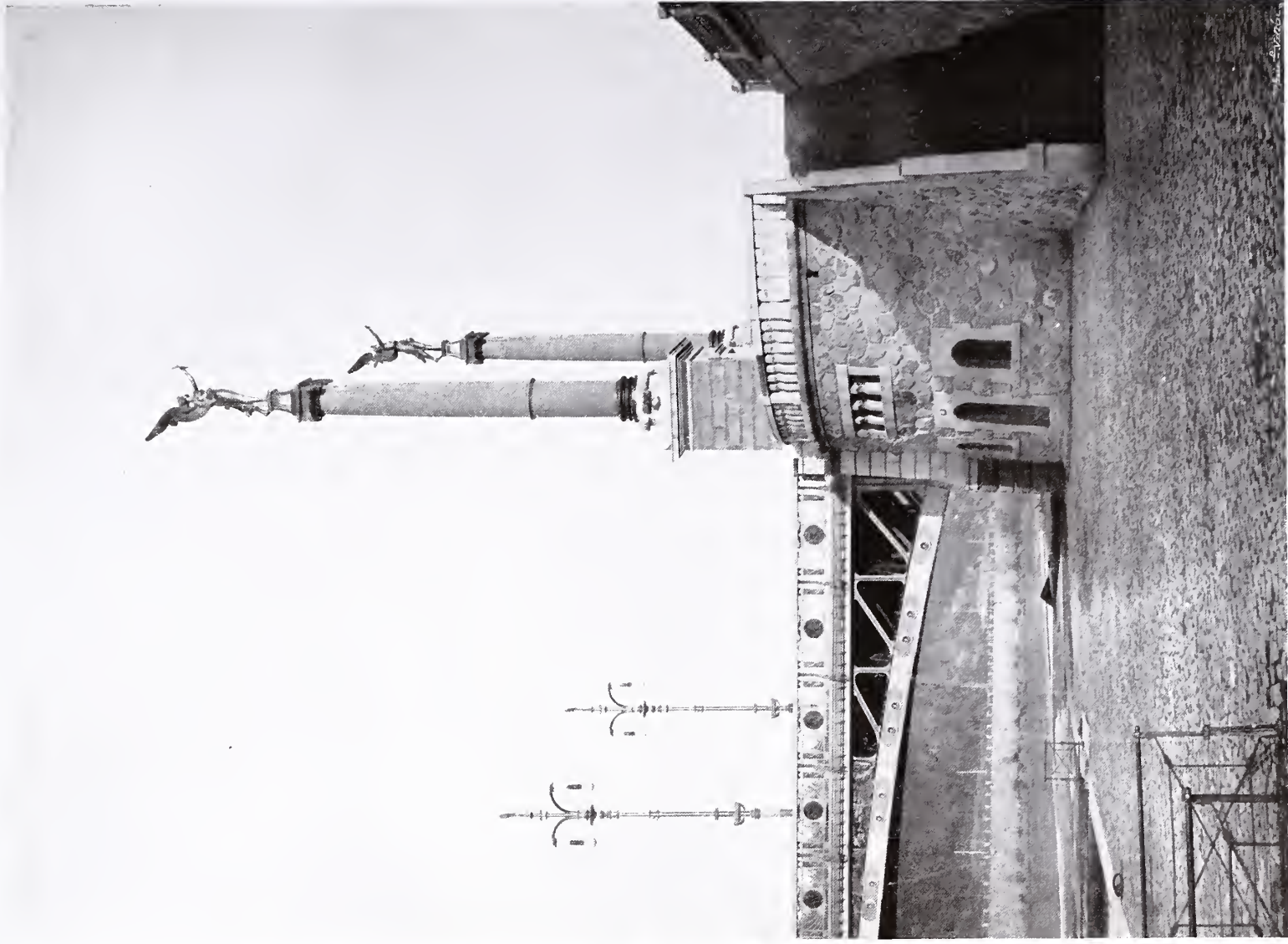
9. Autor má nárok, aby jeho jméno přiměřeným způsobem na díle stavebním bylo vyznačeno. Vlastník díla toho není oprávněn jméno autorovo bez jeho svolení odstraniti. Vlastník díla stavebního jest oprávněn je přetvořiti; v případě tom má autor právo žádati odstranění svého jména.

Jinak nesmějí se na díle nebo vyznačení autorově bez svolení jeho změny předsebrati.«

<sup>10)</sup> § 3. vylučoval umění stavitelské z oboru ochrany autorské.

<sup>11)</sup> § 6. čís. 2. dopouštěl reprodukci kreseb a maleb plastikou a naopak (u nás § 39. čís. 3.).

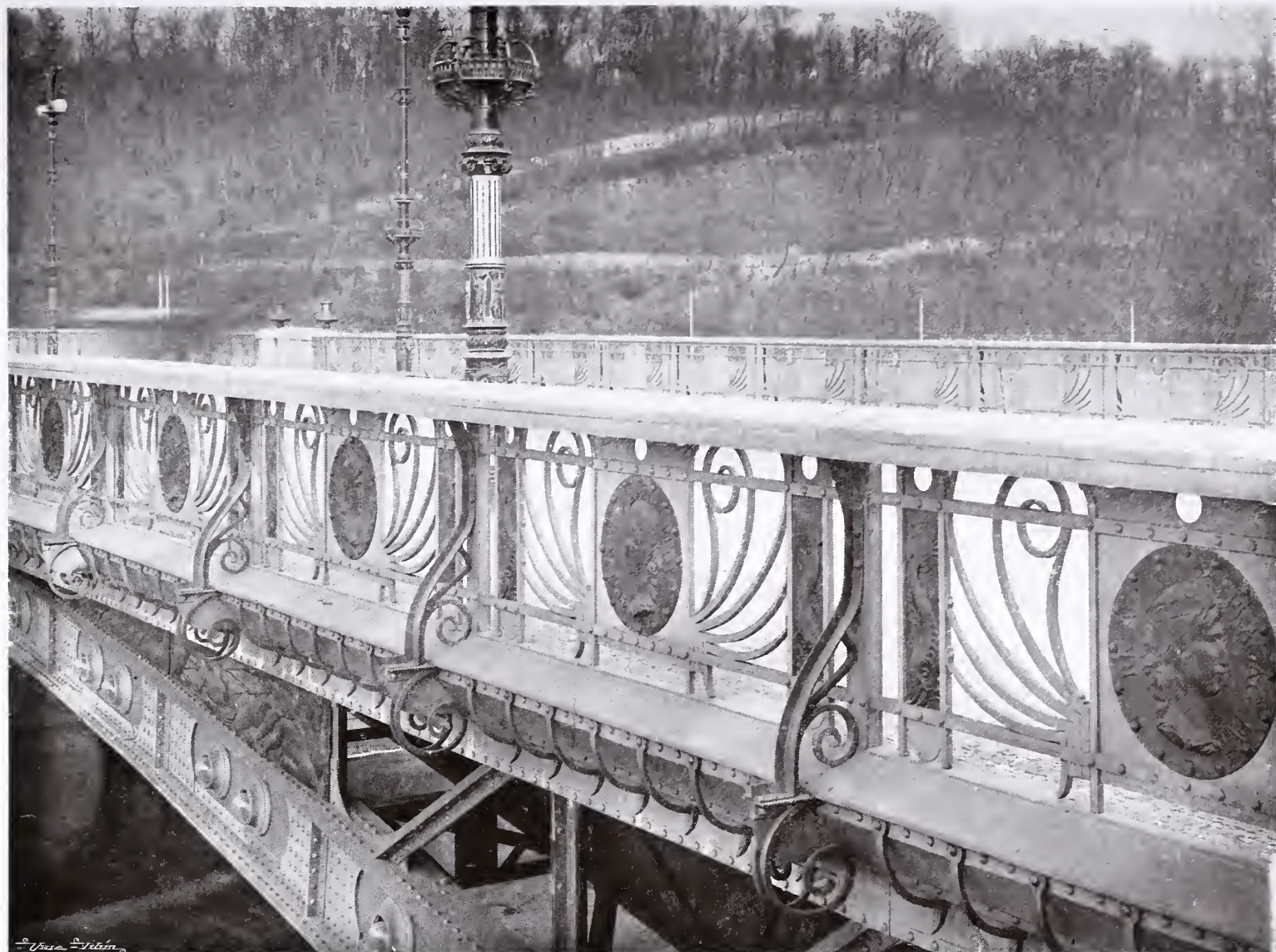
<sup>12)</sup> V §u 6. čís. 4. obsažena zákonná licence celkem obdobná předpisu §u 39. čís. 5. našeho zák.



ARCHITEKTONICKÁ ÚPRAVA MOSTU SVATOPLUKA ČECHA V PRAZE.

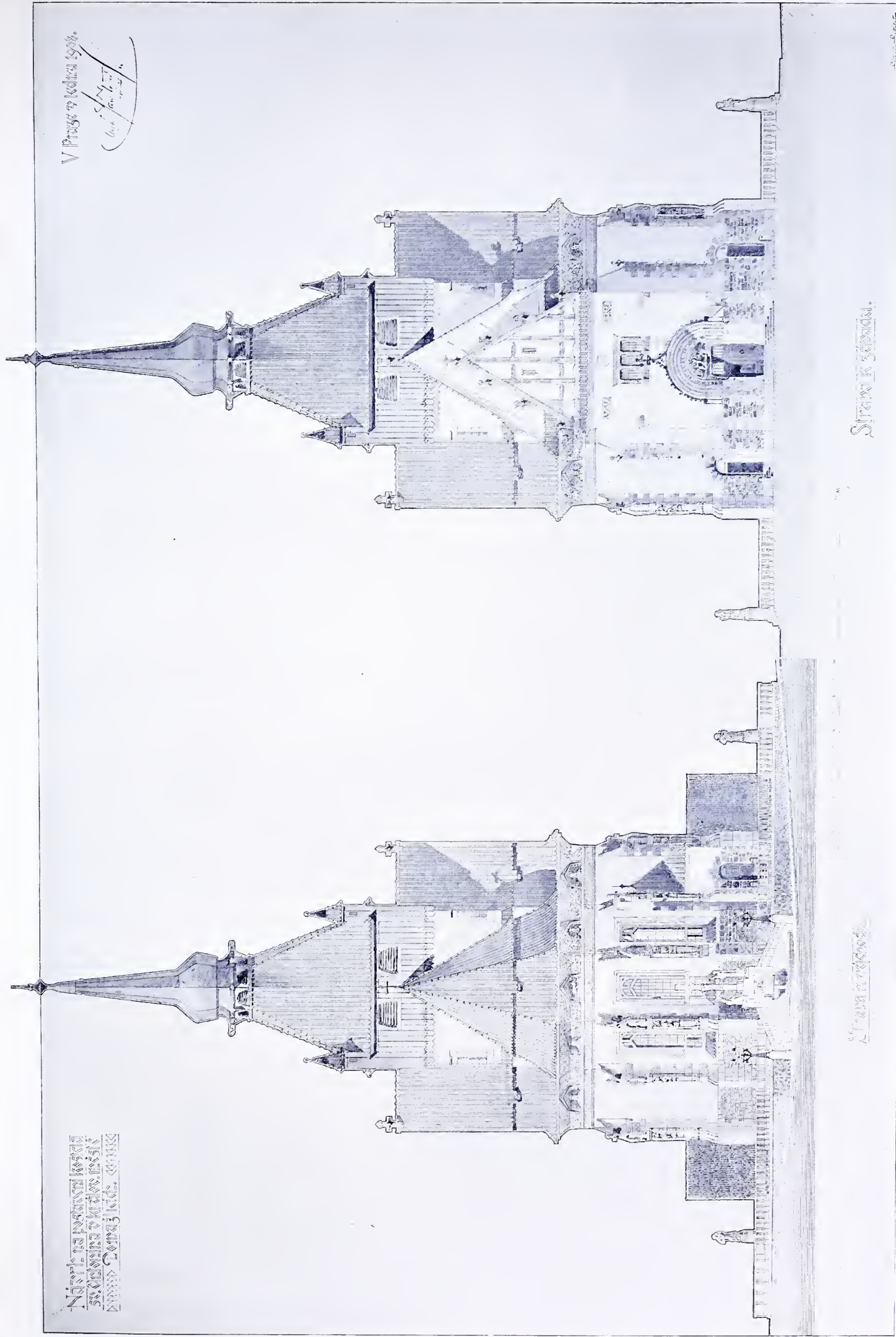
Arch. prof. Jan Koula.





ARCHITEKTONICKÁ ÚPRAVA MOSTU »SVATOPLUKA ČECHA« V PRAZE.  
Arch. prof. Jan Koula.





Návrh stav. rady Jana Vejrycha.





Návrh na posvátnou katedrálu  
sv. Jánů a Kratochvíle  
v Praze - Dobruška. (1898)

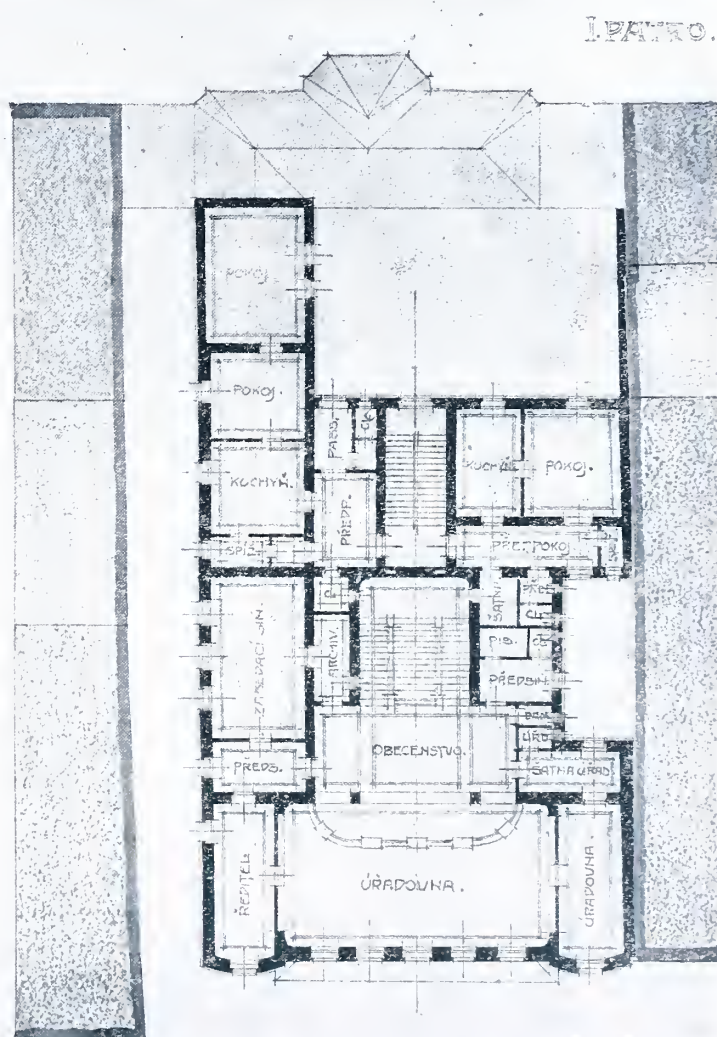
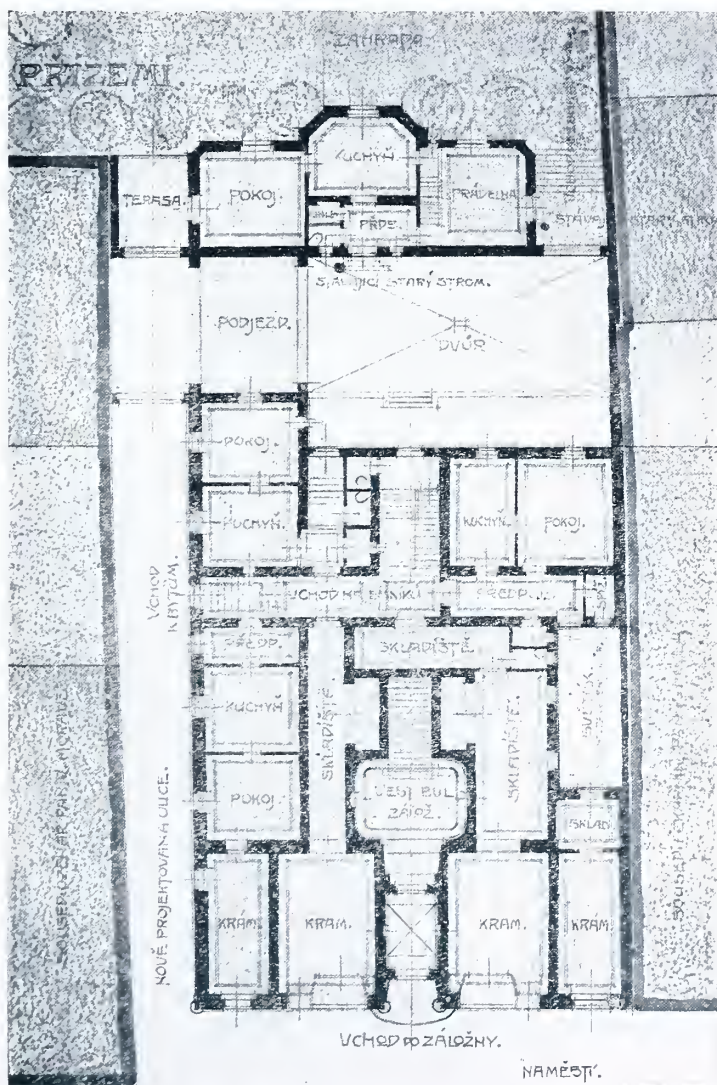
V Praze v lednu 1898.

*J. V. Štúr*



Návrh stav. rady Jana Vejrycha.

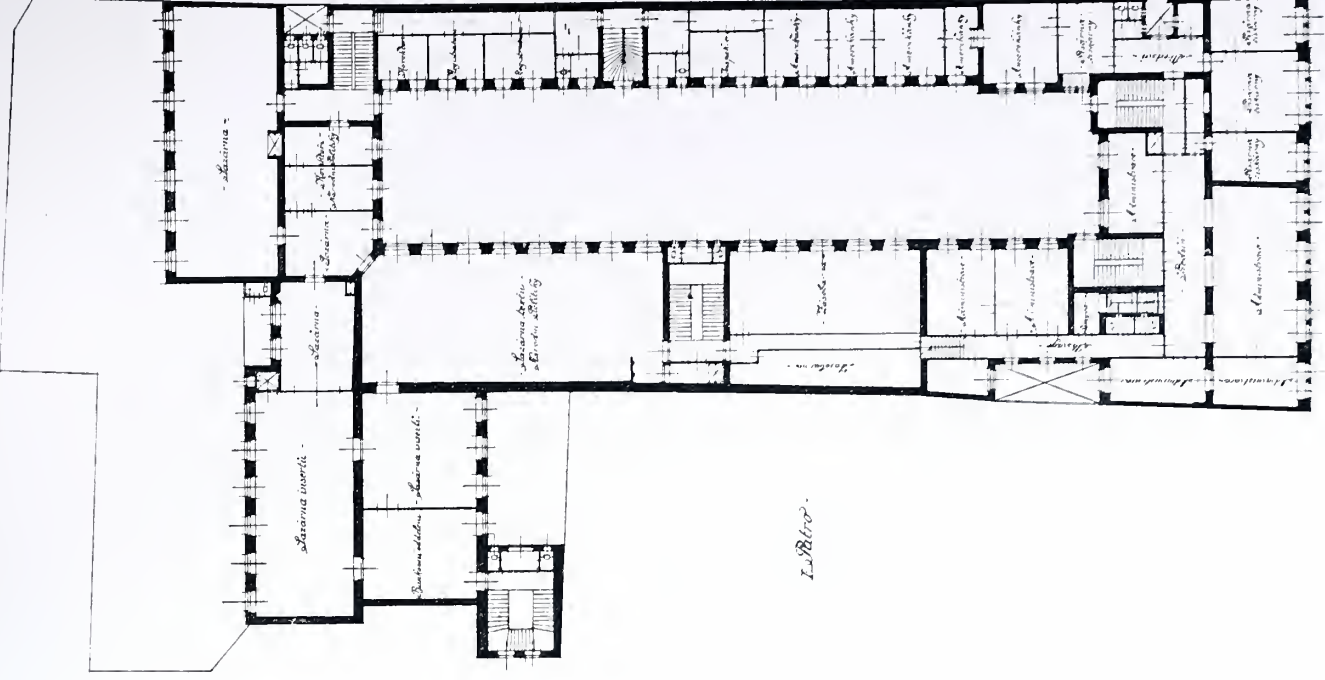
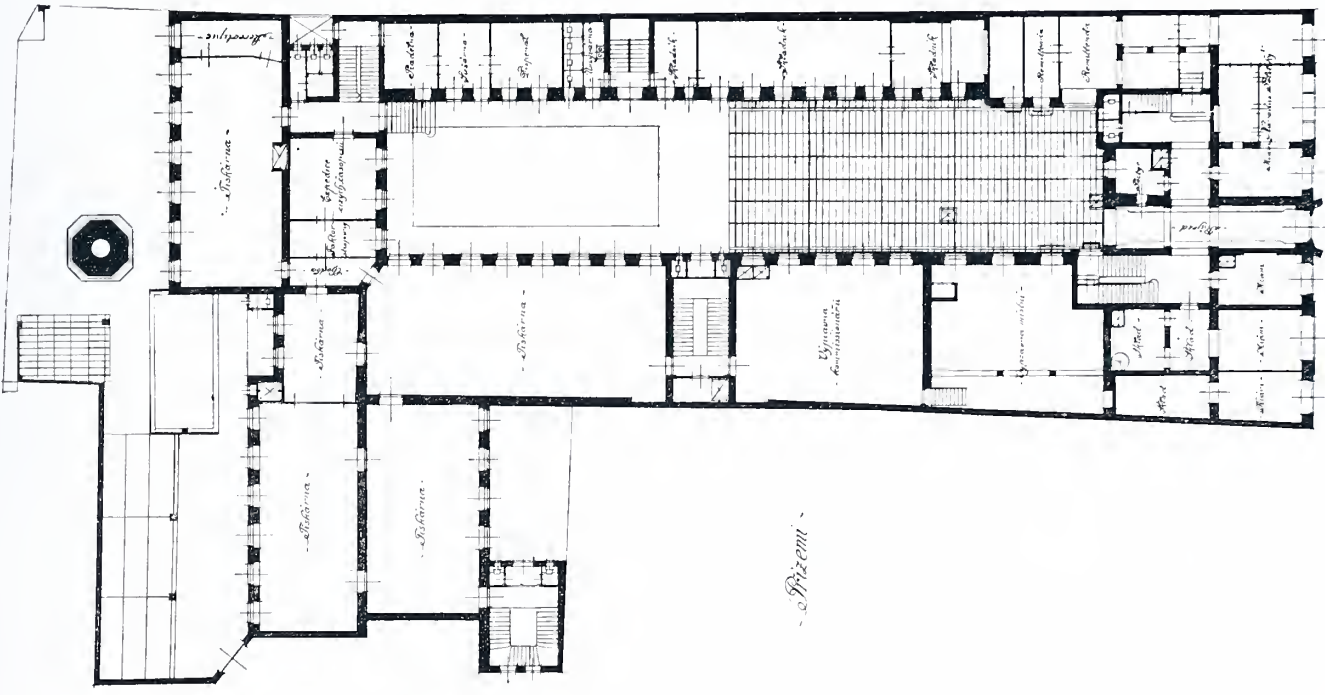
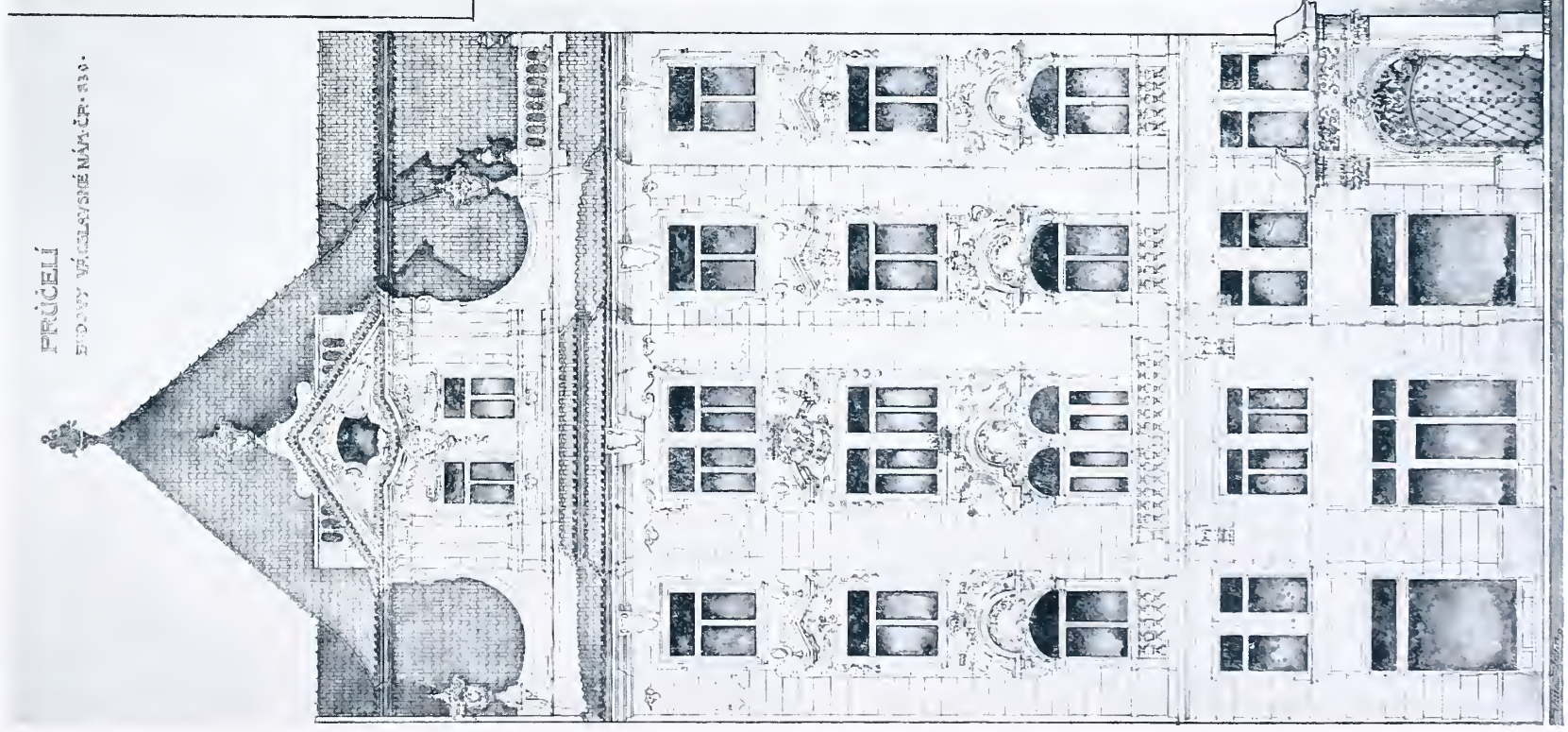




SOUTĚŽNÝ NÁVRH ZÁLOŽNY V ČÁSLAVI.

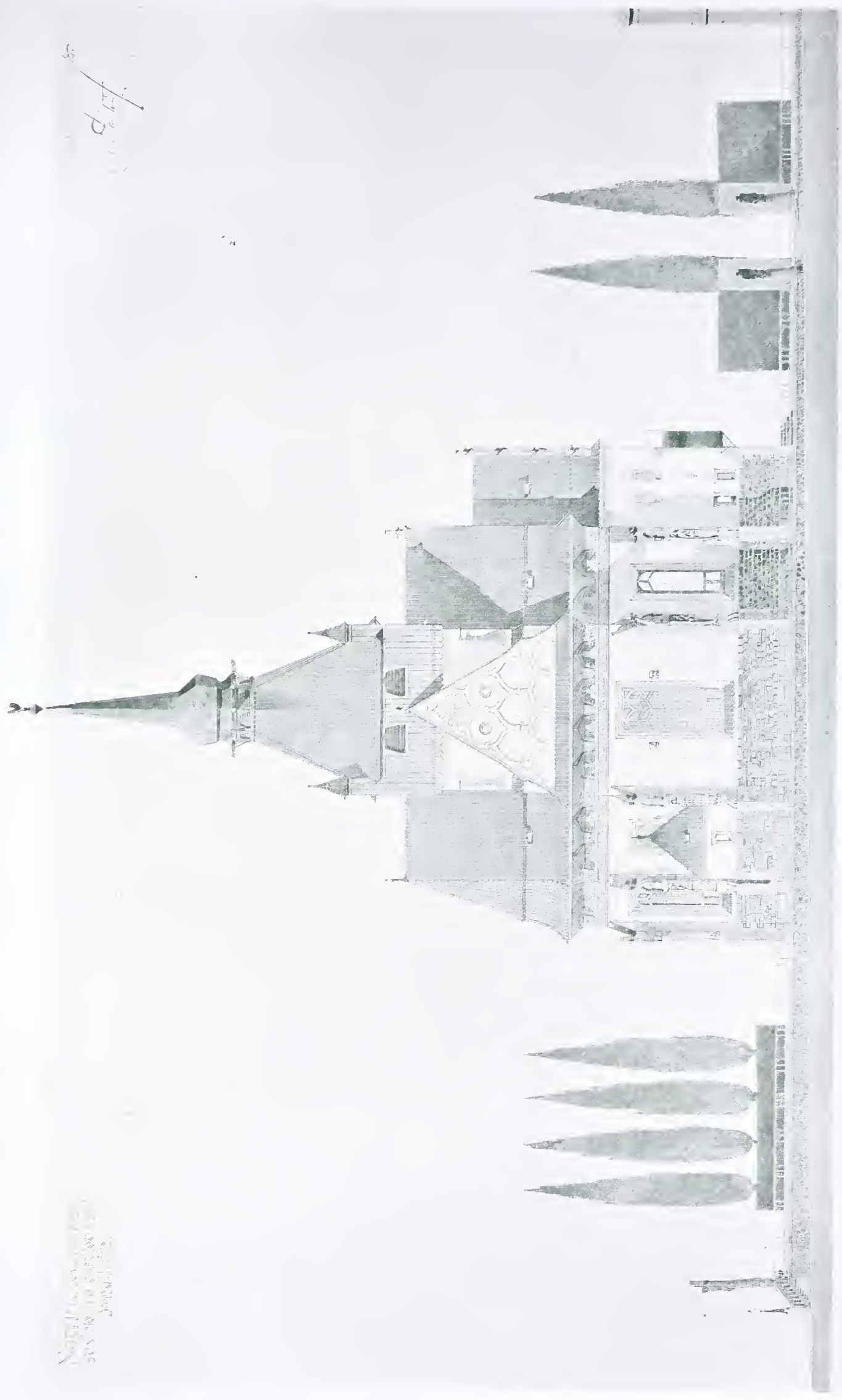
Arch. Lad. Skřivánek ve Vídni. — I. cena.





Budova „Politiky“ závodu tiskařského a vydavatelského v Praze.  
Arch. M. BLECHTA, stavitel.





Návrh stav. rady  
 Jana Vejrnycha

1. 1. 1. 1.  
 D. 1. 1. 1. 1.  
 1. 1. 1. 1.

Stavba v Praze

Návrh stav. rady Jana Vejrnycha.







POHLED K HRADČANŮM OD RUDOLFINA.

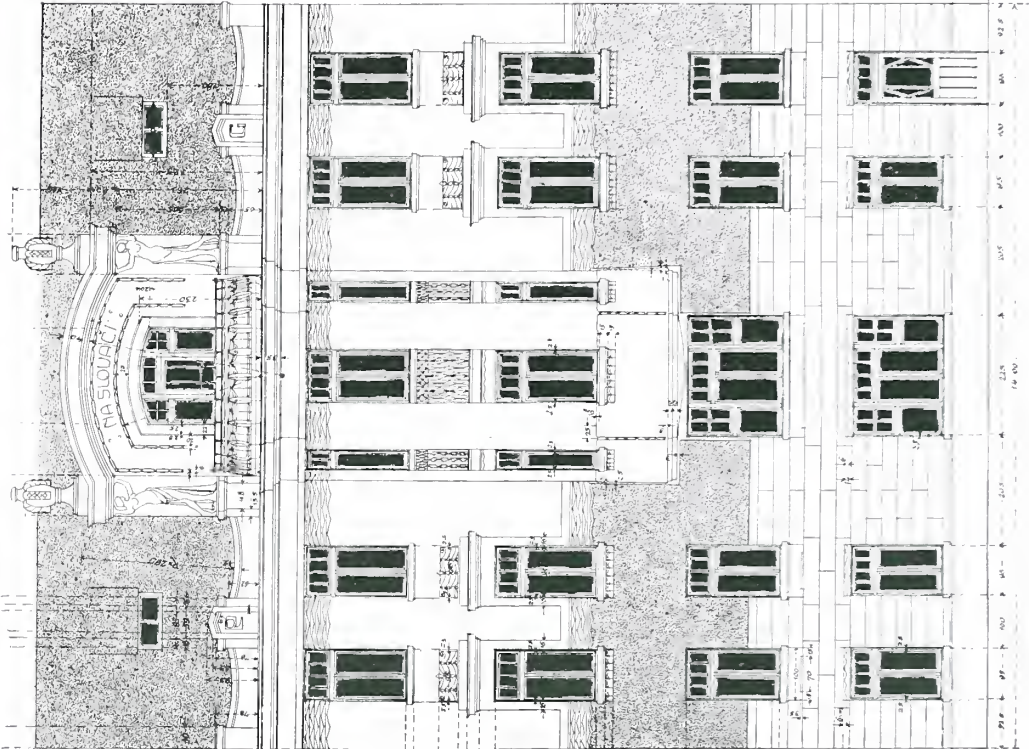
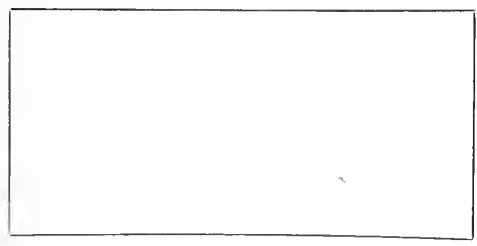
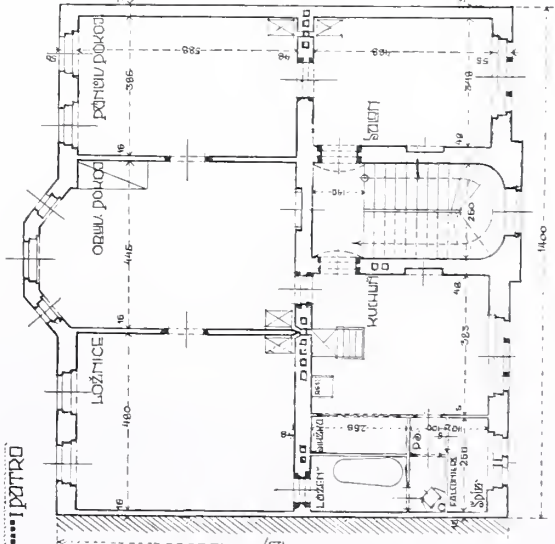
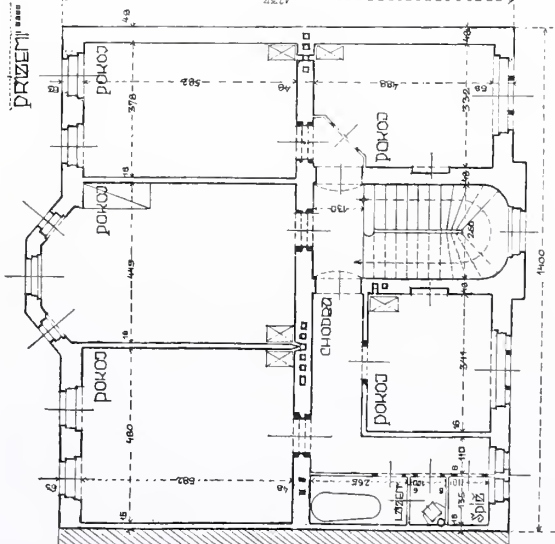
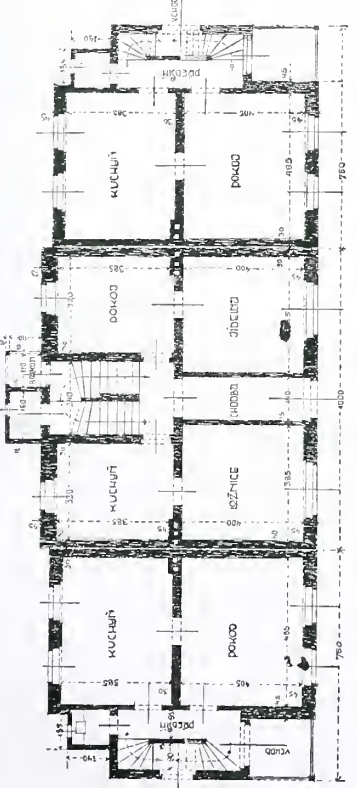


POHLED K HRADČANŮM OD KŘÍŽOVNÍKŮ.

ÚPRAVA MALÉ STRANY A OTÁZKA VEŘEJNÝCH STAVEB NA MALÉ STRANĚ.

Arch. Ant. Balšánek.





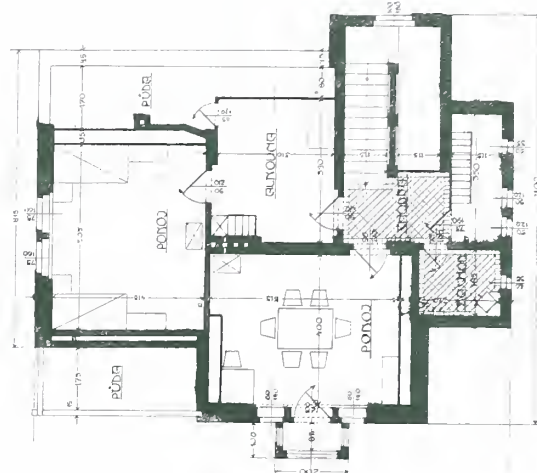
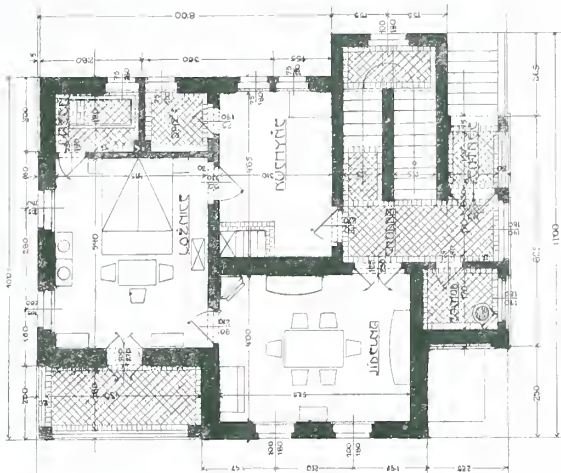
PENSIONÁT NA SLOVAČI, SKUPINA TŘI OBYTNÝCH DOMKŮ V TÁBOŘE.

Arch. a stv. K. Rudolf

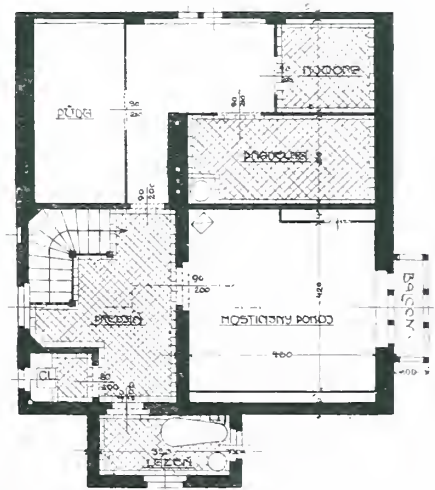
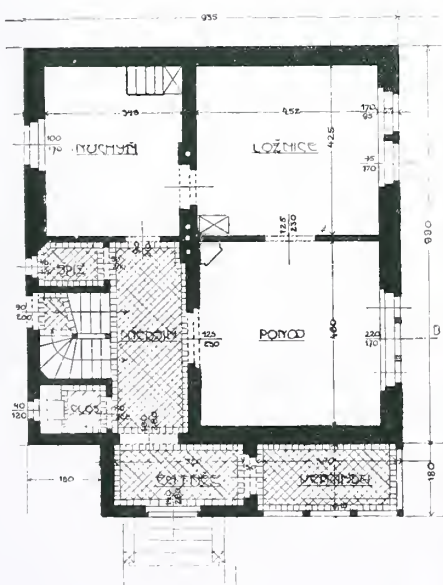




VILLA „TERESIA“.



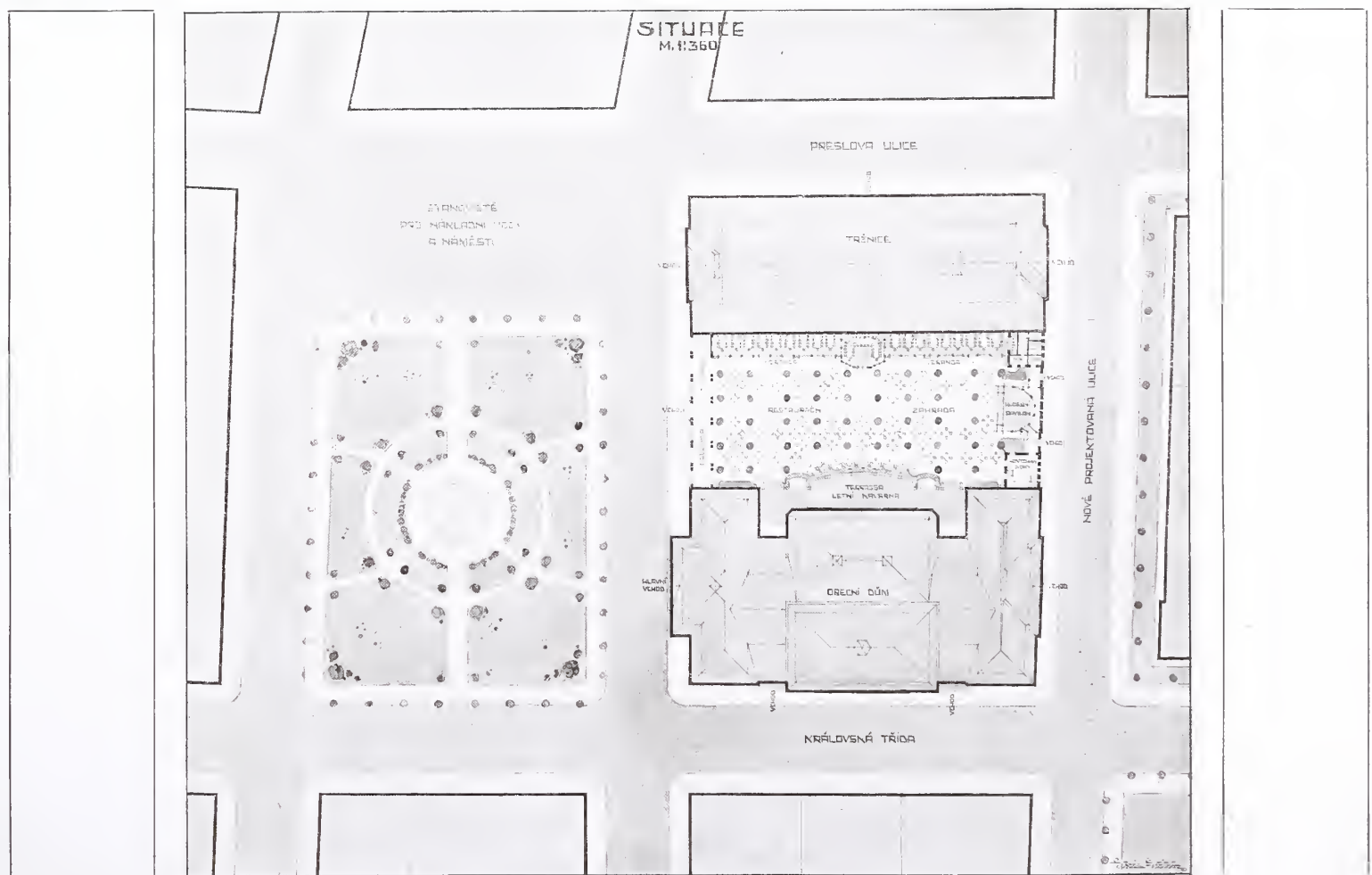
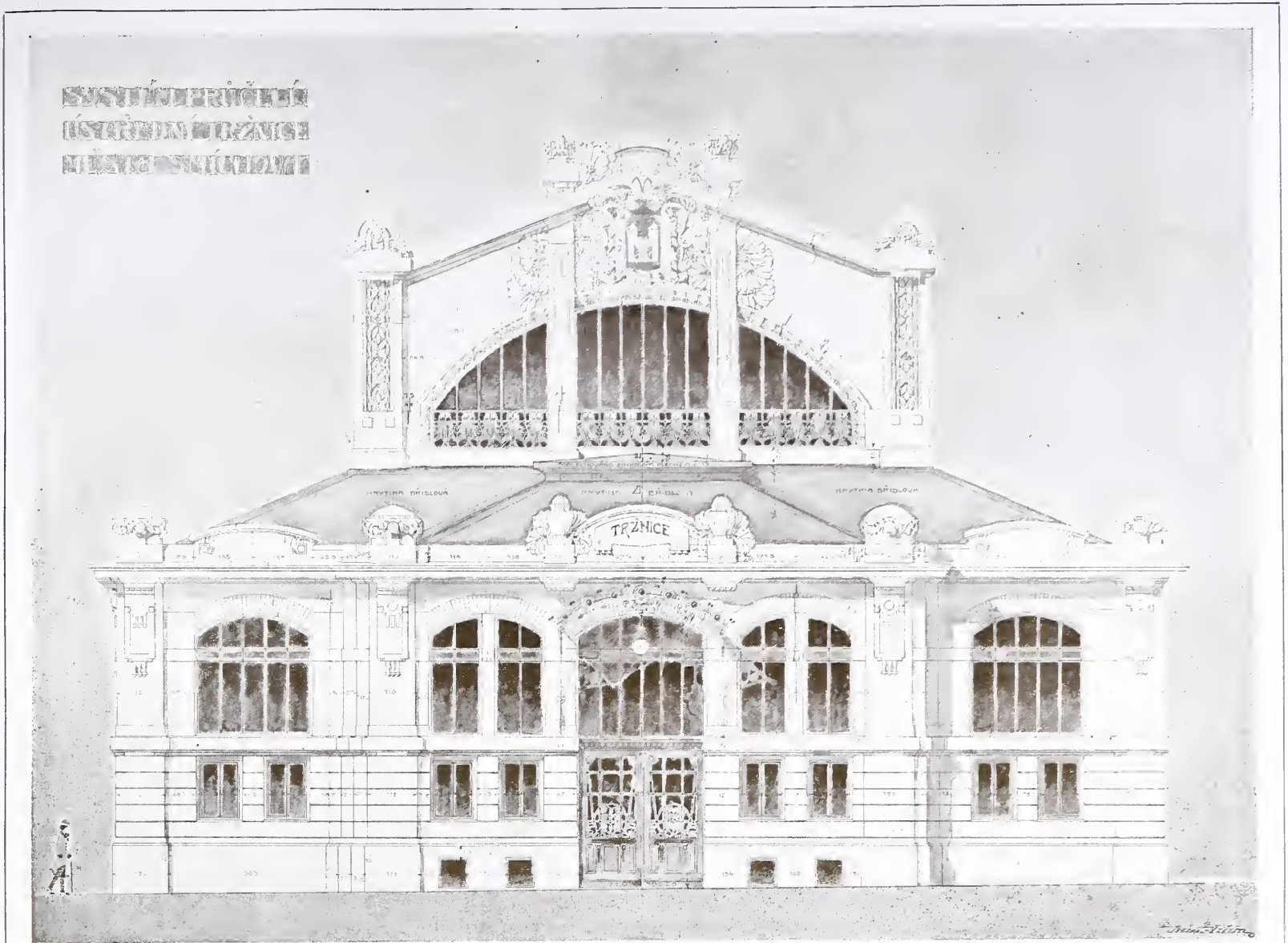
VILLA „BELLARIA“.



RODINNÉ DOMKY V TÁBOŘE.

Arch. a stav. K. Rudolf.

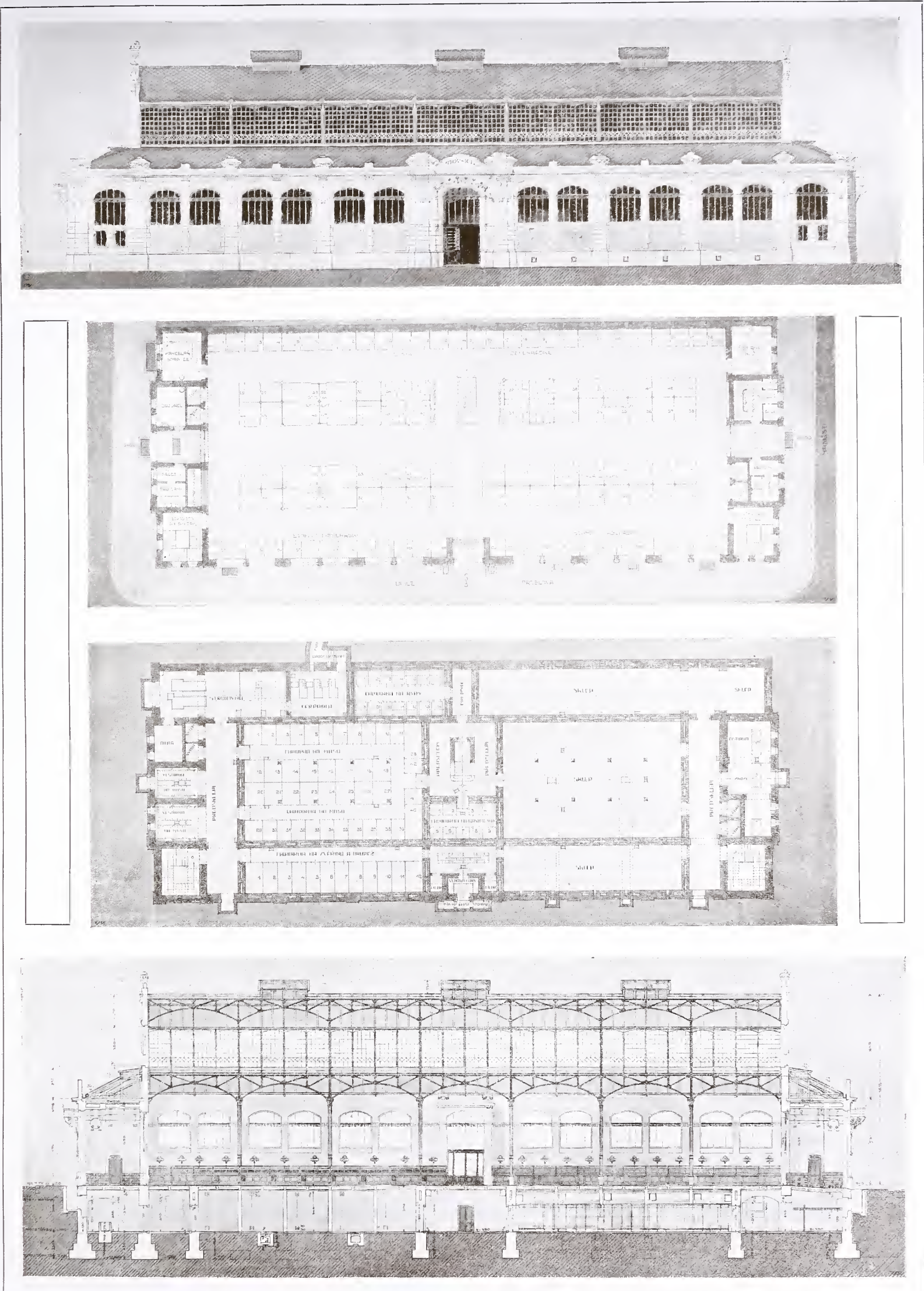




ÚSTŘEDNÍ TRŽNICE PRO DROBNÝ PRODEJ NA SMÍCHOVĚ.  
Architekt Dr. Al. Čenský.







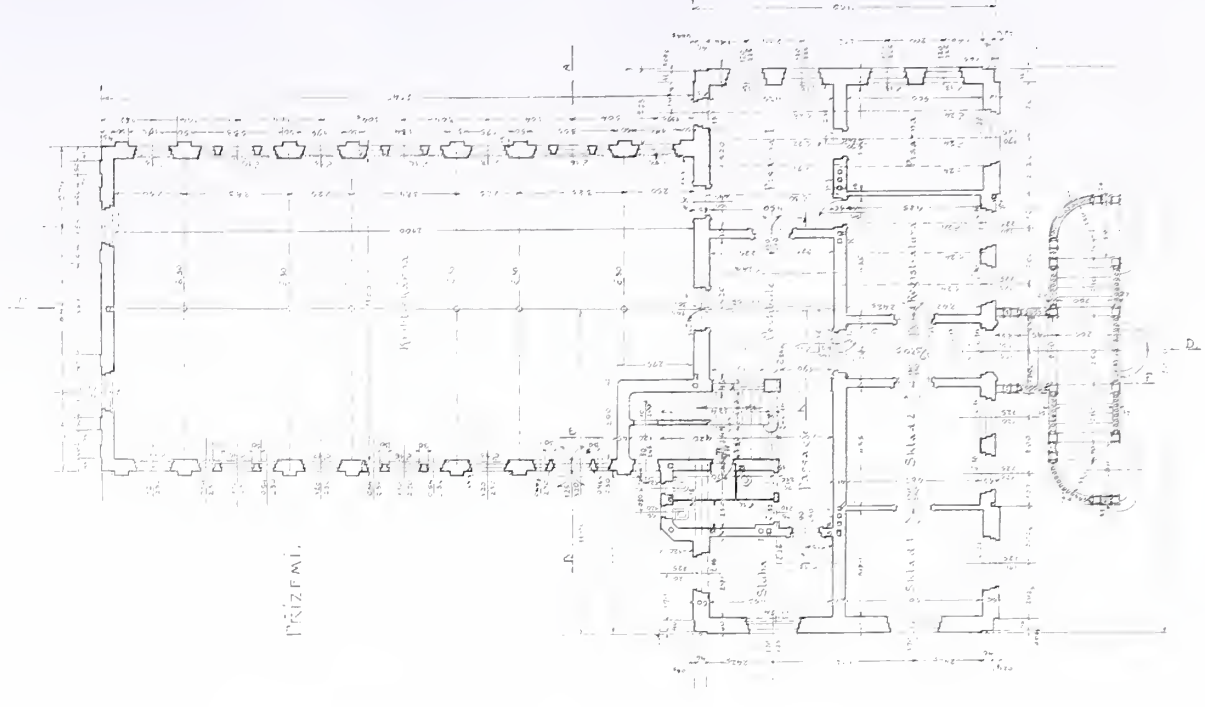
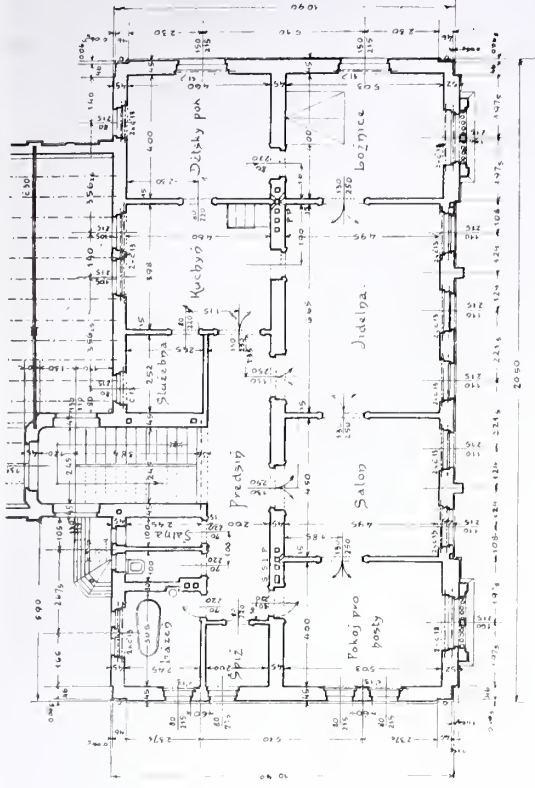
ÚSTŘEDNÍ TRŽNICE PRO DROBNÝ PRODEJ NA SMÍCHOVĚ.  
Architekt Dr. Al. Čenský.



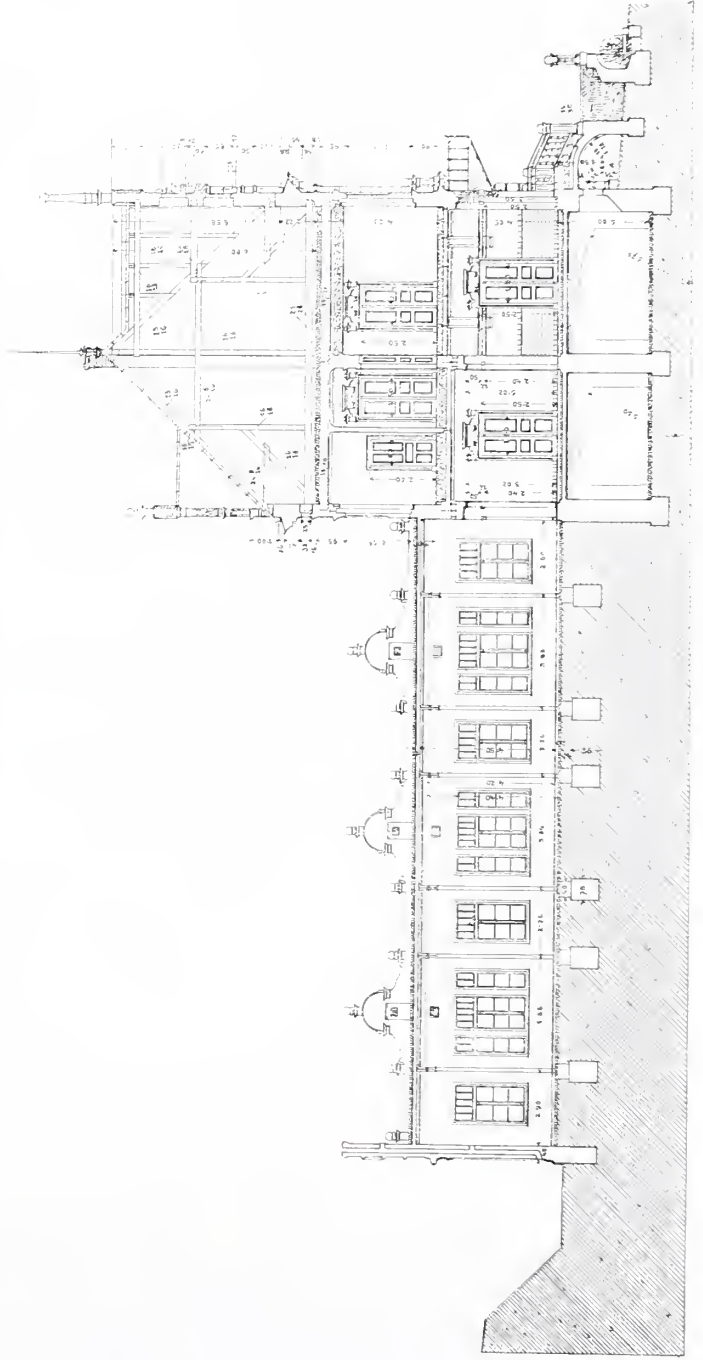


ÚSTŘEDNÍ TRŽNICE PRO DROBNÝ PRODEJ NA SMÍCHOVĚ.  
Architekt Dr. Al. Čenský.





TRIZEMÍ.



KNIII- A KAMENOTISKÁRNA J. JIRÁČKA V TURNOVĚ.  
 Arch. J. Heindl, stavitel v Žižkově.

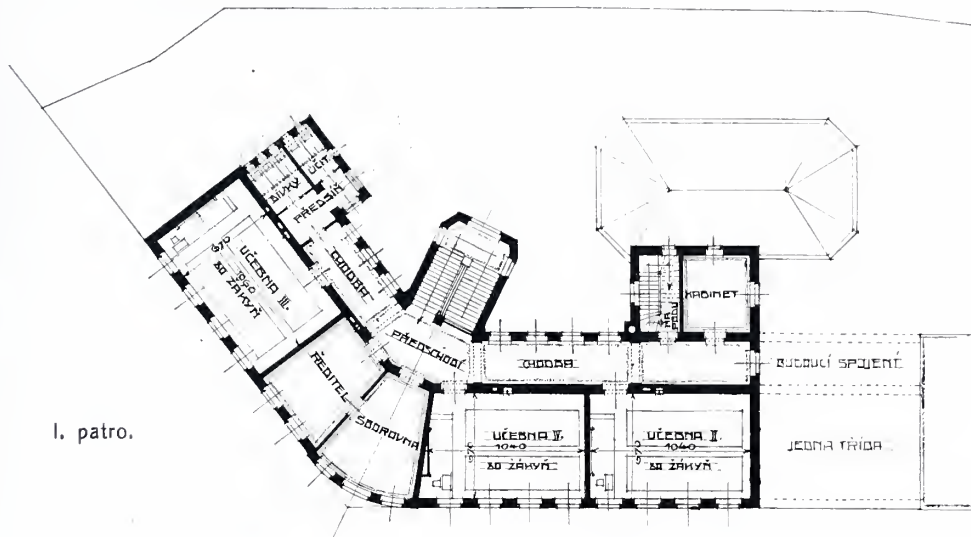


SOUDĚŽNÝ NÁVRH  
DÍVČÍ MĚŠTANKY V  
ČESKÉ SKALICI

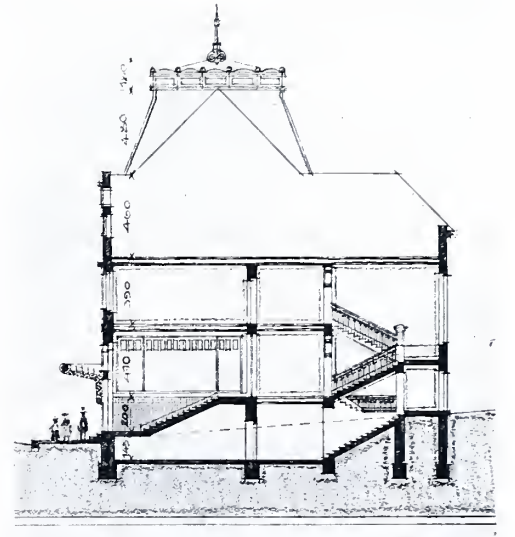
MĚŠE ŠKOLY



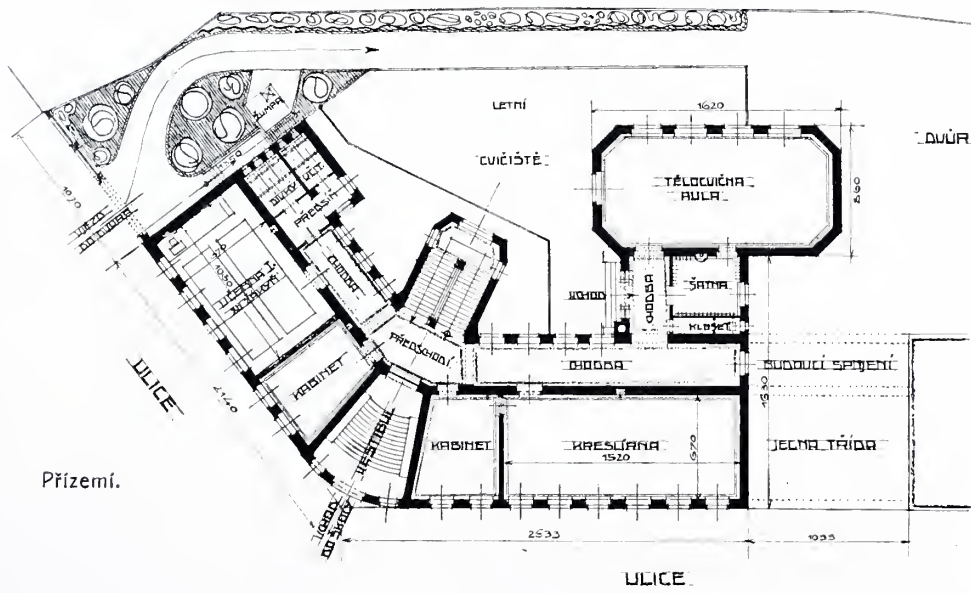
ROZVÍNUTÉ PŘÍČELI  
1:100



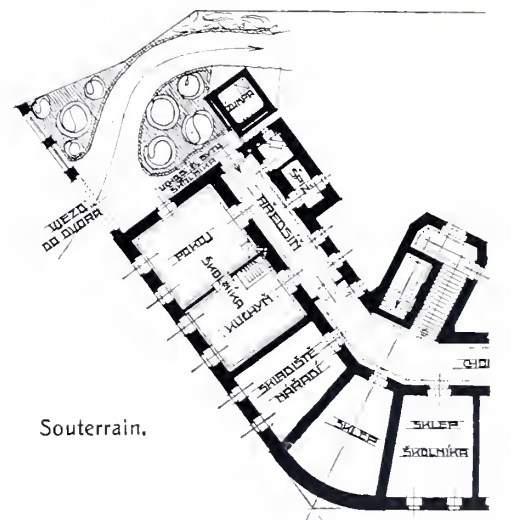
I. patro.



ŘEZ VCHODEM: 1:200



Přízemí.



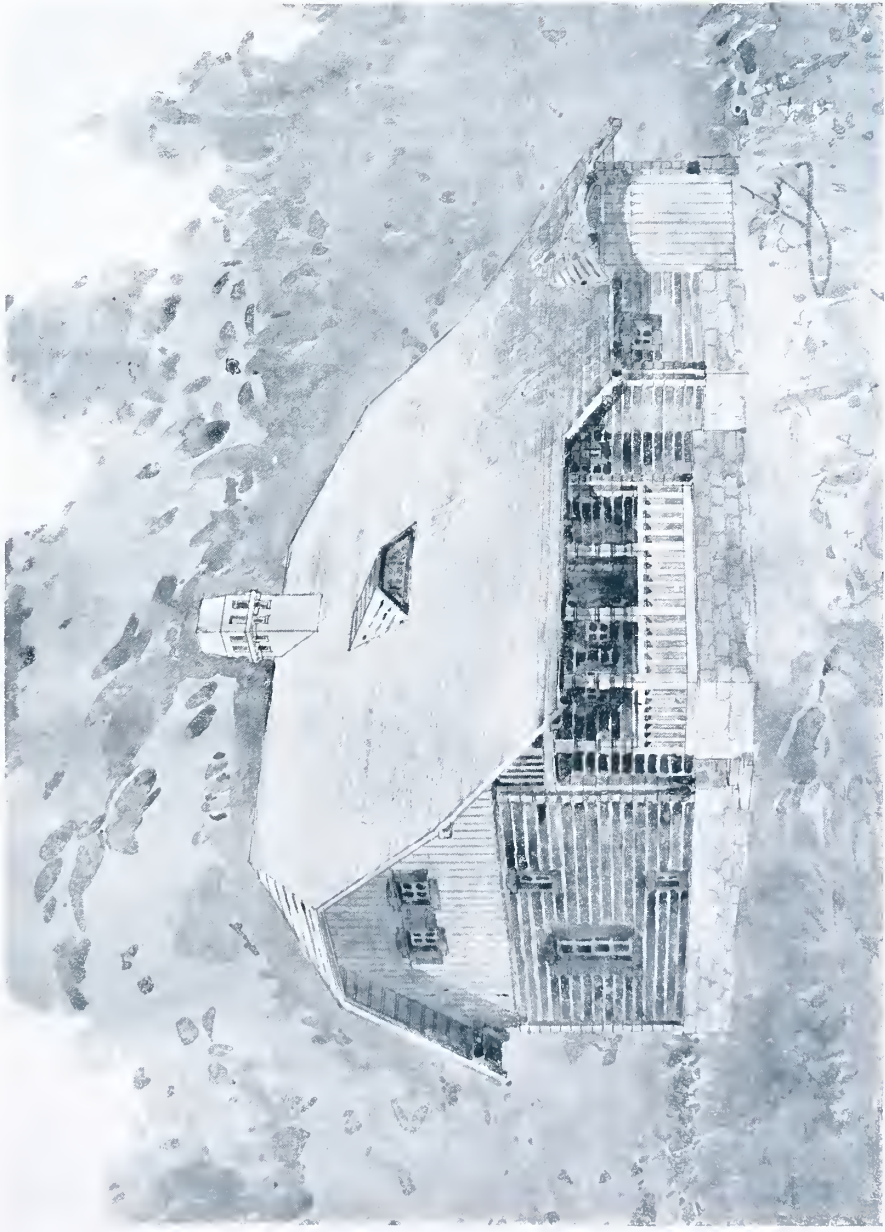
Souterrain.

SOUTĚŽNÝ NÁVRH MĚŠTANSKÉ ŠKOLY DÍVČÍ V ČESKÉ SKALICI.

II. cena. — F. Matějček, stav. asistent, Praha-II.

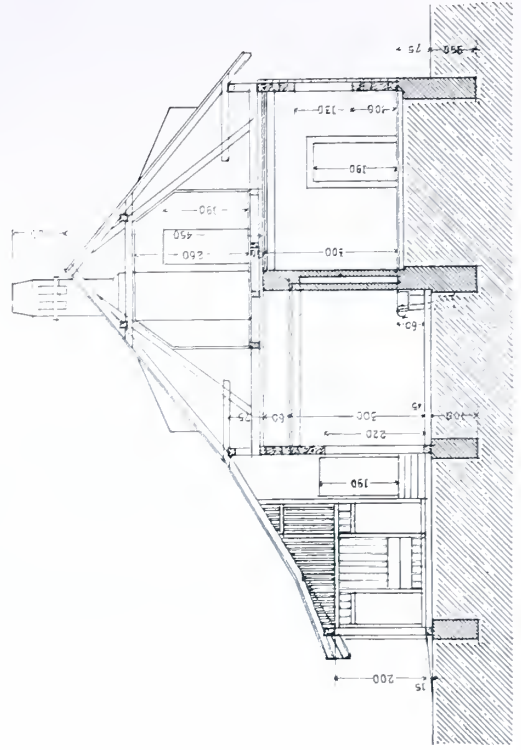
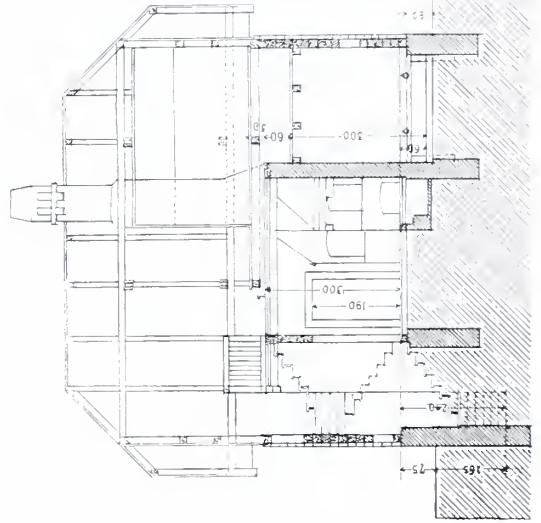
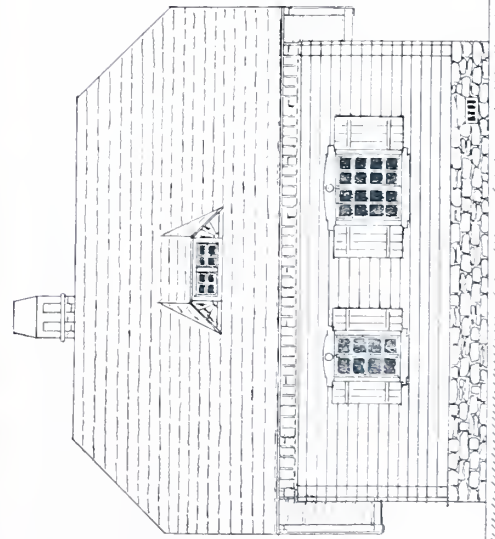
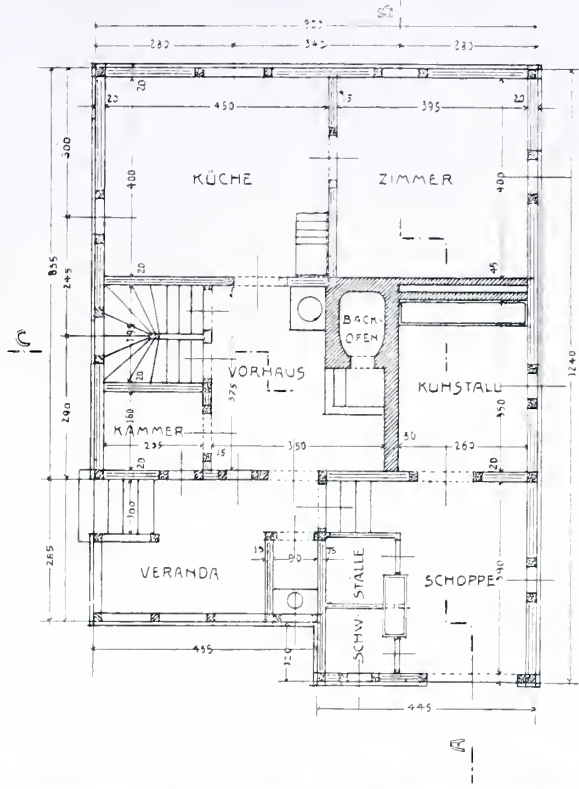




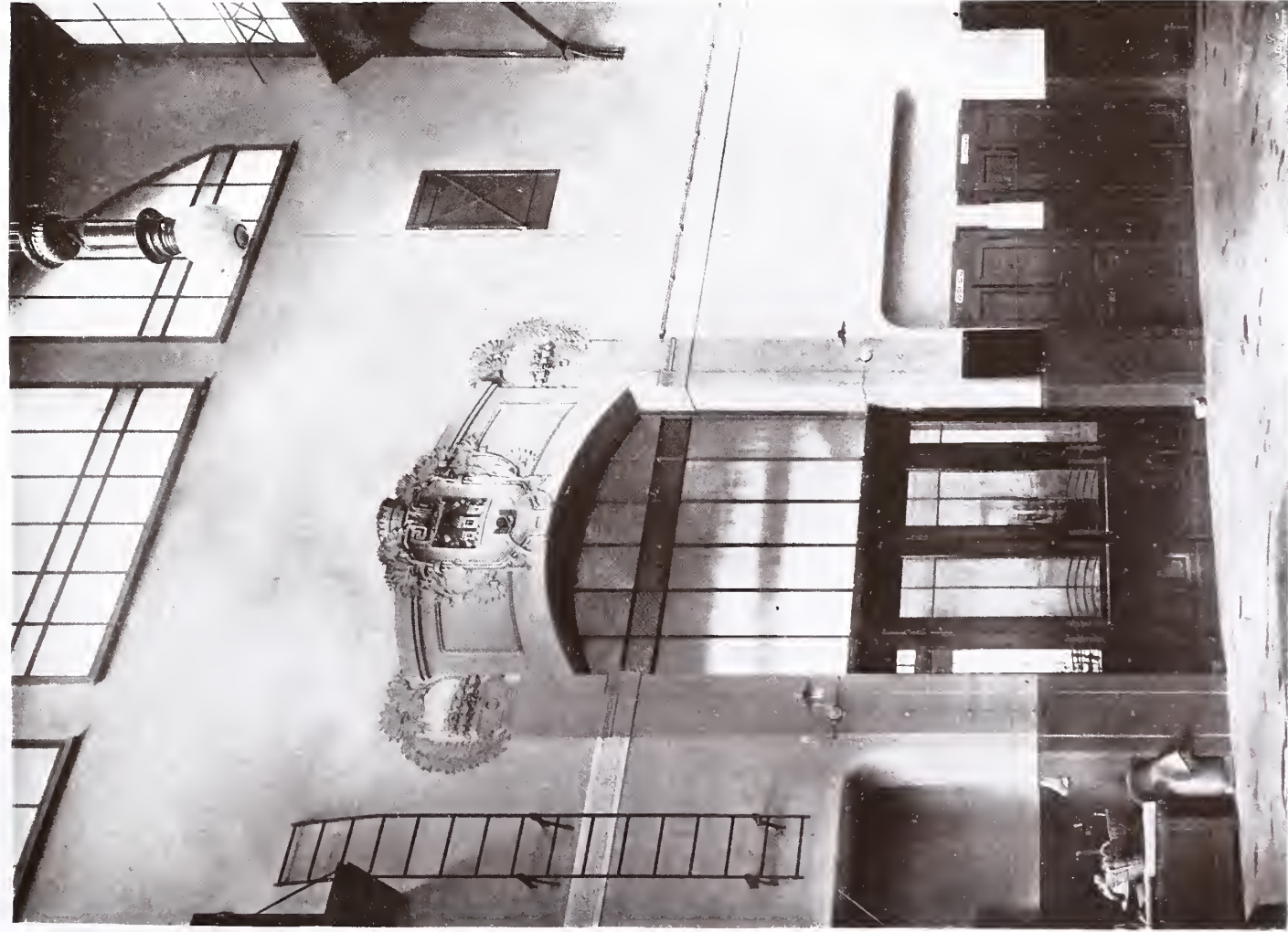


NÁVRH HÁJOVNY PRO LESNÍ ÚŘAD  
VELKOSTATKU V LIBORČI V ÚHRÁCH.

Arch. DOM. FEY.

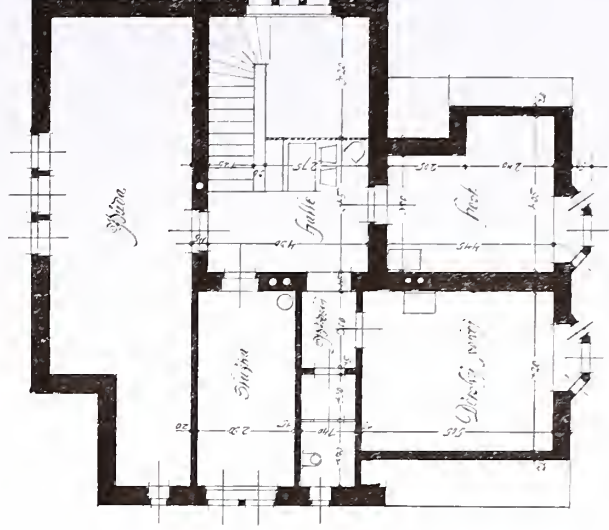
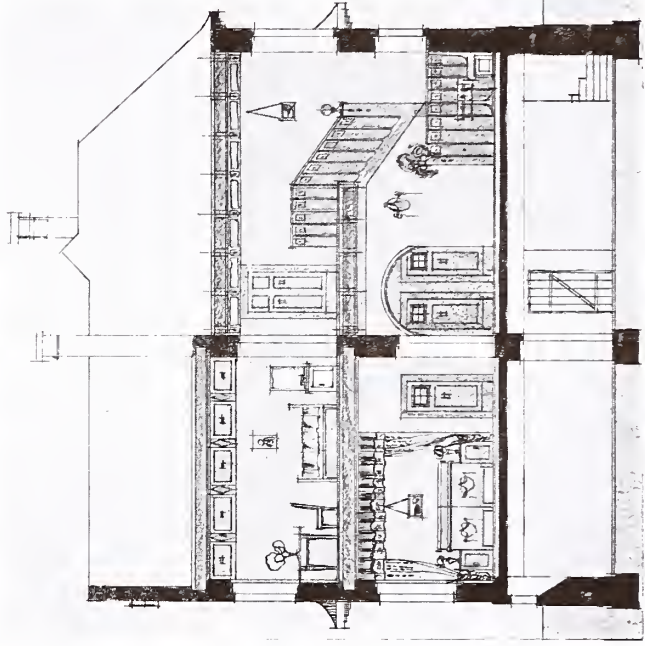
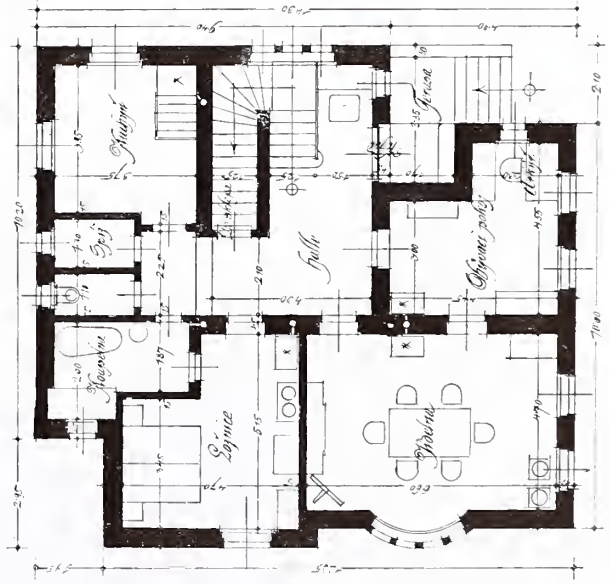
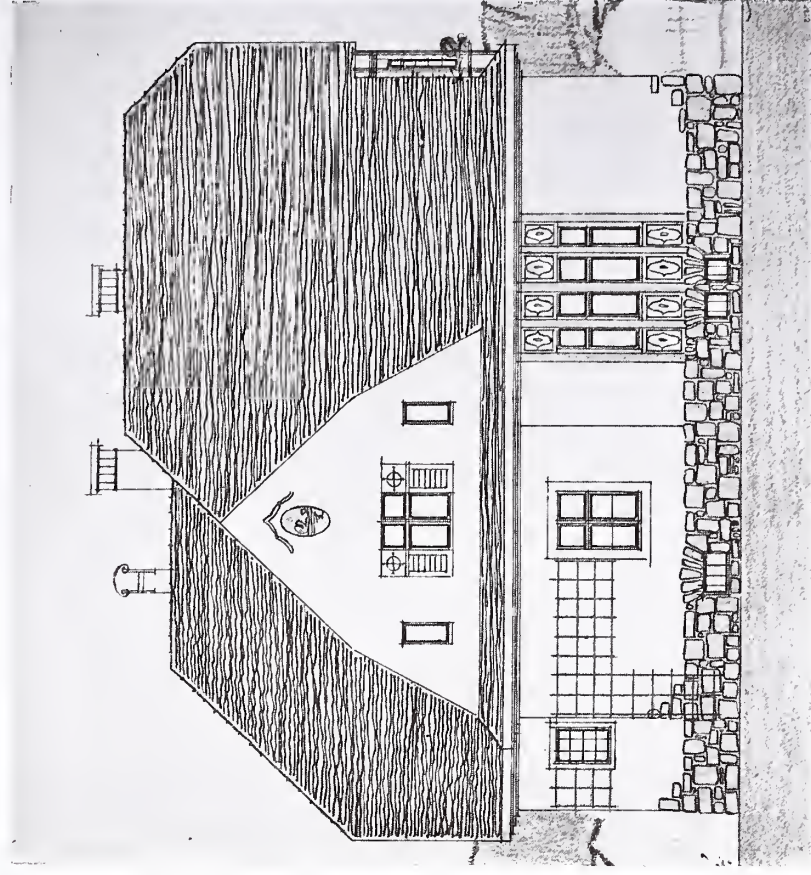






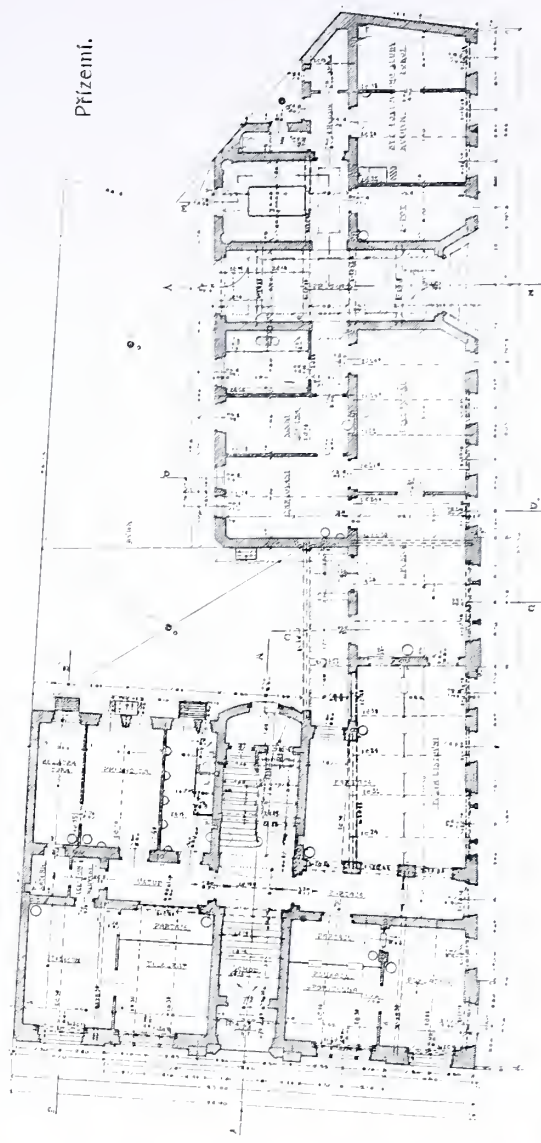
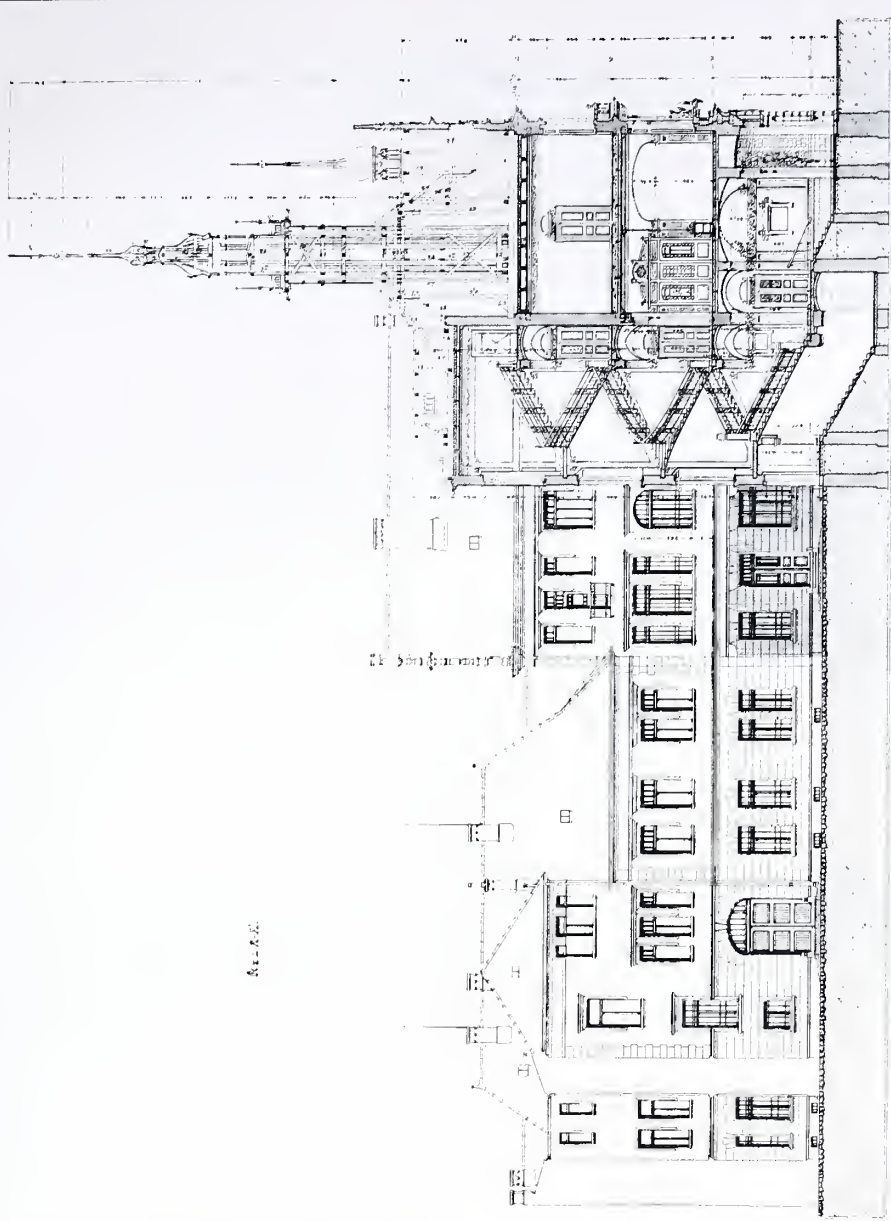
ÚSTŘEDNÍ TRŽNICE PRO DROBNÝ PRODEJ NA SMÍCHOVĚ. VNITŘEK.  
Architekt Dr. Al. Čenský.





NÁVRH RODINNÉHO DOMU.  
Arch. Oldřich Liška.

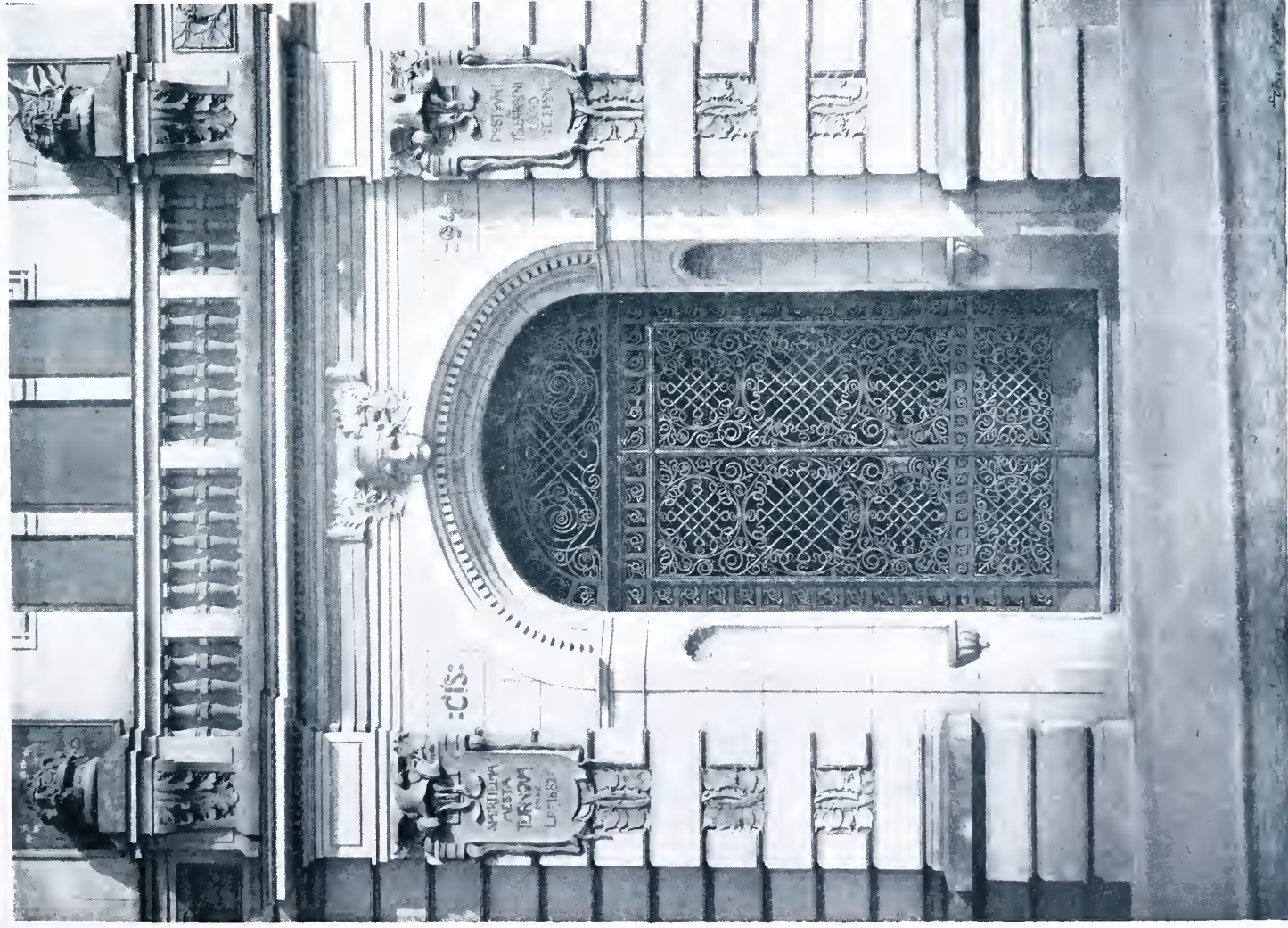




MĚSTSKÁ SPŮRITELNA V TURNOVĚ.  
Architekt J. Heindl.







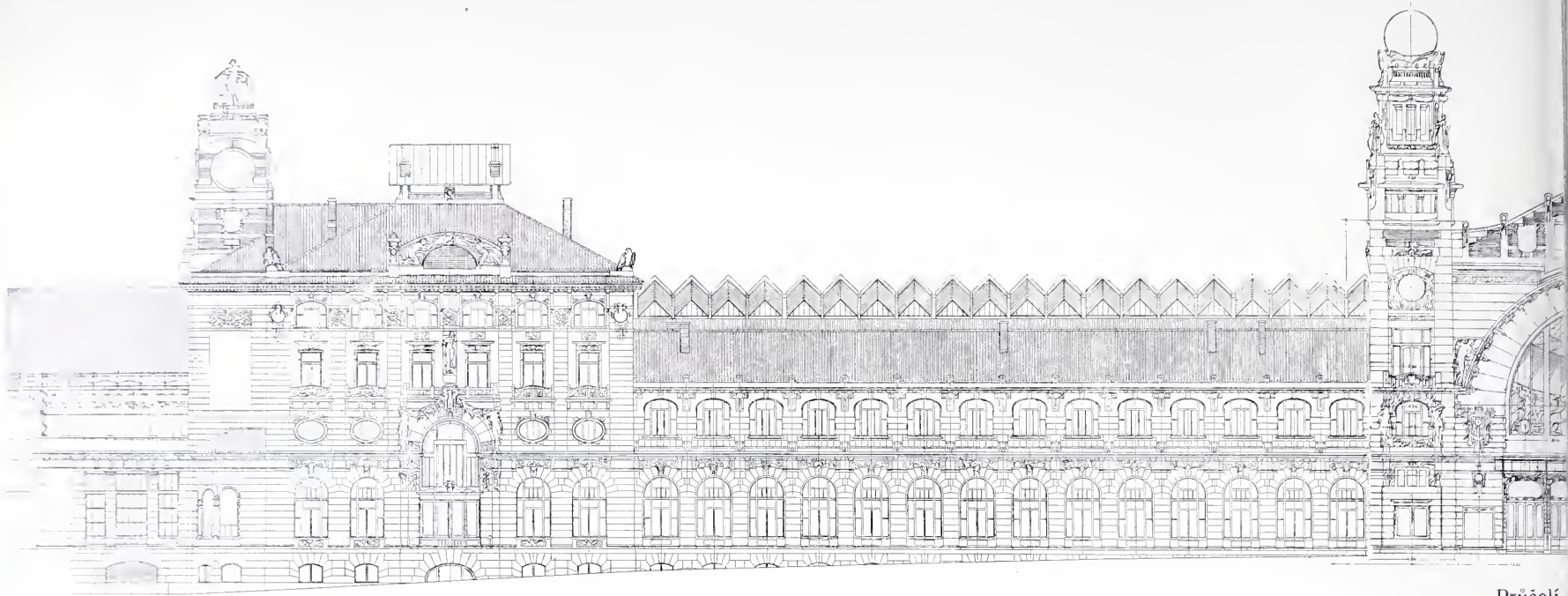
PORTÁL. — ZASEDACÍ SÍŇ. — ÚŘADOVNA.



MĚSTSKÁ SPORITELNA V TURNOVĚ.  
Architekt J. Heindl.



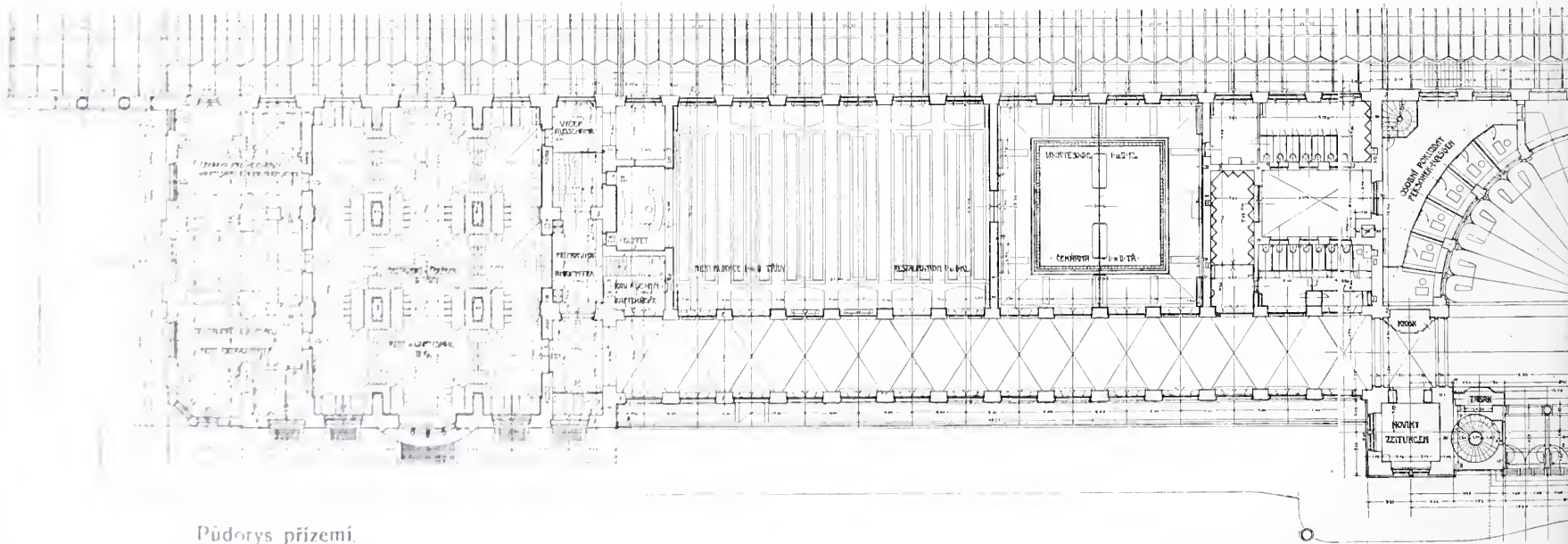




Průčelí



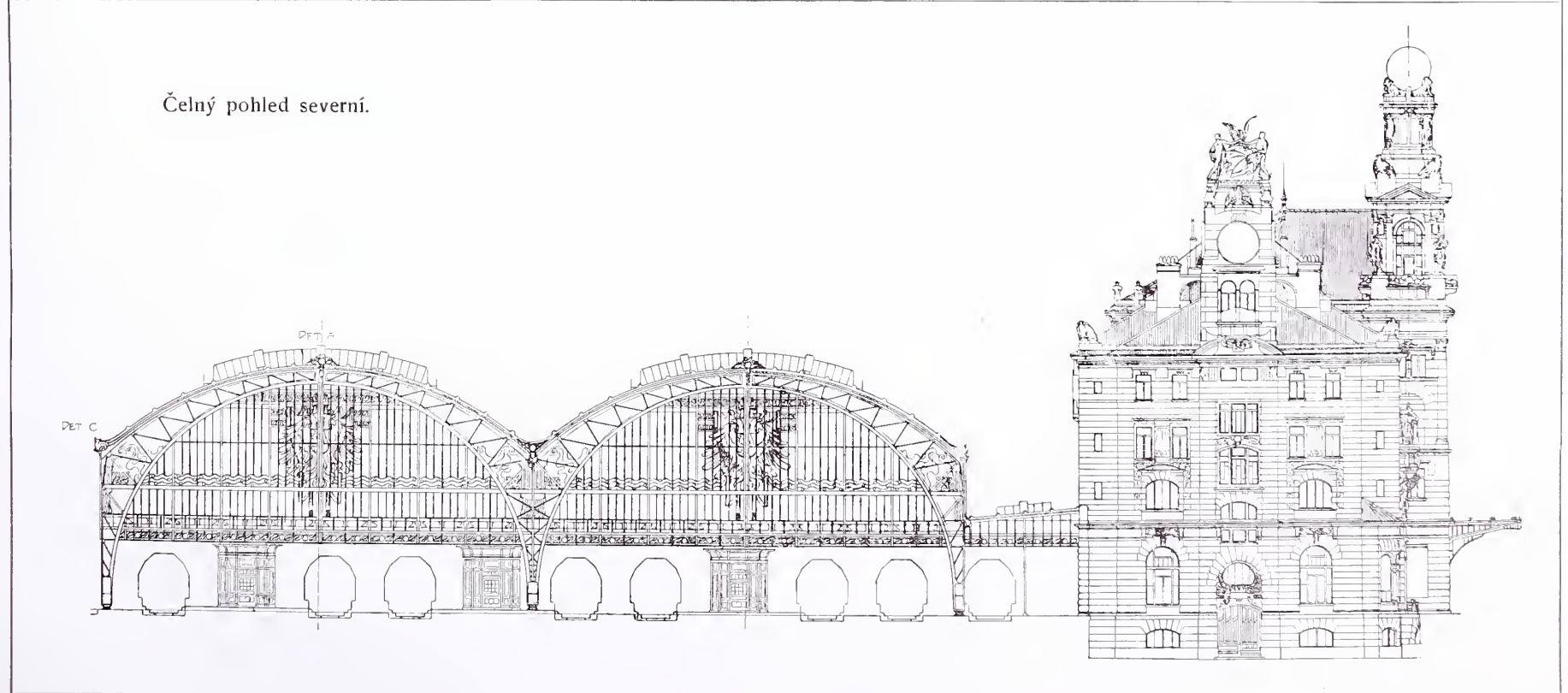
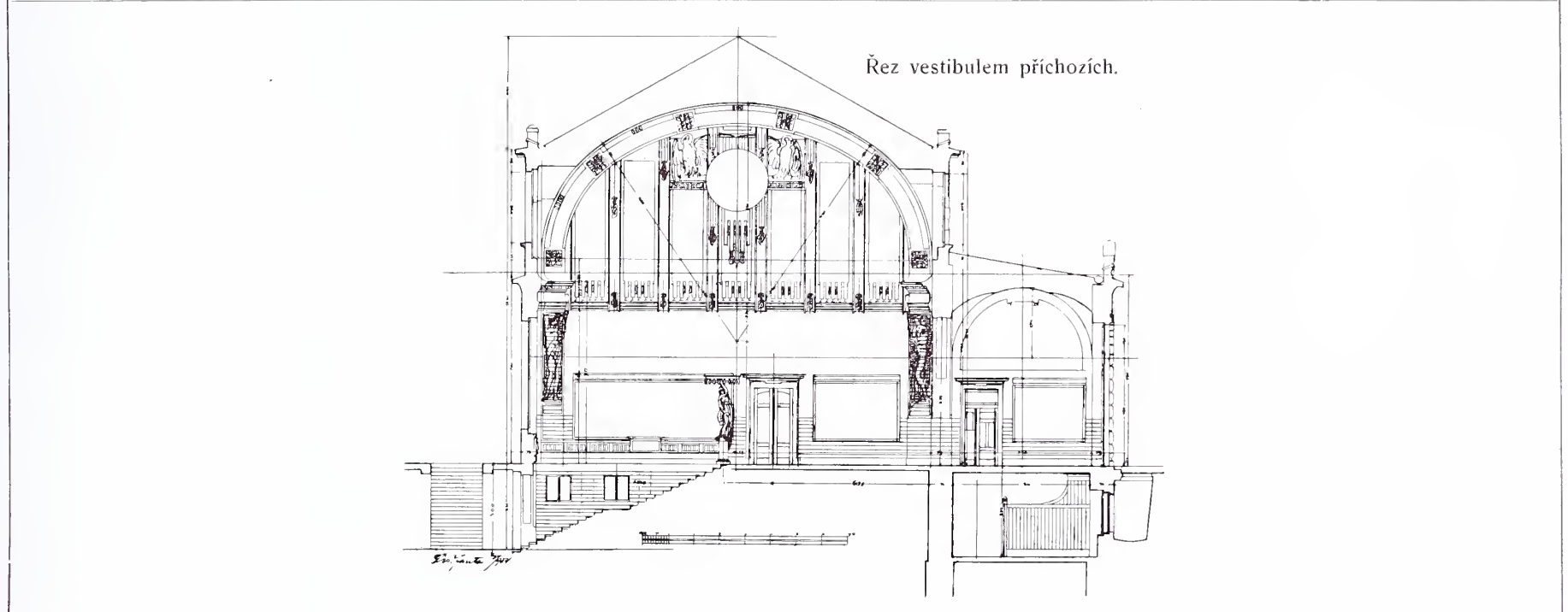
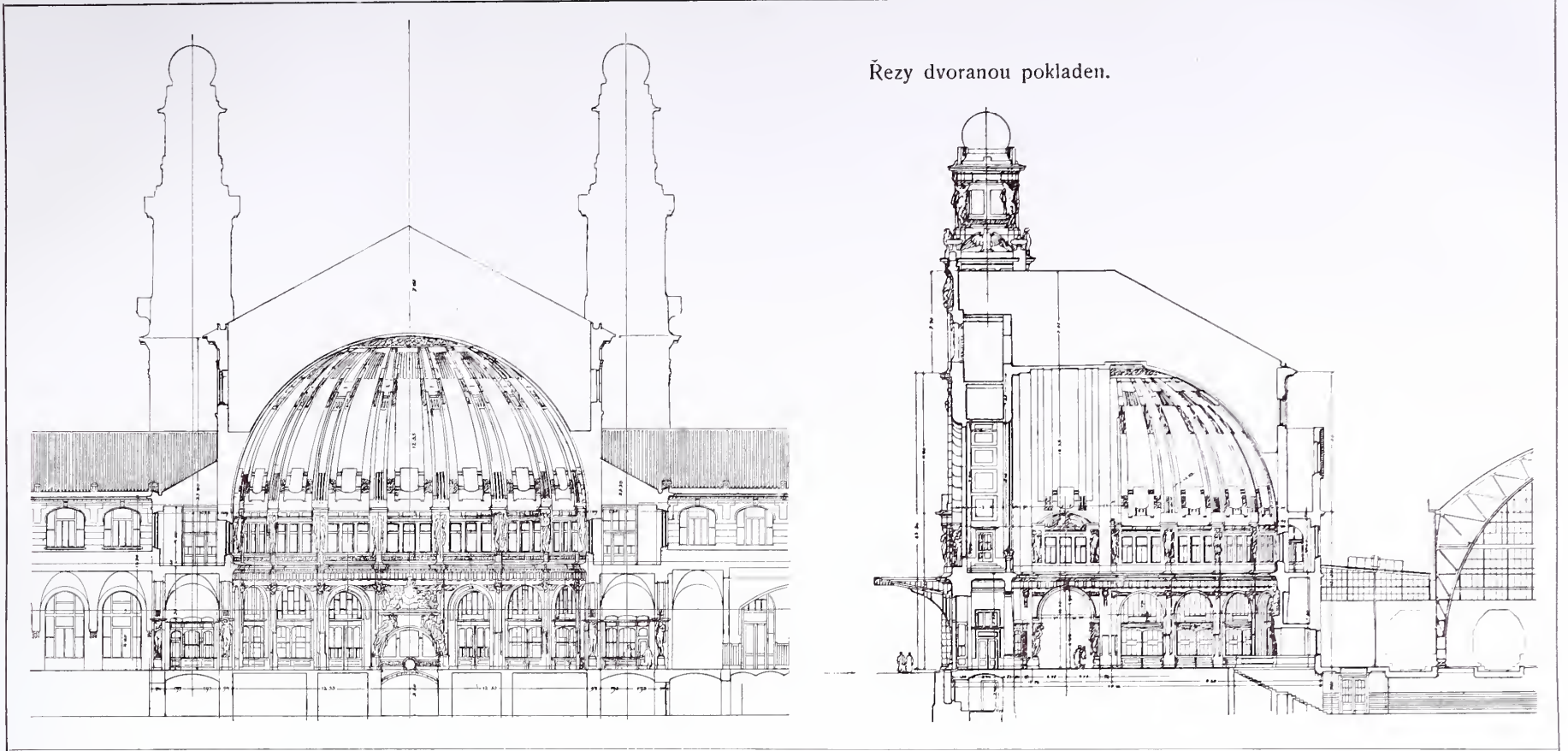
Průčelí



Půdorys přízemí.







Čelný pohled severní.





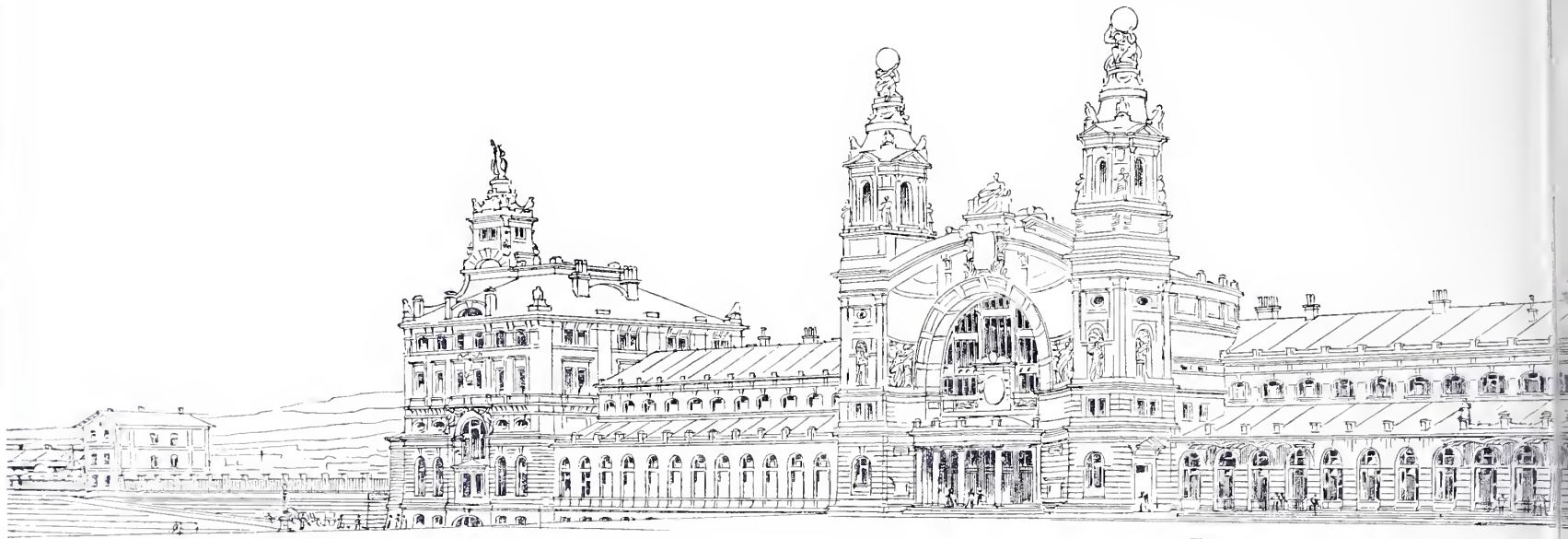


Detail levého křídla.

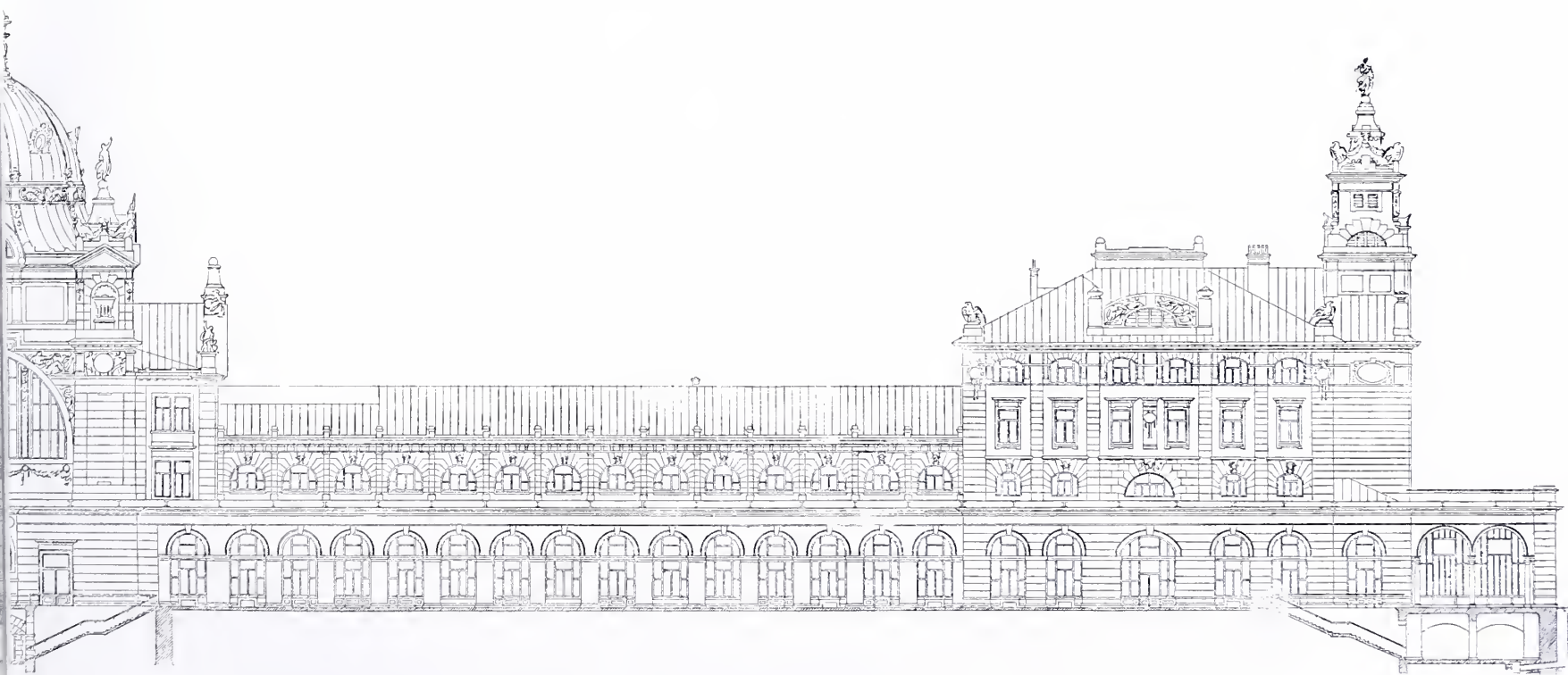
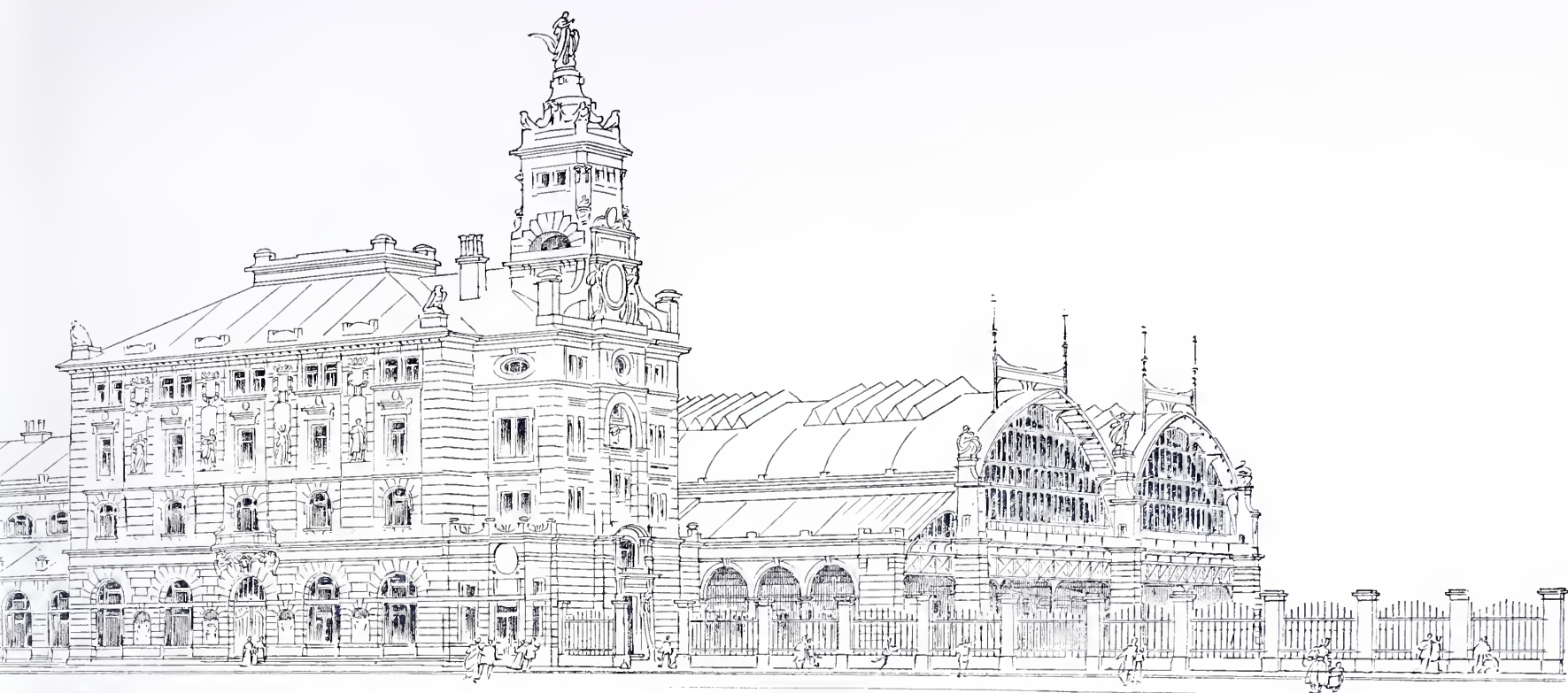
PŘIJÍMACÍ BUDOVA NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE.  
Architekt Josef Fanta.







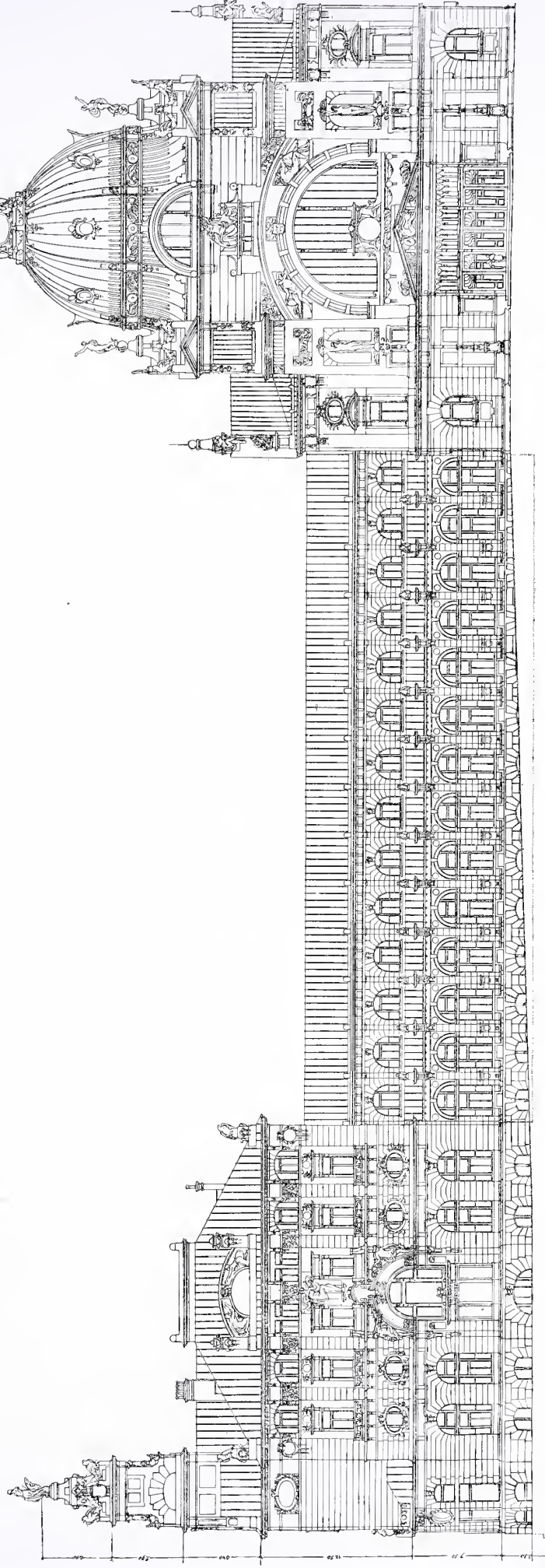
NÁVRH PŘIJÍMACÍ BUDOVY NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE.



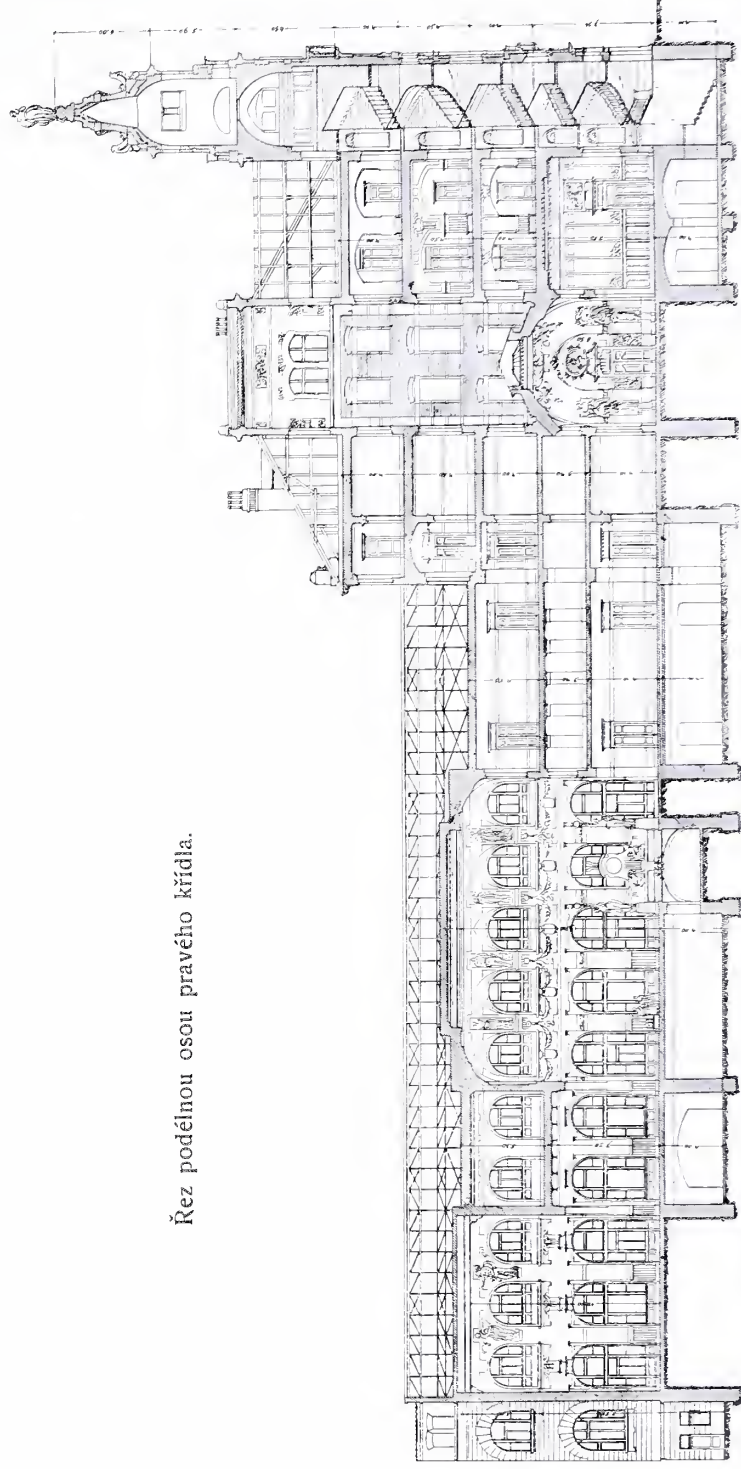
CELKOVÝ POHLED PERSPEKTIVICKÝ — PRŮČELÍ PERONOVÉ.



Levá část a střed průčelí do Sadové ulice.



Řez podélnou osou pravého křídla.

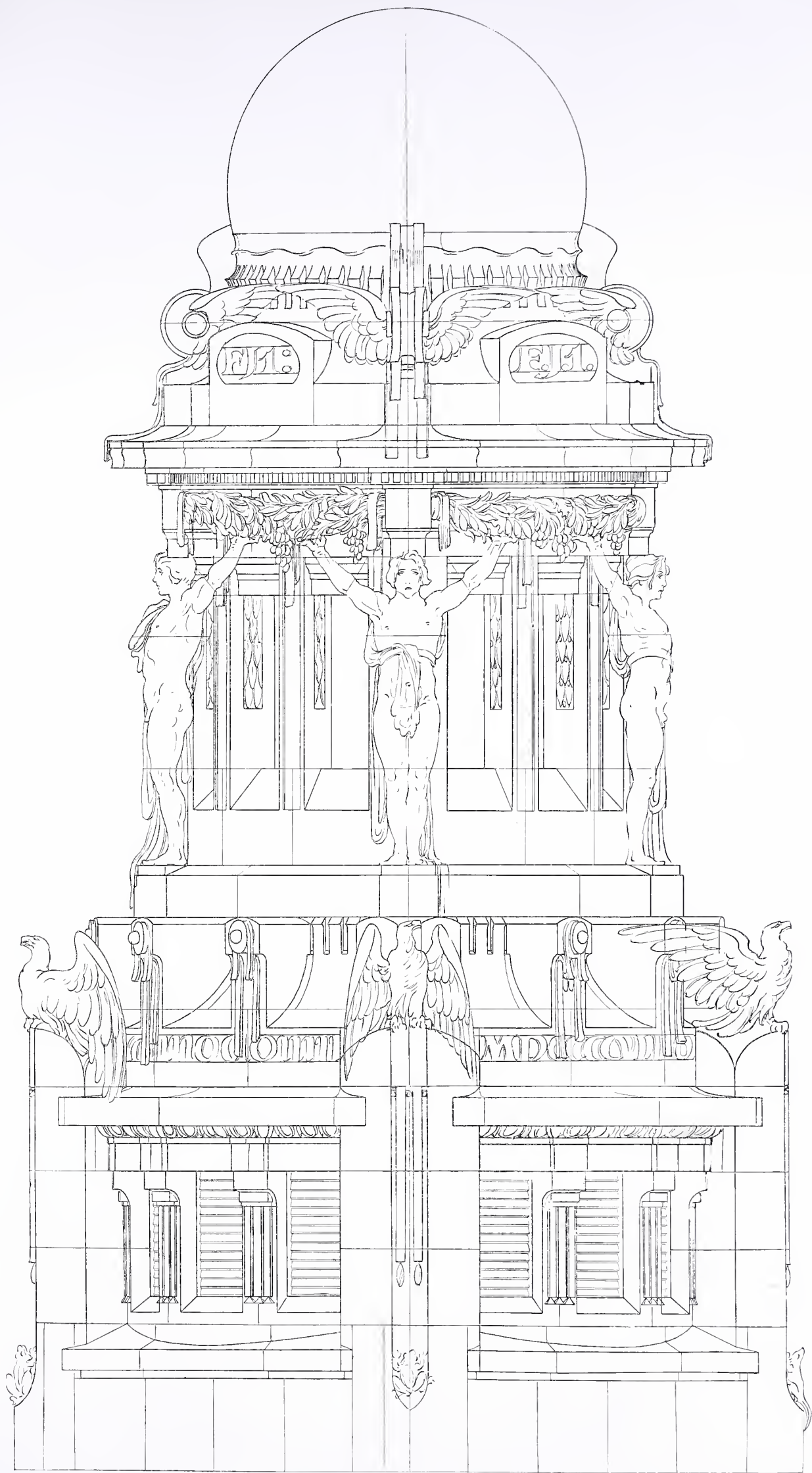


STUDIJNÍ NÁVRH PŘIJÍMACÍ BUDOVY NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE.

Architekt Josef Fanta.





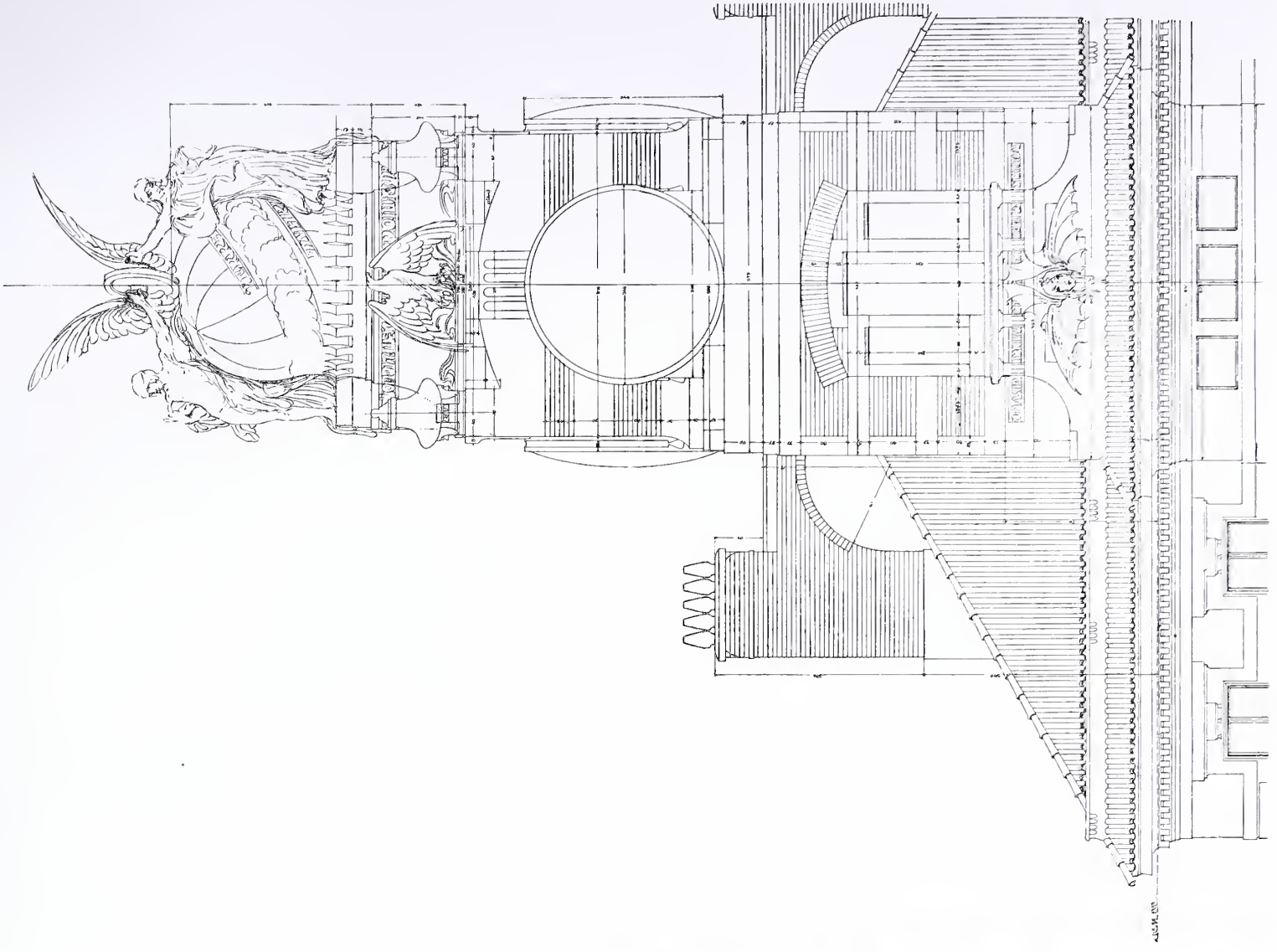


PŘIJÍMACÍ BUDOVA NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE. — DETAIL VĚŽE STŘED. RISALITU.  
Architekt Josef Fanta.





Věž středního risalitu.

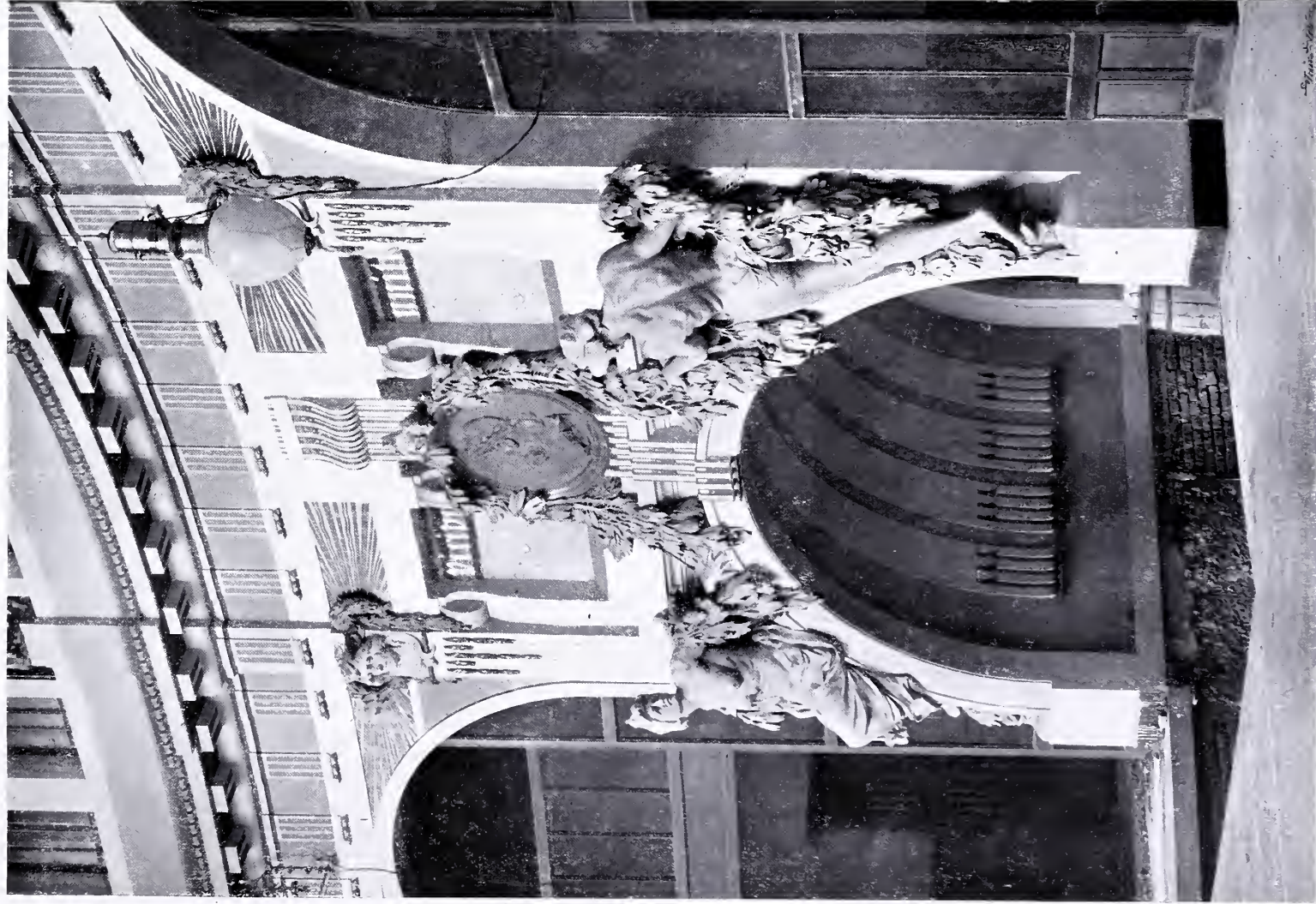


Detail věže pravého křídla.

PŘIJÍMACÍ BUDOVA NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE.

Architekt Josef F. a. t. a.





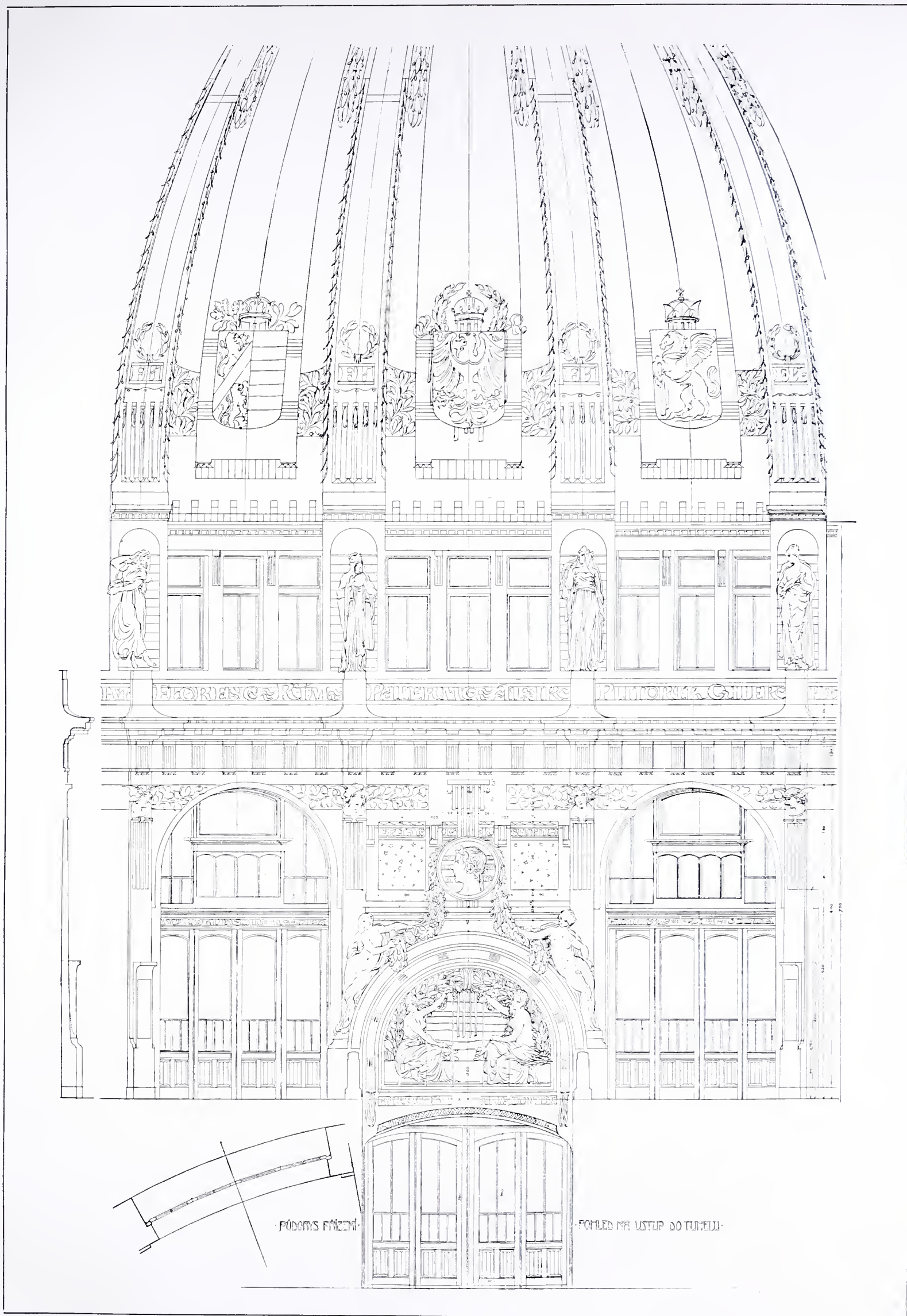
Vstup ze dvorany pokladen.

PŘIJÍMACÍ BUDOVA NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE.  
Architekt Josef Fanta



Předšní dvorní čekárny.

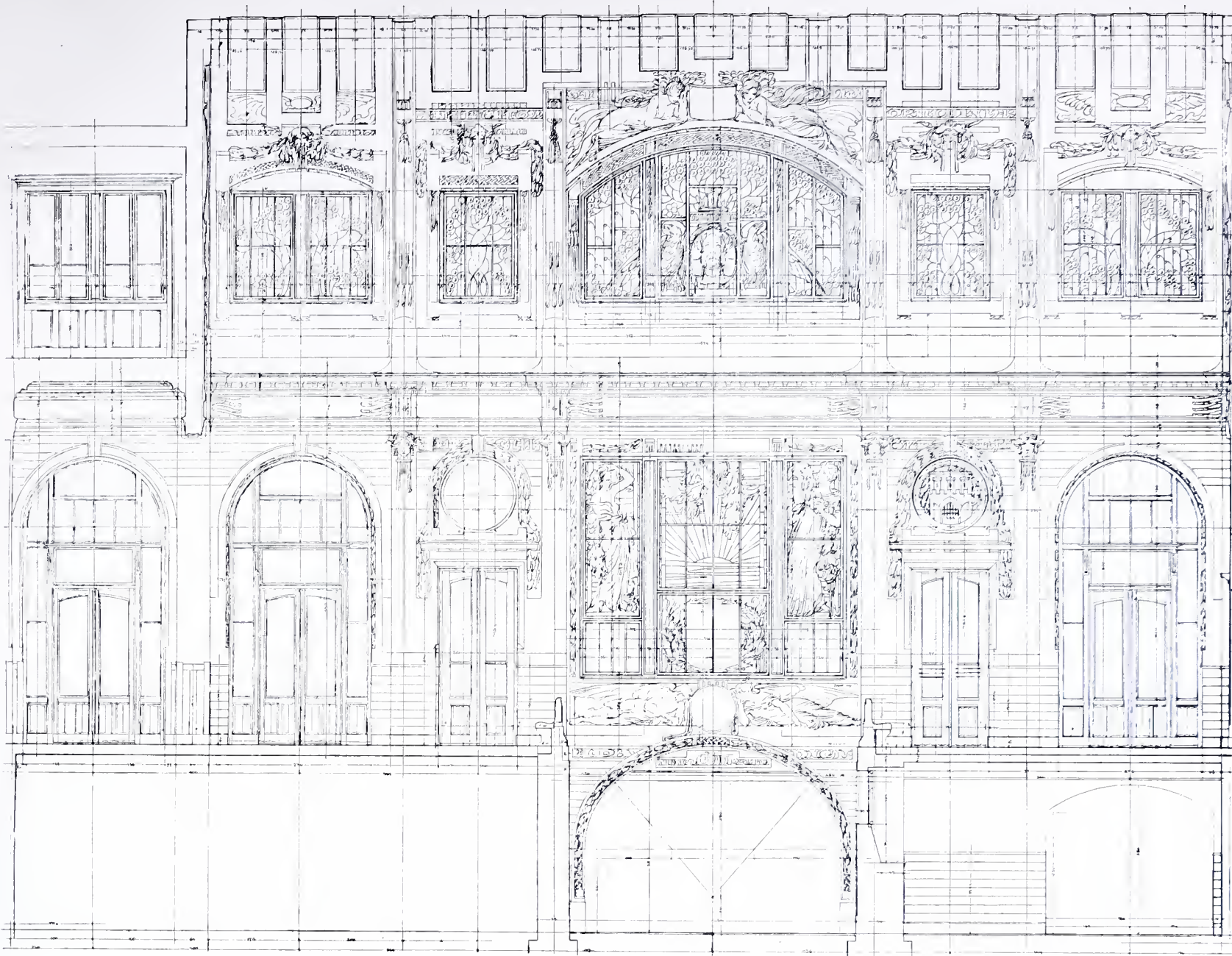




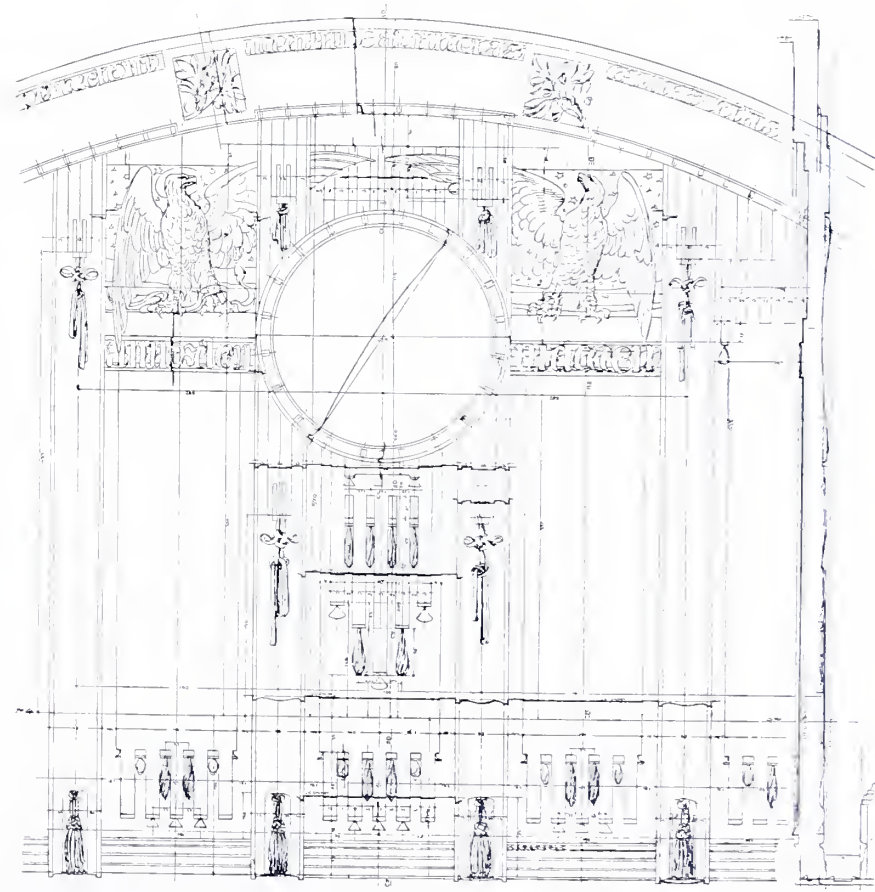
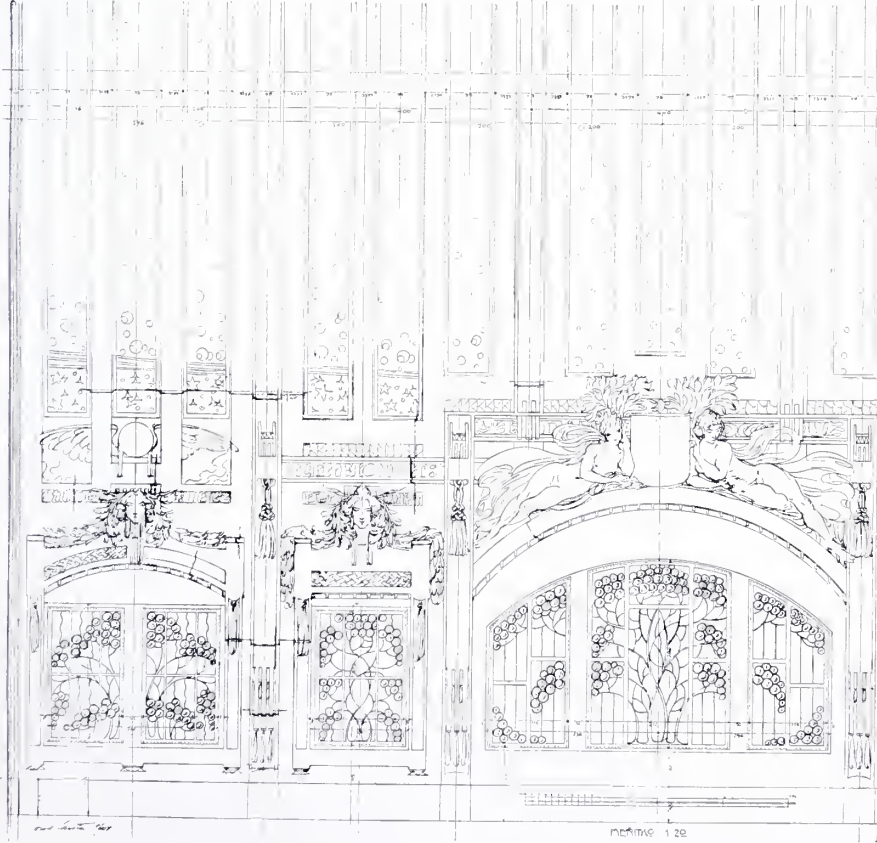
PŘIJÍMACÍ BUDOVA NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE. — DETAIL DVORANY POKLADEN.  
Architekt Josef Fanta.







PRÍJÍMACÍ BUDOVA DRÁHY Č. 255 NÁRAŽNÍ PŘÍCHOZÍ



PŘÍJÍMACÍ BUDOVA NÁRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE. — DETAILS DVORANY PŘÍCHOZÍCH.

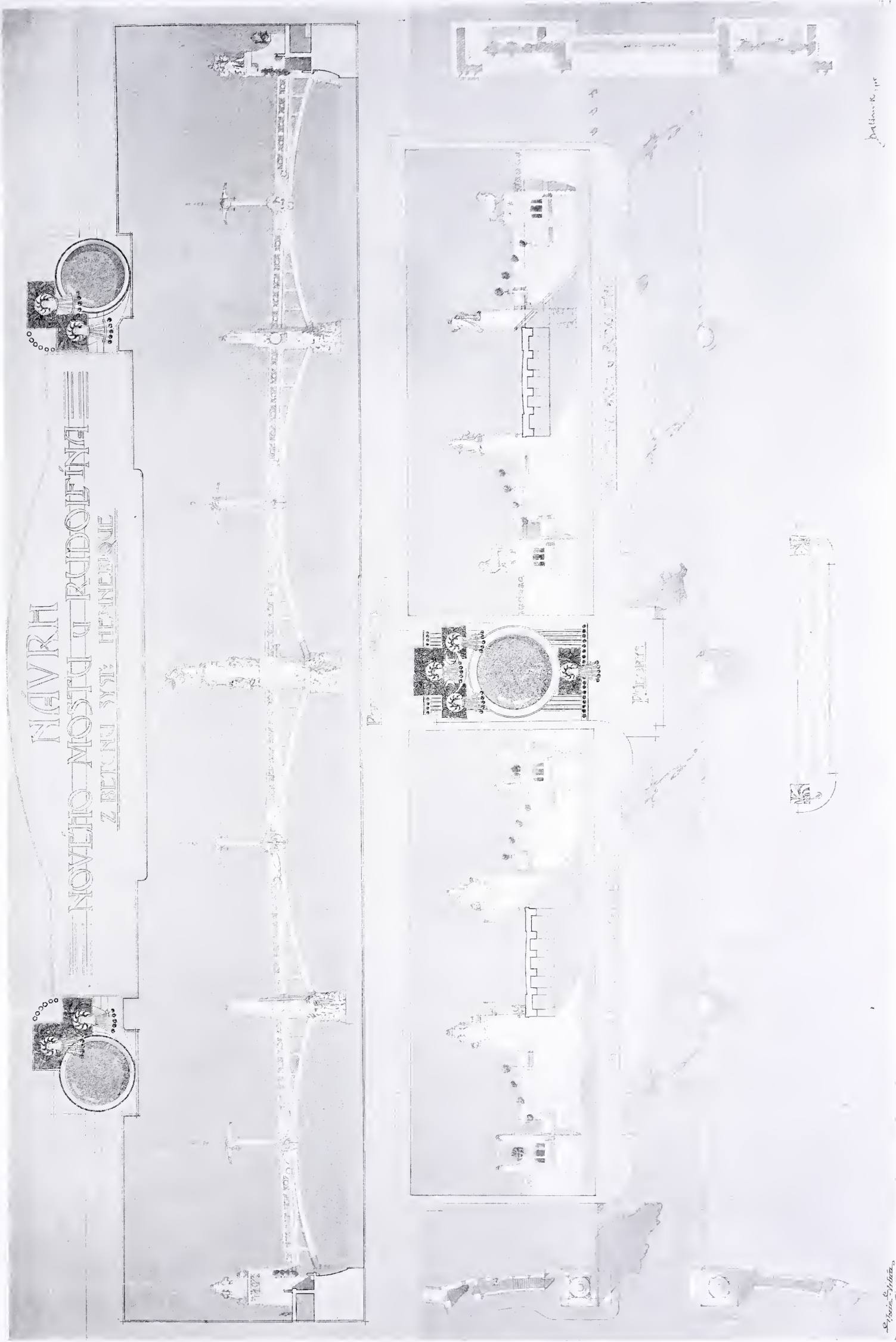
Architekt Josef Fanta.





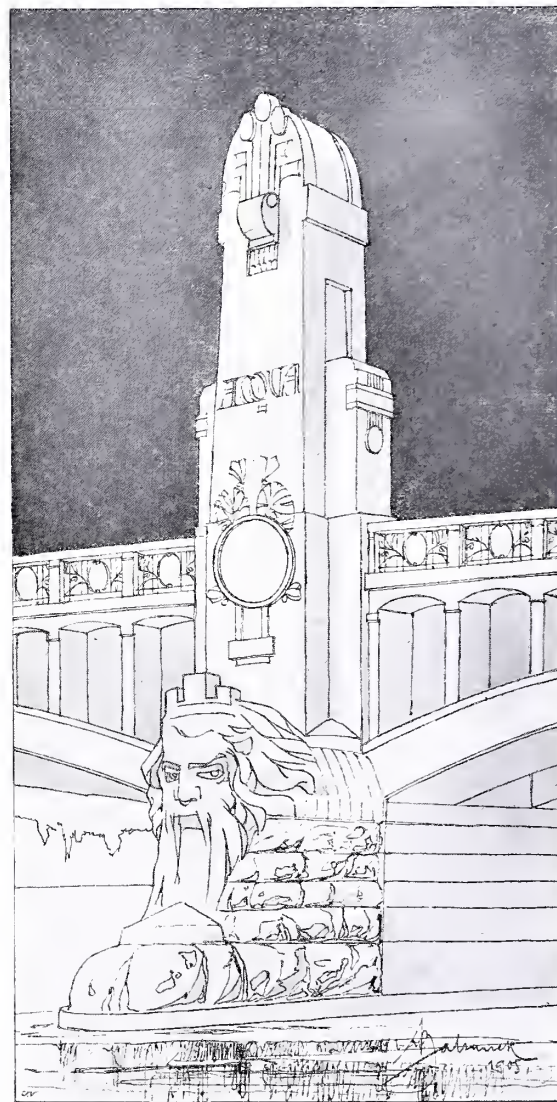
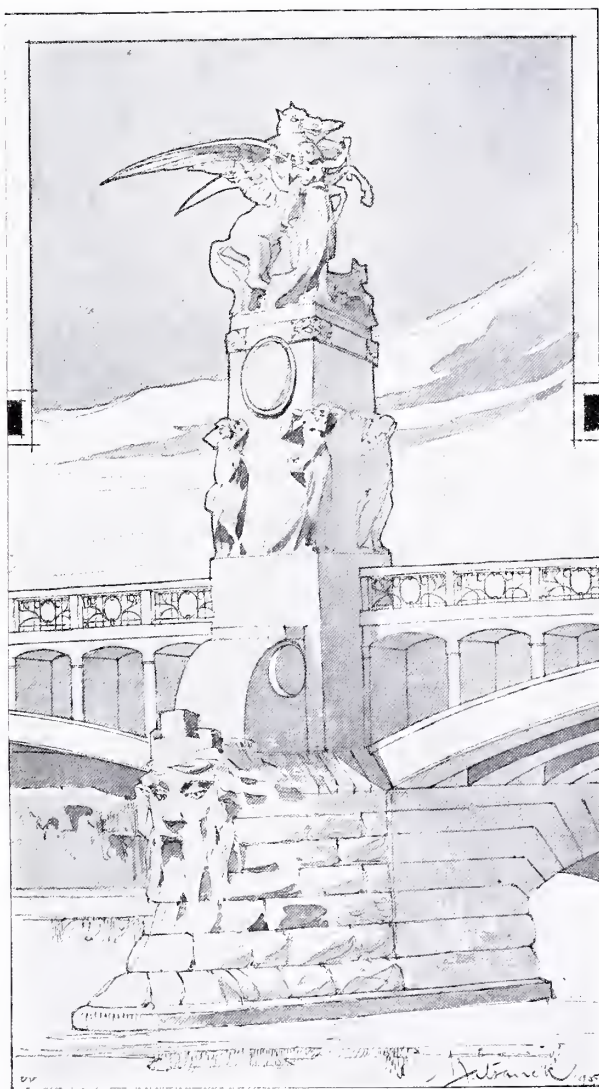
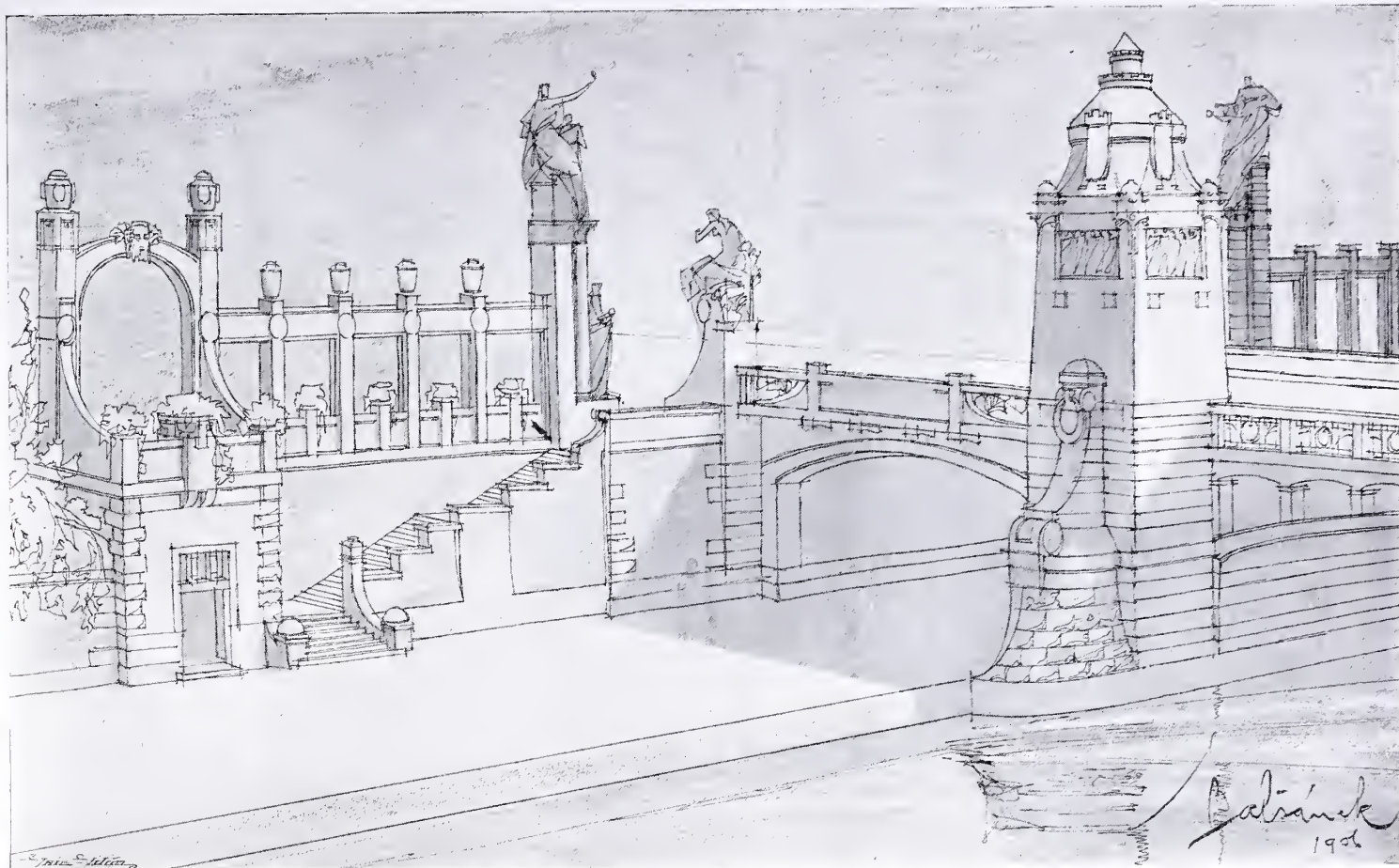
PŘIJÍMACÍ BUDOVA NÁDRAŽNÍ DRÁHY CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA V PRAZE. — DVORNÍ ČEKÁRNA.  
Architekt Josef Fanta.





Inž. K. Herzán a arch. Antonín Balšánek

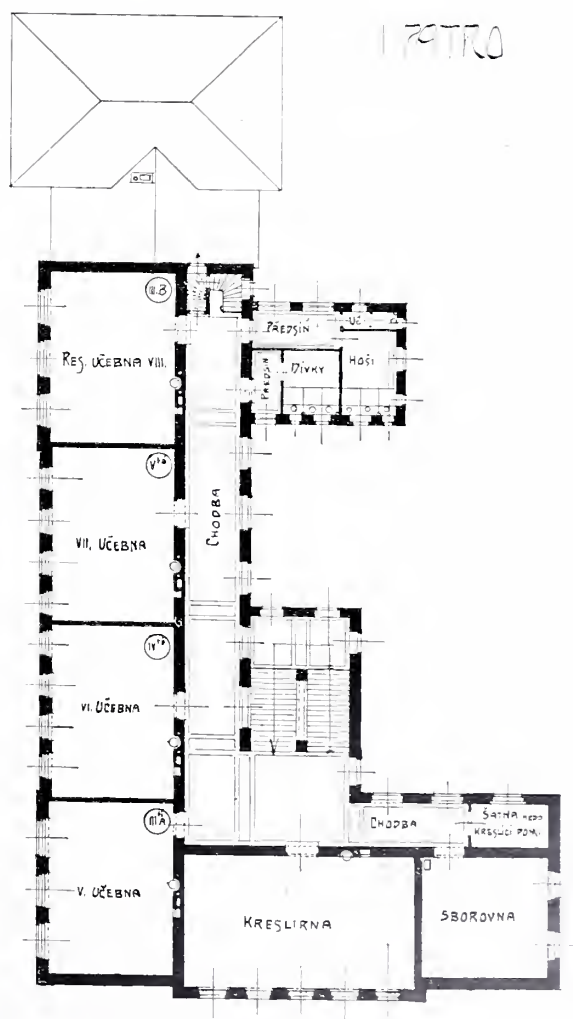
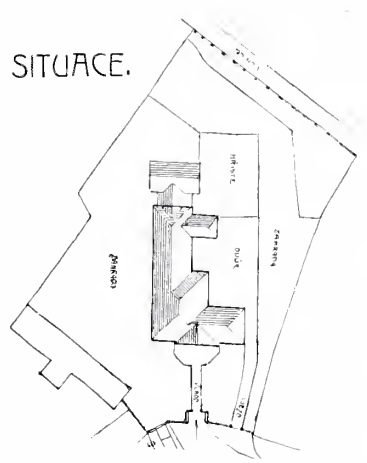
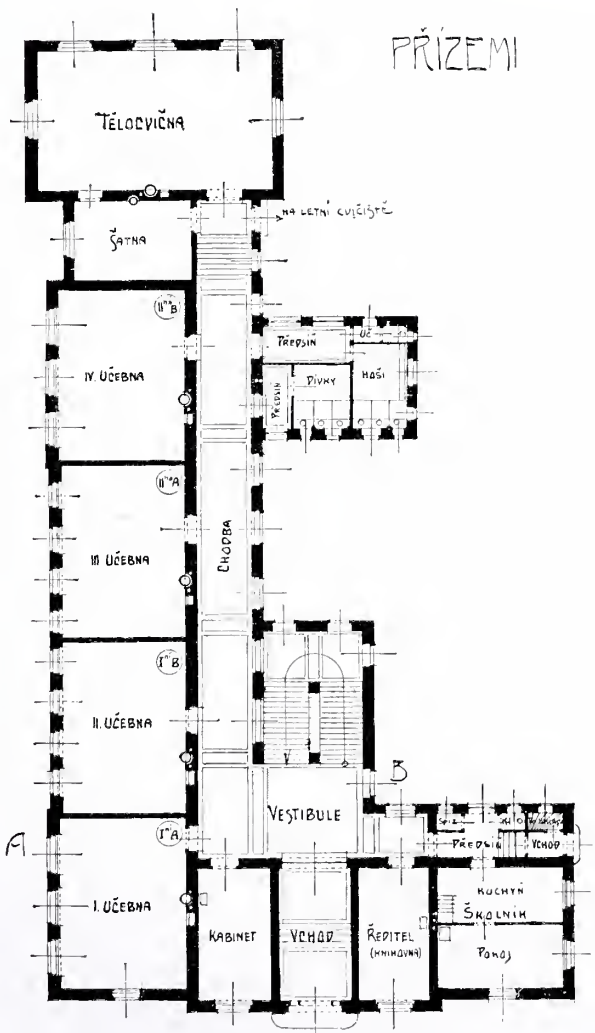
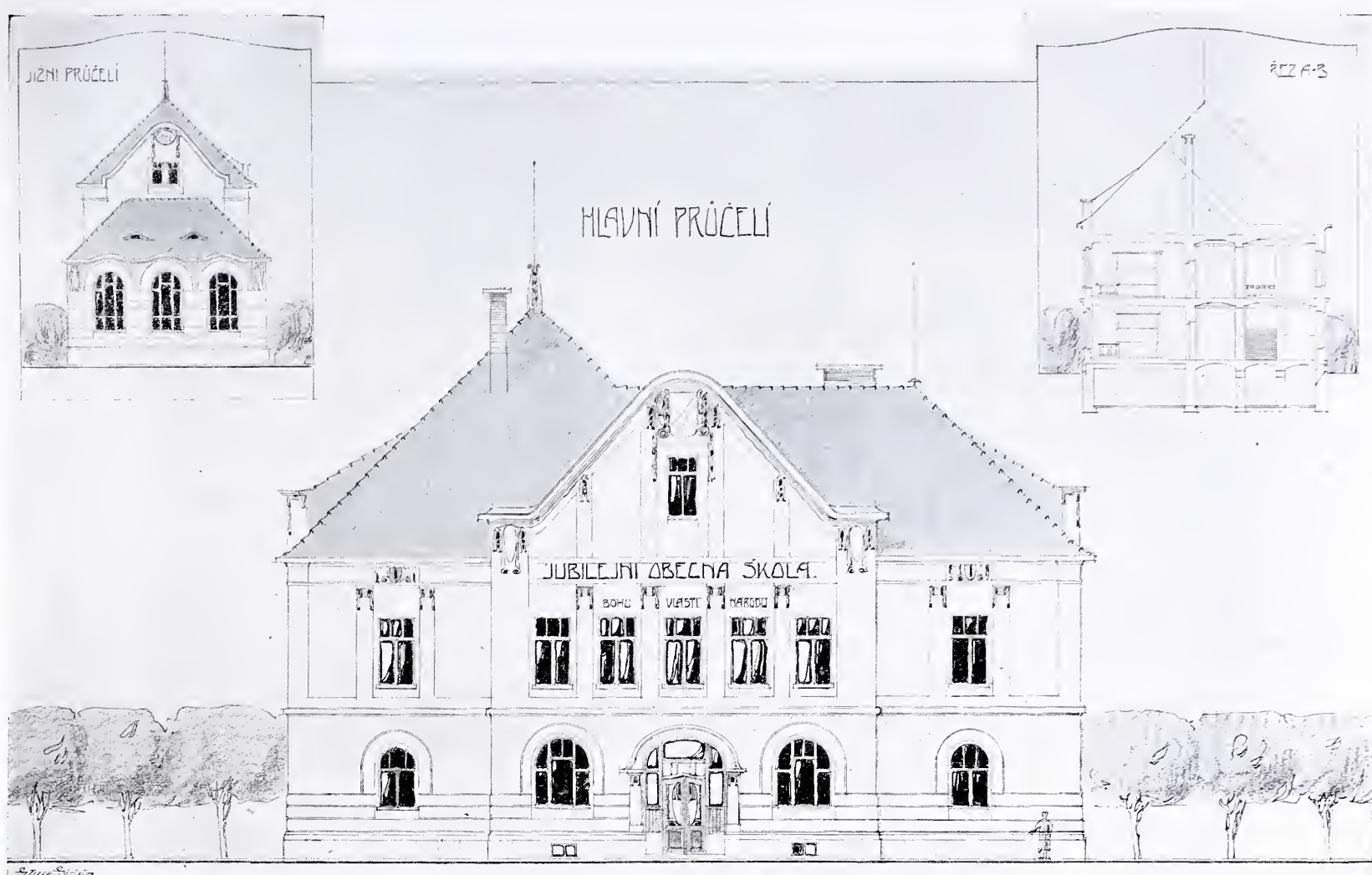




NÁVRH NOVÉHO MOSTU U RUDOLFINA Z BETONU SYST. HENNEBIQUE.  
Inž. K. Herzán a arch. Antonín Balšánek.







Soutěžný návrh  
obecné školy v Miletíně.  
I. cena.

V. a F. KAVALÍROVÉ, arch. a stav.  
v Praze-III.





CELKOVÝ POHLED Z ULICE »POD LETNOU«.

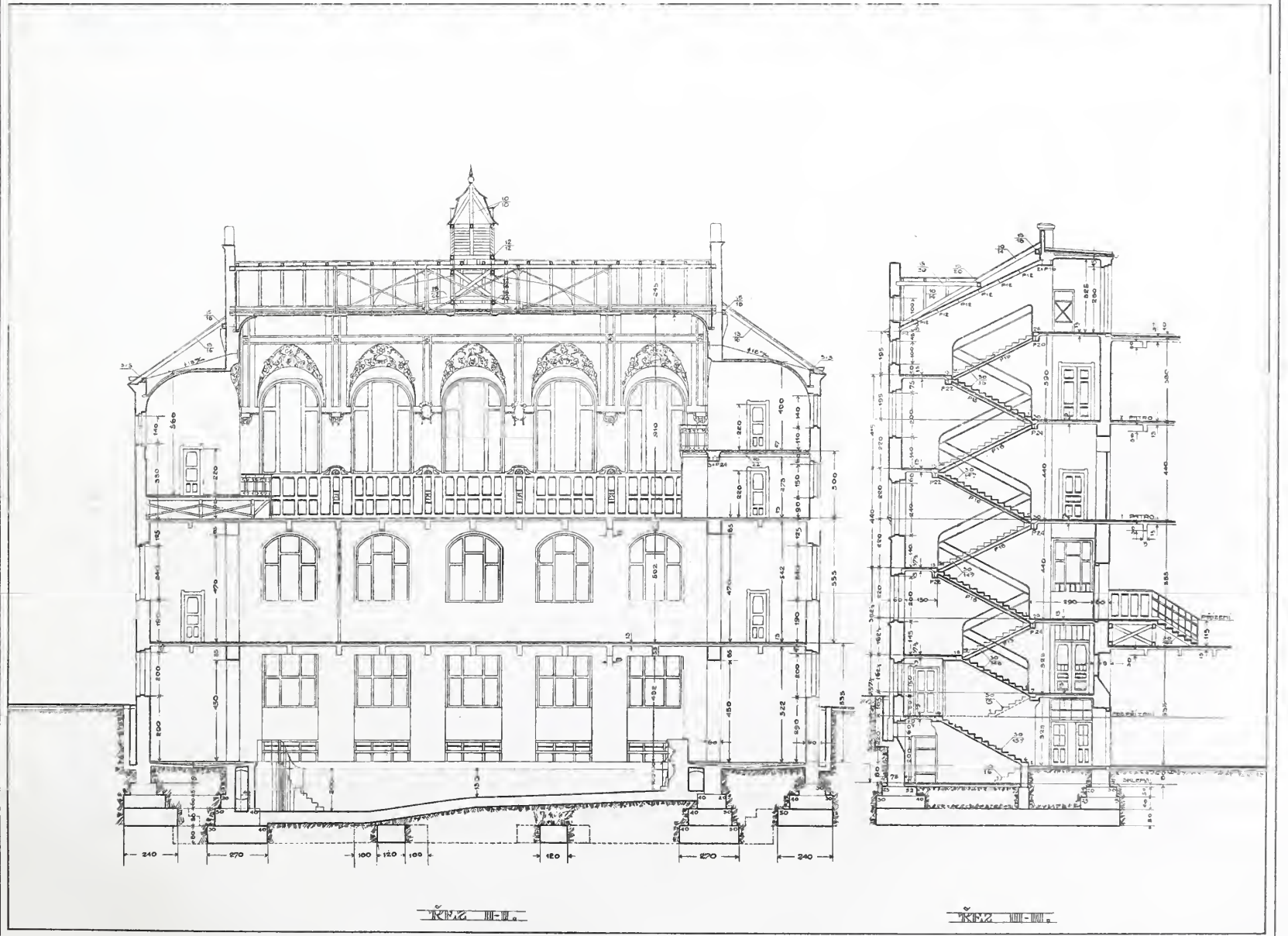
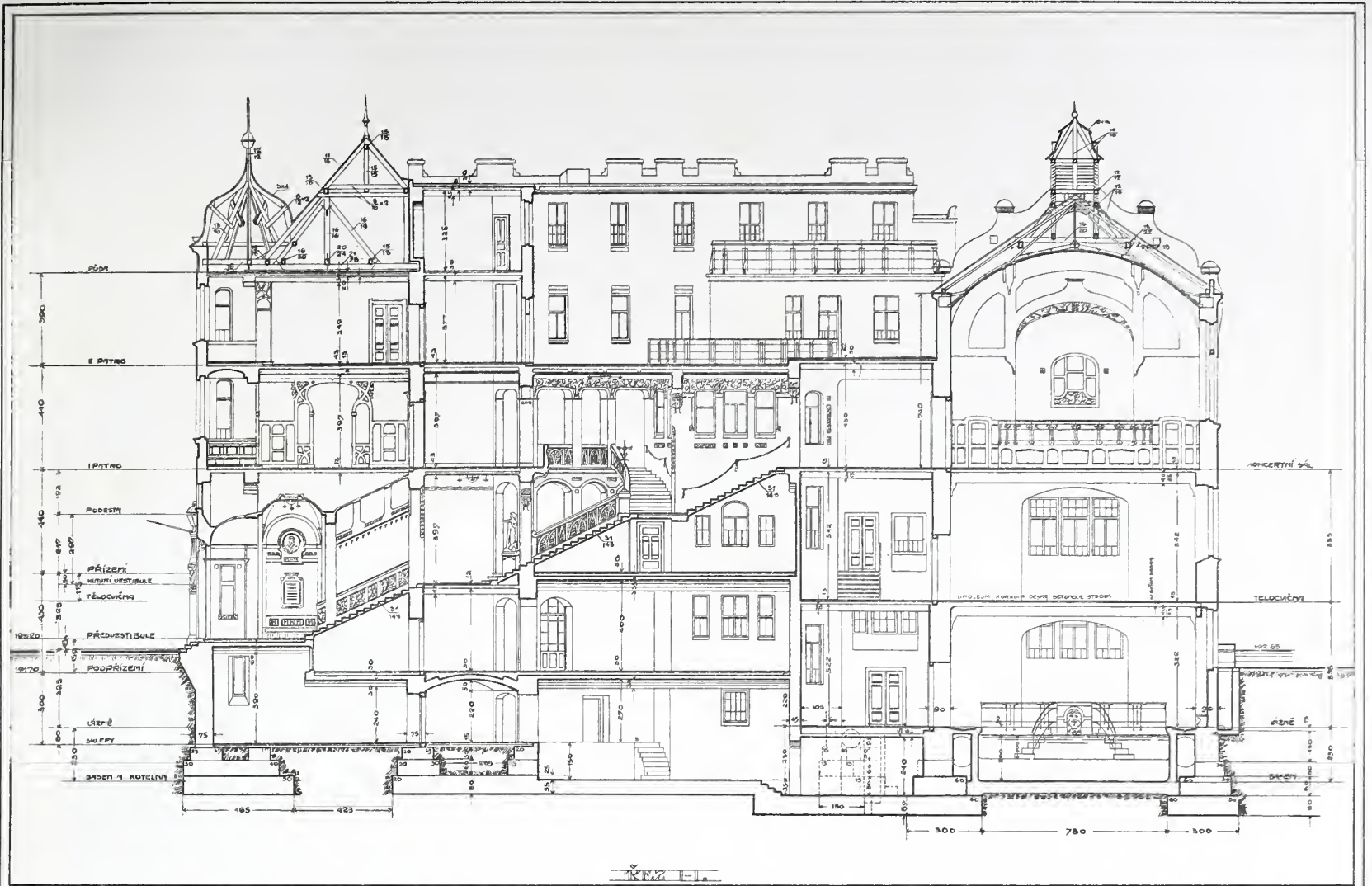


POHLED ZE ZAHRADY.

KLÁRŮV ÚSTAV PRO SLEPCE V PRAZE-III.

Arch. Dr. Jos. Přískáček, k. v. vrchní inženýr v ministerstvu veřejných prací.





KLÁRŮV ÚSTAV PRO SLEPCE V PRAZE - III.  
ARCH. D<sup>r</sup> JOS. PÍSKAČ, C.K.VRCH. INŽ. V MINISTERSTVU VEŘ. PRACÍ.





KONCERNÍ SÁL

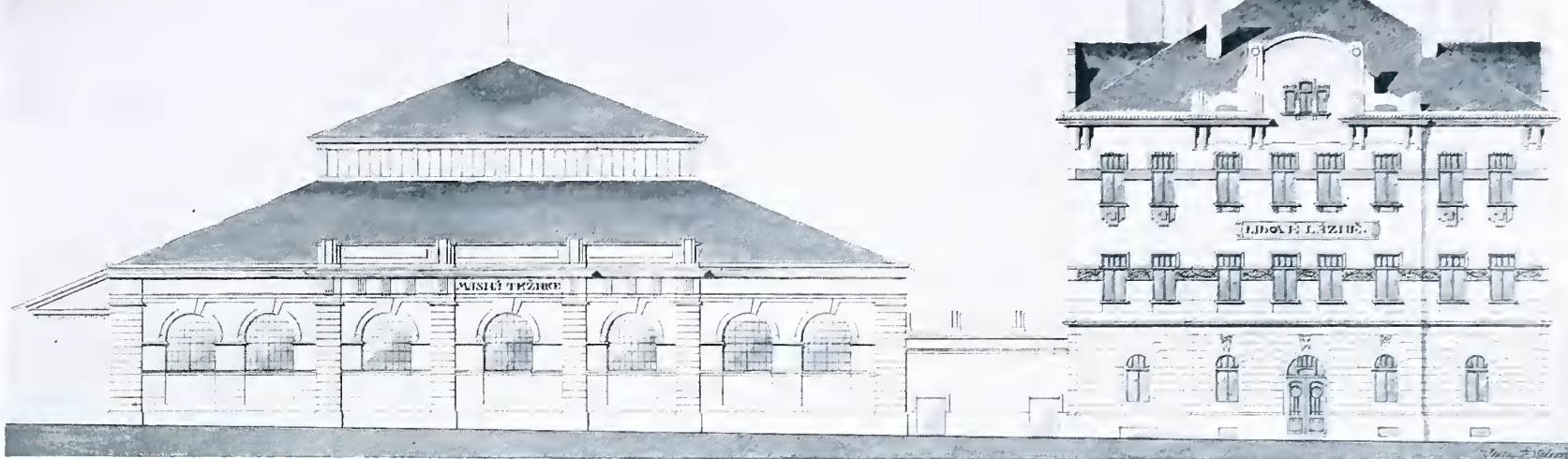
HLAVNÍ SCHODIŠTĚ.

KLÁRŮV ÚSTAV PRO SLEPCE V PRAZE-III.

Arch. Dr. Jos. Pískač, c. k. vrchní inženýr v ministerstvu veřejných prací.

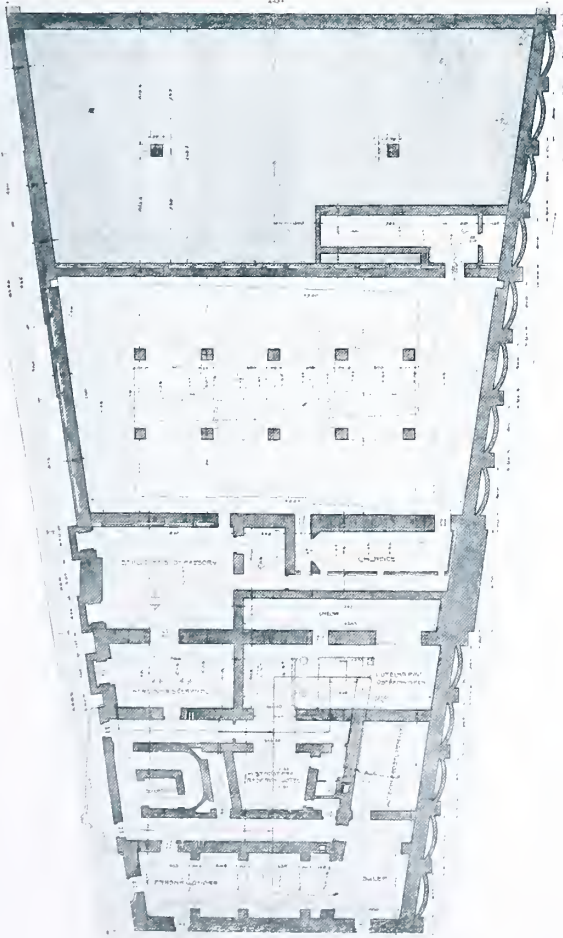
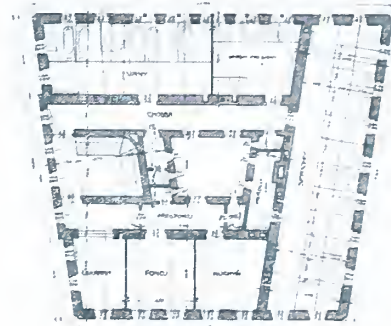




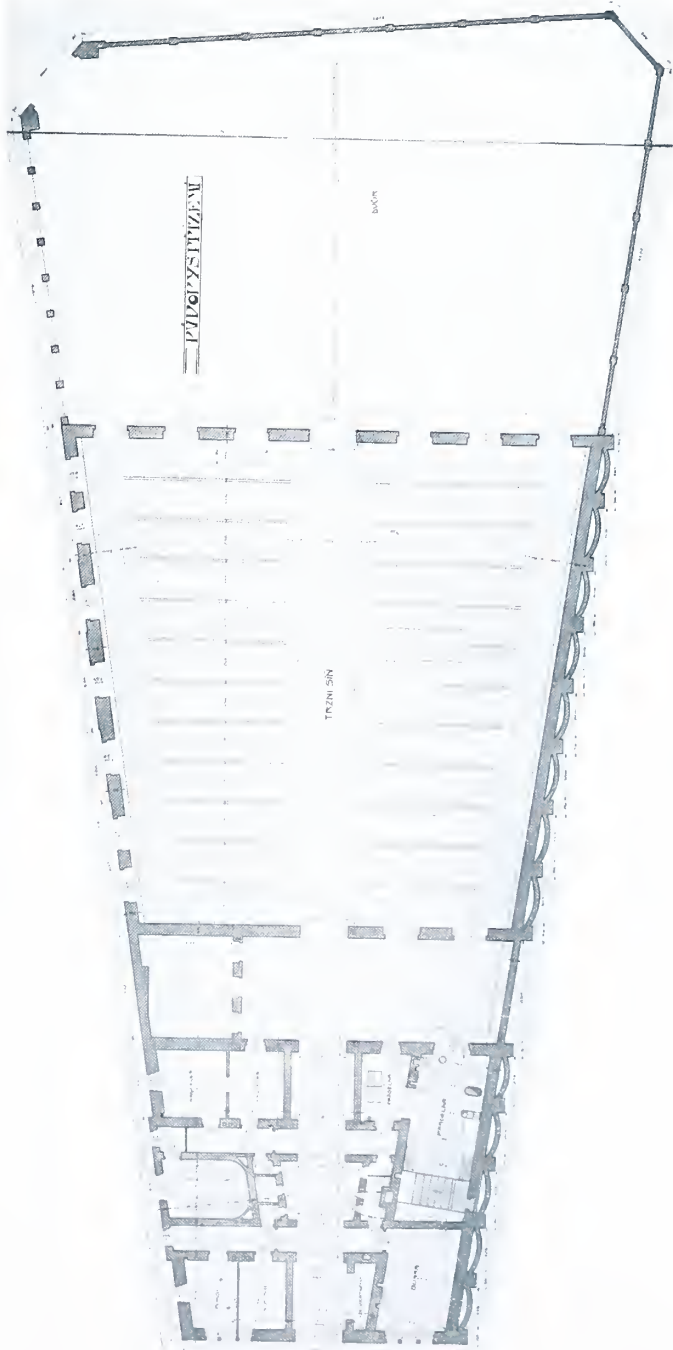


II. patro.

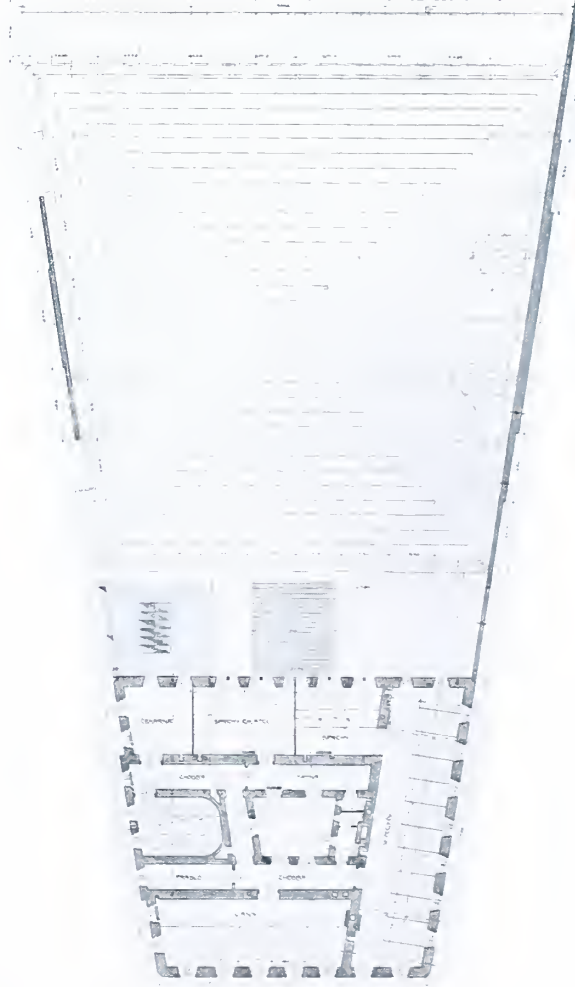
MASNÁ TRŽNICE A LIDOVÉ  
LÁZNĚ NA SMÍCHOVĚ.  
Projekt městské technické kanceláře  
na Smíchově.



Sklepy.

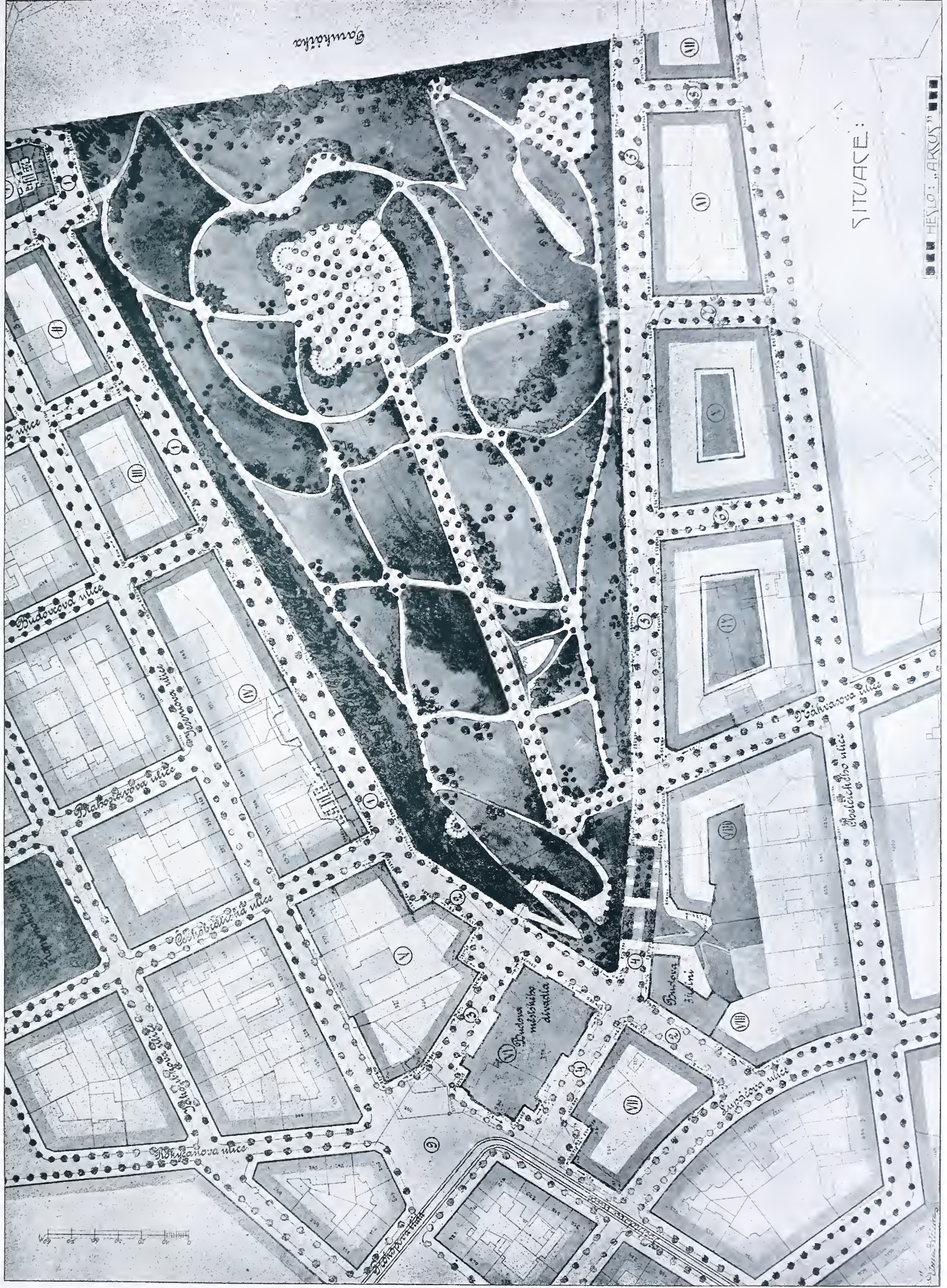


Přízemí.



I. patro.



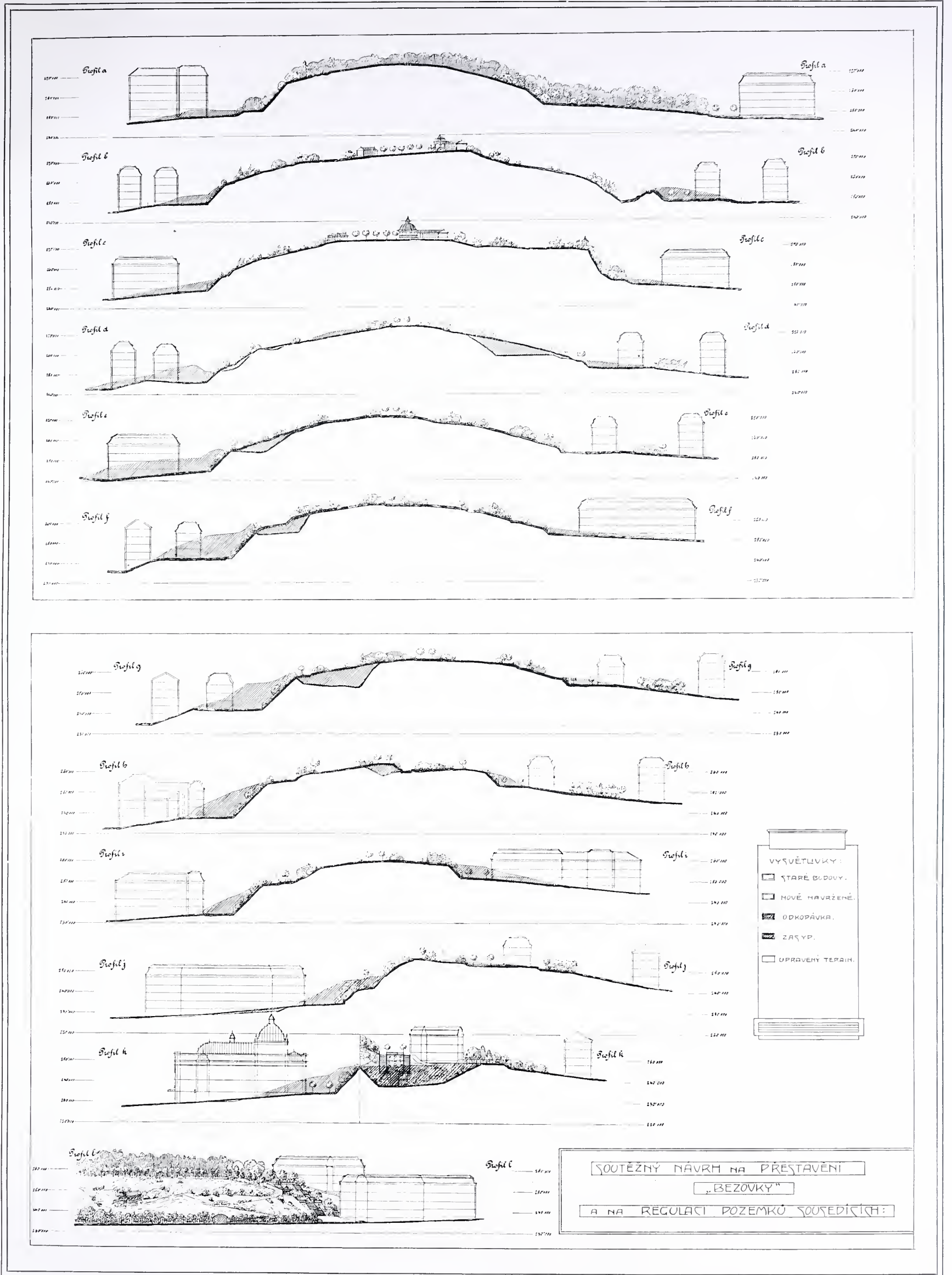


SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAVĚNÍ »BEZOVKY« A NA REGULACI POZEMKŮ OKOLNÍCH V ŽÍŽKOVĚ. — SITUACE S PROJEKTOVANÝM DIVADEM NA MÍSTĚ »BEZOVKY«.  
I. cena. — Archt. Antonín Papež a inž. Jan Bažant v Brně.









PŘÍČNÉ PROFILY TERRAINEM PROJEKTOVANÉHO VEŘEJNÉHO SADU A ULIC PŘILEHLÝCH.

I. cena. — Arch. Antonín Papež a inž. Jan Bažant v Brně.

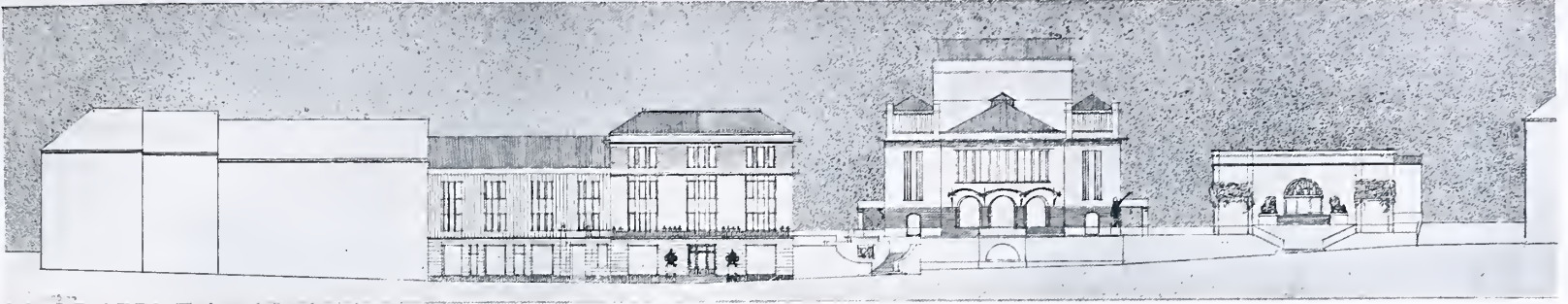




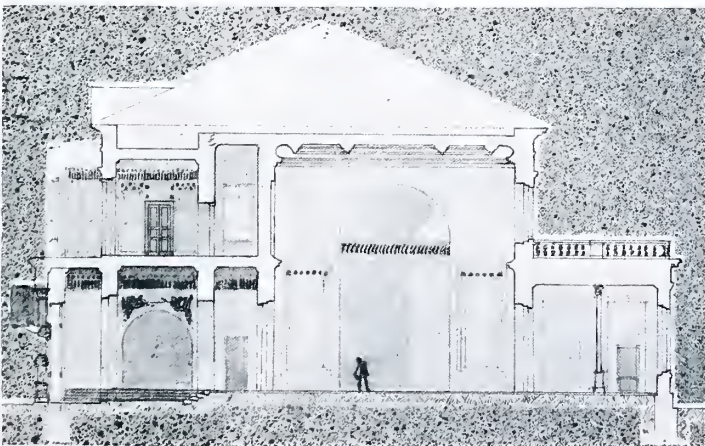
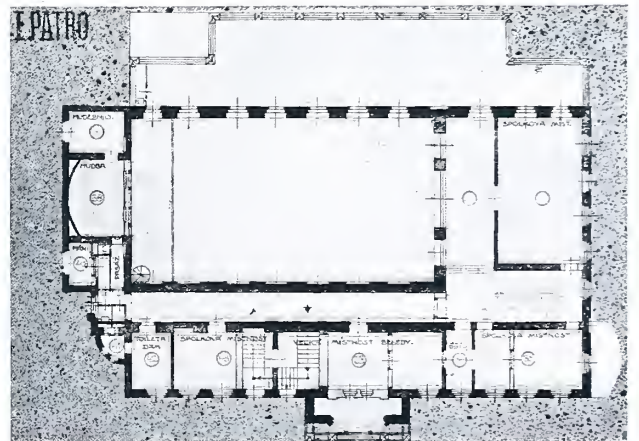
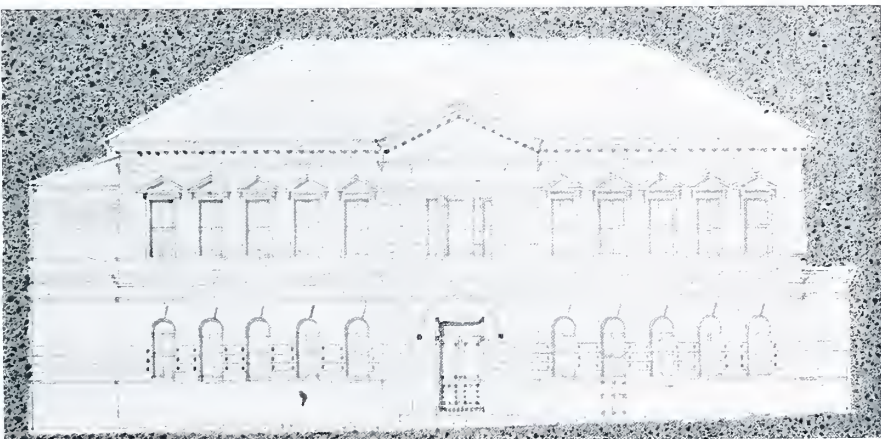
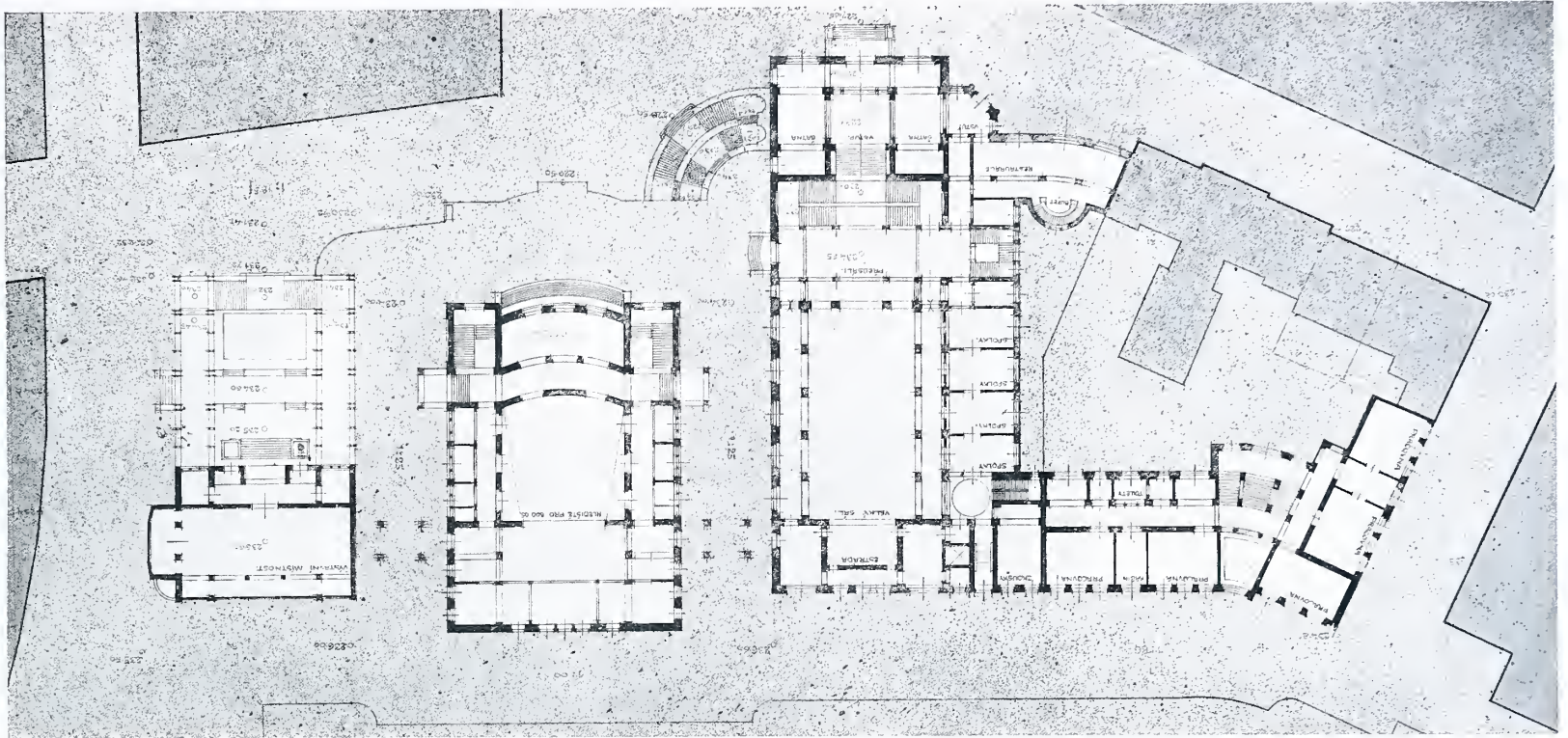


SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAVĚNÍ »BEZOVKY«, A NA REGULACI POZEMKŮ OKOLNÍCH V ŽÍŽKOVĚ. — SITUACE S NOVĚ PROJEKTOVANÝMI BUDOVAMI NA MÍSTĚ »BEZOVKY«.  
 II. etapa. — Inž. Josef Šejna a arch. Vladimír Zákrevský v Praze.

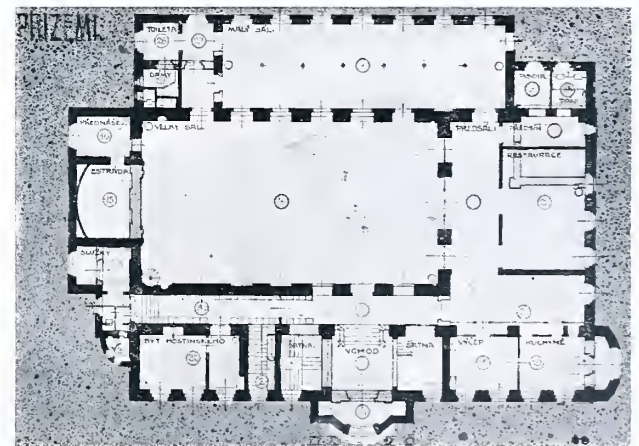




Pohled a půdorys novostaveb projektovaných na místě stávající budovy „Bezovky“.



Návrh na adaptaci stávající budovy „Bezovky“.

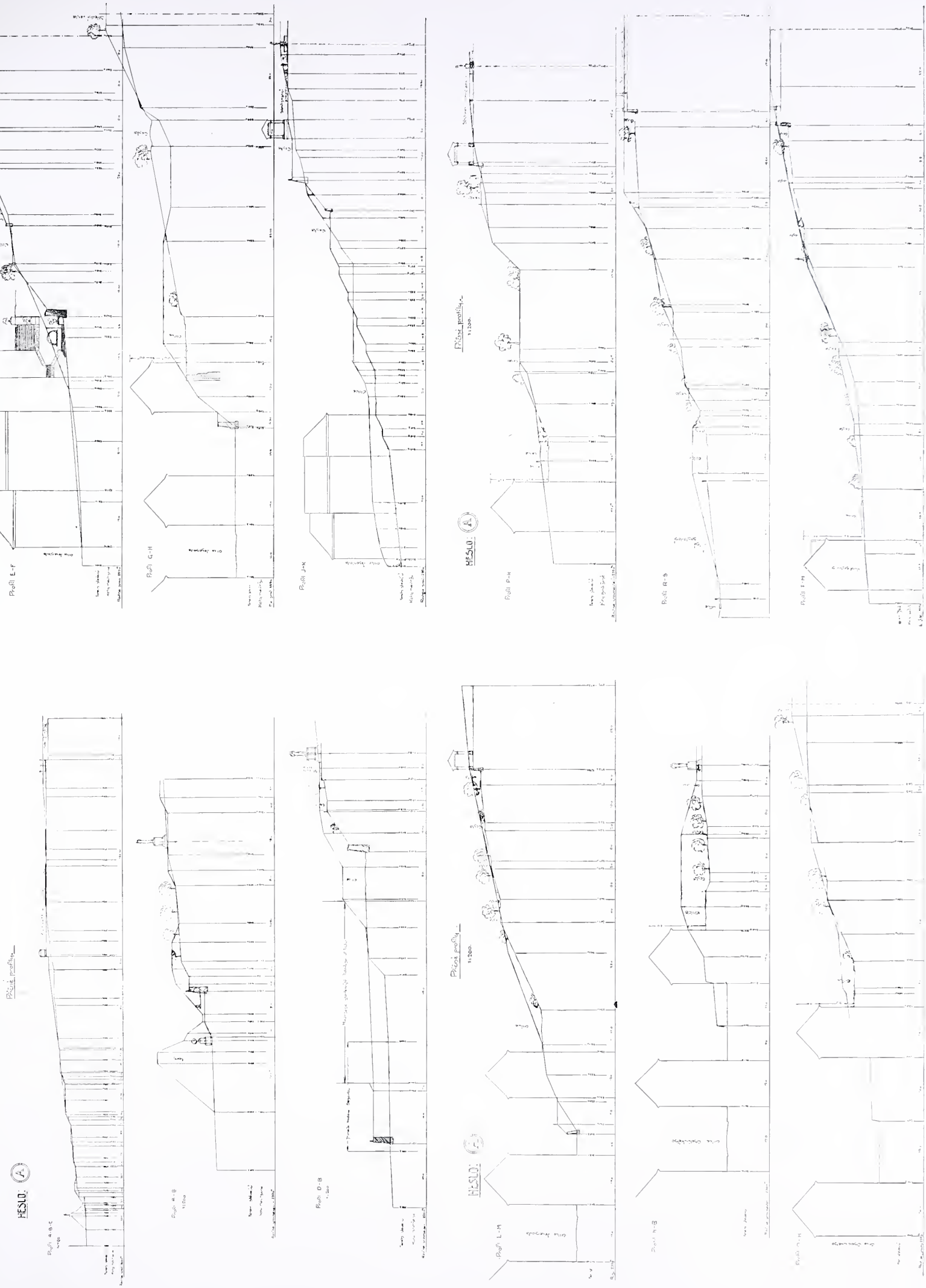


SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAVĚNÍ »BEZOVKY« A NA REGULACI POZEMKŮ OKOLNÍCH V ŽIŽKOVĚ.

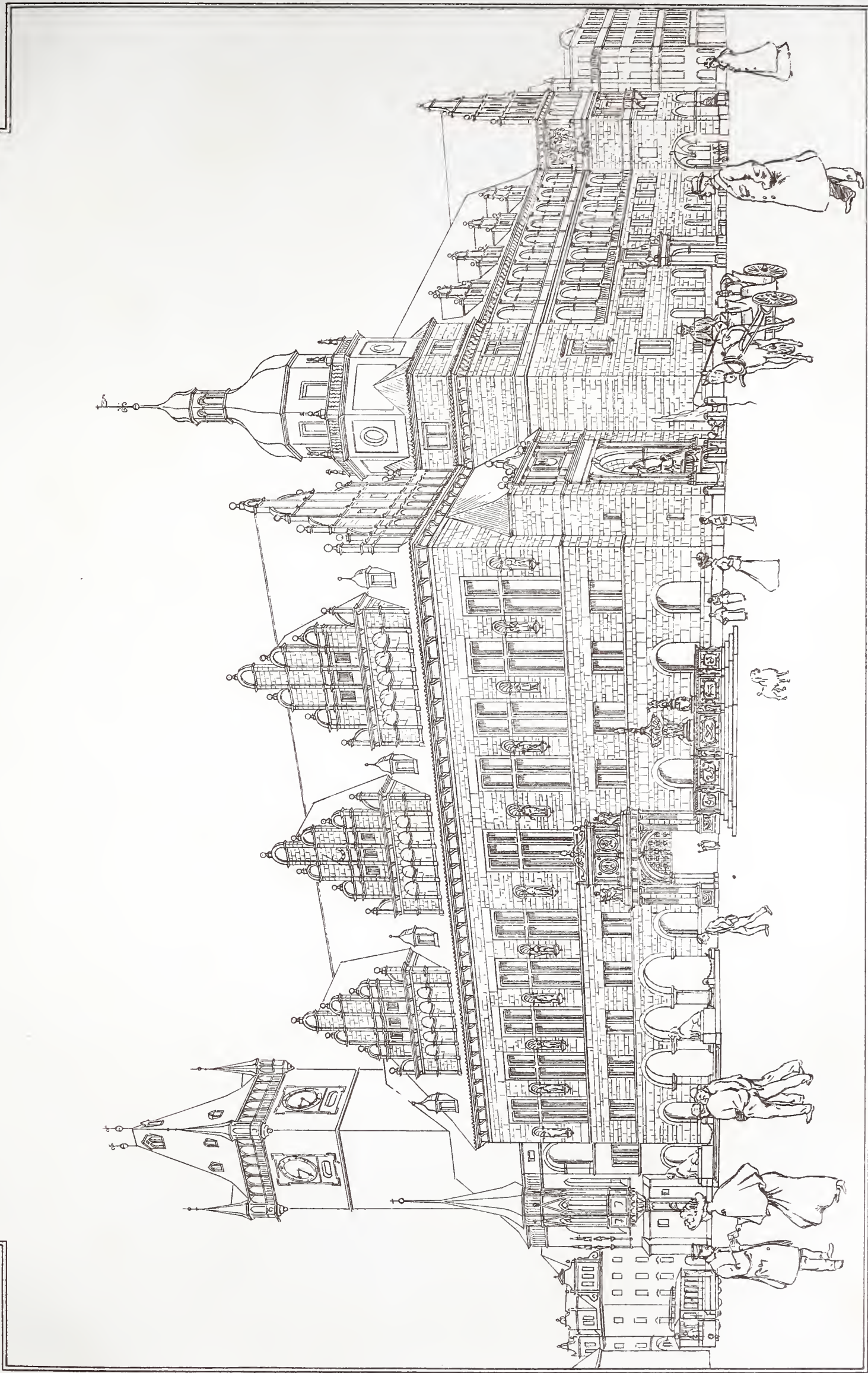
II. cena. — Inž. Josef Šejna a arch. Vladimír Zákrejs v Praze.



Příčné profily terrainem projektovaného veřejného sadu a ulic přilehlých.





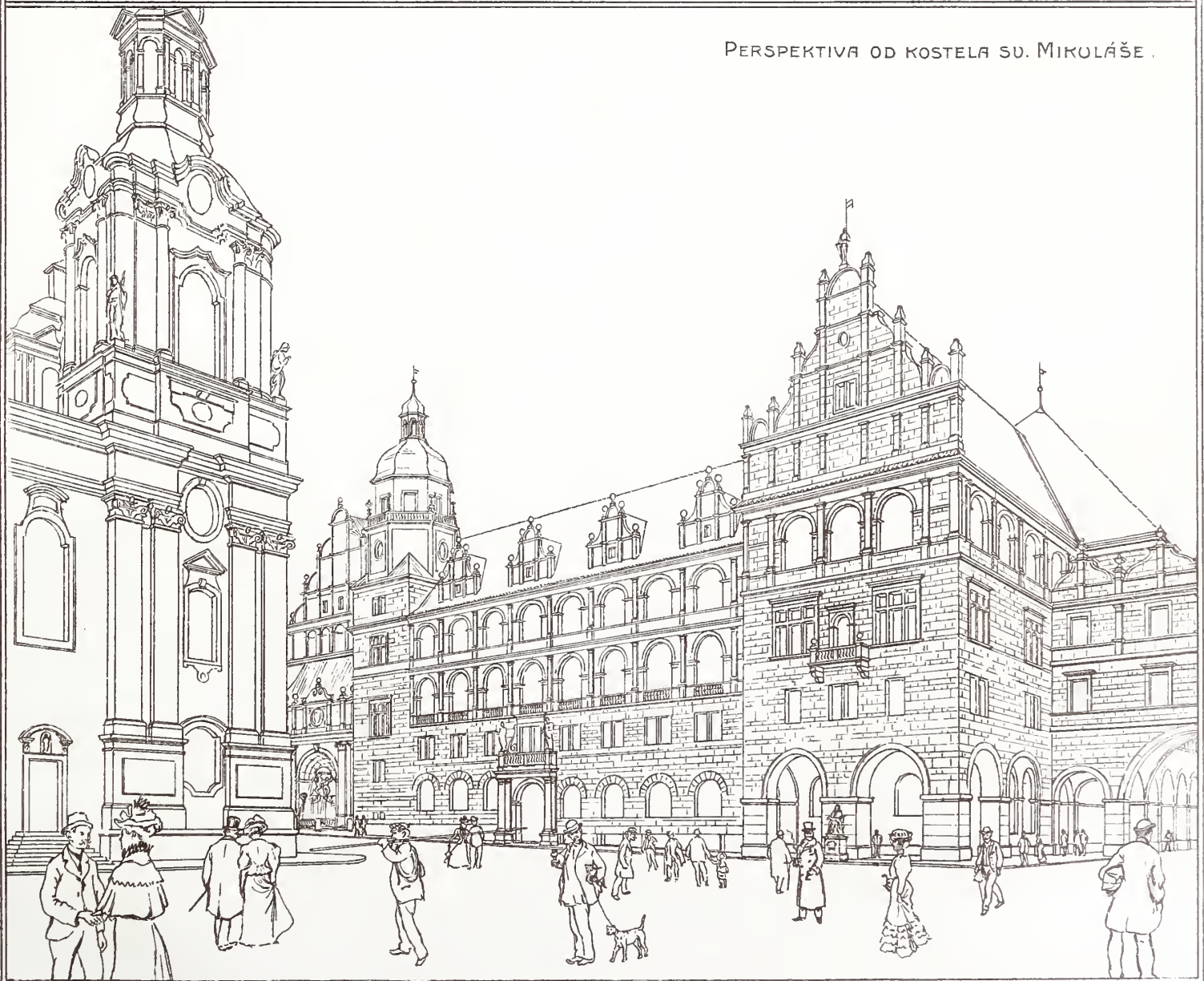


SOUTĚŽNÝ NÁDRH NA PŘESTAUBU RADNICE KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY.

I. CENA - C. K. STAV. RADA ANTONÍN WIEHL.



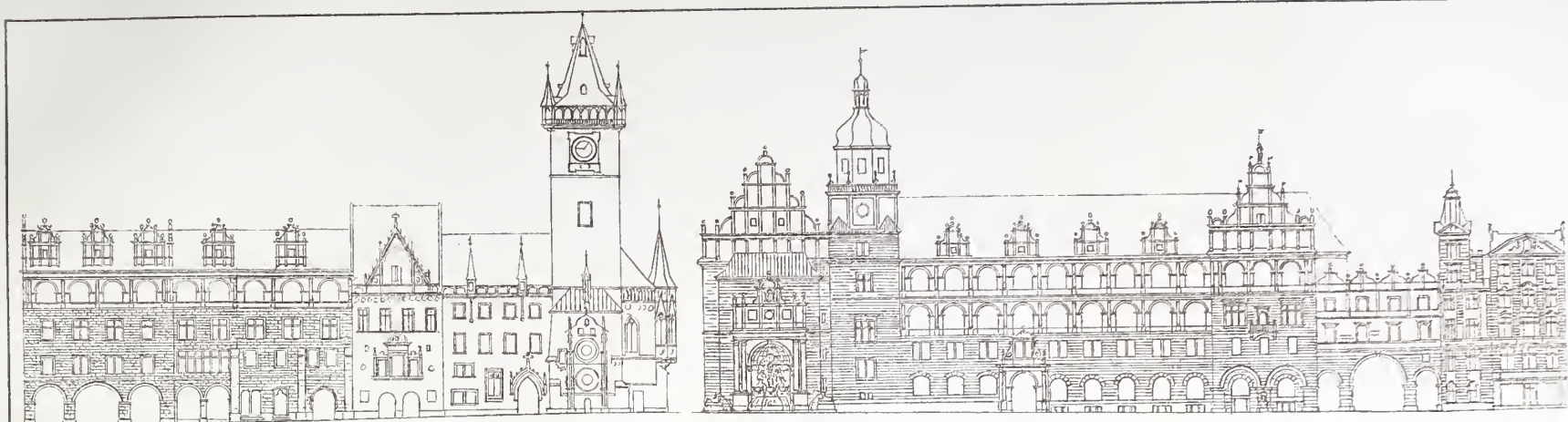




SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAUBU RADNICE KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY.  
I. CENA - C. K. STAV. RADA ANTONÍN WIEHL.

UNIE V PRAZE





LEVÉ PRŮČELÍ.

MÁZHAUZ V PŘÍZEMÍ.

PRAVÉ PRŮČELÍ.

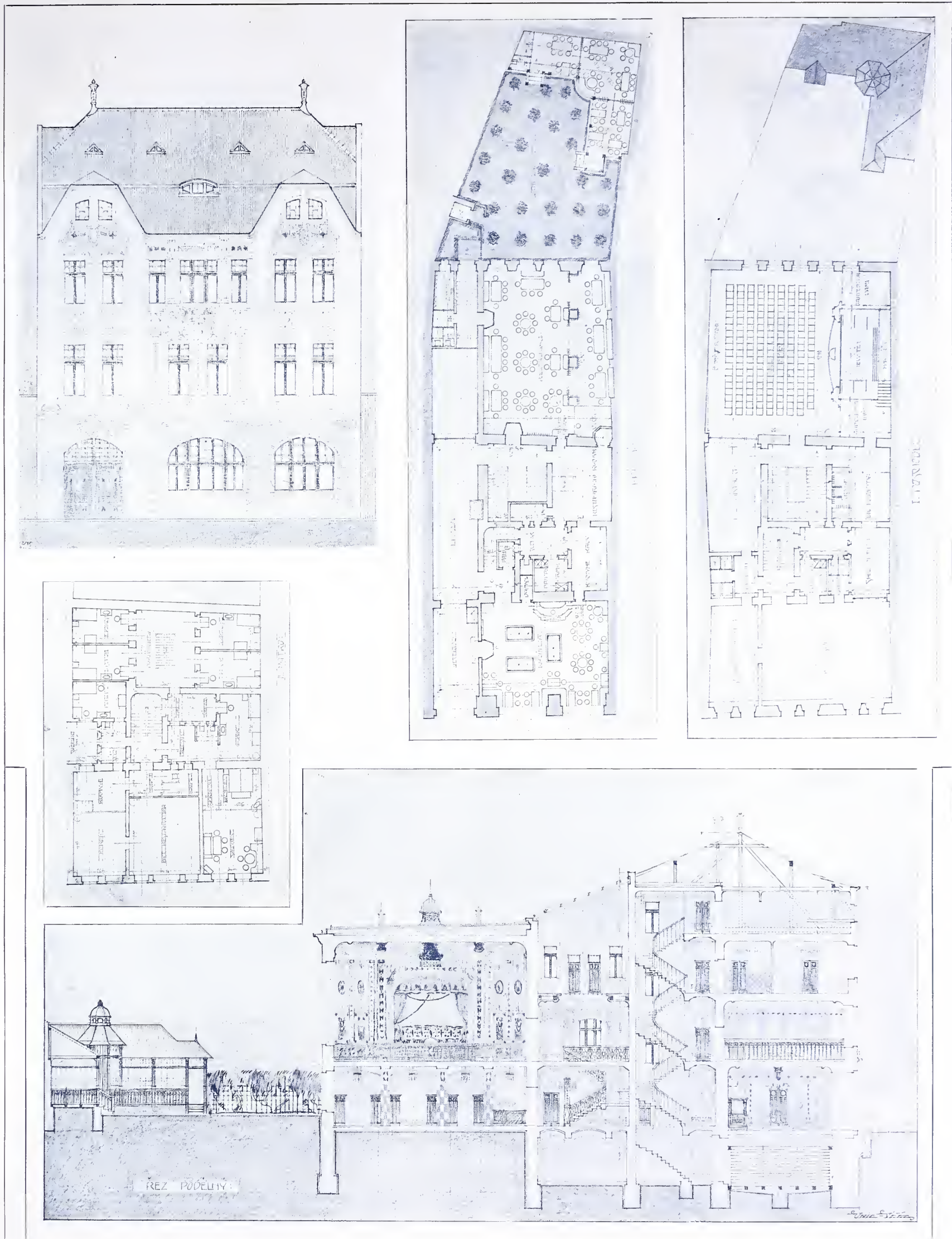


SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAUBU RADNICE KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY.

I. CENA - C. K. STAV. RADA (ANTONÍN WIEHL).

LUN E V PRAZE





SOUTĚŽNÝ NÁVRH »NÁRODNÍHO DOMU« V HRANICÍCH NA MORAVĚ.

Arch. Ant. Pa pe ž v Brně.





Perspektivické pohledy z náměstí Staroměstského.



SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAVBU RADNICE KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY.

II. cena. — Ing. arch Theodor Petřík.







Levé průčelí.

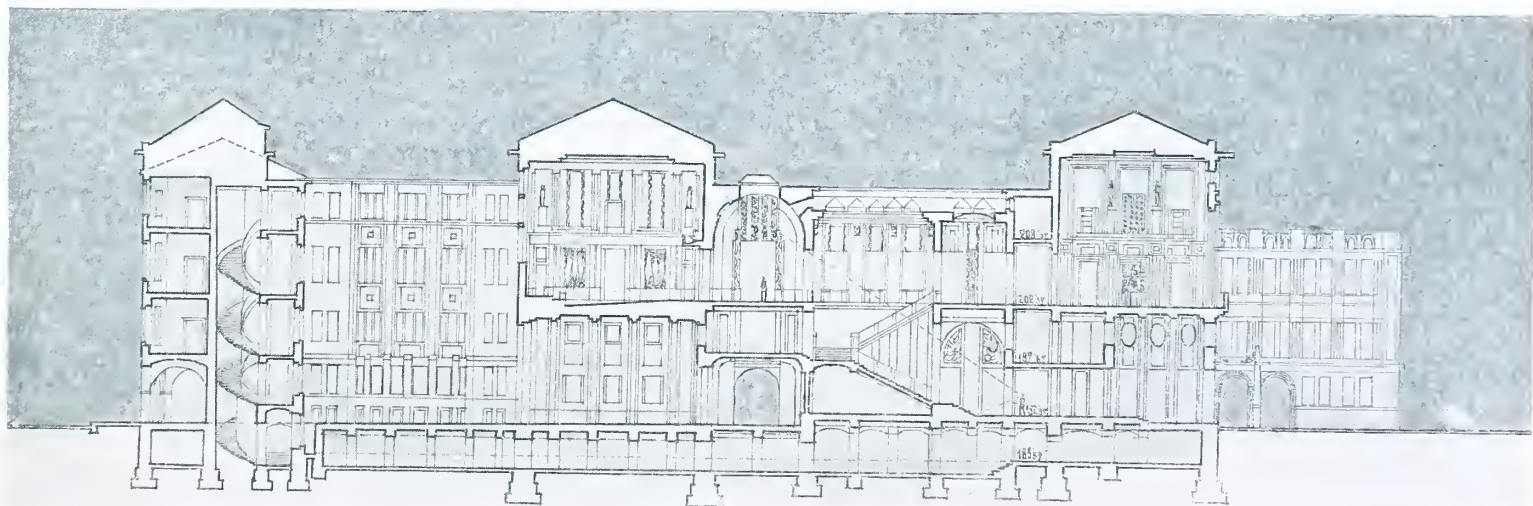
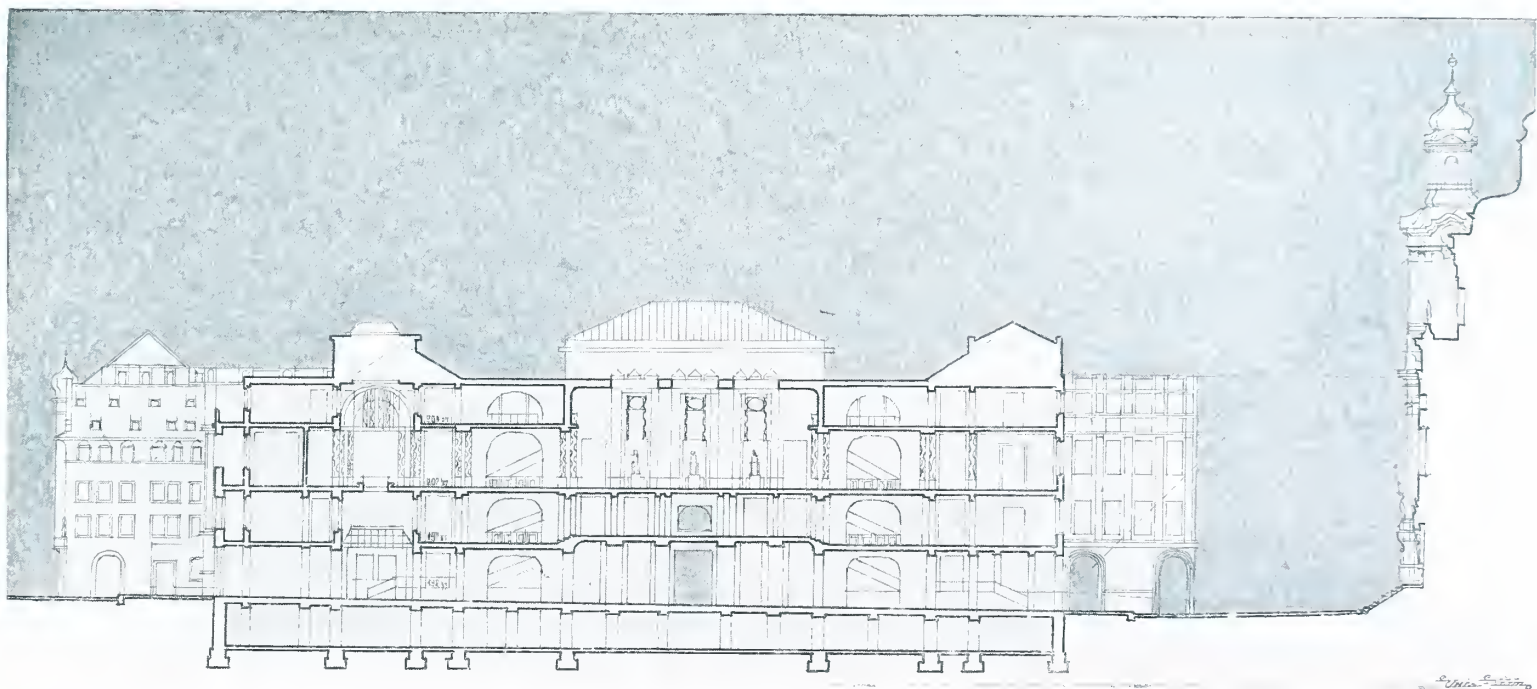
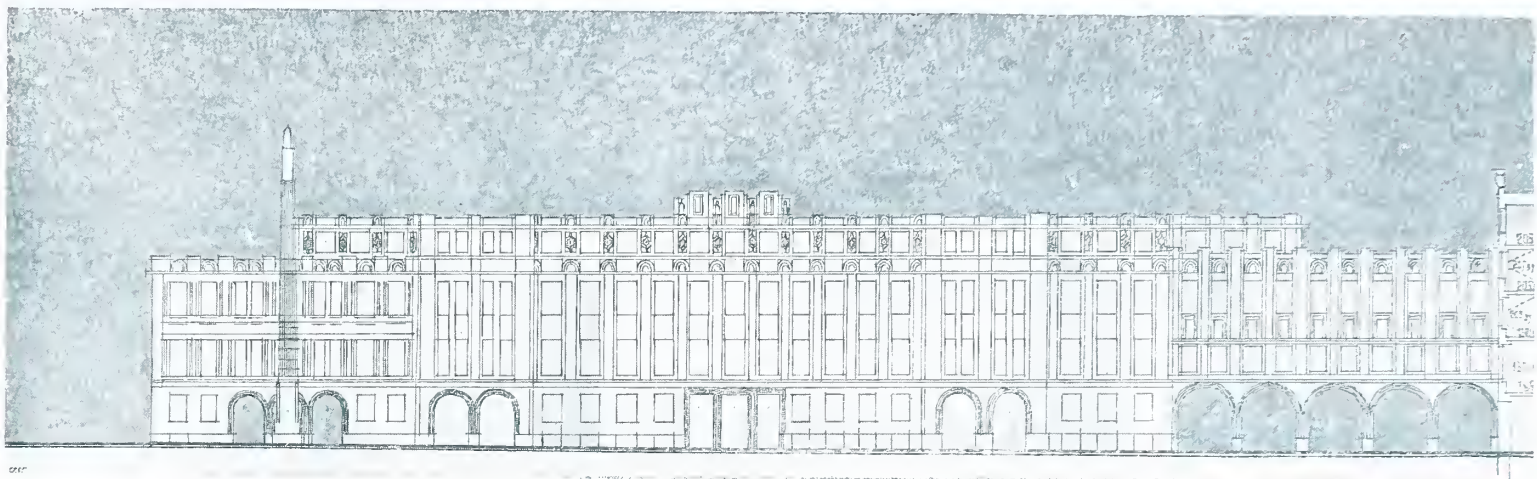
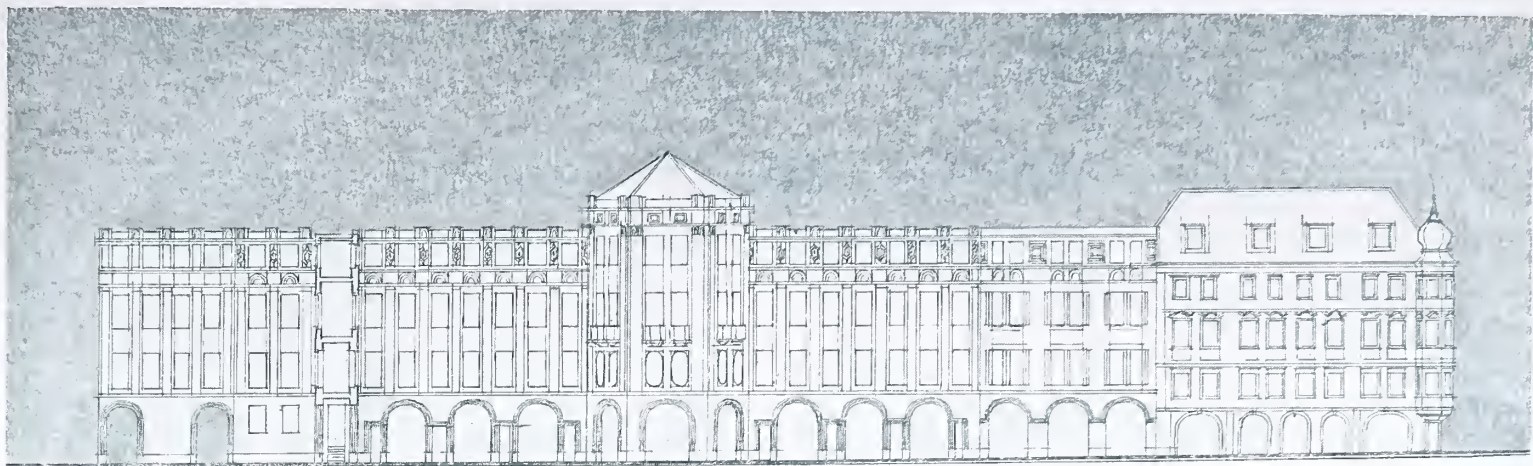
Perspektiva od kostela sv. Mikuláše.



SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAVBU RADNICE KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY.

II. cena. — Ing. arch. Theodor Petřík.





POHLED Z MALEHO NÁMĚSTÍ.  
POHLED OD KOSTELA SV. MIKULÁŠE.

SOUTĚŽNÝ NÁVRH NA PŘESTAVBU RADNICE KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY.

II. cena. — Ing. arch. Theodor Petřík.

ŘEZ HLAVNÍ OSOU.  
ŘEZ PRŮCHODEM.









Pohled ze zahrady.



Pohled do schodiště.

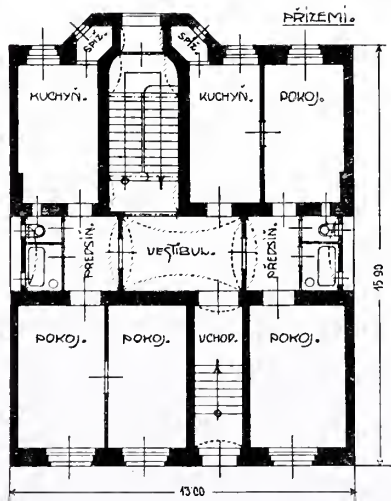


Vnitřek auly.





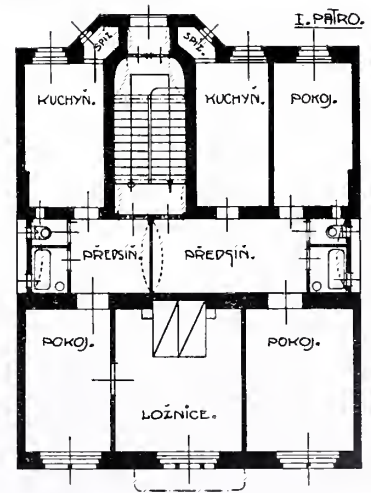




NÁJEMNÝ DŮM STAVITELE  
J. HRABĚTE V MORAVSKÉ  
TRIDĚ NA KRÁLOVSKÝCH  
VINOHRADĚCH.

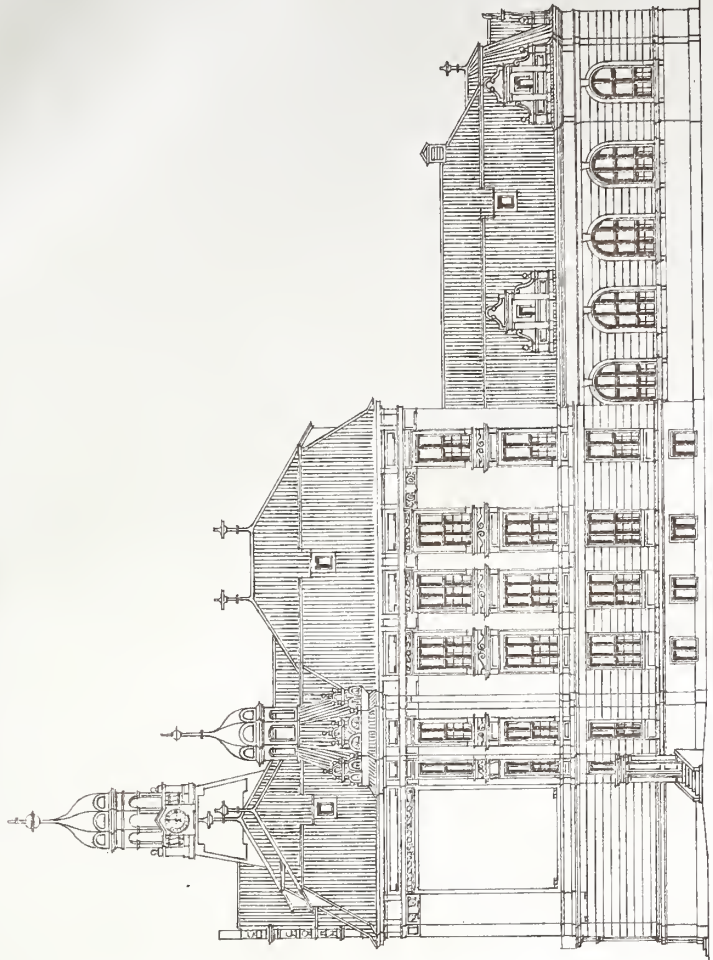
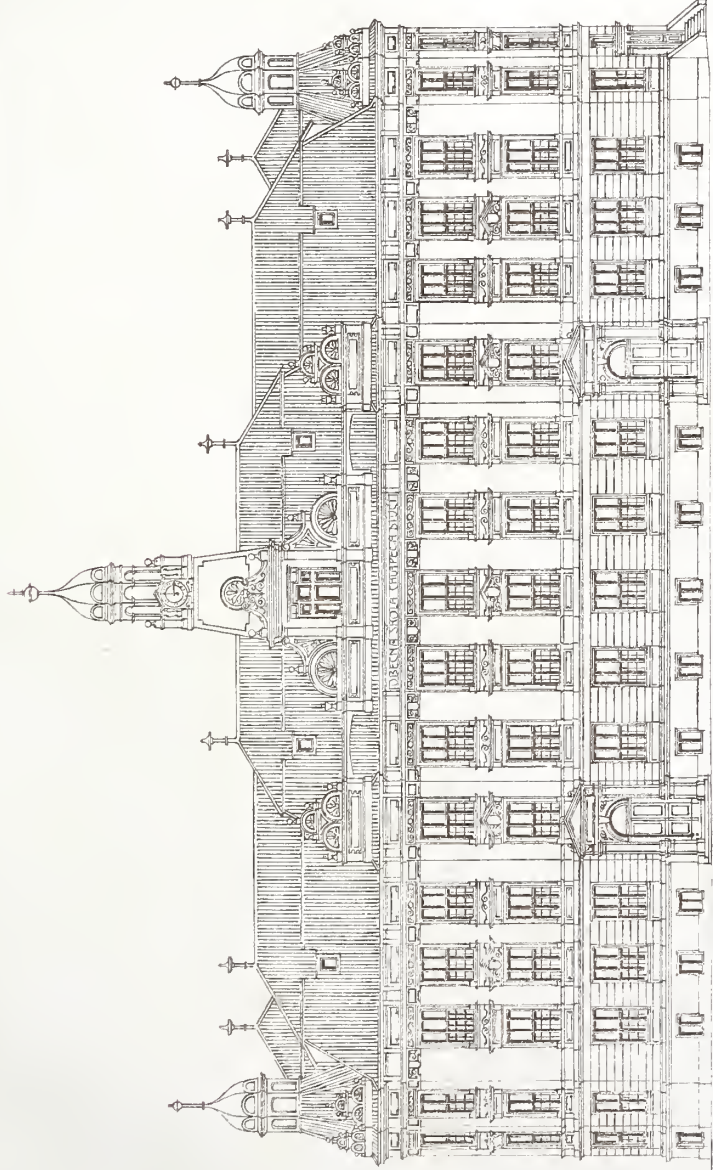
□ □ □

Arch. FELIX KVETING  
a ANT. KOTEK.



KV. ANT.

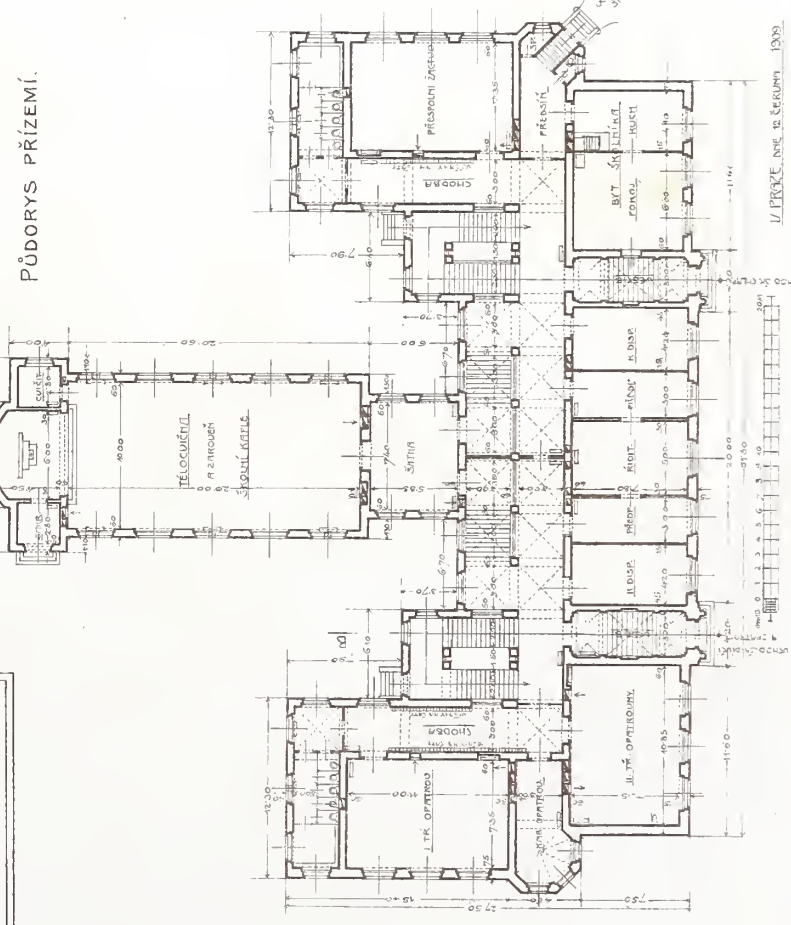




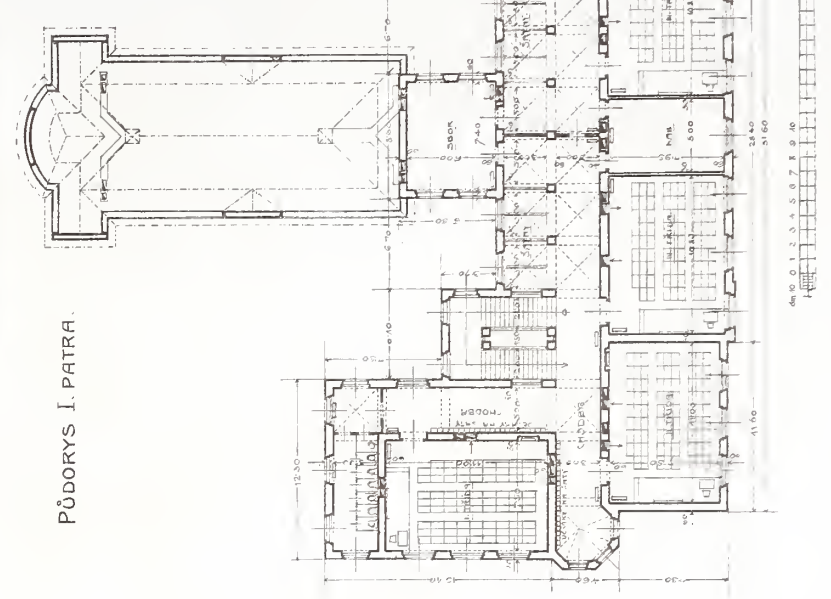
PRŮČELÍ  
DO ULICE PROJEKTOVANÉ.

PRŮČELÍ  
DO ULICE ČELAKOUSKÉHO.

PŮDORYS PŘÍZEMÍ.



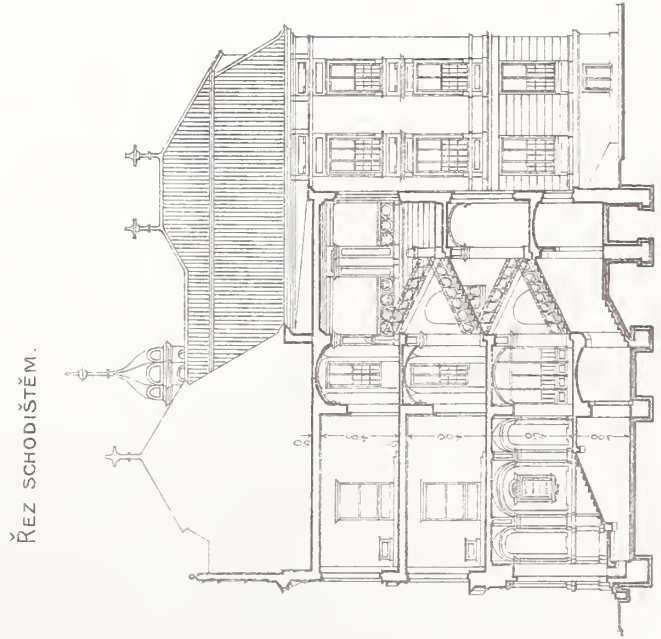
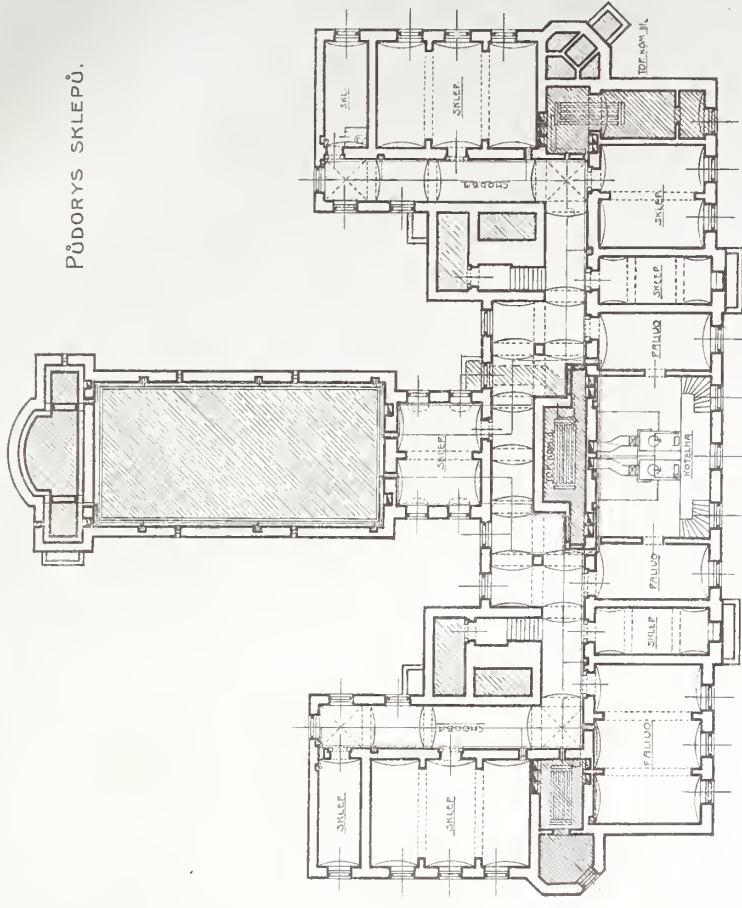
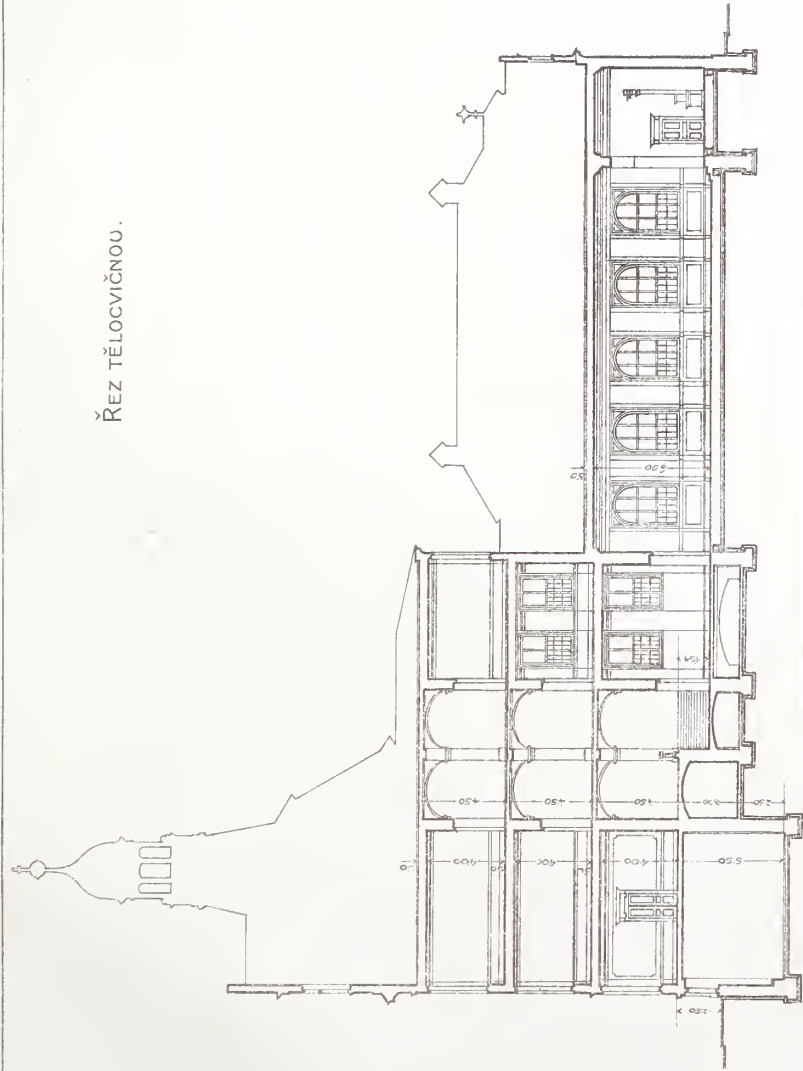
PŮDORYS I. PATRA.



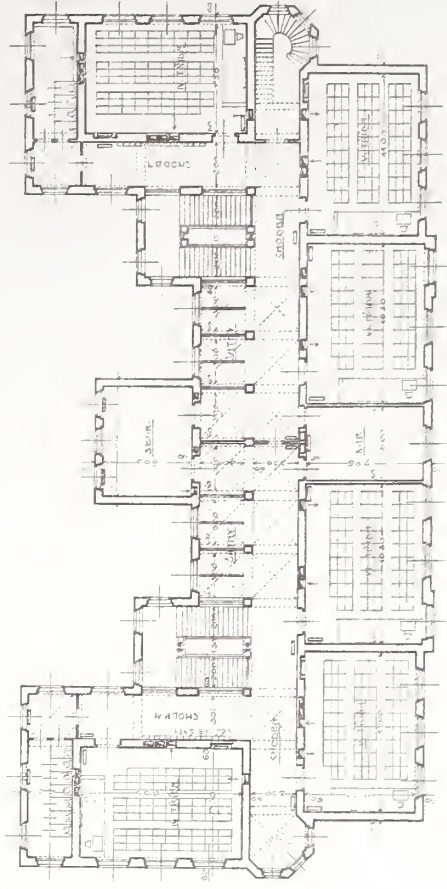
SOUTĚŽNÝ NÁVRH CHLAPECKÉ A DÍVČÍ OBEČNÉ ŠKOLY U PÍSKO.  
I. CENA. - C. K. STAV. RADA URATISLAV PASOUSKÝ U PRAZE.

UNIE V PRAZE.



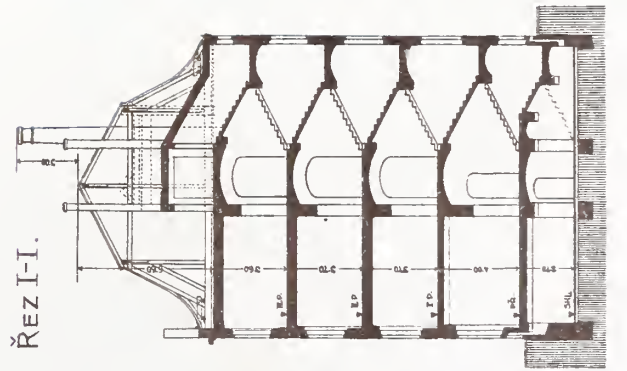
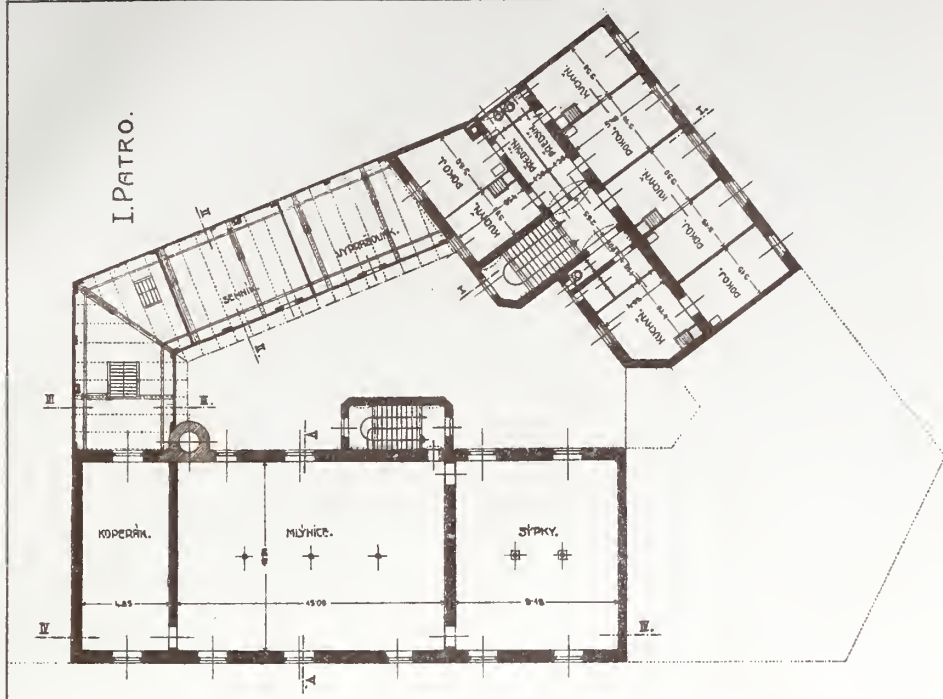
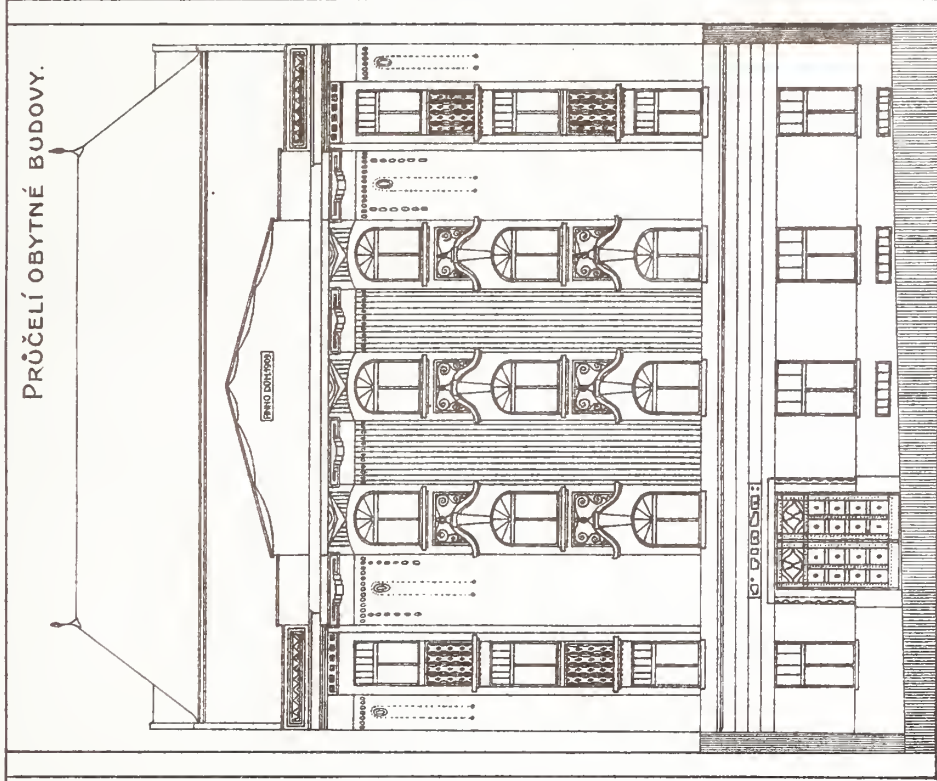
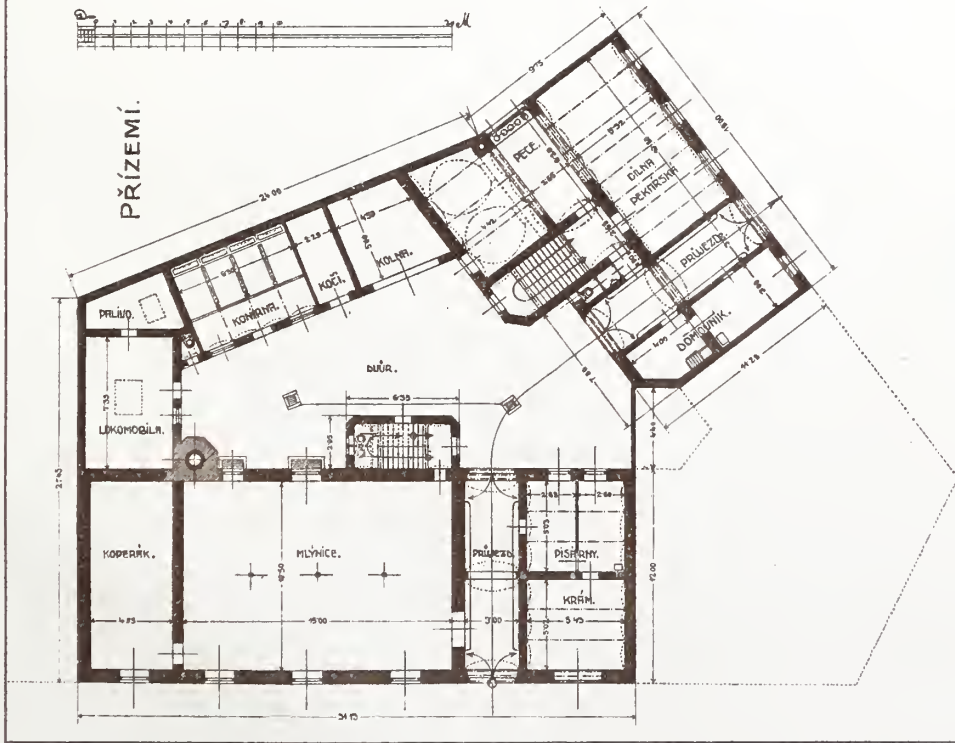


PŮDORYS II. PATRA.

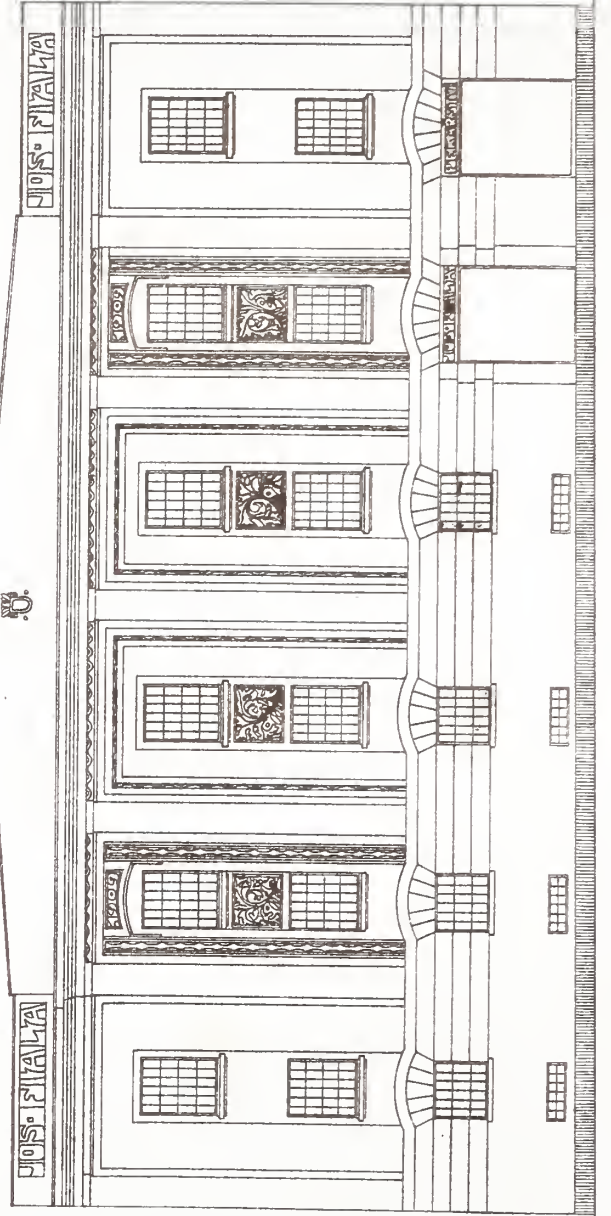


SOOTĚŽNÝ NÁVRH CHLAPECKÉ A DÍČÍ OBEČNÉ ŠKOLY U PÍSKO.  
I. CENA. — C. K. STAV. RADA URATISLAV PASOUSKÝ U PRAZE.



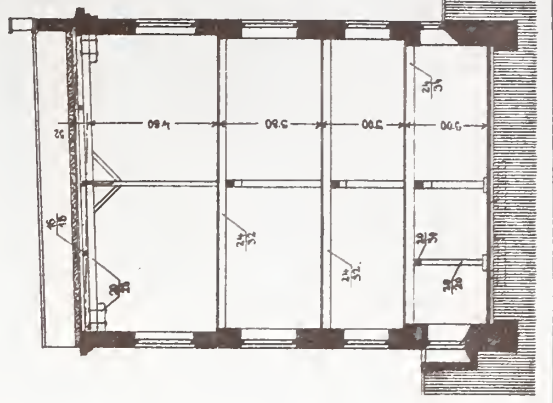


ŘEZ I-I.



PRŮČELÍ MLÝNA.

ŘEZ V-V.

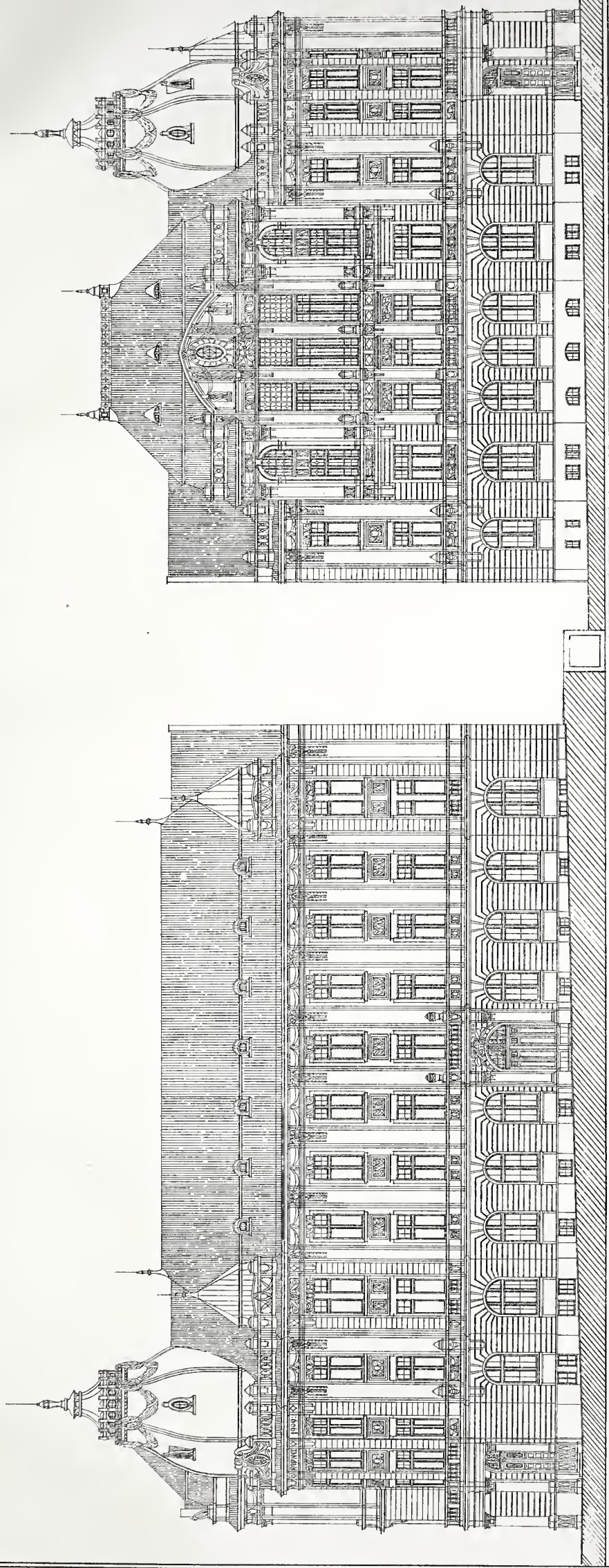


PODNIKATELSTVÍ STAVEB  
**ING. JOSEF JELÍNEK**  
 úř. aut. civ. inž. stavební a stavitel  
**BEŘOUN**

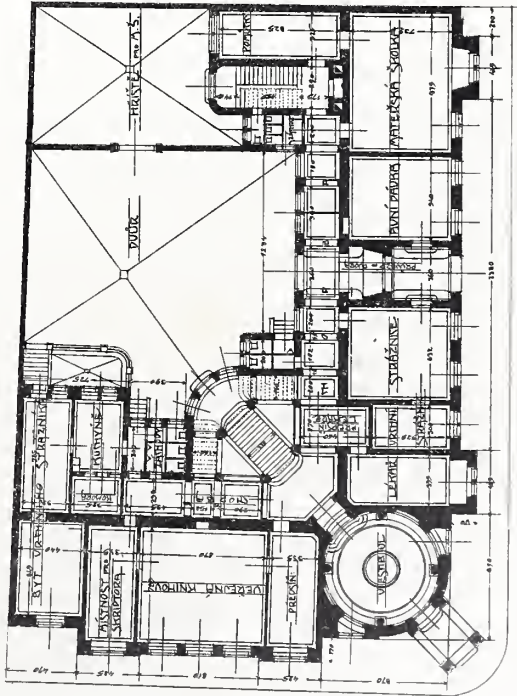
PARNÍ AUTOMATICKÝ MLÝN J. FIALY VE VRŠOVICÍCH.  
 ARCH. FELIX KVETING A ANT. KOTEK.



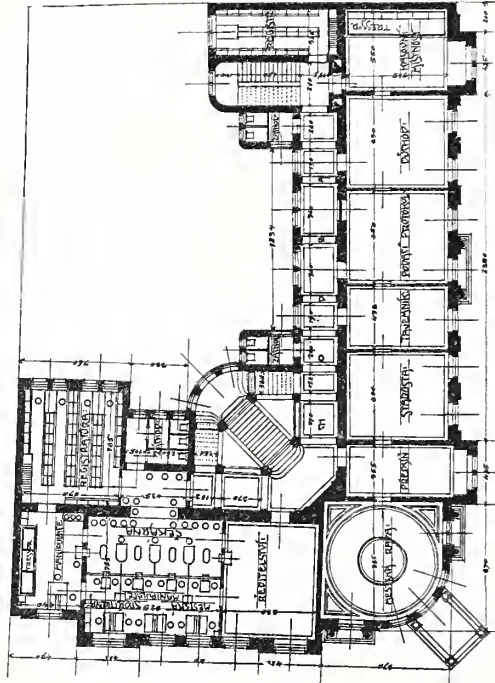




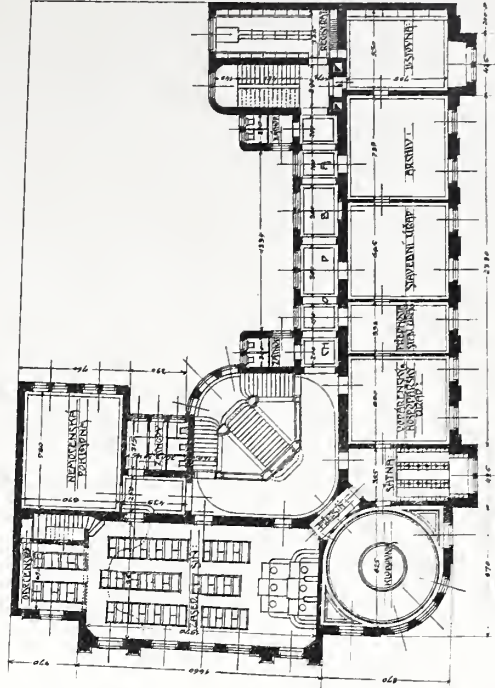
PŘÍZEMÍ.



I. PATRO.



II. PATRO.

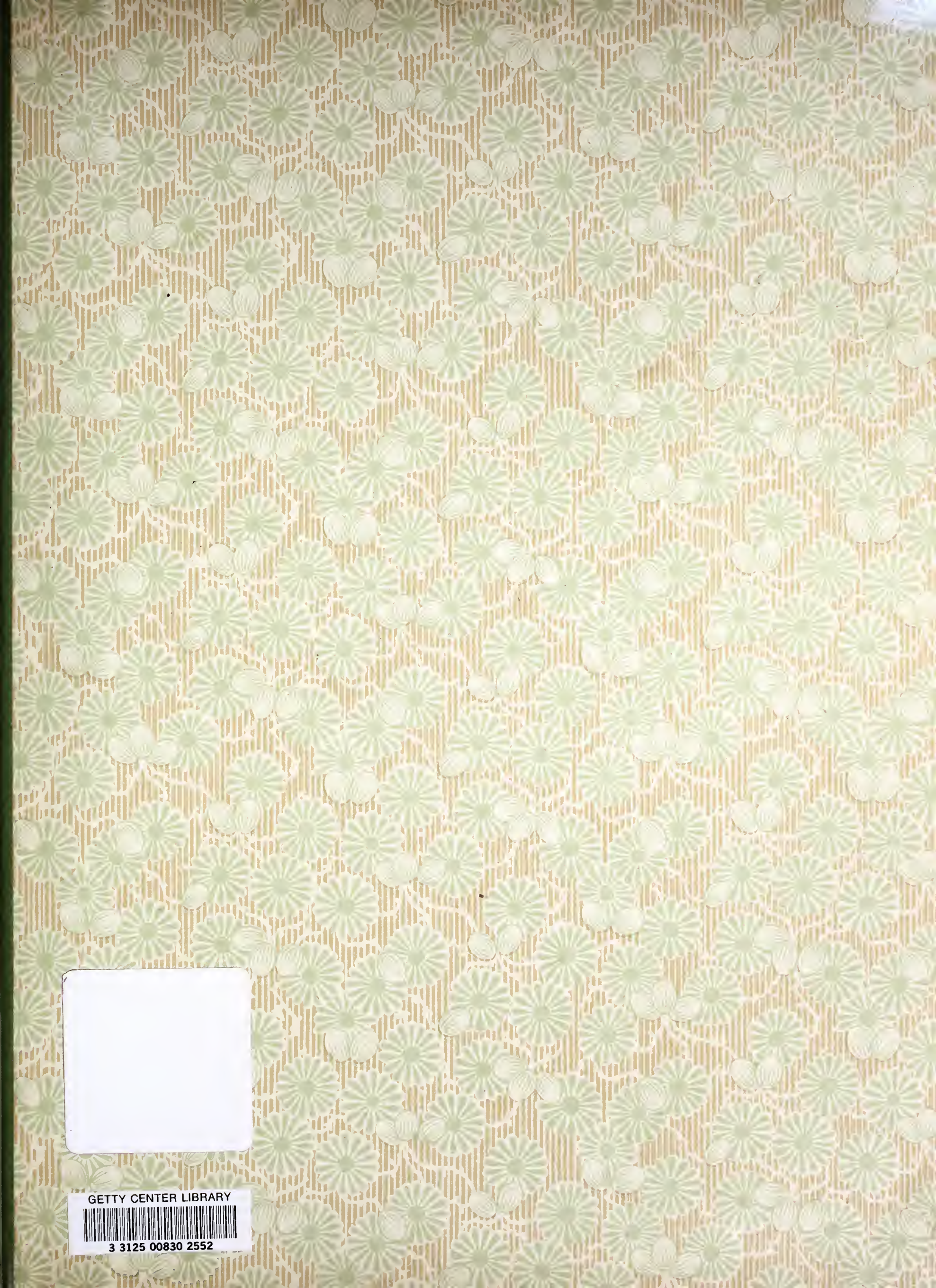


SOUTĚŽNÝ NÁVRH RADNICE V KRÁLOVĚ POLI U BRNA.- ČESTNÉ UZNÁNÍ.  
 ARCH. ANT. PAPEŽ A VRCH. ZEM. STAVITEL JAN ŮTÍKAL V BRNĚ.









GETTY CENTER LIBRARY



3 3125 00830 2552

